MARY W. SHELLEYOVÁ

FRANKENSTEIN

DOPISY

PANÍ SAVILLOVÉ, ANGLIE
Petrohrad 11. prosince 17 ...

Jistě budeš mít radost ze zprávy, že na počátku mého podniku se nepřihodilo nic zlého. A přece ses na vše dívala s tak černými obavami. Přijel jsem včera do Petrohradu a první věc, kterou činím, je ujistit svou drahou sestru, že jsem v pořádku a že má důvěra v úspěch výpravy neustále stoupá.

Jsem teď na severu daleko od Londýna, v petrohradských ulicích, kde mě ledový severák bičuje tváře, uklidňuje a naplňuje mne radostí. Můžeš vůbec pochopit mé pocity? Tento vítr, který sem přicestoval z krajin, kam vede má cesta, mi dává představu tamního mrazivého počasí. Mé vidiny, inspirovány tímto větrem, plným slibů, jsou stále bouřlivější a živější. Marně se snažím sám sebe přesvědčit, že pól je pustým sídlem mrazu, má fantazie mi jej nepřestává představovat jako krajinu plnou krásy a radosti. Je tam neustále vidět slunce, Margareto, jeho obrovský kotouč putuje po obzoru a vysílá neuhasínající zář. A tam – neboť s Tvým souhlasem, drahá sestro, vyjádřím důvěru v cestovatele, kteří tam mířili přede mnou –, tam nemá přístup ani sníh, ani mráz; a plavba po klidném moři nás snad přivede do krajiny, jež divy a krásou předčí všechny země, které až dosud byly objeveny. Její plody a vzhled nemají snad nikde na světě obdoby, stejně jako nadpozemské bytosti, které určitě obývají tyto dosud neobjevené pustiny. Co všechno lze vlastně čekat v zemi věčného světla? Snad tu objevím onu zázračnou sílu, která přitahuje střelku, a snad budu moci konat tisíce astronomických zkoumání, která potřebují právě tuto výpravu, aby se jejich zdánlivé nesrovnalosti staly navždy logickými. Pohledem na onu část světa, kam dosud nevstoupil žádný smrtelník, nasytím svou palčivou zvídavost, a snad i vkročím na půdu, jíž se ještě nikdy nedotkla lidská noha. Právě to mě tam vábí tak silně, že jsem přemohl všechen strach z nebezpečí a smrti a přiměl se k uskutečnění namáhavé cesty. Cítím stejnou radost jako dítě, když nastoupí se svými prázdninovými kamarády na malou loďku, aby se vydalo na výpravu za objevení rodné řeky. Ale i kdyby se všechny domněnky ukázaly nesprávnými, nemůžeš popřít, že daleko do budoucnosti prokážu lidstvu neocenitelnou službu tím, že objevím kolem pólu cestu do zemí, kam se dnes cestuje několik měsíců. Anebo tím, že odhalím tajemství magnetu, které – jestliže to je vůbec možné – může být objeveno jedině takovou výpravou, jakou podniknu já.

Začal jsem psát dopis pln vzrušení, ale nyní cítím, jak mi nadšení naplňuje srdce a pozdvihuje mě k nebesům; vždyť nic tak nepřispívá k uklidnění jako myšlenka na pevný cíl – na bod, k němuž duše může\ upnout své chápající oko. Chystaná výprava je už od dětských let mým nejmilejším snem. Dychtivě jsem četl líčení nejrůznějších cest, které byly podniknuty s cílem proniknout do severní části Tichého oceánu mořem obklopujícím pól. Jistě si vzpomínáš, že se celá knihovna našeho hodného strýce Tomáše skládala právě z dějin všech výprav podniknutých pro objevení této cesty. I když mi nebylo dopřáno vyššího vzdělání, byl jsem vášnivým čtenářem. Ve dne v noci jsem tyto knihy studoval a znalosti získané četbou jen zvětšily lítost, kterou jsem už jako dítě pocítil, když jsem se dozvěděl, že otec na smrtelném loži zakázal strýcovi, aby mi dovolil stát se mořeplavcem.

Tyto vidiny vybledly, když jsem se poprvé seznámil s básníky, a jejich poezie mi pronikla do duše a pozdvihla ji do nadoblačných výšin. Stal jsem se básníkem a celý rok jsem prožil v ráji vlastní fantazie. Představoval jsem si, že i já bych mohl dostat místo v chrámu, v němž je slaveno jméno Homérovo a Shakespearovo. Znáš dobře můj neúspěch i to, jak jsem těžce nesl své zklamání. Jenže právě tehdy jsem zdědil majetek svého bratrance a mé myšlenky se vrátily k minulým snům.

Šest let uplynulo od chvíle, kdy jsem se rozhodl podniknout tuto výpravu. Dodnes si umím v duchu vybavit okamžik, kdy jsem se začal věnovat svému velkému záměru. Nejprve jsem navykl tělo útrapám. Doprovázel jsem velrybáře na několika výpravách do Severního moře. Dobrovolně jsem snášel zimu, hlad, žízeň a ne–dostatek spánku. Často jsem ve dne pracoval tvrději než obyčejní námořníci a noci jsem věnoval studiu ma–tematiky, lékařství a oněch odvětví fyziky, z nichž námořní cestovatel může načerpat největší praktické výhody. Dokonce jsem se dal dvakrát najmout jako pod–kormidelník na grónskou velrybářskou loď a vedl jsem si obdivuhodně. Přiznávám se, že jsem pocítil značnou pýchu, když mi můj kapitán nabídl druhou hodnost na lodi a s největší vážností mě vybídl, abych u něho zůstal; tak vysoce si cenil mých služeb.

Viď, drahá Margareto, že patřím k lidem, kteří si zaslouží zdolávat velké úkoly? Kdybych chtěl, mohl jsem žít pohodlně a v přepychu, já jsem však dal přednost slávě před všemi lákadly, která mi bohatství postavilo do cesty. Kdyby mi tak nějaký povzbuzující hlas mohl odpovědět! Má odvaha a odhodlání jsou

pevné, ale mé naděje se mění a často propadám sklíčenosti. Zanedlouho nastoupím dlouhou a obtížnou cestu a nečekané

události, které ji jistě budou provázet, vyžadují si celou mou odvahu. Vždyť nebudu muset povzbuzovat jenom jiné, občas budu muset dodat sílu i sám sobě, až jejich bude ochabovat.

Pro cestování v Rusku je toto období nejvýhodnější. Saně rychle letí po sněhu, je to příjemná jízda a podle mého názoru se snáší mnohem lépe než anglický dostavník. Člověku ani není příliš zima, zahalí-li se do kožichu – oděvu, na který jsem si již zvykl. Je totiž velký rozdíl, chodí-li člověk po palubě, nebo zůstává-li po dlouhé hodiny sedět bez jediného pohybu, kdy nic nemůže zabránit krvi, aby doslova zmrzla v žilách. Nemám sebemenší ctižádost přijít o život na poštovní cestě mezi Petrohradem a Archangelskem. 1Do Archangelska odcestuji za čtrnáct dní nebo za tri týdny. Tam si chci opatřit loď, a to bude velmi snadné, zaplatím-li za majitele pojistné, a najmout potřebný počet námořníků z těch, kteří se vyznají v lovu ryb. Nechci vyplout dříve než v červnu – a kdy se vrátím? Ach, drahá sestro, kdybych Ti to jen mohl říci! Budu-li mít úspěch, uplyne mnoho, mnoho měsíců, a snad i let, než se opět setkáme. Jestliže neuspěji, buď mě uvidíš brzy, nebo vůbec nikdy.

Sbohem, má drahá, ušlechtilá Margareto! Nechť Tě nebesa zahrnou požehnáním a nechť zachovají na životě mě, abych Ti směl znovu a znovu dokazovat vděčnost za všechnu Tvou lásku a dobrotu.

Tvůj milující bratr R. Walton

DOPIS II

PANI SAVILLOVE, ANGLIE Archangelsk. 28. března 17 ...

Jak zde pomalu plyne čas, je-li člověk obklopen mrazem a sněhem! Ale přesto jsem už podnikl další kroky k uskutečnění svého plánu. Najal jsem loď a právě hledám námořníky. Několik jich už mám a domnívám se, že to jsou muži s bezmeznou odvahou, na něž se lze zcela spolehnout.

Stále však zůstává jedno mé přání nesplněno, a to, že mi je osud odpírá splnit,pociťuji jako velkou křivdu: nemám přítele! Až budu jásat nad úspěchem výpravy, nebudu mít nikoho, kdo by se mnou sdílel radost. A do–lehne-li na mne zklamání, nebude nikoho, kdo by se snažil vytrhnout mě z pocitu beznaděje. Svěřuji sice své myšlenky papíru, to však je příliš chudinká náhražka za sdělování citů. Toužím po společnosti muže, který by měl pro mne pochopení, jehož pohled by rozuměl mému. Snad mě budeš považovat za romantického snílka, má drahá, ale je mi nesmírně líto, že nemám přítele. Nemám nikoho milého a statečného, se vzdělaným a stejně schopným duchem, se zálibami stejnými, jako jsou moje, kdo by mohl schválit nebo i zlepšit mé plány. Jak jen by takový přítel napravoval chyby Tvého ubohého bratra! Jsem příliš horlivý ve svých činech a příliš netrpělivý při nesnázích! Jenže ještě horší je, že jsem málo vzdělaný. Vždyť prvních čtrnáct let svého života jsem vyrůstal bez dozoru a nečetl nic jiného než cestopisy strýce Tomáše. Teprve pak jsem se seznámil s našimi slavnými básníky a nutnost naučit se kromě mateřštiny i některým cizím jazykům jsem pochopil teprve mnohem později, když už jsem nedokázal čerpat užitek z literatury své vlasti. Nyní mi je dvacet osm a jsem ve skutečnosti méně vzdělaný než mnohý patnáctiletý školák.

Je pravda, že jsem hodně přemýšlel a že mé představy jsou dalekosáhlé a skvělé, ale chybí jim koření, a já naléhavě potřebuji přítele, který by byl natolik rozumný, aby mnou neopovrhoval jako snílkem a byl mi natolik nakloněn, aby se snažil usměrňovat mou mysl. Nu, to všechno jsou zbytečné nářky, na širém moři určité přítele nenajdu, a tím méně tady v Archangelsku, mezi námořníky a obchodníky. A přece i tato drsná srdce rozechvívají city tak nesourodé s temnými zákoutími lidské povahy! Například můj poručík je nadán skvělou odvahou a podnikavostí, šíleně touží po slávě, nebo spíše, abych se přesněji vyjádřil, po postupu ve svém povolání. Je to Angličan, a vzdor národnostním a profesionálním předsudků mne ovlivněným vzděláním, zachovává si některé z–nejšlechetnějších lidských vlastností. Poprvé jsem se s ním seznámil na palubě velrybářské lodi a když jsem tady ve městě zjistil, že hledá práci, snadno jsem ho přiměl, aby mi pomáhal při mé výpravě.

Kapitán je muž výtečných vlastností a ve službě se vyznačuje laskavostí a mírností, s nimiž si udržuje kázeň. Tato okolnost spolu s vyhlášenou poctivostí a bezmeznou odvahou ve mně vzbudily velkou touhu ho získat. Samota, v níž jsem strávil dětství, a má nejlepší léta, prožitá v zjemňujícím ovzduší Tvé laskavé ženské péče, ovlivnily natolik můj charakter, že surové zacházení, tolik na lodích obvyklé, ve mně vždy vyvolávalo hluboký odpor, který jsem nedokázal překonat. Nikdy jsem nenabyl přesvědčení, že to bez karabáče nejde, jakmile jsem se dozvěděl o námořníkovi známém jak svým mírným vystupováním, tak i úctou a poslušností, kterou mu posádka prokazuje, považoval jsem za mimořádné štěstí, když se mi podařilo získat jeho služby. Poprvé jsem o něm vyslechl poněkud romantické vyprávění od dámy, která mu vděčí za životní štěstí. Stručně Ti vylíčím jeho příběh: Před léty se zamiloval do nepříliš zámožné ruské dívky. Když si našetřil dostatečné jmění, aby se mohl ucházet o její ruku, dal dívčin otec souhlas k sňatku. V předvečer

svatebního dne se ještě jednou setkal se svou nevěstou. Tonula v slzách. Vrhla se mu k nohám a zapřísahala ho, aby jí ušetřil. Přiznala se mu, že miluje jiného, ale protože je onen mladík chudý, nedá jí otec nikdy souhlas ke sňatku. Můj šlechetný přítel uklidnil prosebnici, a když mu prozradila jméno i svého vyvoleného, vzdal se jí. Již dříve zakoupil statek, kde měl v úmyslu strávit zbytek života, všechno teď však věnoval svému soku spolu se zbytkem peněz, určeným na nákup dobytka, a potom sám přiměl dívčina otce, aby dal souhlas k sňatku s jejím milým. Jenže starec rozhodně odmítl, neboť se domníval, že je vázán ctí mému příteli. Protože otec tvrdošíjně stál na svém, můj přítel odejel a nevrátil se dříve, dokud se nedozvěděl, že se jeho bývalá nevěsta už provdala za svou lásku. Jaký to šlechetný chlapík! jistě zvoláš. Je šlechetný, i když nemá vůbec žádné vzdělání. Je stejně mlčenlivý jako hrob a vyznačuje se jakousi nevědomou bezstarostností. pro kterou se sice jeho chování zdá ještě nečekanější, ale která přece jen oslabuje zájem a sympatii, kterou by jinak vyvolával.

I když jsem si trochu postěžoval a i když toužím po útěše kvůli strastem, které třebas vůbec nepoznám, jistě se nedomníváš, že bych snad zaváhal ve svých úmyslech. Jsou tak pevné jako osud a má cesta se teď pozdržela jen do té doby, než nám počasí dovolí vyplout. Zima byla strašně krutá, ale jaro se slibně vyvíjí a podle všeobecného názoru nastalo neobvykle brzy, takže snad budu moci vyrazit dříve, než jsem se domníval. Neučiním nic ukvapeného, natolik mě znáš a víš, že se můžeš spolehnout na mou opatrnost a šetrnost, kdykoli je do mé péče svěřena bezpečnost druhých.

Nemohu Ti vylíčit, jaké pocity ve mně vyvolává vyhlídka na výpravu. Je nemožné, abys z mých slov pochopila ono rozechvělé vzrušení, napůl radostné a napůl plné obav, s nímž se chystám k odjezdu. Odjíždím do neprobádaných oblastí, do „země mlhy a sněhu“, nezabiji však žádného albatrosa, takže se nemusíš bát o mou bezpečnost, neboť se nechci vrátit tak zbídačelý a sešlý jako Starý námořník. Jistě se usměješ mé narážce, ale odhalím Ti tajemství. Svou lásku k nebezpečným záhadám oceánu a své vášnivé nadšení pro ně jsem často připisoval právě onomu dílu našeho nejlepšího dnešního básníka. V mé duši působí něco, čemu nerozumím. Jsem přece pracovitý a pilný, vytrvale a důkladně vykonávám své povinnosti, ale kromě toho jsou ve všech mých záměrech vetkány láska k zázračnu, víra v zázračno, a ty mě ženou z obvyklých lidských cest až na divoký oceán a do neprobádaných končin, které teď hodlám prozkoumat.

Ale vraťme se k příjemnějším úvahám. Setkám se s Tebou znovu, až přepluji přes nesmírná moře a vrátím –se kolem nejjižnějšího cípu Afriky nebo Ameriky? Neodvažuji se očekávat tak velký úspěch, ale přesto se nedokážu podívat na zadní stranu obrazu! Piš mi stále, jak jen budeš moci! Snad budu někdy dostávat Tvé dopisy právě ve chvílích, kdy je budu co nejvíce potřebovat, a dodají mi sílu. Velmi něžně Tě miluji. A kdybys už o mně nikdy nic neslyšela, vzpomínej na mě s láskou.

Tvůj milující bratr

Robert Walton

DOPIS III

PANI SAVILLOVE, ANGLIE 7. července 17 ...

Drahá sestro,

píši Ti ve spěchu několik řádek, abych Ti oznámil, že jsem zdráv a že má cesta s úspěchem pokračuje. Tento dopis doveze do Anglie obchodník, který se právě vrací domů z Archangelska; je šťastnější než já, vždyť možná neuvidím svou vlast ještě několik let. Přesto mám dobrou náladu, moji lidé jsou odvážní a vytrvalí a zřejmě je nelekají ani plovoucí ledovce, které nás neustále míjejí a upozorňují na nebezpečné oblasti, kam míříme. Dostali jsme se již hodně vysoko na sever, ale právě vrcholí léto, a i když tu není tak teplo jako v Anglii, přinášejí jižní vánky rychle nás ženoucí vstříc oněm břehům, které tak horoucně toužím dosáhnout, oteplení, jež jsem ani nečekal.

Až dosud se neudalo nic, co by stálo za zmínku. Jedna či dvě divoké bouře a trhlina v boku lodi, to jsou jediné příhody, a těmi si zkušení mořeplavci vůbec nezatěžují paměť. Budu velmi spokojen, nepřihodí–Ii se při plavbě nic horšího.

Sbohem, drahá Margareto. Ujišťuji Tě, že jak kvůli sobě, tak i kvůli Tobě nebudu ukvapeně vyhledávat nebezpečí. Budu chladný, vytrvalý a rozvážný.

Ale úspěch bude korunovat mé snahy. Proč ne? Už jsem doplul až sem a prorazil bezpečnou dráhu přes neprobádaný oceán.

R. W.

DOPIS IV

PANI SAVILLOVÉ, ANGLIE

5. srpna 17...

Přihodilo se nám něco tak podivného, že se nemohu ubránit tomu, abych to nezaznamenal, ačkoli je velmi pravděpodobné, že mě spatříš dříve, než se Ti tyto řádky dostanou do rútou.

Minulé pondělí (31. července) jsme byli téměř úplně obklopeni ledem, který sevřel loď ze všech stran a stěží jí ponechal volný onen kousek hladiny, po níž plula. Situace byla do jisté míry nebezpečná, už proto, že jsme byli kolem dokola zahaleni velmi hustou mlhou. Stáhli jsme proto plachty a doufali, že se snad mlha zvedne nebo počasí změní.

Asi ve dvě hodiny se mlha zvedla a my jsme spatřili, jak se všude kolem lodi rozprostírá rozlehlá a nepravidelná ledová plocha, která jako by neměla konce. Několik mých druhů začalo bědovat a také mne se zmocňovala úzkost, když tu náhle upoutala naši pozornost neobvyklá podívaná a zaplašila naše obavy. Spatřili jsme, jak asi půl míle od nás ujíždí směrem na sever nízký vozík připevněný na saních a vlečený psy. Na saních seděl tvor vypadající spíše jako obr než jako člověk a řídil spřežení. Sledovali jsme dalekohledy poutníkovu rychlou jízdu, dokud nám ho v dálce neskryly hrboly rozlehlé ledové plochy. Neznámý cestovatel nás překvapil. Domnívali jsme se, že jsme mnoho set mil vzdáleni od jakékoli pevniny, avšak člověk v této pustině se zdál naznačovat, že pevnina ve skutečnosti není tak daleko, jak jsme mysleli. Byli jsme však sevřeni ledem, a proto jsme se nemohli vypravit po jeho stopě, i když jsme ho velmi dlouho s největší pozorností sledovali.

Asi dvě hodiny po této příhodě jsme slyšeli vzdouvat se vlny a ještě před setměním ledy pukly a osvobodily naši loď. Přesto jsme zůstali na místě až do rána, protože jsme se báli, že bychom ve tmě mohli narazit na obrovské ledovce, které se utvořily z jednolité ledové plochy. Využil jsem této doby, abych si na několik hodin odpočinul.

Jakmile se rozednilo, vyšel jsem na palubu a zastihl námořníky shromážděné na jedné straně paluby, jak hovoří s někým na moři. Spatřil jsem tam saně podobné těm, které jsme viděli den předtím; byly k nám zahnány v noci na velké kře. Ze spřežení zůstal naživu jen jeden pes. Na saních seděl jakýsi člověk a námořníci se snažili ho přemluvit, aby vstoupil na loď. Nevypadal však tak jako onen první cestovatel, nebyl to divoký obyvatel nějakého neobjeveného ostrova. Byl to Evropan. Když jsem se objevil na palubě, řekl kapitán: „Tady je náš velitel a ten nepřipustí, abyste zahynul na širém moři."

Cizinec na mě pohlédl a oslovil mě anglicky, i když s cizím přízvukem: „Než vstoupím na palubu vaší lodi," řekl, „sdělil byste mi laskavě, kam plujete?"

Jistě si představíš mé překvapení, když jsem zaslechl takovou otázku z úst muže, jenž je na pokraji záhuby a pro něhož by má loď měla být prostředkem záchrany, který by nevyměnil za nejvzácnější bohatství, jaké by mu mohla země poskytnout. Přesto jsem odpověděl, že se plavíme k severnímu pólu.

Tato odpověď ho zřejmě uspokojila a byl ochoten vystoupit na palubu. Panebože! Margareto, kdybys byla viděla onoho neznámého, který s takovým zdráháním přijal nabízené bezpečí, Tvé překvapení by bylo bezmezné. Údy měl ztuhlé mrazem a tělo bylo strašné zubožené únavou a utrpením. Ještě nikdy jsem neviděl člověka v tak bídném stavu. Pokusili jsme se ho odnést do kabiny, ale jakmile nemohl dýchat čerstvý vzduch, omdlel. Vrátili jsme se s ním proto zpět na palubu a vzkřísili jsme ho tak, že jsme ho třeli pálenkou a přiměli jsme ho, aby jí trochu polkl. Jakmile projevil známky života, zabalili jsme ho do přikrývek a položili ho ke komínu od kuchyně. Postupně nabýval sil a snědl trochu polévky, po níž se cítil mnohem lépe. Uplynuly dva dny, než byl schopen řeči. Občas jsem se obával, že ho utrpení zbavilo rozumu. Když se částečně zotavil, uložil jsem ho do své kabiny a ošetřoval ho, jak mi jen povinnosti dovolovaly. Nikdy jsem neviděl zajímavějšího člověka. V jeho očích bývá výraz divokosti, dokonce i šílenství. Jsou však chvíle, kdy – jestliže mu někdo prokáže laskavost nebo poskytne nepatrnou úslugu – se celý jeho obličej rozjasní a po tváři se mu rozleje záře dobroty a vlídnosti, jaké jsem v životě u nikoho neviděl. Ale obyčejně vyhlíží smutně a zoufale a občas zatíná zuby, jako by nesnášel tíhu běd, které na něho doléhají.

Když se můj host cítil poněkud lépe, musel jsem s velkou námahou odhánět od něho námořníky, kteří mu chtěli klást tisíce otázek. Nechtěl jsem však dopustit, aby byl trýzněn jejich zbytečnou zvědavostí, vždyť vzhledem k jeho tělesnému a duševnímu stavu platila pro jeho uzdravení jediná podmínka – úplný klid. Jednou se ho však poručík zeptal, proč podnikl tak dalekou cestu po ledě v ta!k podivném dopravním prostředku.

Zamračil se a odpověděl: „Abych našel někoho, kdo ode mě utekl."

„A cestoval ten muž, kterého jste pronásledoval, stejným způsobem?"

„Ano."

„Myslím, že jsme ho tedy zahlédli. Den předtím, než jsme vás vzali na palubu, jsme viděli psí spřežení táhnoucí po ledě saně s nějakým člověkem."

Naše zpráva vzbudila cizincovu pozornost. Položil nám mnoho otázek týkajících se směru, kterým jel onen zloduch, jak ho nazýval. Krátce poté, když jsme se ocitli sami, pravil: „Jistě jsem vyvolal vaši

zvědavost a stejně tak zvědavost vašich námořníků, vy jste však příliš ohleduplný, než abyste se mě vyptával.“ „Ovšem, bylo by to ode mě opravdu velmi nezdvořilé a surové, kdybych vás obtěžoval svou zvědavostí.“ „A přece jste mě zachránil z neobvyklé a nebezpečné situace a vaše péče mě navrátila životu.“

Brzy nato se mě zeptal, zda podle mého názoru byly druhé saně zničeny, když se ledy pohnuly. Odvětil jsem, že mu na to nemohu s jistotou odpovědět, protože ledy pukly až před půlnocí a neznámý mohl ještě předtím dorazit na bezpečné místo, což ovšem nemohu posoudit.

Od této chvíle se chřadnoucí cizincovo tělo začalo naplňovat novým životem. Důrazně se dožadoval, aby směl vyjít na palubu a vyhlížet saně, které jsme nedávno spatřili. Přemluvil jsem ho však, aby zůstal v kabině, vždyť je příliš slab, než aby mohl snášet drsné počasí. Zato jsem mu slíbil, že vždy bude některý z námořníků obhlížet obzor a kdyby se něco nového ukázalo, že ho ihned zpravím.

Vše, co se do dnešního dne v souvislosti s naším podivným setkáním udalo, jsem si zapsal. Neznámý postupně nabývá sil, je však velmi zamlklý a je jasně nesvůj, vstoupí-li do jeho kabiny někdo jiný než já. Ale jeho chování je tak příjemné a ušlechtilé, že se o něj zajímají všichni námořníci, i když se s ním velmi málo stýkají. A já ho začínám mít rád jako bratra. Jeho neustále hluboce zarmoucená tvář mě naplňuje sympatií a soucitem. Musel to být určitě velmi ušlechtilý člověk, když se mu vedlo dobře, jestliže je tak příjemný a milý i dnes, kdy je v tak ubohém stavu.

V jednom ze svých dopisů jsem napsal, drahá Margareto, že na širém moři jistě žádného přítele nenajdu. A přesto jsem tu nalezl muže, kterého bych byl – dříve, než mu utrpení zlomilo ducha – velmi rád měl za vlastního bratra.

Budu i nadále čas od času zapisovat do deníku vše, co se týká neznámého, jestliže ovšem k tomu budu mít nějaké nové podněty.

13. srpna 17 ...

Můj host je mi den ze dne milejší. S překvapením zjišťuji, do jaké míry vyvolává ve mně současně obdiv i soucit. Přitom nechápu, že vůbec dokážu bez strašného pocitu bolesti sledovat, jak je tento ušlechtilý člověk víc a víc stravován utrpením. Je laskavý a zároveň moudrý; je nesmírně vzdělaný a při hovoru mu slova splývají ze rtů – i když jsou pečlivě volena – rychle a s nesrovnatelnou výmluvností.

Nyní se již v podstatě zotavil ze své nemoci a stále dlí na palubě, kde zřejmě vyhlíží saně, které jsme před časem zahlédli. Ačkoli je nešťastný, přece ho vlastní utrpení nezaměstnává do té míry, aby se nezajímal o záležitosti druhých. Často se mnou rozmlouval o mých plánech, o kterých jsem ho otevřeně informoval. Pozorně vyslechl všechny mé důvody, které svědčí ve prospěch mého konečného úspěchu, a sledoval podrobné líčení všech opatření, která jsem učinil, abych dosáhl vítězství. Sympatie, která z něho vyzařovala, způsobila, že jsem mluvil zcela otevřeně, že jsem mu vylíčil žhavou touhu své duše a s veškerou vroucností, která mě prostupovala, prohlásil, jak bych rád obětoval majetek, život a všechny naděje pro zdar své výpravy. Život či smrt jednoho člověka jsou jen nepatrnou cenou za získání poznatků, po nichž prahnu, vždyť by mi umožnily získat vládu nad mocnými nepřáteli lidstva a odkázat ji potomstvu. Při těchto slovech se tvář mého posluchače zachmuřila. Všiml jsem si, že se snaží potlačit vzrušení; dlaněmi si přikrýval oči, a když jsem spatřil, jak mu mezi prsty stékají slzy, hlas se mi zachvěl a zůstal vězet v hrdle. Neznámý prudce vydechl a zasténal. Zmlkl jsem. Pak promluvil, ale slova mu uvázla na rtech: „Nešťastníce! Posedlo vás snad stejné šílenství jako mne? I vy jste se tedy napil onoho opojného nápoje? Vyslechněte mě, dovolte mi, abych vám vyprávěl svůj příběh, a jistě odtrhnete ten pohár od rtů!“

Určitě si umíš představit, jak silnou zvědavost ve mně vyvolala jeho slova. Jenže záchvat zoufalství, který se cizince zmocnil, opět otřásl jeho zeslabeným organismem. Než se zotavil, uplynulo mnoho hodin strávených odpočinkem a nezávazným hovorem.

Když se uklidnil, uvědomil si, že ho přemohla vášnivost jeho povahy, a aby se proto zbavil pocitu beznaděje a zoufalství, zavedl rozhovor opět na mé osobní problémy. Otázal se mě na mé mládí. Dlouho jsem nemluvil, ale mé vyprávění mě zavedlo k několika úvahám. Mluvil jsem o svém přání nalézt přítele – o své touze po důvěrnějším sblížení s příbuzným duchem, než jaké se mi kdy naskytlo, a vyslovil jsem názor, že se člověk, kterému se takového požehnání nedostane, nemůže vychloubat velkým štěstím.

„Souhlasím s vámi,“ odpověděl cizinec, „jsme nedokonalí tvorové a jen napůl hotoví, pokud nám někdo moudřejší, lepší a cennější než my sami – a takovým by měl být přítel – neposkytne pomoc, aby odstranil slabosti naší povahy a chybné charakterové rysy. Měl jsem kdysi přítele, nesmírně ušlechtilého člověka, a mám proto právo pronášet soudy o přátelství. Vy ještě máte naději a svět leží před vámi. Nemáte proto důvod k zoufalství. Ale já – já jsem ztratil všechno a nemohu už začít život znovu.“

Když domluvil, rozhostil se mu na obličeji výraz tak klidného a vyrovnaného smutku, že se mi zachvělo srdce. Už nepromluvil a vzápětí odešel do kabiny.

Ačkoli je jeho duch tak zlomen, přece neznám nikoho, kdo umí hlouběji vnímat krásy přírody než on. Hvězdami poseté nebe, moře a vše, co skýtá tento nádherný kraj, jako by ještě mělo sílu odvést mu mysl od

pozemských věcí. Takový člověk vede dvojí život: může snášet utrpení a být přemáhán zklamáními, ale když se stáhne do sebe, podobá se nadpozemským bytostem se svatozáří kolem hlavy, kterou nedokáže proniknout žádná starost nebo pošetilost.

Asi se usmíváš nadšení, s kterým se vyjadřuji o tomto poutníkovi z neznáma! Neusmívala by ses, kdybys ho viděla. Tebe ochraňovaly a zjemňovaly četba a odloučenost od světa, takže jsi poněkud vyběračná, jenže právě proto bys lépe ocenila mimořádné vlastností tohoto skvělého muže. Někdy se zamýšlím nad otázkou, kterou svou vlastností tak neskonale převyšuje každého z mých známých. Myslím, že to je jakási intuitivní bystrost, rychlá a neomylná schopnost úsudku a vystižení příčin věcí; co do jasnosti a přesnosti se těmto jeho vlastnostem nic nevyrovná. A k tomu přičti umění dokonale se vyjadřovat a hlas, jehož bohatá intonace zní jako hudba podmaňující duši.

19. srpna 17...

Včera mi neznámý řekl: „Jistě jste pochopil, kapitáne Waltone, že mě stihla řada velkých, nesrovnatelně velkých neštěstí. Kdysi jsem se rozhodl, že vzpomínka na všechno, co jsem vytrpěl, zanikne se mnou, ale vy jste způsobil, že jsem změnil rozhodnutí. Hledáte vědění a moudrost, jako kdysi já, a horoucně si přeji, aby se splnění vašich přání nestalo pro vás hadím uštknutím, jako tomu bylo u mne. Nevím, zda vám líčení mých neštěstí v něčem prospěje. Když si však uvážím, že sledujete stejnou cestu, že se vydáváte stejným nebezpečím, která ze mne učinila to, čím jsem teď, pak se domnívám, že si z mého příběhu můžete vybrat vhodné morální poučení, takové, které by vám sloužilo za příklad, jestliže uspějete ve svém podnikání, a za útěchu v případě neúspěchu. Připravte se, že budete slyšet o jevech, které se obyčejně považují za nadpřirozené. Kdyby se kolem nás rozprostírala normální krajina, obával bych se, že se setkám s vaší nedůvěrou nebo dokonce výsměchem, ale v těchto divokých a tajemných končinách bude vypadat věrohodně mnoho věcí, které by jinde vyvolaly úsměšky od lidí neobeznámených s věčně proměnlivými přírodními silami. Rovněž nemám pochyb, že jednotlivé fáze mého příběhu obsahují vnitřní důkaz pravdivosti událostí, z nichž je složen.“

Jistě si umíš představit, jakou mi připravil radost nabídkou, že mi bude vyprávět svůj příběh, a přece mi byla proti mysli představa, že by líčením svých strastí měl opět zjitřit svou bolest. Nesmírně jsem toužil vyslechnout slíbené vyprávění. Nevedla mě k tomu jen zvědavost, ale i upřímná snaha mu pomoci, pokud by tato pomoc byla v mých silách. V tomto smyslu jsem mu také odpověděl.

„Děkuji vám,“ řekl neznámý, „za vaši náklonnost, ale to je zbytečné – můj osud je téměř naplněn. Čekám jen na jednu událost, a pak budu odpočívat v pokoji. Chápu vaše pocity,“ pokračoval, když si všiml, že ho chci přerušit, „ale jste na omylu, příteli, jestliže dovolíte, abych vás tak nazýval. Nic už nemůže změnil můj osud; vyslechněte můj příběh, a pochopíte, jak neodvolatelně je rozhodnut.“

Pak mi řekl, že začne s vyprávěním svého příběhu zítra, najdu-li si ovšem pro něj čas. Jeho slib vyvolal mé nejvřelejší díky. Rozhodl jsem se, že každou noc, jestliže právě nebudu naléhavě zaneprázdněn povinnostmi, zapíši pokud možno jeho vlastními slovy všechno, co mi během dne vyprávěl. Kdybych náhodou měl práci, udělám si alespoň poznámky. Nepochybuji tom, že Tě mé poznámky zaujmou, ale představ si, : jakým zájmem a potěšením je jednoho dne budu číst á! Vždyť znám vypravěče a jeho příběh vyslechnu ; jeho vlastních rtů! I teď, když stojím na začátku svého úkolu, mi připadá, že slyším zvuk jeho lahodného hlasu, že jeho třpytný zrak spočívá na mně s veškerou svou smutnou odevzdaností a že vidím vyhublou paži vzrušeně pozdviženou, zatímco mu rysy rozzáří vnitřní jas. Jeho příběh bude jistě neobvyklý a otřesný. Jak strašná asi byla bouře, která napadla statečnou loď na její plavbě a takto ji zničila.

KAPITOLA l

Narodil jsem se v Ženevě v jedné z nejpřednějších rodin republiky. Moji předkové zastávali místa radních a syndiků a můj otec vykonával mnoho let se ctí a věhlasem důležité veřejné funkce. Všichni, kdo ho znali, vážili si ho pro jeho bezúhonnost a neúnavnou péči o veřejné záležitosti. Od mládí byl neustále zaměstnán problémy své vlasti. Rada důvodů mu zabránila záhy se oženit a teprve ve zralém věku si založil rodinu.

Protože okolnosti jeho sňatku vrhají světlo na jeho povahu, nemohu je nevylíčit. Jeden z jeho nejbližších přátel byl majitelem velkého prosperujícího obchodního podniku, ale řada nešťastných náhod ho přivedla na mizinu. Jmenoval se Beaufort, byl hrdý a neústupný, a myšlenka, že by měl žít v nouzi a zapomnění ve stejném kraji, kde byl kdysi vážen pro své společenské postavení a štědrost, mu byla nesnesitelná. Když vyrovnal své dluhy co nejčestněji, odstěhoval se s dcerou do Lucernu, kde žil v odloučenosti a bídě. Otec miloval Beauforta jako nejupřímnější přítel a jeho odchod za tak nešťastných okolností ho velmi trápil. Trpce litoval falešné hrdosti svého přítele, která ho přiměla 'k chování tak neodpovídajícímu jejich vzájemnému vztahu. Doufal, že ho přesvědčí, aby s jeho úvěrem a pomocí začal nový život, a proto se snažil co nejrychleji objevit místo jeho pobytu.

Beaufort však učinil důkladná opatření, aby zůstal v neznámu, a trvalo deset měsíců, než otec zjistil jeho úkryt. Pln radosti spěchal k domku: ležícímu v chudobné uličce nedaleko reky Reuss. Když tam vešel, přivítaly ho bída a zoufalství. Z trosek svého majetku zachránil Beaufort jen nepatrný obnos, který mu mohl zabezpečit jen několik měsíců bezpečného života. Doufal, že do té doby nalezne nějaké celkem slušně placené místo v obchodním světě. Tuto dobu proto trávil v nečinnosti a jeho zármutek se stal o to hlubším a bolestnějším, že měl čas na přemýšlení. To všechno na něj tak působilo, že po třech měsících ulehl nemocen na lůžko, zcela neschopen pohybu.

Jeho dcera ho ošetřovala s 'nekonečnou něžností, mizí bez jakékoli naděje na pomoc. Ale Karolína Beau–fortová byla žena neobyčejné povahy a její odvaha aufortová byla žena neobyčejné povahy a její odvaha jí pomáhala čelit nesnázím. Opatřila si prostou práci, pletla ze slámy a nejrůznějšími způsoby se jí dařilo vydělávat si nutnou mzdu, která jim stěží stačila k uhájení holého života.

Tak uplynulo několik měsíců. Jejímu otci se vedlo hůř a hůř. Musela stále víc času věnovat péči o něj, peněz bylo stále méně, a po deseti měsících jí otec zemřel v náručí. Zůstala úplně opuštěná a bez haléře. Tato poslední rána ji přemohla. Když můj otec vstoupil do místnosti, klečela s hořkým pláčem u Beaufortovy rakve. Můj otec přišel k nešťastné dívce jako anděl spásy. Svěřila se do jeho péče. Po pohřbu ji odvedl do Ženevy a umístil ji do rodiny svých příbuzných. Dva roky poté se Karolína stala jeho manželkou.

Otec byl mnohem starší než matka, ale přes tento věkový rozdíl je těsnými pouty spojovala oddaná láska. Otec se vždy vyznačoval velkým smyslem pro spravedlnost a podle jeho názoru měla láska jen tehdy cenu, byla-li silná. Snad byl kdysi již zamilován a tehdy zjistil, že si jeho milovaná nezaslouží jeho lásky a citu, a tak dával přednost jiným vyzkoušeným hodnotám. Jeho láska k matce, v níž byly zahrnuty i vděčnost a zbožňování, lišila se zcela od pošetilé zamilován o s ti starších mužů. A navíc byl jeho cit proniknut úctou k matčinu charakteru a touhou alespoň částečně odčinit utrpení, které prožila a které dodávalo nevýslovný půvab celé její osobnosti. Otec udělal vše, aby vyhověl každému jejímu přání a aby jí usnadnil život. Snažil se ji uchránit před sebedrsnějším větrem, tak jako zahradník chrání krásnou exotickou rostlinu, a obklopovat ji vším, co by mohlo vyvolat radost v její něžné a laskavé mysli. Její zdraví, a dokonce i klid její až dosud vyrovnané mysli byly otřeseny vším, co prožila. Během dvou let, které předcházely jejich sňatku, vzdal se otec postupně všech svých veřejných funkcí a ihned po sňatku odjeli oba do Itálie, jejíž příjemné podnebí jim více vyhovovalo. Změna prostředí a cesty po této kouzelné zemi zapůsobily blahodárně na matčino otřesené zdraví.

Po Itálii procestovali Německo a Francii. Já, jejich nejstarší dítě, jsem se narodil v Neapoli a od útlého dětství jsem je doprovázel na jejich toulkách. Několik let jsem zůstával jejich jediným dítětem. Jejich vzájemná oddanost byla hluboká, ale zdroj lásky, jíž mě zahrnovali, byl nevyčerpatelný. Mými prvními vzpomínkami jsou matčiny něžné pozornosti a otcův úsměv plný laskavé radosti, s nímž na mě pohlížel. Byl jsem jejich hračkou a jejich idolem, a snad i něčím víc – jejich dítětem, nevinným a bezmocným tvorem darovaným jim nebesy, aby ho vychovali v dobrého člověka. Jeho osud byl v jejich rukou a jen na tom, jak splní své povinnosti vůči němu, záviselo, bude-li šťastný, nebo bídný. Byli si hluboce vědomi toho, co dluží bezmocnému tvorečku, jemuž dali život, a navíc je k němu poutal něžný cit. A tak si lze představit, že se mi každičkou hodinu mého dětství dostávalo od nich důkazů trpělivosti, shovívavosti a sebezapření; současně jsem však byl voděn na hedvábné šňůrce a celé dětství mi připadalo jako jediný proud radosti.

Dlouhou dobu jsem byl jejich jediným potomkem. Matka velmi toužila po dceři, ale stále jsem zůstával sám. Když mi bylo téměř pět, vypravili se rodiče na výlet do Itálie a strávili týden na březích jezera Como. Jejich soucit s utrpením je čas od času přiměl k návštěvám chudých. Pro matku to znamenalo víc než povinnost, byla to nutnost i potřeba – vzpomínka na vlastní utrpení a vysvobození ji vedla k tomu, aby sama také vystupovala jako anděl spásy.Na jedné procházce upoutala pozornost mých rodičů chudá chatrč skrytá v údolí; byla totiž v mimořádně bezútěšném stavu. Houf dětí v hadrech, batolících se kolem, svědčil o nejstrašnější nouzi. Když jednoho dne otec odjel do Milána, navštívila matka se mnou tuto chatrč. Zastihla tam rolníka a jeho ženu, sedřené a shrbené starostmi a dřinou, jak rozdělují skrovné jídlo pěti hladovým dětem. Mezi nimi byla holčička, která víc než druhé děti upoutala matčinu pozornost. Vypadala, jako by k nim nepatřila. Čtyři ostatní děti byly malí osmahlí tuláčci s černýma očima; dívenka byla drobná, s velmi bílou pletí. Vlasy se jí skvěly jako třpytivé zlato a přes nuzné oblečení jí na hlavě vytvářely vznešenou korunu. Měla jasné a široké čelo, modré oči bez mráčku a rty i tahy obličeje vyjadřovaly takovou líbeznou něhu, že kdokoli na ni pohlédl, musel ji považovat za zcela odlišnou bytost, seslanou z nebes a nesoucí na sobě nadpozemskou pečeť.

Vesničanka si povšimla, jak se matka se zvědavým obdivem zahleděla na tuto krásnou dívenku, a ochotně vyprávěla její příběh. Nebylo to její dítě, ale dcera milánského šlechtice. Matka byla Němka a zemřela při porodu. Hledali tedy kojnou a svěřili ji jí. Tehdy se jim vedlo lépe, nebyli ještě dlouho svoji a jejich nejstarší dítě právě přišlo na svět. Otec jejich svěřenkyně byl jedním z Italů, kteří v sobě živili vzpomínku na antickou

slávu Itálie – jeden z oněch schiavi ognor frementil, kteří usilovali o získání svobody pro svou vlast. Stal se obětí svého poslání. Nikdo neví, zda je mrtev, nebo zda stále ještě úpí v rakouských žalářích.

Majetek mu zkonfiskovali, dítě zůstalo samo a bez prostředků. A tak holčička žila dále u pěstounů a rozkvétala v chudém příbytku, krásnější než zahradní růže Binezi černým ostružiním.

Po návratu z Milána mě otec našel v hale naší vily při hře s dítětem půvabnějším než andílci na obrazech, s bytostí, která svým zjevem vše kolem sebe rozzařovala a která se pohybovala s půvabem a lehkostí horských kamzíků. Vše se brzy vysvětlilo. S otcovým souhlasem přiměla matka venkovské pěstouny, aby jí zcela přenechali svou svěřenkyni. Měli rádi toho sladkého sirotka, jehož přítomnost cítili jako požehnání. Měli ho však ponechat v chudobě a nedostatku, když mu osud nabízel tak lákavou příležitost? Poradili se s vesnickým Míarárem a Alžběta Lavenzová se stala obyvatelkou domova mých rodičů, kde se mi stala víc než sestrou – krásnou a milovanou společnicí všech mých činů a radostí.

Všichni Alžbětu milovali. Horoucí a téměř zbožňující láska, s níž na ni každý pohlížel, stala se pro mě, který se na ní podílel stejným dílem, pýchou i potěšením. V předvečer Alžbětina příchodu k nám mi matka řekla škádlivě: „Mám pěkný dárek pro svého Viktora – zítra ho dostaneš." A když mi nazítří představila Alžbětu jako slíbený dárek, vzal jsem s dětskou vážností její slova doslova a pohlížel jsem na Alžbětu jako na své vlastnictví – které musím chránit, milovat a hýčkat. Všechnu chválu, která na ni dopadla, jsem přijímal, jako by byla vyslovována mému majetku. Oslovovali jsme se navzájem jako bratranec a sestřenice. Žádné slovo, žádný výraz však nemohl vyjádřit druh vztahu, který ji ke mně poutal – mou víc než sestru, neboť až do smrti byla pouze mou.

KAPITOLA2

Byli jsme vychováni společně. Byl jsem pouze o necelý rok starší. Není třeba říkat, že jakákoli neshoda nebo dokonce hádka nám byly zcela cizí. Naše přátelství se vyznačovalo souladem a rozdílnost a kontrast našich povah nás ještě více sbližovaly. Alžběta byla klidnější a soustředěnější, já zase přes svou vášuivost jsem byl praktičtější a hlouběji zasažen touhou po vědění. Alžběta horlivě četla verše a v překrásné velebné krajině, která obklopovala náš švýcarský domov – vznešené obrysy hor, změny ročních období, bouře a klid, ticho zimy a kypící ruch našich alpských lét –, nalézala široké pole pro obdiv a potěšení. Zatímco má společnice s vážnou a uspokojivou myslí pozorovala pozoruhodné výsledky jevů, já jsem se zalíbením zkoumal jejich příčiny. Svět byl pro mě tajemstvím, a to jsem toužil rozluštit. Zvídavost, vážná snaha osvojit si skryté zákony přírody, radost blížící se nadšení, když se mi odhalily, to všechno patří k mým prvním vzpomínkám.

Po narození druhého syna, o sedm let mladšího, zanechali rodiče toulavého života a usadili se v rodném kraji. Měli jsme dům v Zenevě a vilu v Belrive, na východním břehu jezera ve vzdálenosti více než jedné míle za městem. Bydlili jsme převážně v Belrive a život v našem domově plynul v značné samotě. Mé povaze bylo vlastní vyhýbat se davu a dával jsem přednost pevnému přátelství s několika málo druhy. Spolužáci mi byli celkem lhostejní, s jedním z nich mě však pojila pouta nejužšího přátelství – s Jindřichem Clervalem, synem ženevského obchodníka. Byl to neobyčejně nadaný chlapec s velkou obrazotvorností. Miloval dobrodružství, překážky, ba dokonce nebezpečí – jen pro ně samo. Jeho nejoblíbenější četbou byly rytířské a dobrodružné romány. Skládal hrdinské písně a psal různé příběhy o čarodějích a rytířích. Hrával s námi divadelní hry a pořádal maškarní zábavy, v nichž vystupovaly postavy z Písně o Rolandovi, hrdinové Kulatého stolu krále Artuše i rytíři, kteří v bojích přelévali krev, aby osvobodili Svatý hrob z rukou nevěřících.

Nikdo na světě nemohl strávit šťastnější dětství než já. Rodiče byli vtělením vlídnosti a laskavosti. Nepatřili k lidem, kteří chtějí pánovitě a bezohledně vládnout osudu svých dětí, nýbrž sami dávali podnět k nesčetným radostným chvílím, které jsme prožívali. Návštěvy v jiných rodinách mě přesvědčovaly, jak mimořádně šťastný je můj úděl, a vděčnost napomáhala růstu synovské lásky.

Byl jsem vznětlivý a občas jsem podléhal záchvatům divokosti, ale podle nějakého zvláštního zákona mě má povaha nevedla k pošetilým zájmům, nýbrž k horlivé touze po poznání, ovšem nikoli po poznání všech věcí bez jakéhokoli výběru. Přiznávám se, že mě nijak nelákaly ani cizí jazyky, ani právo nebo historie. Toužil jsem po tom, abych poznal tajemství nebes a země, a ať už jsem se zabýval vnější skladbou věcí, nebo vnitřním řádem přírody či záhadami lidské duše, mé pátrání bylo vždy zaměřeno na metafyzická, nebo v jejich nejvyšším smyslu fyzická tajemství světa.

Clervala zase lákalo studium morálních vztahů. Oblastí jeho zájmů bylo rušné divadlo života, ctnosti hrdinů a činy lidí; a jeho nadějí a snem bylo stát se jedním z hrdinů, jejichž jména jsou slavena v dějinách pro udatné a hrdinské činy, jimiž přispěli k blahu lidstva.

Alžbětina čistá duše zářila v našem klidném domově jako věčné světlo. To, co milovala ona, milovali jsme i my, a její smích, líbezný hlas a sladký pohled nebeských očí nám neustále žehnal a dodával síly. Byla vtělením lásky, která nás zjemňovala a přitahovala. Nebýt Alžběty, mohly ze mě mé zájmy udělat mrzouta a má vášnivost hrubce; ale ušlechtilost její povahy mě zjemňovala. A mohlo vůbec nějaké zlo zapůsobit na Clervalovu ušlechtilou duši? A přece by nebyl býval mohl být tak dokonale lidský, tak bezpříkladně šlechetný, tak plný laskavosti a něžnosti při své vášni k dobrodružným činům, kdyby mu ona nebyla odhalila opravdovou krásu konání dobra a nezpůsobila, že se dobro stalo konečným cílem jeho prudké ctižádosti. S nevýslovným pocitem radosti dlím ve vzpomínkách na mládí, na doby, kdy v mé mysli bylo jasno a kdy neštěstí ještě nezměnilo její jasné vidiny směřující k prospěchu lidstva v chmurné a malicherné úvahy o sobě samém. A když si taK kreslím obraz mladých dnů, vyvstávají mi před očima rovněž ony události, které ne–postižitelnými kroky vedly k příčinám mého pozdějšího utrpení. Vždyť jestliže si mám vysvětlit zrod oné vášně, která později ovládla můj osud, zjišťuji, že vznikla jako horská říčka z nepatrných a téměř neviditelných potůčků, postupně však nabyla mohutnosti, až se stala dravým proudem, který prudkým tokem smetl všechny mé naděje a radostí.

Nauka, která usměrnila můj osud, je přírodní filosofie, a proto chci v tomto vyprávění vyzdvihnout ony skutečnosti, pro které jsem si tuto vědu oblíbil. Když mi bylo třináct let, vypravili jsme se všichni na výlet do lázní nedaleko Thononu, jenže špatné počasí nás přinutilo, abychom celý den strávili v hostinci. A tam jsem náhodou našel svazek ze spisů Cornelia Agrippy. I lhostejně jsem knihu otevřel, ale teorie, kterou se snažil dokázat, a její skvělé důkazy, které uváděl, brzy změnily lhostejnost v nadšení. Připadalo mi, že mou mysl ozářilo nové světlo, a překypuje radostí sdělil jsem svůj objev otci. Ten lhostejně pohlédl na titulní stránku mé knihy a řekl: „Ach tak! Cornelius Agrippa! Můj milý Viktore, neztrácej čas nad takovouhle věcí, je to vyložený nesmysl!“

Kdyby si byl otec místo této poznámky dal práci a i vyložil mi, že Agrippovy zásady byly zcela vyvráceny a že místo nich vznikla moderní věda, která je mnohem průkaznější, neboť Agrippovy důkazy jsou chimérické, zatímco důkazy nové nauky jsou věcné a uskutečnitelné, jistě bych byl Agrippu odložil a i nadále napájel rozpálenou obrazotvornost tím, že bych se s ještě větší horlivostí vrátil k dosavadním zájmům. Je dokonce možné, že by sled mých myšlenek nikdy nebyl dostal onen osudný podnět, který vedl k mé zkáze. Jenže zběžný pohled, který otec věnoval mé knížce, mě nijak nepřesvědčil o tom, že by znal její obsah, a proto jsem s největším zaujetím pokračoval v četbě.

Po návratu domů bylo mou první starostí opatřit si celé dílo tohoto autora a později knihy Paracelsa a Alberta Magna. Dychtivě jsem pročítal a studoval fantastické myšlenky těchto spisovatelů a připadalo mi, jako by to byly poklady, o nichž ví kromě mě jen hrstka vyvolených. Už jsem se zmínil, že jsem vždy byl prostoupen horečnou teuhou proniknout tajemstvími přírody. Hluboké vědomosti a skvělé objevy moderních filosofů, které jsem studoval, mě presto neuspokojovaly a nepřesvědčovaly. Sir Isaak Newton prý říkal, že si připadá jako dítě, které sbírá škeble u velkého a neprobádaného oceánu pravdy, a jeho následovníci v těch odvětvích přírodních věd, které jsem studoval, mi připadali – i v mém jinošském chápání – jako začátečníci zabývající se stejnou činností.

Nevzdělaný venkovan pozoruje živly kolem sebe a zná jejich praktický užitek. Nejvzdělanější filosof věděl jen o něco víc. Tvář přírody jen poodhalil, ale její nesmrtelné rysy byly stále zázrakem a záhadou. Může pitvat, rozebírat a pojmenovávat, ale sekundární nebo terciární příčiny, nemluvě vůbec o konečných příčinách, mu byly zcela neznámy. Hleděl jsem upřeně na opevnění a překážky, které jako by bránily lidem ve vstupu do pevnosti přírody, a ukvapeně a z nevědomosti jsem se užíral lítostí.

Jenže byly tu knihy a byli tu lidé, kteří pronikli hlouběji a znali víc. Uvěřil jsem na slovo všemu, co hlásali, a stal se jejich žákem. Snad to vypadá podivně, že se něco takového může stát v osmnáctém století, jenže zatímco jsem prodělával obvyklou školní výchovu v Ženevě, do určité míry jsem se věnoval svým oblíbeným vědám. Otec nebyl nijak vědecky založen, a já se proto vzdělával sám, ale s dětskou zaslepeností, k níž se družila studentská touha poznat co nejvíce. Pod vedením nových učitelů jsem se s neobyčejnou pílí vrhl do hledání kamene mudrců a elixíru života, a zakrátko jsem věnoval svou celou pozornost právě tomuto úkolu. Bohatství bylo pominutelným cílem, ale s jakou slávou by se setkal můj objev – učinit lidské tělo odolné nemoci a bezpečné před každou smrtí kromě násilné!

Tyto touhy nebyly jediné; moji autoři ochotně slibovali i možnost vyvolávat duchy a ďábly a já pln horlivosti jsem hledal, jak ji uskutečnit, a přestože má zaříkání byla vždycky bezvýsledná, připisoval jsem neúspěch vlastní nezkušeností a omylům, a nikoli nedostatku dovednosti a věrohodnosti mých rádců. A tak jsem se jistý čas zabýval zastaralými naukami, jako nezasvěcenec míchal dohromady tisíce vzájemně si odporujících teorií a zoufale se zmítal v úplné bažině rozmanitých vědomostí, veden palčivou obrazotvorností a dětským uvažováním, dokud náhoda nesvedla proud mých myšlenek do jiného řečiště.

Když mi bylo asi patnáct let, přestěhovali jsme se do našeho domu nedaleko Belrive; taní jsme jednoho dne zažili neobyčejně divokou a strašlivou bouřku. Blížila se od Jurského pohoří a náhle začaly z nejrůznějších míst oblohy burácet hromy. Po celou bouřku jsem se zvědavostí a zájmem sledoval její postup. Stáli jsme ve dveřích a náhle jsem zahlédl, jak ze starého krásného dubu rostoucího asi dvacet yardů od našeho domu vyšlehl vysoký plamen. Jakmile oslňující světlo zhaslo, nezbylo z dubu nic než sežehnutý pahýl. Když jsme k němu druhý den ráno přišli, zjistili jsme, že strom byl zničen naprosto neobvykle. Zásah blesku ho nerozštípl, nýbrž ho úplně rozbil na drť. V životě jsem dosud nespatřil tak úplně zničenou věc.

Tehdy jsem již byl obeznámen s obecnějšími zákony elektřiny. Onoho dne byl u nás na návštěvě jakýsi velký znalec přírodních věd, a podnícen tímto úkazem, pustil se do výkladu vlastní teorie elektřiny a galvanismu, která byla pro mě zcela nová a překvapující. Vše, co říkal, značně zastínilo Gornelia Agrippu, Alberta Magna a Paracelsa, tyto vládce mé fantazie, ale jakýmsi hnutím osudu naplnilo mě svržení těchto idolů nechutí k dalšímu studiu přírodních věd. Zdálo se mi, že člověk už nemůže rozumem více poznat. Vším, co tak dlouho poutalo mou pozornost, jsem náhle začal opovrhovat. Pro jeden z oněch chvilkových rozmarů, jimž je snad naše mysl nejvíce vystavena v útlém mládí, vzdal jsem se svých dřívějších zálib, odvrhl přírodní filosofii a všechny její nauky jako nedokonalé a nesprávné a pojal nejhlubší opovržení k této pavědě, která se přece nikdy nemůže dostat ani k prahu skutečného vědění. Raději jsem dal přednost studiu matematiky a odvětví patřících k této vědě, protože byla vybudována na bezpečných základech, a proto hodná mého zájmu.

Naše duše jsou opravdu podivně utvářeny a s úspěchem či zkázou jsme spjati vskutku slabými pouty. Ohlédnu-li se nazpět, připadá mi, jako by tato téměř zázračná změna zájmu a vůle byla náhlým důsledkem zásahu nebes, jako by to byl poslední pokus podniknutý pudem sebezáchovy k odvrácení bouře, která již tehdy visela ve hvězdách, připravena mě uchvátit. Od chvíle, kdy jsem zanechal svých dřívějších a v poslední době trýznivých studií, zvítězily v mé duši radost a klid. Bylo to varování, že další studium přírodních věd mi přinese zkázu; jestliže se ho však vzdám, kyne mi štěstí. Tento poslední pokus sil dobra byl neúčinný. Osud byl příliš mocný a jeho nezměnitelné zákony rozhodly o mé naprosté a hrozné zkáze.

KAPITOLA 3

Když mi bylo sedmnáct let, rozhodli rodiče, že mám pokračovat ve studiích na universitě v Ingolstadtu. Až dosud jsem navštěvoval ženevské školy, ale otec považoval za nutné, abych svou výchovu doplnil dalšími vědomostmi, které jsem nemohl získat ve vlasti. Můj odjezd byl stanoven na nejbližší dobu, jenže než přišel určený den, udalo se první neštěstí mého života – osudná předzvěst budoucího utrpení.

Alžběta dostala neštovice, její onemocnění bylo vážné a byla ve velkém nebezpečí. Během její nemoci jsme se mnoha důvody snažili přesvědčit matku, aby ji neošetřovala. Zprvu ustoupila našim prosbám, když se však dozvěděla, že život jejího nejmilejšího dítěte je v nebezpečí, nemohla již déle ovládat svou úzkost. Ošetřovala nemocnou, a její pozorná péče zvítězila nad zrádnou chorobou; Alžběta se vyléčila, avšak její zachránkyni se toto uzdravení stalo osudným. Třetí den matka onemocněla, její horečka byla doprovázena velmi znepokojujícími příznaky a obličeje ošetřujících lékařů prozrazovaly nejhorší. Ani na smrtelném loži matku neopustila vlídnost a statečnost. Vzala mě a Alžbětu za ruce a řekla: „Mé děti, nejpevnější naději na vaše budoucí štěstí jsem vkládala do vyhlídky na váš sňatek. Tato naděje teď bude útěchou vašeho otce. Alžběto, má drahá, ty teď musíš zaujmout mé místo u mladších dětí. S jakou lítostí od vás odcházím! Není to tvrdé, že já, ták šťastná a tak milovaná, vás všechny musím opustit? Ale nesmím tak uvažovat! Pokusím se klidně usmířit s myšlenkou na smrt a zemru s nadějí, že se s vámi setkám na onom světě.“

Zesnula klidně a také ve 'smrti si zachovala její tvář výraz lásky. Jistě nemusím líčit, jak je lidem, jejichž nejdražší pouta jsou přervána neodčinitelným zlem, jaké prázdno mají v duši, jaké zoufalství ve tváři. Trvalo dlouho, než jsme sami sebe přesvědčili, že ta, kterou jsme denně viděli a jejíž život se zdál být součástí našeho vlastního života, odešla navždy, že jas milovaných očí zhasl, že zvuk hlasu tak blízkého a tak drahého sluchu navždy zmlkl a nikdy ho už neuslyšíme. Takové byly naše úvahy v prvních dnech, ale když odstup času prokázal, že neštěstí je trvalé, pak teprve začala pravá hořkost bolesti. Jenže komu neodervala drsná ruka osudu někoho drahého? A proč líčit zármutek, který jsme všichni už prožili nebo jednou prožijeme? Za nějakou dobu se zármutek stává spíše vzpomínkou než nutností, a smích, který zavítá na rty, už není odháněn, i když by mohl být považován za svatokrádež. Matka byla mrtva, ale nás i nadále čekalo plnění denních povinností. Museli jsme jít dál svou cestou s ostatními a naučit se považovat se za šťastné, že jsme tu zůstali a že nás smrt nevzala s sebou.

Bylo třeba znovu rozhodnout, kdy odjedu do Ingolstadtu. Vymohl jsem si na otci několikatýdenní odklad. Opustit poklidnou atmosféru domu ve smutku, tak podobnou smrti, a vrhnout se do ruchu života mi připadalo jako svatokrádež. Smutek byl pro mne něčím novým, ale nijak mě nevyděsil. Neměl jsem chuť opustit ty, kteří mi zbývali, a zejména jsem toužil po jistotě, že má líbezná Alžběta našla už konečně trochu útěchy.

Alžběta skrývala svou bolest a snažila se vystupovat jako utěšitelka. Hleděla s odvahou do budoucna a své povinnosti vykonávala statečně a horlivě. Zasvětila život těm, které se naučila nazývat strýcem i bratranci. Nikdy nebyla tak okouzlující jako v oněch dobách, kdy slunný úsměv rozzářil její tvář a zalil nás svým jasem. Ve snaze přivést nás na jiné myšlenky zapomínala dokonce i na vlastní zármutek.

Konečně nastal den mého odjezdu. Clerval u nás strávil poslední večer. Snažil se již dříve přemluvit svého otce, aby mu dovolil odjet na studie se mnou, ale marně. Jeho otec byl omezený obchodník a touhy i ctižádost svého syna považoval za zahálku a za zkázu. Jindřich těžce nesl, že mu není dopřáno dosáhnout vyššího vzdělání. Nemluvil mnoho, ale když promluvil, četl jsem v jeho planoucím zraku a vzrušeném pohledu zdrženlivé, ale pevné odhodlání nedat se připoutat k malicherným ubohostem kupeckého života.

Seděli jsme dlouho do noci. Nemohli jsme se od sebe odtrhnout, ani jsme nedokázali vyřknout osudné sbohem. Posléze bylo vysloveno a my jsme se odebrali na lůžko pod záminkou, že hledáme odpočinek. Každý z nás si myslil, že druhého oklamal, ale když jsem za ranního šera sešel dolů ke kočáru, který mě měl odvézt, byli tam všichni – otec, aby mi požehnal, Clerval, aby mi ještě jednou stiskl ruku, Alžběta, aby mě znovu poprosila o časté zprávy a aby posledními něžnostmi zahrnula svého druha a přítele.

Nastoupil jsem do lehkého kočáru a přepadly mě nejsmutnější úvahy. Doposud jsem byl obklopen svými nejdražšími a život s nimi poskytoval všem radost a štěstí – nyní jsem byl zcela sám. Na universitě, kam jsem jel, jsem si musel najít nové přátele a být sám sobě ochráncem. Až dosud plynul můj život v úplném ústraní našeho domova, a tím jsem získal nepřekonatelný odpor k novým obličejům. Miloval jsem své bratry, Alžbětu a Clervala; to byly „staré známé tváře“. Sám sebe jsem však považoval za zcela neschopného přizpůsobit se společnosti cizích lidí. S takovými myšlenkami jsem nastoupil cestu, ale postupně jsem nabýval odvahy i naděje. Horoucně jsem prahl po tom, abych získal co nejvíce vědomostí. Doma jsem často považoval za bolestné, že mám mládí trávit na jediném místě, a již dlouho jsem toužil poznat svět a zaujmout své postavení mezi ostatními lidmi. Nyní se má přání splnila a bylo by ode mne bláhové toho litovat.

Na cestě do Ingolstadtu, která byla dlouhá a namáhavá, jsem měl mnoho času přemýšlet. Konečně přede mnou vyvstala vysoká štíhlá věž městského kostela. Vystoupil jsem a šel do svého bytu, abych strávil večer podle vlastní chuti.

Příštího rána jsem odevzdal doporučující dopisy a navštívil některé z hlavních profesorů. Náhoda – či spíše temná moc, anděl zkázy, který se nade mnou ujal všemohoucí vlády od okamžiku, kdy jsem váhavě opustil otcovský dům – mě nejprve zavedla k profesoru přírodních věd Krempovi. Byl to neúhledný muž, ale hluboko zasvěcený do tajemství své vědy. Položil mi několik otázek týkajících se mých znalostí v jednotlivých odvětvích patřících k přírodním vědám. Odpovídal jsem nedbale a poněkud opovržlivě jsem se zmínil o svých alchymistech jako o hlavních autorech, které jsem studoval. Profesor na mě s úžasem pohlédl. „To jste opravdu trávil čas studiem takových nesmyslů?“ otázal se. Přitakal jsem. „Každá minuta,“ pokračoval profesor Krempe rozčileně, „každá chvíle, kterou jste touto četbou promarnil, je zcela a naprosto ztracena. Zatížil jste si paměť zastaralými naukami a zbytečnými jmény. Bože můj! V jaké poušti jste to žil, že tam nebyl nikdo natolik znalý věci, aby vám vysvětlil, že tyhle fantazie, které jste tak lačně nasával, jsou tisíce let staré, a stejně jako jsou staré, jsou i zatuchlé! Opravdu jsem nečekal, že v našem osvíceném a vědeckém věku najdu žáka Alberta Magna a Paracelsa. Můj drahý pane, budete muset začít studovat od samého začátku!“

Po těchto slovech mi napsal názvy několika knih z oboru přírodních věd, které jsem si měl na jeho doporučení obstarat. Pak mě propustil s poznámkou, že začátkem příštího týdne zahájí cyklus přednášek o přírodních vědách v jejich obecných vztazích a že v dny, kdy on nepřednáší, bude přednášet profesor Waldman o chemii.

Názory profesora Krempa mě nijak nepřekvapily, sám jsem přece považoval studium autorů, které tak zavrhl, za úplně zbytečné. Vrátil jsem se však domů přesvědčen, že studium tohoto oboru nemá pro mě cenu. Profesor Krempe byl malý zaváli ty muž s hrubým hlasem a nepříjemným vzhledem a snad i to působilo, že jsem se necítil nijak přitahován k jeho oboru. Snad jsem mu také poněkud příliš přezíravým způsobem vylíčil své názory na přírodní vědy, k nimž jsem dospěl v předcházejících letech. Jako školák jsem nebyl spokojen s výsledky, které slibovali tehdejší profesoři přírodních věd. Ve zmatení představ, které lze přičíst toliko mému mimořádnému mládí a tomu, že jsem neměl nikoho, kdo by mě ve studiu vedl, jsem šel proti cestě času zpět po stupních poznání a vyměnil výsledky nedávných objevů za sny zapomenutých alchymistů. Kromě toho jsem opovrhoval badatelskými metodami současných přírodních věd. Jak docela odlišné byly touhy mých mistrů: hledat nesmrtelnost a moc. Jejich cíle byly přes svou bezcennost velké. Ale nyní bylo vše jiné. Zdálo se mi, že vědci nemají jinou ctižádost než zničit nepodložené vidiny, které mě právě k vědě přitahovaly. A já měl dát přednost nepatrné každodenní vědecké realitě před představami, které lákaly svou nesmírnou velikostí.

Převážně tímto směrem se ubíraly mé myšlenky v prvních dvou či třech dnech po příjezdu do Ingolstadtu. Strávil jsem je hlavně seznamováním s městem a jeho nejvýznamnějšími obyvateli. Když však začal další týden, vzpomněl jsem si na přednášky, o nichž se zmínil profesor Krempe. A ačkoli jsem se nemohl přimět k tomu, abych si šel poslechnout slova, která tento malý domýšlivý chlapík bude přednášet, připomenul jsem si jeho výrok o profesoru Waldmanovi, s nímž jsem se zatím nemohl seznámit, protože až dosud dlel mimo město.

Částečně ze zvědavosti a částečně z nedostatku jiné práce jsem šel do přednáškové síně. Krátce po mně tam vešel profesor Waldman. Nepodobal se vůbec svému kolegovi. Bylo mu asi padesát, výraz jeho tváře svědčil o vrozené dobrotě, vlasy měl úplně černé, jen na skráních trochu prošedivělé. Postavu měl malou, ale pozoruhodně vzpřímenou, a tak příjemný hlas jsem dosud neslyšel. Přednášku zahájil rekapitulací dějin chemie a nejnovějších objevů, a s vřelostí pronášel jména nejvýznamnějších badatelů. Pak podal zběžný přehled dnešního stavu této vědy a vysvětlil celou řadu jejích základních pojmů. Po několika pokusech ukončil přednášku chvalozpěvem na moderní chemii. Jeho slova nikdy nezapomenu:

„Staří učitelé této vědy," pravil, „slibovali nemožnosti a neuskutečnili nic. Moderní vědci slibují velmi málo; vědí, že kovy nelze přeměňovat a že elixír života je chiméra. Ale tito vědci, jejichž ruce jako by byly stvořeny jen k tomu, aby se patlaly ve špíně, a oči k tomu, aby se soustředěně dívaly do mikroskopu nebo kelímku, ve skutečnosti vykonali zázraky. Pronikají do nejzazších koutů přírody a objevují, v čem jsou skryta její tajemství. Vystupují na ńebesa – objevili, jak koluje krev i jaké má vlastnosti vzduch, který dýcháme. Dosáhli nové a téměř neomezené moci: dovedou poroučet bleskům z nebe, napodobovat zemětřesení, a dokonce se vysmívat neviditelnému světu jeho vlastními stíny."

Taková byla profesorova slova – či spíše mi dovolte říci, že taková byla slova osudu vyslovená k mé zkáze. Když pokračoval, měl jsem pocit, jako by má duše bojovala se skutečným nepřítelem. Jako by neviditelná síla tiskla klávesy, které tvořily mechanismus mé bytosti, v mé duši se ozýval akord za akordem a brzy byla má bytost naplněna jedinou myšlenkou, jediným záměrem, jediným cílem. Tolik už bylo vykonáno – zvolala má duše –, dokážu však víc, mnohem víc. Stezky vyznačené mými předchůdci mě povedou a brzy budu prorážet novou cestu, prozkoumávat neznámé síly a odhalovat světu nejhlubší tajemství stvoření.

Oné noci jsem nezamhouřil oka. Vše se ve mně bouřilo a kácelo. Tušil jsem, že v mé mysli opět zavládne řád, teď jsem však neměl sílu ho vytvořit. Pomalu, až za ranního úsvitu, přišel spánek. Probudil jsem se a myšlenky uplynulé noci mi připadaly jako sen. Zbylo jenom rozhodnutí vrátit se k původnímu studiu a věnovat se vědě, pro niž jsem měl podle vlastního přesvědčení vrozený talent. Téhož dne jsem navštívil profesora Waldmana. Jeho vystupování v soukromí bylo stejně rozvážné a přitažlivé jako na veřejnosti, protože měl-li při přednášce ve tváři výraz určité důstojnosti, ve vlastním domě ho vystřídal výraz nesmírné vlídnosti a dobroty. Načrtl jsem mu stejně jako jeho kolegovi přehled své dosavadní činnosti. Pozorně vyslechl stručné vylíčení mých studií a při jménech Cornelia Agrippy a Paracelsa se usmál, ale bez opovržení, které dal najevo profesor Krempe. Prohlásil, že „to byli muži, jejichž neúnavnému bádání vděčí moderní vědci za většinu základů svých znalostí. Ponechali nám jako snadnější úkol, abychom nově pojmenovali a zařadili do vzájemně souvisících kategorií ta fakta, která jim bylo ve značné míře dáno přivést na světlo. Stěží kdy se stane, aby se práce géniů, ať se ubírá sebechybnějším směrem, nakonec přece jen neobrátila v řádný prospěch lidstva." Vyslechl jsem jeho prohlášení, které vyřkl klidně a rozvážně. Potom jsem dodal, že mě jeho přednáška zbavila předsudků proti současným chemikům. Vyjadřoval jsem se umírněně, se skromností a úctou, jaká přísluší mladíku vůči učiteli, aniž jsem dal najevo (životní nezkušenost by mě byla zahanbila) své nadšení, které bylo podnětem pro mé budoucí úsilí. Požádal jsem ho, aby mi poradil, které knihy si mám opatřit.

„Jsem rád, že jsem získal žáka," řekl profesor Waldman, „a jestliže vaše horlivost odpovídá vašim schopnostem, nepochybuji o vašem úspěchu. Chemie je odvětvím přírodních věd, ve kterém se dosáhlo nejpozoruhodnějších výsledků, a právě proto jsem si ji zvolil za svůj hlavní obor. Současně jsem však nezanedbával ani ostatní vědní odvětví. Člověk by byl ubohým chemikem, kdyby se zabýval pouze tímto oborem lidského vědění. Jestliže toužíte stát se skutečným vědcem, a nikoli pouze bezvýznamným experimentátorem, pak bych vám radil, abyste se věnoval všem oborům přírodních věd včetně matematiky."

Potom mě zavedl do své laboratoře a vysvětlil mi, k čemu slouží jednotlivé přístroje. Současně mě poučil, co si mám opatřit, a slíbil mi, že budu moci používat jeho přístrojů, jakmile už toho budu znát tolik, abych nepoškodil jejich mechanismus. Také mi dal žádaný seznam knih. Pak jsem se rozloučil.

Tím skončil den pro mě tak památný: rozhodl o mém budoucím osudu.

KAPITOLA 4

Od toho dne zabralo studium přírodních věd, a obzvláště chemie v nejširším slova smyslu, téměř všechen můj čas. Horlivě jsem četl všechna geniální a vynikající díla současných vědců, navštěvoval přednášky a stýkal se s universitními badateli. A dokonce jsem zjistil, že profesor Krempe má přes nepříjemný vzhled a vystupování značné vědomostí a opravdový rozhled. V profesoru Waldmanovi jsem nalezl přítele. Jeho vlídnost nebyla nikdy zabarvena shovívavostí a své rady udílel tak upřímně a srdečně, že to vylučovalo jakoukoli představu pedantství. Urovnával mi tisíci způsoby cestu k vědění a dovedl mi přiblížit a objasnit nejnesrozumitelnější problémy. Zprvu jsem se studiu věnoval povrchně a bez zvláštního nadšení, postupně jsem se však víc a víc do studia zabíral a brzy jsem studoval tak horlivě a vášnivě, že často hvězdy bledly v ranním světle a já dosud pracoval v laboratoři.

Usilovné studium brzy přinášelo výsledky. Studenti se divili mé horlivosti a učitelé získaným vědomostem. Profesor Krempe se mě často s lišáckým úsměvem ptával, jak se daří Corneliovi Agrippovi. Nejsrdečnější radost z mých pokroků projevoval profesor Waldman. Takto uplynuly dva roky; v té době jsem vůbec nezajel do Ženevy, nýbrž jsem se cele věnoval problémům několika objevů, které jsem doufal uskutečnit. Přitažlivost vědy mohou pochopit jen ti, kdo ji sami zakusili. V jiných oborech může člověk dosáhnout jen takové vědomosti jako jeho předchůdci, a víc už poznat nelze. Avšak vědecké bádání je neustálým zdrojem objevů a zázraků. I člověk s průměrnými schopnostmi musí, jestliže se soustředí na jediný obor, neomylně dospět k velkým znalostem. A já, který jsem si vytkl určitý cíl a výhradně jemu se věnoval, jsem tak rychle postupoval, že jsem po dvou letech studia zdokonalil na základě svých objevů některé chemické přístroje, což mi na universitě vysloužilo velkou vážnost a obdiv. V té době jsem už získal v teorii a praxi přírodních věd všechny znalosti, které mi mohly poskytnout studium a přednášky ingolstadtských profesorů. Považoval jsem proto svůj další pobyt na universitě za neužitečný a začal uvažovat o návratu k přátelům a do rodného města. Učinil jsem však objev, který můj pobyt v Ingolstadtu prodloužil.

Jedním z problémů, které obzvláště zaujaly mou pozornost, bylo uspořádání lidského těla a živých tvorů K vůbec. Často jsem se ptával sám sebe, odkud vlastně pramení podstata života. Byla to smělá otázka a odpověď na ni byla odjakživa považována za záhadu. Jenže člověk stejně stojí na hranici poznání tolika věcí a hloubku jeho pohledu zdržuje často pouze zbabělost nebo nepozornost. Zabýval jsem se v duchu těmito problémy a rozhodl se proto, že se budu ještě podrobněji věnovat těm odvětvím přírodních věd, která souvisí s fyziologií. Kdyby mě nebyla hnala téměř nadpřirozená touha po vědění, bylo by mi vysilující napětí mých pokusů připadalo téměř nesnesitelné. Chceme-li zkoumat příčiny života, musíme se nejprve zabývat faktem smrti. Studoval jsem proto anatomii, to však bylo málo. Bylo třeba, abych také sledoval přirozený rozklad a zkázu lidského těla. Od dětství mě otec pečlivě vedl k tomu, abych nevěřil zdánlivě nadpřirozeným jevům. Nevzpomínám si ani, že bych se kdy byl chvěl strachy při vyprávění nějaké pověsti nebo že bych se bál strašidla. Temnota nijak nepůsobila na mou fantazii a hřbitov byl pro mě pouze místem pro ukládání těl, z nichž život vyprchal a která se ze sídla síly a krásy stala potravou červů. Nyní jsem si vzal za úkol zkoumat příčiny a postup tohoto rozkladu a byl jsem nucen trávit dny a noci v hrobkách a márnicích. Musil jsem zaměřit pozornost na všechny ty jevy, které jsou pro zjemnělého člověka téměř nesnesitelné. Sledoval jsem, jak je dokonalé lidské tělo ničeno a pustošeno. Díval jsem se, jak kvetoucí jas života je vystřídán zkázou smrti. Viděl jsem, jak červ dědí zázraky oka i mozku. Podrobné jsem zkoumal a rozebíral všechny podrobnosti procesu vyjádřeného změnou života v smrt a smrti v život, když tu náhle mi uprostřed této temnoty zazářilo jasné světlo – světlo tak skvělé a zázračné, a přece tak prosté. Zmocnilo se mě opojení pro nesmírné možnosti, které můj objev umožňoval, a zároveň jsem byl udiven, že ze všech učenců, kteří svá bádání zaměřili stejným směrem, bylo pouze mně určeno objevit toto překvapující tajemství.

Uvědomte si, že nelíčím vidiny šílence. To, co nyní tvrdím, je právě tak pravdivé, jakože slunce září na obloze. Snad to byl zázrak, ale k objevu jsem docházel ve sledu zcela pravděpodobných a od sebe rozlišitelných fází. Po nocích a dnech neuvěřitelné námahy a únavy se mi podařilo odhalit vznik života, a co víc, dosáhl jsem sám schopnost vdechnout život neživé hmotě. Odiv, který jsem zpočátku při svém objevu pocítil, brzy ustoupil radosti a nadšení. Dosáhnout po tak dlouhé a úmorné námaze najednou cíle bylo nejkrásnějším vyplněním mých tužeb. Jenže tento objev byl tak velký a převratný, že všechny kroky, které mě k němu zavedly, byly smazány z mé paměti a znal jsem pouze výsledek. To, co bylo cílem a touhou nejmoudřejších mužů od doby stvoření světa, bylo nyní . v mých rukou. Pochopitelně se mi neotevřelo jako kouzlem všechno. Poznání, kterého jsem nabyl, bylo totiž takového rázu, že spíše bylo vodítkem k dalšímu bádání než receptem pro jeho konečný výsledek. Připadal jsem si jako onen Arab, který byl pohřben s mrtvými do hrobky a nalezl z ní cestu ven k životu, veden pouze mihotavým a zdánlivě odnikud nepřicházejícím světlem.

Na vaší zvědavosti a údivu i naději zrcadlících se ve vašich očích vidím, milý příteli, očekávání, že prozradím své tajemství. To nelze. Vyslechněte mě trpělivě až do konce, a snadno pochopíte, proč jsem

naprosto zdrženlivý. Nechci vás, který jste právě tak nechráněný a dychtivý, jako jsem byl tehdy já, vést do zkázy a neodvratného utrpení. Naučte se ode mne – a nepostačí-li vám mé rady, tak snad vám bude poučením můj příklad –, jak nebezpečné je získat vědění a oč šťastnější je ten, kdo věří, že jeho rodné město je svět, než ten, kdo se snaží stát se větším, než je v jeho silách.

Když jsem zjistil, jak překvapující moc mi byla svěřena, dlouho jsem váhal, jakým způsobem jí využít. Ačkoli jsem měl schopnost vnuknout život, přece jen bylo nepředstavitelně obtížné a namáhavé stvořit tělo, které ho mělo přijmout se všemi složitostmi nervů, svalů a žil. Rozvažoval jsem nejprve, mám-li se pokusit stvořit bytost podobnou člověku nebo nějakého jednoduššího tvora. Ale má představivost byla příliš vzrušena prvním úspěchem, než abych zapochyboval o své schopnosti dát život tvoru tak složitému a nádhernému, jako je člověk. Materiál, který jsem měl tehdy k dispozici, nebyl pro tak odvážný záměr nejvhodnější, ale přece jsem si byl jist úspěšným výsledkem. Připravil jsem se na řadu porážek, na možnost, že se mé bádání možná bude setkávat neustále s nezdarem a mé dílo snad nakonec bude nedokonalé, ale vědomí, jakého pokroku věda i mechanika den ze dne dosahují, mě povzbuzovalo v naději, že nynější pokusy položí alespoň základy mého budoucího úspěchu. A navíc velikost i složitost mého plánu přece nemohly být důkazem jeho neproveditelnosti. S takovými pocity jsem přistoupil k vytváření lidského tvora. Protože by malé rozměry některé části lidského těla značně zpomalily práci, rozhodl jsem se na rozdíl od původního předsevzetí vytvořit tvora mohutné postavy, asi tři metry vysokého a přiměřeně rozložitého. Po mnoha měsících strávených úspěšným opatřováním a upravováním potřebného materiálu jsem zahájil práci.

Pomyšlení na první úspěchy mě pohánělo vpřed jako prudký vítr. Život a smrt mi připadaly jako toužené hranice, kterými musím nejprve proniknout, abych pak náš temný svět ozářil proudem světla. Nový tvor by mi žehnal jako svému stvořiteli a mnoho šťastných a vynikajících bytostí by vděčilo za svou existenci mně. Žádný otec by se nemohl dovolávat vděčnosti vlastního dítěte více než já. Takové i podobné úvahy mě dovedly k názoru, že dokážu-li vdechovat život neživé hmotě, mohl bych také za nějakou dobu (tehdy jsem totiž zjistil, že v dané chvíli to je nemožné) obnovit život tam, kde smrt již zřejmě odsoudila tělo ke zkáze.

Takové myšlenky posilovaly mé odhodlání a já s neutuchající horlivostí pokračoval ve vytčeném úkolu. Nadměrná práce mě vysilovala, zhubl jsem a tváře mi pobledly. Občas, když jsem se domníval, že už jsem na prahu úspěchu, setkal jsem se s nezdarem, ale přesto mě neopouštěla naděje, že příští den nebo příští hodina budou úspěšné. Všechnu naději jsem skládal v tajemství, jež jsem znal jen já sám. Měsíc svítil na mou noční práci a já jsem s neutuchající a bezdechou dychtivostí pronikal do nejtemnějších skrýší přírody. Dokáže někdo pochopit hrůzu mého tajemného počínání, když jsem se lopotil ve vlhku znesvěcených hrobů nebo trýznil živé zvíře, abych oživil neživou hmotu? Vzpomenu-li si nyní na onu dobu, celý se roztřesu a před očima se mi zatmí, ale tehdy mě hnal vpřed neodolatelný a téměř šílený pud. Tehdy se mi zdálo, že všechny mé smysly a celé mé cítění je upnuto jen na tento jediný úkol. Dnes ovšem vím, že to bylo jen přechodné omámení, a uvědomuji si to hlouběji zejména od té doby, kdy zdroj tohoto nepřirozeného popudu přestal účinkovat. Sbíral jsem v márnicích kosti a rouhačskými prsty jsem porušoval ohromující tajemství lidské kostry. Dílnu pro svou nečistou práci jsem si zařídil v osamělé komoře, či spíše v jakési cele na půdě domu, oddělené od všech ostatních bytů pavlačí a schodištěm. Při své piplavé práci jsem musel také velmi namáhat zrak. Značnou část materiálu jsem bral z pitevny a jatek a často jsem se od svého hnusného konání odvracel s odporem. Jenže hnán neustále vzrůstající žádostivostí jsem nakonec přece jen dospěl téměř ke konci svého snažení.

Letní měsíce uplynuly a já byl celou dobu tělem i duší ponořen do své práce. Bylo tehdy překrásně, pole ještě nevydala tak bohatou úrodu a z vinic se ještě nikdy nesklízely tak krásné hrozny, ale mé oči byly nevnímavé ke krásám přírody. A stejné pocity, pro které jsem zanedbával svět kolem sebe, způsobily, že jsem zapomínal i na přátele, kteří byli tak daleko a které jsem tak dlouho neviděl. Věděl jsem, že je mé mlčení zneklidňuje, a dobře si pamatuji otcova slova: „Vím, že dokud budeš sám se sebou spokojen, budeš na nás vzpomínat s láskou a budeš nám pravidelně psát. Musíš mi prominout, jestliže budu každé přerušení Tvé korespondence považovat za důkaz toho, že zanedbáváš i své ostatní povinnosti."

Věděl jsem, jaké jsou otcovy pocity, ale nemohl jsem se odtrhnout od práce, která se mě přes svou odpornost zcela zmocnila. Vše, co souviselo s láskou, bylo třeba odložit, dokud nedosáhnu velkého cíle.

Tehdy jsem si myslil, jak je otec nespravedlivý, jestliže mé odmlčení přisuzuje neřestem nebo špatnému životu, avšak dnes jsem přesvědčen, že se oprávněně domníval, že nejsem na správné cestě. Dokonalý člověk má vždy zachovávat klidnou a pokojnou mysl a nikdy nemá připustit, aby vášeň nebo pomíjivá touha porušily jeho pohodu. Ani vědecké bádání nemá být podle mého názoru výjimkou z tohoto pravidla. Jestliže studium, kterému se člověk věnuje, vede k oslabení přátelských vztahů a prostých radostí, v nichž nemá být ani stopa bolesti, pak je toto studium určitě nesprávné a pro lidskou mysl nevhodné. Kdyby toto pravidlo bylo vždycky dodržováno, kdyby se nikdo nepouštěl do činnosti, která porušuje klid jeho rodinných vztahů,

pak by Řecko nebylo zotročeno, Ceasar by byl ušetřil vlastní zem, Amerika by byla objevena ve větších časových odstupech a mexická a peruánská říše by nebyly bývaly zničeny.

Zapomínám však, že se v nejzajímavější části svého vypravování pouštím do moralizujícího kázání, a výraz vaší tváře mi připomíná, že mám pokračovat.

Otec mi v dopise nic nevyčítal a na mé mlčení reagoval pouze častějšími dotazy na mé studium. Zima, jaro a léto uplynuly při pilné práci, nedíval jsem se však na květy nebo zelenající se listí – což mě vždy naplňovalo nesmírným potěšením –, tak hluboce jsem byl zabrán do své činnosti. Onoho roku zvadlo listí dříve, než má práce skončila; a každý den mi ukazoval stále zřetelněji, jakého úspěchu jsem dosáhl. Jenže úzkostlivost začala brzdit mé nadšení a já si připadal spíše jako otrok nucený lopotit se v dolech nebo při nějaké jiné úmorné práci než jako umělec zabývající se svou oblíbenou činností. Každou noc se mě zmocnila horečka a stal jsem se nervózním až k trapnosti: lekal mě padající list a lidem jsem se vyhýbal, jako bych byl vinen nějakým zločinem. Představa, jaká troska se ze mě stala, mě občas vyděsila. Při síle mě udržovala pouze důležitost mého záměru; má námaha už brzy skončí a já byl přesvědčen, že pohyb a zábava pak zaženou chorobu. Slíbil jsem si, že si dopřeji obojího, až dokončím své dílo.

KAPITOLA 5

Jedné smutné listopadové noci jsem se dožil dokončení svých snah. S úzkostí, která téměř hraničila s agónií, naskládal jsem kolem sebe životodárné přístroje, abych mohl vdechnout jiskru života do neživé hmoty, která mi ležela u nohou. Byla jedna hodina po půlnoci, déšť bubnoval neutěšeně do oken a svíčka již dohořívala, když za posledního záblesku světla jsem spatřil, jak můj výtvor otevřel matně žluté oko. Jeho dech byl těžký a údy se mu křečovitě zmítaly.

Jak mám vylíčit své pocity při této úděsné události nebo jak popsat stvůru, 'kterou jsem s tak nesmírnými strázněmi a obtížemi vytvořil? Údy byly souměrné a rysy v obličeji jsem vybral tak, aby byly krásné. Krásné! Bože můj! Žlutá kůže sotva skryla soustavu svalů a žil, vlasy byly leskle černé, rozevláté, zuby bělostné jako perly, jenže tento lesk tvořil tím strašnější kontrast s vodovýma očima, které měly téměř stejnou barvu jako špinavé oční důlky, v nichž byly zasazeny, jako svraštělá pokožka a úzké zatrpklé rty.

Žádná náhoda, žádný osud nepodléhá takovým proměnám jako lidská povaha. Téměř dva roky jsem tvrdě pracoval jen proto, abych vdechl život do mrtvého těla. Kvůli tomuto cíli jsem si odepřel klid a ztratil zdraví. Toužil jsem po uskutečnění svého snu s horoucností, která značně přesahovala míru, avšak nyní, po ukončení práce, zmizela krása mého snu a bezdechá hrůza a odpor mi naplnily srdce. Nedokázal jsem vydržet pohled na tvora, jehož jsem stvořil, vyběhl jsem z místnosti a dlouho přecházel po ložnici, příliš rozrušen, než abych mohl spát. Nakonec mě přemohla únava a já se“ vrhl oblečen na lůžko s jedinou touhou – nalézt na několik okamžiků zapomnění. Bylo to však marné: spal jsem, ale pronásledovaly mě nejdivočejší sny. Zdálo se mi, že vidím Alžbětu, kvetoucí zdravím, jak jde po ulici v Ingolstadtu. S radostným překvapením jsem ji objal, ale jakmile jsem jí vtiskl první políbení na rty, pokryly se smrtelnou bledostí, její rysy jako by se proměnily, a mně připadalo, že svírám v náruči tělo své drahé mrtvé matky. Postavu jí halil rubáš a já spatřil, jak v záhybech látky lezou červi. S hrůzou jsem se vytrhl ze spánku, čelo jsem měl pokryto ledovým potem, zuby mi drkotaly, údy zkroucené křečí. A náhle jsem při nejasném nažloutlém měsíčním svitu, který pronikal zavřenými okenicemi, spatřil stvůru, onoho strašného netvora, kterého jsem stvořil. Nadzdvihl záclony lůžka a jeho oči – mohou-li tak být nazývány – upíraly se na mě. Rozevřel rty, zamumlal několik neartikulovaných zvuků a tváře mu zkřivil úšklebek. Snad promluvil, já ho však neslyšel. Napřáhl ruku, zřejmě aby mě zadržel, ale já jsem vyskočil, seběhl dolů po schodech a utekl na dvůr v domě, kde jsem bydlil. Tam jsem nanejvýš rozčilen a pln úzkosti procházel celou noc a pozorně naslouchal sebemenšímu zvuku, který by mě mohl varovat před příchodem onoho ďábelského netvora, jemuž jsem tak neblaze věnoval život.

Ach! Žádný smrtelník by jistě nemohl vydržet hrůzu, která vyzařovala z této tváře. Ani oživená mumie by nemohla být tak ohyzdná jako tento netvor. Pozoroval jsem ho, když ještě nebyl hotov – tehdy byl ošklivý, ale nyní, když svaly a klouby byly schopny pohybu, stalo se z něho něco takového, co by si ani Dante nebyl dokázal představit.

Strávil jsem hroznou noc. Občas mi tep bušil tak rychle a silné, že jsem cítil záchvěvy sebemenší žilky, jindy zase jsem téměř klesal k zemi únavou a celkovou slabostí. Cítil jsem hořké zklamání smíšené s hrůzou. Sny, které mi po tak dlouhý čas dodávaly sílu a radostný klid, staly se nyní pro mě peklem. Přechod k hrůze byl tak rychlý, porážka tak úplná!

Konečně nastalo chmurné a deštivé svítání a před línýma bezesnýma rozbolavělýma očima se objevil ingolstadský kostel, jeho bílá věž a hodiny, ukazující šestou. Domovník otevřel bránu do dvora, který mi poskytl na tuto noc útulek; vyšel jsem do ulic a rychle, jako bych se snažil vyhnout se netvoru, o kterém jsem byl přesvědčen, že ho potkám za každým rohem, jsem jimi procházel. Neodvažoval jsem se vrátit domů, cosi

mě pohánělo vpřed, ačkoli jsem už byl úplně promáčený deštěm, který se lil z černé a bezútěšné oblohy. Kráčel jsem stále dál a dál, pln naděje, že tělesným pohybem zmírním úzkost, která mi tížila mysl. Procházel jsem ulicemi, aniž jsem jasně věděl, kde jsem i nebo co dělám. Srdce, nemocné strachem, mi bušilo, a já spěchal dál nejistým krokem a neodvažoval se ohlédnout:

Tak jsem došel až k hostinci, u něhož se obvykle zastavovaly různé dostavníky a povozy. Zarazil jsem se tu, aniž jsem věděl proč. Chvíli jsem postál a upíral zrak na kočár, který přijížděl proti mně z druhého konce ulice. Když se přiblížil, všiml jsem si, že to je dostavník ze Švýcarska. Zastavil těsně u mě, a když se otevřela dvířka, spatřil jsem Jindřicha Clervala. Jakmile mě zahlédl, ihned vyskočil ven. „Můj milý Frankensteine!“ zvolal, „to jsem rád, že tě vidím! Jaké štěstí, že jsi tady právě při mém příjezdu!“

Nic se nemůže vyrovnat radosti, kterou jsem pocítil při setkání s Clervalem. Jeho přítomnost mi opět připomněla otce, Alžbětu a domov, tak drahý mým vzpomínkám. Uchopil jsem ho za ruku a okamžitě jsem zapomněl na svou hrůzu a své neštěstí a náhle jsem poprvé po mnoha měsících pocítil klidnou a nerušenou radost. Už proto jsem přítele co nejsrdečněji přivítal a vydali jsme se k mé koleji. Clerval mi ještě chvíli vyprávěl o společných přátelích a o tom, jaké měl štěstí, že mu bylo do voleno přijet do Ingolstadtu. „Jistě si dovedeš představit,“ řekl, „jak nesnadné bylo přesvědčit mého otce, že všechno potřebné vědění není obsaženo ve vznešeném účetnictví. Stejně si však myslím, že jsem ho nakonec opustil nepřesvědčeného, protože jeho stálá odpověď na mé neúnavné prosby byla táž jako odpověď onoho holandského rektora ve Faráři wakefieldském: „... bez řečtiny mám ročně deset tisíc zlatých; bez řečtiny mi chutná docela dobře jíst.“ Ale nakonec přemohla láska ke mně otcův odpor k vědě, a otec mi dovolil podniknout výzkumnou výpravu do země poznání.“

„Jsem tak šťasten, že tě vidím, ale řekni mi ještě, jak se daří otci, bratrům a Alžbětě?“

„Velmi dobře a žijí velmi spokojeně, jen je trochu zneklidňuje, že tak zřídka od tebe mají zprávy. Mimochodem, chci tě stejně za ně trochu vyplísnit! Jenže, můj milý Frankensteine,“ pokračoval po krátkém odmlčení a hleděl mi rovnou do tváře, „teprve teď vidím, jak špatně vypadáš! Jsi tak hubený a bledý, jako bys probděl několik nocí.“

„Uhodl jsi, poslední dobu jsem se tak hluboce pohroužil do určité práce, že jsem si ani, jak vidíš z mého vzhledu, nedopřál dostatečný odpočinek. Avšak doufám, a doufám v to upřímně, že má práce je hotova a že už jsem konečně volný.“

Tu jsem se roztřásl – nesnesl jsem ani vzpomínku, a tím méně narážku na události minulé noci. Sel jsem rychle a brzy jsme dorazili ke koleji. Přemýšlel jsem, co dělat. Děsil jsem se představy, že by onen netvor ještě mohl být v mém bytě, kde jsem ho opustil. Obával jsem se už i jen pohledu na něj, ale ještě víc jsem se bál, že by ho mohl spatřit Jindřich. Poprosil jsem ho proto, aby zůstal chvíli v přízemí, a vyběhl jsem nahoru k svému pokoji. Ovládl jsem se teprve, když jsem položil ruku na kliku dveří. Chvíli jsem váhal a studené mrazení mě rozechvělo. Potom jsem prudce otevřel dveře, jak to činívají děti v očekávání, že na druhé straně na ně číhá strašidlo. Ale nic se neobjevilo. Bojácně jsem vešel, obývací pokoj byl prázdný a odporný host nebyl ani v ložnici. Ani jsem nemohl uvěřit, že mě potkalo tak velké štěstí. Ale když jsem se ujistil, že můj nepřítel opravdu utekl, pln radosti jsem seběhl k Clervalovi.

Vstoupili jsme do mého pokoje a sluha vzápětí přinesl snídani. Nedokázal jsem se však opanovat. Nebyla to jen radost, která se mě zmocnila; cítil jsem, jak se celý chvěji vybičovanou nervózou a jak mi srdce prudce buší. Ani na okamžik jsem nedokázal vydržet na místě, přeskakoval jsem židle, tleskal a hlasitě se smál. Clerval zprvu připisoval mou neobvyklou náladu radosti ze svého příjezdu, ale když se na mě pozorněji zadíval, spatřil v mých očích vzrušení, které si nedovedl vysvětlit, a můj hlas, nevázaný a krutý smích ho děsil a udivoval.

„Ale Viktore!“ zvolal, „co se proboha děje? Nesměj se takhle! Vždyť jsi nemocný! Co se vlastně stalo?“

„Neptej se mě!“ zvolal jsem a zakryl si rukama oči, protože jsem měl pocit, že se obávaný netvor vkradl do místnosti. „On ti to řekne! Zachraň mě, zachraň mě!“ Zdálo se mi, že mě netvor uchopil, zuřivě jsem se bránil a v záchvatu křeče jsem se zhroutil.

Chudák Jindřich! Jak mu asi jen bylo? Setkání, na které se tak těšil, dopadlo tak horce. Nebyl jsem však svědkem jeho zármutku, protože jsem omdlel a dlouho, dlouho jsem nenabyl vědomí.

Tak začala vysoká horečka, která mě na několik měsíců upoutala na lůžko. Celou tu dobu mě ošetřoval jedině Jindřich. Později jsem se dozvěděl, že zatajil otci a Alžbětě vážnost mé nemoci a ušetřil je tak zármutku. Uvědomoval si totiž, že by otec pro svůj pokročilý věk nemohl podniknout tak dlouhou cestu a že Alžběta by při zprávě o mé nemoci jistě podlehla hlubokému zoufalství. Byl si vědom, že mi nikdo nemůže poskytnout lepší a pečlivější ošetření než on, a v pevné naději na mé zotavení si byl jist, že mým drahým tím nejen neublíží, nýbrž prokáže největší laskavost, které byl schopen.

Byl jsem skutečně těžce nemocen a životu mě navrátila pouze přítelova bezmezná a neúnavná péče. Neustále jsem měl před očima podobu netvora, jemuž jsem vdechl život, a nepřestal jsem o něm blouznit.

Má slova Jindřicha nepochybně překvapila; zprvu se domníval, že jde o blouznění způsobené rozrušenou fantazií, ale vytrvalost, s níž jsem se neustále vracel k stejnému předmětu, ho přesvědčila, že mé onemocnění má opravdu původ v nějaké mimořádná1 a hrozné události. Zotavoval jsem se pomalu a s četnými recidivami, které mého přítele lekaly a zarmucovaly. Vzpomínám si, že když mi poprvé pozorování předmětů kolem způsobilo trochu radosti, zjistil jsem, že už zmizelo uvadlé listí a že na stromech, které stínily mé okno, vyrážejí pupeny. Bylo překrásné jaro a počasí značně přispělo tak mé rekonvalescenci. Cítil jsem, jak ve mně opět ožívají pocity radosti a lásky, smutek mizel a zakrátko jsem byl právě tak veselý, jako jsem býval předtím, než se mě zmocnila osudná posedlost.

„Nejmilejší Clervale!“ zvolal jsem, „jak laskavý, jak strašně hodný jsi ke mně! Celou zimu jsi strávil v mém pokoji, místo aby ses věnoval studiu, jak ses zařekl.

Pudu ti to vůbec moci někdy odplatit? Cítím nejhlubší výčitky ze zklamání, které jsem ti způsobil, ale snad mi odpustíš.“

„Nejlepší odměnou pro mě bude, že se přestaneš trápit a že se co nejrychleji uzdravíš. A protože máš zřejmě výbornou náladu, snad bych si směl s tebou promluvit o jedné věci, ano?“

Zachvěl jsem se. O jedné věci! Co by to mohlo být? Naráží snad na věc, na níž se ani neodvážím pomyslit? „Uklidni se,“ řekl Clerval, který si všiml mého zblednutí. „Nebudu se o tom zmiňovat, jestliže tě to rozčiluje, ale tvůj otec a sestřenka by byli velmi šťastni, kdyby dostali dopis psaný tvou rukou. Netuší totiž, jak těžce jsi byl nemocen, a tvé dlouhé mlčení je znepokojuje.“ „A to je vše, Jindřichu? Jak sis mohl myslit, že mé první myšlenky nepoletí k mým drahým, které tolik miluji a kteří si tak zaslouží mou lásku?“ „Jestliže jsi teď tak příjemně naladěn, příteli, pak si snad s radostí přečteš dopis, 'který tu už několik dní leží. Myslím, že je od tvé sestřenky.“

KAPITOLA 6

Clerval mi vložil do ruky dopis. Byl od Alžběty.

„Můj nejdražší bratranče.

Byl jsi jistě nemocen, těžce nemocen, a ani pravidelné dopisy milého, laskavého Jindřicha mě nedokázaly uklidnit. Nesmíš psát, nesmíš držet v ruce pero, ale přesto potřebujeme alespoň jedno slůvko od Tebe, drahý Viktore, aby se naše obavy utišily. Už tak dlouho doufám, že mi pošta přinese onen řádek, a strýčka odvrátilo od cesty do Ingolstadtu jen mé přesvědčování. Chtěla jsem zabránit, aby byl vystaven útrapám a snad i nebezpečím tak dlouhé cesty, ale jak často jsem litovala, že ji nemohu podniknout sama! Představuji si, že úkol pečovat o Tebe připadl nějaké staré ošetřovatelce z povolání, která nikdy neuhádne Tvá přání, a pokud by je snad chtěla splnit, tak jí chybí péče a láska, s jakou by je splnila Tvá nešťastná sestřenka. Jenže teď už jsem klidná: Clerval píše, že se Ti už opravdu daří lépe. Upřímně doufám, že tuto zprávu brzy vlastnoručně potvrdíš.

Uzdrav se a vrať se k nám. Najdeš šťastný, radostný domov a přátele, kteří Tě vřele milují. Strýček má ocelové zdraví, ale neustále Tě chce vidět, chce se ujistit, že se Ti daří dobře, a pak už jeho laskavou tvář nezachmuří ani mráček starostí! A kdybys viděl, jaké pokroky udělal náš Arnošt! Už je mu šestnáct a je plný života a činorodosti. Touží být opravdovým Švýcarem a vstoupit do cizích služeb, ale my se od něj nemůžeme odloučit, alespoň ne do té doby, dokud se s námi nevrátí jeho starší bratr. Strýčka netěší myšlenka na vojenskou dráhu ve vzdálené zemi, ale Arnošt nikdy neměl Tvé nadání. Považuje učení za odporné okovy, všechen volný čas tráví venku pod širým nebem, zlézá hory nebo vesluje na jezeře. Obávám se, že by se z něho mohl stát povaleč, jestliže mu neustoupíme a nedovolíme, aby si vybral životní dráhu, ke které ho táhne jeho srdce.

Od Tvého odjezdu nedošlo téměř k žádným změnám, jen naše drahé děti povyrostly. Modré jezero a sněhem pokryté hory se nikdy nemění – a já si myslím, že náš klidný domov a spokojená srdce jsou ovládána stejným neměnným zákonem. Všechen můj čas zabírají drobné domácí práce, plné radosti, a odměnou jsou mi šťastné, milé tváře našich drahých. Po Tvém odjezdu se v naší malé domácnosti udala pouze jediná změna. Vzpomínáš si, při jaké příležitosti k nám přišla Justýna Moritzová? Nejspíš si nevzpomínáš, proto Ti několika slovy vylíčím její příběh. Paní Moritzová, její matka, byla vdova se čtyřmi dětmi, z nichž Justýna byla třetí. Pan Moritz měl vždy ze všech dětí nejraději Justýnu, ale matka ji kupodivu nesnášela a po manželově smrti s ní velmi zle zacházela. Tetička to zjistila, a když bylo *“ Justýně dvanáct let, přemluvila paní Moritzovou, aby ji dala k nám. Republikánské zřízení zavedlo v naší vlasti prostší a šťastnější poměry, než jaké vládnou ve velkých monarchiích obklopujících naši zemi. Proto „ u nás panuje méně rozdílů mezi jednotlivými vrstvami obyvatel, a jelikož nižší třídy nejsou ani tak chudé, ani tak opovrhované, jsou i jejich způsoby jemnější a slušnější. Služebná v Ženevě není totéž jako služka ve Francii nebo v Anglii. Justýnu

jsme tedy přijali k nám do rodiny a naučili jí povinnostem služebné, což v naší šťastné zemi neznamená ani nevzdělanost, ani vzdání se vlastní důstojnosti.

Jak si snad pamatuješ, byla Justýna Tvou velkou oblíbenkyní, a vzpomínám si, jak jsi jednou poznamenal, že jediný její pohled by stačil zahnat tvou špatnou náladu – vypadá totiž vždy srdečně a šťastně. Tetička ji měla velmi ráda, a proto jí také poskytla vyšší vzdělání, než původně zamýšlela. Za tuto laskavost se jí dostalo bohaté odměny – Justýna byla tím nejvděčnějším tvorem na světě. Nechci tím říci, že svou vděčnost vykřikovala do světa, ne, ani jedno slůvko jí nepřešlo přes rty, ale na očích jí bylo vidět, že svou ochránkyni zbožňuje. I když měla veselou, a někdy dokonce i nerozvážnou povahu, věnovala největší pozornost každému tetiččinu gestu. Považovala ji za vzor veškeré dokonalosti a snažila se napodobovat její způsob mluvy i chování, takže mi ji i dnes ještě často připomíná.

Když má nejdražší tetička zemřela, všichni byli příliš pohrouženi ve vlastní smutek, než aby si povšimli ubohé Justýny, která ji neúnavně ošetřovala po celou dobu nemoci. Chudák Justýna tehdy těžce onemocněla, ale čekaly ji ještě jiné zkoušky. Oba bratři i sestra jí zemřeli jeden po druhém a matce zůstala jen odstrkovaná dcera. Její rozum se začal kalit, domnívala se, že smrt jejích miláčků byla božím trestem za její nadržování. Byla římskokatolického vyznání a myslím, že zpovědník jí potvrdil její pošetilou domněnku. A proto několik měsíců po tvém odjezdu do Ingolstadtu povolala kajícně Justýnu domů. Ubohé děvče! Odcházela od nás s pláčem. Od tetiččiny smrti se velice změnila, zármutek zmírnil a obrousil její chování, které předtím vynikalo živostí. A pobyt doma u matky jí navíc ani nemohl vrátit bývalou veselost. Ta ubohá žena byla ve své kajícnosti velmi vrtkavá. Občas prosívala Justýnu, aby jí odpustila její nevlídnost, ale mnohem častěji ji obviňovala, že zavinila smrt svých bratrů a sestry. Neustálé rozčilování nakonec podlomilo paní Moritzové zdraví a velmi posilovalo její popudlivost, ale nyní už dosáhla věčného klidu. Zemřela s příchodem chladného počasí, začátkem minulé zimy. Justýna se k nám vrátila a ujišťuji Tě, že ji mám velice ráda. Je velmi rozumná a milá a neobyčejně hezká. Jak už jsem se zmínila, její chování i mluva mi neustále připomínají drahou tetičku.

Musím Ti také napsat několik slov o našem drahouškovi Vilémovi. Přála bych si, abys ho viděl. Je na svůj věk poměrně vytáhlý, má sladké usměvavé modré oči, tmavé řasy a kudrnaté vlasy. Když se usměje, objeví se mu na tvářích, růžově kvetoucích zdravím, dva drobné důlečky. Už měl jednu či dvě malé ženušky, ale jeho oblíbenkyní je Louisa Bironová, hezké pětileté děvčátko.

A nyní myslím, milý Viktore, že jistě chceš slyšet nějaké klípky o našich bodrých Ženevanech. Hezká slečna Mansfieldová už přijímá blahopřejné návštěvy k blížícímu se sňatku s mladým Angličanem Johnem Melbornem. Její ošklivá sestra Manon se loňského podzimu provdala za bohatého bankéře pana Duvillarda. Tvůj oblíbený spolužák Louis Manor měl po Clervalově odjezdu ze Ženevy několik neúspěchů. Už se však vzpamatoval a má prý před sňatkem s velmi půvabnou Francouzkou, paní Tavernierovou. Je to vdova o mnoho starší než Manor, avšak všichni se jí dvoří a je ve společnosti velmi oblíbená.

Tento dopis mi opět dodal lepší náladu, ale teď, když končím, vrací se má úzkost. Napiš, nejmilejší Viktore; jedna řádka, jedno slovo bude pro nás požehnáním. Tisíce díků Jindřichovi za jeho laskavost, pásku a četné zprávy. Jsme mu za všechno upřímně vděční. Sbohem, milý bratránku, dej na sebe pozor a prosím Tě, napiš.

Alžběta Lavenzová:Ženeva 18. března 17 ..."

„Drahá Alžběta!" zvolal jsem, když jsem dočetl její dopis. „Ihned napíšu a zbavím ji úzkosti, kterou zřejmě cítí!" Námaha spojená s psaním mě velmi vysílila, ale už jsem se začal uzdravovat a postupně jsem nabýval sil. Za čtrnáct dní jsem mohl vyjít z pokoje. Jednou z mých prvních povinností po uzdravení bylo představit Clervala některým universitním profesorům. Znamenalo to podstoupit křížovou cestu, protože jsem tak jitřil rány, které má mysl utrpěla. Od oné osudné noci, která znamenala ukončení mého pokusu a začátek mého utrpení, jsem pojal prudkou nechuť už jen k samotnému slovu přírodní vědy. I když jsem se cítil již zcela zdráv, pouhý pohled na jakýkoli chemický přístroj ve mně oživil všechnu bolest, kterou jsem vytrpěl při svém nervovém zhroucení. Jindřich to zpozoroval a odstranil z mého dohledu všechny mé přístroje. Rovněž mě přestěhoval do jiného bytu, protože zjistil, že cítím odpor k místnosti, která předtím byla mou laboratoří. Ale všechna Clervalova starostlivost ztrácela účinek, kdykoli jsme navštívili nějakého profesora. Profesor Waldman mi způsobil muka, když laskavě a vřele vychvaloval překvapující pokrok ve studiu, jehož jsem dosáhl. Když zjistil, že mi z neznámých důvodů předmět rozhovoru není milý, připisoval mé chování skromnosti a převedl rozhovor z mých pokroků na vědu samou s nevysloveným přáním přivést mě na jiné myšlenky. Co jsem mohl dělat? Chtěl mi udělat radost a mučil mě. Připadalo mi, jako by s nesmírnou pečlivostí přede mě kladl jednotlivé nástroje, jichž se později použije pro mou pomalou a krutou smrt. Jeho slova mě mučila, ale neodvážil jsem se dát najevo bolest, která mě ovládla. Clerval uměl odjakživa vycítit a pochopit pocity druhých, a proto odvedl hovor na jinou kolej. Jako' omluvu uvedl úplnou neznalost problematiky a rozhovor vzal na sebe obecnější charakter. Děkoval jsem mu z plna srdce, ale

neodvážil jsem se mu vyjevit pravdu. Divil se, ale přesto se nikdy nepokusil vylákat na mně mé tajemství. Ačkoli jsem ho měl upřímně rád a hluboce si ho vážil, přece jsem se nemohl odhodlat, abych mu svěřil onu věc, která mi tak často vytanula na mysli. Navíc jsem se obával, že by mě ještě víc zdeptala, kdybych se s ní komukoli svěřil.

Profesor Krempe nebyl tak ohleduplný a má chorobná přecitlivělost nijak nepřispívala k tomu, abych snášel jeho drsně neohrabané chvalořeči na mé znalosti. Působily mi ještě větší utrpení než přátelská pochvala profesora Waldmana. „Zatracený chlap!“ zvolal.

Ujišťuji vás, pane Clervale, že nás všechny převezl! Tvařte se udiveně, chcete-li, ale přesto je to pravda. Mládenec, který ještě před několika lety věřil Corneovi Agrippovi jako evangeliu, se nyní prodral až do čela university, a jestliže ho někdo brzy odtamtud nestáhne dolů, dostaneme se všichni do stínu. Ano, ano,“ pokračoval, pohlédnuv na můj obličej, vyjadřující utrpení, „pan Frankenstein je skromný, to je výtečná vlastnost pro mladého člověka. Mladí lidé mají být ostýchaví, víte, pane Clervale. I já jsem byl mladý, jenže moc dlouho ten stav nevydrží!“

A profesor Krempe spustil chvalozpěv na sebe a tak naštěstí odvrátil rozhovor od tématu, které mi bylo tak nepříjemné.

Clerval neměl nikdy pochopení pro mou zálibu v přírodních vědách a jeho literární zájmy se zcela lišily od mých. Přišel na universitu s předsevzetím dokonale ne naučit orientálním jazykům, aby si tak připravil cestu do života, který by mu nejvíce vyhovoval. Chtěl mít zajímavou a pestrou životní dráhu a dospěl k přesvědčení, že právě Východ mu může poskytnout všechny možnosti pro jeho podnikavého ducha. Jeho pozornost zaujala perština, arabština a sanskrt a já se dal snadno přimět k stejnému studiu. Nečinnost mi vždycky byla nepříjemná, a nyní, když jsem si přál uniknout smutným myšlenkám a dřívější studium nenáviděl, pociťoval jsem jako úlevu možnost začít studovat společně s přítelem. V dílech orientalistů jsem nacházel nejen poučení, ale také útěchu. Nesnažil jsem se jako Jindřich dokonale ovládnout jednotlivé dialekty, protože jsem získané znalosti nehodlal použít k ničemu jinému než k dočasnému rozptýlení. Četl jsem orientální díla jen proto, abych poznal jejich myšlenkový svět, a za své úsilí jsem byl bohatě odměněn. Jejich smutek je uklidňující a jejich radost povznášející; takové pocity jsem nikdy nenašel při studiu autorů kterékoli jiné země. Čte-li člověk jejich spisy, připadá mu, jako by život tvořily žhoucí slunce a zahrada růží, smích a hněv čestného nepřítele, plamen, který stravuje vlastní srdce. Jak odlišné od mužné a hrdinské poezie Řecka. a Říma!

Tak uplynulo léto a můj návrat do Ženevy byl stanoven na pozdní podzim. Ale z nejrůznějších příčin jsem se zdržel, přišla zima a sníh, silnice se staly nesjízdnými a má cesta byla odložena až do příštího jara. Nesl jsem tento odklad velmi těžce, protože jsem toužil po rodném městě a svých drahých. Z jednoho hlediska jsem ovšem pozdní odjezd vítal – nechtěl jsem nechat Clervala v cizím městě bez předchozího seznámení alespoň s některými jeho obyvateli. Zimu jsme strávili vesele, a ačkoli se jaro neobvykle opozdilo, jeho krása nás pak odškodnila za liknavý příchod.

Začal už květen a denně jsem očekával dopis, který měl určit den mého odjezdu. Jindřich mi navrhl pěší výlet do okolí Ingolstadtu, abych se mohl osobně rozloučit s místem, kde jsem tak dlouho žil. Přijal jsem jeho návrh s radostí, tělesný pohyb jsem měl rád a Clerval byl vždy mým oblíbeným společníkem při podobných toulkách, které jsme podnikali v našem švýcarském domově.

Tak jsme se toulali čtrnáct dní. Tělesně i duševně jsem se již dávno zotavil a další sílu jsem načerpal z pobytu na zdravém vzduchu, z různých dobrodružství, která se nám na cestě přihodila, a z rozhovorů s přítelem. Až dosud mě studium odlučovalo od styku s ostatními lidmi a dělalo ze mě společenského samotáře, ale Clerval dovedl odhalit lepší stránky mého charakteru a znovu mě naučil milovat přírodu a radostné obličeje dětí. Jasné nebe a zelenající se pole mě naplňovaly nadšením. Počasí bylo opravdu nádherné, jarní květiny byly v plném rozkvětu, zatímco letní se chystaly k rozpuku. Zbavil jsem se všech myšlenek, které mě minulého roku tísnily neviditelnou tíží přes všechnu námahu je odvrhnout.

Jindřich se těšil z mé dobré nálady a upřímně sdílel mou radost. Snažil se mě bavit a současně mi sděloval myšlenky, které mu naplňovaly duši. Jeho mysl byla nevyčerpatelným zdrojem nápadů, jeho rozhovor byl pln fantazie a velmi často napodoboval perské a arabské spisovatele a vymýšlel si obdivuhodně barvité příběhy plné vášně. Jindy mi přednášel mé oblíbené básně nebo mě vtahoval do diskusí, v nichž si vedl s velkou vynalézavostí.

Vrátili jsme se do koleje v neděli odpoledne. Vesničané byli na tanečních zábavách a každý, koho jsme

potkali, vypadal vesele a šťastně. Sám jsem měl skvělou náladu a překypoval jsem nespoutanou radostí a veselostí.

KAPITOLA 7

Po návratu jsem našel dopis od otce:

„Milý Viktore,

jistě netrpělivě čekáš na dopis, který Ti určí datum návratu domů. Byl jsem nejprve v pokušení napsat Ti pouze několik řádek a uvést jenom den, kdy bych Tě chtěl očekávat. Byla by to ovšem krutá laskavost a neodvážím se ji učinit. Vždyť jaké by bylo tvé překvapení; očekáváš šťastné a radostné přivítání, a setkáš se se slzami a zármutkem. Jenže jak Ti mám, Viktore, sdělit neštěstí, které nás postihlo? Nepřítomnost Tě jistě neučinila necitelným k našim radostem a smutkům a já stojím před nutností způsobit bolest svému tak dlouho nepřítomnému synu. Chtěl bych Tě nějakým způsobem připravit na strašlivou zprávu, ale vím, že je to nemožné. Už teď Tvůj zrak přeskakuje řádky, aby hledal slova, která Ti sdělí hroznou zvěst.

Vilém je mrtev! To sladké dítě, jehož úsměv těšil a zahříval mé srdce, které bylo tak srdečné a veselé! Viktore, byl zavražděn!

Nebudu se snažit Tě utěšovat, chci Ti prostě vylíčit, jak se vše sběhlo.

Minulý čtvrtek (7. května) jsme šli všichni, já, Tvá sestřenka a tvoji bratři, na procházku do Plainpalais. Podvečer byl teplý a jasný a zůstali jsme tam déle než jindy. Když jsem pomyslil na návrat, stmívalo se už a Vilém a Arnošt, kteří kráčeli před námi, nebyli k nalezení. Sedli jsme si proto na lavičku, abychom počkali, až se vrátí. Za chvíli přiběhl Arnošt a zeptal se, zda jsme neviděli Viléma. Řekl, že si spolu hráli, Vilém odběhl, aby se schoval, ale Arnošt ho marně hledal. Potom na něj dlouho čekal, ale Vilém se nevrátil.

Jeho slova nás vyděsila a začali jsme malého hledat, dokud nenastala tma a Alžběta nevyslovila názor, že se snad vrátil dómů. Doma však nebyl. Opět jsme se vrátili, tentokráte s lucernami. Neměl jsem totiž klid při pomyšlení, že můj zlatý chlapeček zabloudil a je vystaven chladu a rose noci. Také Alžběta se o něj nesmírně bála. Asi v pět hodin ráno jsem objevil svého hezkého chlapečka, kterého jsem ještě večer viděl kvetoucího zdravím, ležícího na trávě, zsinalého a bez hnutí. Na jeho krku byly stopy vrahových prstů.

Donesl jsem ho domů a zoufalství vepsané na mé tváři prozradilo tajemství Alžbětě. Chtěla ho vidět. Nejprve jsem ji to nechtěl dovolit, trvala však na svém, a když vešla do pokoje, kde ležel, spěšně prohlédla krk oběti, zalomila rukama a vykřikla: ‚Bože můj! Zavraždila jsem svého miláčka!'

Pak omdlela a jen s velkými obtížemi jsme ji přivedli k sobě. Když se probrala, jenom plakala a vzdychala, řekla mi, že onoho večera ji Vilém prosil, aby mu dovolila vzít si na krk její drahocenný medailónek s miniaturou Tvé matky. Medailónek zmizel a zřejmě byl pokušením, které vraha přimělo k strašnému činu. Až dosud nemáme po něm ani stopu, ačkoli se ho neúnavně snažíme vypátrat. Ale našemu drahému Vilémovi to stejně nevrátí život! Přijeď, nejdražší Viktore, jen Ty dokážeš utěšit Alžbětu. Neustále pláče a neprávem se obviňuje, že je, příčinou Vilémovy smrti. Její slova mi drásají srdce, jsme všichni nešťastni. Není to snad další důvod pro Tebe, můj synu, aby ses vrátil a stal se naším utěšitelem? Děkuji Bohu, Viktore, že se Tvá drahá matka nedožila kruté a strašné smrti svého nejmilejšího. Přijeď, Viktore, nikoli snad s myšlenkami na pomstu vrahovi, nýbrž s pocity míru a lásky, které vyléčí naše poraněné mysli, místo aby je ještě rozjitřily. Vejdi do domu smutku s náklonností a oddaností k těm, kteří Tě milují, a nikoli s nenávistí k svým nepřátelům.

Tvůj milující a nešťastný otec,

Alfons Frankenstein

Ženeva 12. května 17 ..."

Clerval, který sledoval výraz mého obličeje při četbě, byl překvapen, když spatřil, jak se radost z otcova dopisu změnila v zoufalství. Hodil jsem dopis na stůl a zakryl si rukama tvář.

„Můj drahý Frankensteine," zvolal Jindřich, když mě uslyšel hořce plakat, „máš snad být ustavičně nešťastný? Co se stalo?"

Naznačil jsem mu, aby si vzal dopis, a začal jsem rozčileně přecházet po pokoji. I Clervalovi vytryskly slzy z očí, když četl příčinu mého zoufalství.

„Nemohu ti nabídnout žádnou útěchu, příteli," řekl.

„Neštěstí, které tě postihlo, se nedá odčinit. Co hodláš dělat?"

„Odjedu ihned do Ženevy. Pojď se mnou, Jindřichu, musím objednat koně."

Cestou se mi Clerval snažil říci několik utěšujících slov, dokázal však jen tlumočit hluboký soucit. „Ubohý Vilém!" prohlásil. „Drahé dítě, teď spí se svou matkou. Ten, kdo ví, jaký to byl veselý a radostný chlapec, musí plakat nad jeho předčasným koncem! Tak strašná smrt! Cítit vrahův stisk! Kdo dokáže zničit tak zářivou nevinnost, je více než vrah! Můj malý chudáček. Máme jenom jedinou útěchu – jeho přátelé truchlí a pláčou, ale on odpočívá. Bolest přešla, utrpení navždy skončilo. Jeho líbezné tělíčko spočívá pod drnem a on už necítí žádnou bolest. Více už ho litovat nemůžeme, pocit soucitu musíme uchovat pro nešťastné, kdo ho přežili!"

Tak hovořil Clerval, zatímco jsme spěchali ulicemi. Jeho slova se mi vtiskla do paměti a později, když jsem osaměl, jsem si na ně vzpomněl. Ale nyní jsem ihned po zapražení koní nasedl do kočáru a rozloučil se s přítelem.

Cesta byla velmi smutná. Zprvu jsem si přál jet co nejrychleji, protože jsem chtěl utěšit všechny své drahé a sdílet s nimi jejich žal. Když jsem se však blížil k rodnému městu, přikázal jsem zpomalit jízdu. Myslí mi vířila směsice pocitů a vyvolávala ve mně smutek. Projížděl jsem krajinou známou z dětství; neviděl jsem ji však téměř šest let. Změnilo se snad za tu dobu všechno, nebo nastala pouze jedna náhlá změna? Co když ale tisíce nepatrných okolností vyvolá postupně další změny, které třeba budou také tak rozhodující, ačkoli budou mít klidnější průběh? Přemohl mě strach, neodvažoval jsem se pokračovat v cestě, ačkoli jsem nemohl určit jejich zdroj.

V takovém bolestném rozpoložení mysli jsem zůstal dva dny v Lausanne. Pozoroval jsem jezero. Voda byla klidná, všechno kolem bylo klidné, a zasněžené hory, paláce přírody, zůstaly beze změny. Postupně mě pokojná velebná scenérie uklidnila a já pokračoval v cestě do Ženevy.

Silnice vedla podél jezera, které se v blízkosti mého rodného města zužuje. Přede mnou zřetelněji vystupovaly černé svahy Jurského pohoří a skvoucí vrcholek Ment Blanku. Rozplakal jsem se jako dítě. „Drahé hory! Krásné jezero! Jak přivítáte svého poutníka? Vaše vrcholky jsou jasné, obloha a jezero jsou modré a klidné. Je to předpověď klidu, nebo výsměchu mému neštěstí?“

Obávám se, příteli, že vás začínám poněkud unavovat líčením těchto zdánlivě okrajových příhod, ale byly to dny poměrného štěstí a vzpomínám na ně s radostí. Má vlast, má milovaná vlast! Jen ten, kdo se mam narodil, pochopí radost, kterou jsem pocítil, když jsem spatřil její říčky, hory, a především překrásné jezero.

Když jsem se blížil k domovu, znovu mě přepadl zármutek a strach. Nastala noc. Už jsem téměř nemohl vidět tmavé hory a dolehl na mě pocit stale rostoucí písně. Krajina vypadala jako rozlehlá a chmurná scenérie plná zla a mě se zmocnila hrozná předtucha, že je mi určeno stát se jedním z nejnešťastnějších lidí. Běda! Zlá předtucha byla správná a mýlila se pouze v jednom: že jsem si totiž z veškeré bídy a utrpení, které jsem si s hrůzou představoval, nedovedl vybavit ani desetinu bolestí, které mi bylo určeno prožít. Když jsem dojel do okolí Ženevy, nastala už noc. Městské brány byly zavřeny. Musel jsem strávit noc v Secheronu, vesnici vzdálené asi půl míle od města. Nebe bylo bez mráčku, a protože jsem neměl ani pomyšlení na spánek, rozhodl jsem se vyhledat místo, kde byl zavražděn náš drahý Vilém. Nemohl jsem proto městem, abych se dostal do Plainpalais, a musel sem se přeplavit na člunu pres jezero. Při této krátké cestě vytvářely blesky na vrcholku Mont Blanku překrásné obrazce. Bouřka se zřejmě rychle blížila a po přistání jsem vystoupil na nízký kopec, abych mohl lépe pozorovat její průběh. Obloha se postupně zatáhla a brzy jsem pocítil, jak na mě dopadají velké kapky deště, jehož prudkost rychle vzrůstala.

Opustil jsem své dosavadní místo a kráčel dále, ačkoli tma i bouřka každou minutu sílily a nad hlavou mi s burácením zahřměl hrom. Jeho dunění se odrazilo od Salève, od Jurského pohoří a Savojských Alp. Prudký zásvit blesku mi oslnil zrak a ozářil jezero, takže vypadalo jako obrovský ohnivý pruh. Potom se na chvíli všechno jakoby ponořilo do nepropustné tmy, dokud se mi zrak nezotavil z předcházejícího záblesku. Bouře, jak tomu často ve Švýcarsku bývá, se najednou rozpoutala na různých místech nebe. Nejdivočejší bouřka visela přesně na sever od města nad onou částí jezera, která leží mezi belrivským výběžkem a vesnicí Cópet. Další bouřka ozařovala slabými záblesky Jurské pohoří a jiná zatemňovala a chvílemi odhalovala Mole, špičatou horu na východ od jezera.

Sledoval jsem bouři, tak krásnou, a přece tak strašnou, a přitom jsem pokračoval rychle v cestě. Náhle jsem zahlédl v šeru postavu, která se vyplížila ze skupiny stromů za mnou. Zarazil jsem se a upřeně se na ni zadíval: nemohl jsem se mýlit! Blesk ji ozářil a jasně mi ukázal podobu. Obrovská postava, znetvořené rysy, ohavnější, než by mohly být lidské, mi ihned prozradily, že je to onen netvor, onen hnusný démon, jemuž jsem dal život. Co tu dělá? Je snad on (zachvěl jsem se při této myšlence) vrahem mého bratra? Sotva mi tato představa prolétla myslí, nabyl jsem přesvědčení, že je to tak. Celý jsem se třásl a musel jsem se opřít o strom, abych neklesl k zemi. Postava rychle prošla kolem mě a ztratila se v temnotě. Toto nevinné dítě nemohl zabít člověk. To on byl vrahem! Nemohl jsem o tom pochybovat! Již to, že mě tato myšlenka mohla napadnout, bylo nevyvratitelným důkazem skutečnosti. Chtěl jsem se za netvorem rozběhnout, ale bylo to zbytečné, protože při dalším blesku jsem viděl, jak šplhá po skaliskách téměř svislého úbočí hory Saléve, která ohraničuje Plainpalais na jihu. Brzy dospěl vrcholku a zmizel.

Zůstal jsem neschopen jakéhokoli pohybu. Bouře přestala, ale stále pršelo a krajina byla zahalena neproniknutelnou tmou. Před mýma očima se rozvíjel sled událostí, na které jsem se až dosud snažil zapomenout: má práce od jejího začátku až k vytvoření a oživení onoho tvora, objevení se živého díla mých rukou u mého lůžka, jeho zmizení. Od oné noci, kdy se mu dostalo života, uplynuly již téměř dva roky. Byl to jeho první zločin? Pustil jsem do světa zvrhlou stvůru, pro niž bylo jedinou radostí zabíjet a ubližovat. To jistě on zavraždil mého bratra!

Nikdo si neumí představit, s jakými úzkostnými stavy jsem se procházel po celý zbytek noci. Strávil jsem ji, promoklý a prokřehlý, pod širým nebem. Nepřízeň počasí jsem však nepociťoval, má mysl byla zaplavena obrazy hrůzy a zoufalství. Tvor, kterého jsem pustil mezi lidi a vyzbrojil vůlí a schopností konat hrůzné činy,

z nichž jeden právě vykonal, mi připadal téměř jako vlastní upír, můj vlastní duch, vyproštěný z hrobu a hnaný touhou zničit vše, co je mi drahé.

Za ranního rozbřesku jsem zamířil své kroky k městu. Brány byly otevřené. Spěchal jsem k otcovskému domu. Mým prvním popudem bylo odhalit vše, co je mi známo o vrahovi, a dát ho okamžitě pronásledovat. Když jsem však uvážil, co bych vlastně vyprávěl, zarazil jsem se. Spatřil jsem tvora, který vyšel z mých rukou a jehož jsem obdařil životem, o půlnoci na úbočí nepřístupné hory! Vzpomněl jsem si také na těžkou chorobu, která mě zachvátila právě v době, kdy jsem dokončil své dílo, a která by jen dodala přídech šílenství příběhu tak jako tak úplně nepravděpodobnému. Věděl jsem dobře, že bych já sám považoval vyprávění o něčem takovém za blouznění šílence. A i kdyby se mému příběhu věřilo a mí příbuzní se dali přesvědčit, mimořádné schopnosti onoho tvora znemožňovaly jakékoli pronásledování. Kdo by ho dokázal zadržet, když tak lehce zlézá strmá úbočí hory Salève? Tyto úvahy mě přesvědčily a já se rozhodl mlčet.

Asi v pět hodin ráno jsem vešel do našeho domu. Řekl jsem služebné, aby nikoho z rodiny nebudila, a odešel jsem do knihovny, kde jsem chtěl čekat na obvyklou hodinu snídaně.

Šest let uplynulo, uplynulo jako sen až na jedinou nesmazatelnou událost, a já stál na tom místě, kde jsem naposledy objal otce před odjezdem do Ingolstadtu. Pohlédl jsem na matčin obraz, visící nad římsou krbu. Znázorňoval skutečný výjev, který matka namalovala na otcovo přání. Představoval Karolínu Beaufortovou, jak klečí v hlubokém zoufalství u rakve svého otce. Její šat byl venkovský a obličej bledý, ale z celé její osobnosti vyzařoval takový výraz důstojnosti a krásy, že tu stěží bylo místo pro soucit. Pod obrazem byla Vilémova miniatura a při pohledu na ni jsem se rozplakal. Tu vstoupil Arnošt; slyšel mě vejít do domu a spěchal mě přivítat. Naše radost ze setkání byla smíšena s bolestí. „Vítám tě, Viktore!" řekl. „Škoda, že jsi nepřijel před třema měsíci, byl by ses setkal s radostnými a veselými tvářemi! Teď přijíždíš, abys s námi sdílel žal, který nic nedokáže zmírnit. Doufám však, že tvá přítomnost potěší tatínka. Vždyť téměř klesá pod tíhou našeho neštěstí. A snad se ti také podaří přimět Alžbětu, aby přestala se svým zbytečným a mučivým sebeobviňováním. Ubohý Vilém! Byl to náš miláček a naše pýcha!"

Z bratrových očí tekly proudem slzy a mě se zmocnila smrtelná hrůza. Až dosud jsem si mohl zoufalství vládnoucí v mém postiženém domově jen představovat, ale nyní přede mnou vyvstalo jako nové a ještě hroznější neštěstí. Snažil jsem se Arnošta uklidnit a vyptával jsem se na otce a na tu, kterou nazývám svou sestřenicí.

„Ona potřebuje útěchu ze všech nejvíce," odpověděl Arnošt. „Obviňuje se, že zavinila smrt vašeho bratra, a velice proto trpí. Ale od té doby, co byl vrah odha–Sen..."

„Vrah byl odhalen? Panebože! Jak je to možné? Kdo se mohl pokusit ho pronásledovat? To je nemožné, to je právě tak, jako by se někdo chtěl pokusit předhonit vítr nebo zastavit stéblem horskou říčku! I já ho viděl a ještě včera v noci byl na svobodě."

„Nevím, o čem mluvíš," namítl bratr udiveně. „Avšak pro nás je odhalení vraha jen dovršením neštěstí. Nikdo tomu nemohl nejprve uvěřit a ani teď se Alžběta nedá přesvědčit, přes všechny důkazy. Vždyť to nelze vůbec pochopit, že ta hodná Justýna Moritzová, tak oddaná celé naší rodině, mohla spáchat ten strašný a děsný zločin."

„Justýna Moritzová? Ubohé děvče, tak ji tedy obvinili? Ale to je nesmysl, to přece musí všichni vědět, tomu přece jistě nikdo neuvěřil, že, Arnošte?"

„Nejprve ne, ale vyšlo najevo několik okolností, které nás téměř přesvědčily. A její chování bylo tak podivné a dodalo důkazům takovou váhu, že už, jak se obávám, nezbývá naděje na pochybnosti. Dnes se koná přelíčení a tam všechno uslyšíš."

Arnošt mi pak vyprávěl, že ráno toho dne, kdy byla objevena Vilémova mrtvola, Justýna onemocněla a několik dní zůstala upoutána na lůžko. Jeden ze sluhů náhodou prohlížel Justýniny šaty, které měla oné noci na sobě, a v kapse našel medailónek s obrazem mé matky, který jsme pokládali za důvod vraždy. Sluha ho

ihned ukázal jinému ze služebnictva a ten, aniž co řekl rodině, odešel na policii a na podklade tohoto důkazu byla Justýna zatčena. Po obvinění z vraždy utvrdila ubohá dívka podezření svým nanejvýš zmateným chováním.

Byl to neuvěřitelný příběh, nijak však neotřásl mým přesvědčením, a já vážné odpověděl: „Všichni se mýlíte, znám vraha. Justýna, ubohá, hodná Justýna, je nevinná."

V té chvíli vešel otec. Viděl jsem, že má ve tváři hluboce vryto utrpení, ale přesto se snažil přivítat mě vesele. Když jsme se pozdravili a otec chtěl zavést hovor na jiný námět, zvolal Arnošt: „Představ si, tatínku, Viktor říká, že zná vraha ubohého Viléma!"

„My ho, bohužel, známe také," odpověděl otec. „Člověk by raději zůstal nevědomý a nezjistil tolik zkaženosti a nevděčnosti. A já jsem si Justýny vždy tak vážil."

„Otče, mýlíte se. Justýna je nevinná." „Jestliže je nevinná, tak nechť Bůh nedopustí, aby byla odsouzena. Dnes se koná přelíčení a já doufám, upřímně doufám, že bude zproštěna viny."

Tato slova mě uklidnila. Byl jsem v hloubi duše pevně přesvědčen o tom, že ani Justýna a ani nějaký jiný člověk není vinen touto vraždou. Byl jsem proto bez obav, že by mohly být předloženy nějaké nepřímé důkazy natolik průkazné, aby stačily k jejímu odsouzení. Své důvody jsem ovšem nemohl rozhlašovat, byly příliš hrůzné a nezasvěcení lidé by je pokládali za šílenství. Copak by někdo mohl uvěřit, dokud by se nepřesvědčil na vlastní oči, že jsem mohl být tak bezpříkladně opovážlivý a nevědomý a pustil do světa tak nebezpečného netvora?

Brzy k nám přišla Alžběta. Od doby, kdy jsem ji naposledy viděl, se změnila. Čas ji obdařil krásou, která překonala a nahradila půvab jejích dětských let.

Byla tu stejná otevřenost, stejná živost, ale s nimi byly spojeny cit a intelekt. Přivítala mě vřele. „Tvůj návrat mě naplňuje velkou nadějí," řekla. „Snad nalezneš nějaké prostředky, které by mohly ospravedlnit ubohou, nevinnou Justýnu. Kdo se bude moci cítit bezpečen, jestliže bude ona usvědčena ze zločinu? Věřím v její nevinu stejně jako ve svou vlastní. Stihla nás dvojnásobně krutá pohroma. Nejen jsme ztratili našeho milovaného chlapce, ale ještě strašnějším zásahem osudu má být ode mě odtržena ubohá dívka, kterou mám upřímně ráda. Jestliže bude odsouzena, nikdy už nepoznám radost. Ale jsem přesvědčena, že k tomu nedojde. A pak budu opět šťastna, i po bolestné smrti mého malého Viléma."

„Je nevinná, Alžběto," ujistil jsem ji. „A jistě se to prokáže. Ničeho se neboj a jistota její neviny ať ti je posilou."

„Jak jsi hodný a šlechetný! Všichni ostatní věří v její vinu. A to mě velmi bolí, protože vím, že je to vyloučeno. A když jsem viděla, že všichni jsou tak neúprosně zaujatí, ztratila jsem naději a zoufala jsem si."

„Drahá Alžběto," řekl otec, „osuš si slzy. Jestliže je nevinná, jak věříš, pak se spolehni na spravedlnost našich zákonů. Postarám se, abych zabránil sebemenšímu stínu zaujatosti."

KAPITOLA 8

Strávili jsme několik smutných hodin až do jedenácti, kdy mělo začít přelíčení. Otec a ostatní členové rodiny se museli k soudu dostavit jako svědkové, a proto jsem je tam doprovodil. Pohled na tento odporný výsměch spravedlnosti mi přinesl nadlidské utrpení. Padne tedy rozhodnutí, zda výsledek mé zvídavosti a zvrácených úvah nejen zavinil smrt líbezného dítěte plného nevinnosti a radosti, nýbrž zda připraví ještě strašnější konec dalšímu člověku a zavalí ho veškerou tíhou hanby, kterou s sebou nese hrůza vraždy. Justýna byla ušlechtilá a měla mnoho vlastností, které jí slibovaly šťastný život. A to vše by mělo být zničeno v potupném hrobu, a příčinou všech běd jsem byl já! Tisíckrát raději bych na sebe vzal vinu za zločin, přisouzený Justýně. Ale v době, kdy byl spáchán, jsem nebyl v Ženevě, a moje prohlášení by bylo považováno za nepříčetný výmysl a nebylo by zprostilo viny tu, která trpí mou zásluhou.

Justýna se tvářila klidně. Byla ve smutku a hluboké utrpení ještě více zkrásnělo její půvabný obličej. Výraz její tváře vyjadřoval přesvědčení o nevině. Ani se nezachvěla, ačkoli na ni hledělo mnoho lidí a zatracovalo ji. Za jiných okolností by její krása vyvolávala dojetí či obdiv, ale dnes převládala v myslích diváků představa hrůzného činu, kterého se údajně dopustila. Justýna byla klidná, ale její klid byl zřejmě vynucený, a protože její předešlý zmatek byl považován za důkaz viny, přiměla se k výraznému vystupování. Po příchodu do soudní síně se rychle rozhlédla, aby zjistila, kde sedíme. Když nás spatřila, zableskla se jí v oku slza, rychle se však opanovala a výraz bolestné lásky jako by svědčil o její úplné nevině.

Soud začal, a když návladní vznesl obvinění, byli předvoláni svědkové. Proti Justýně se spiklo několik zvláštních skutečností, které by byly otřásly každým, kdo by nebyl měl takový důkaz její neviny, jako jsem měl já. Tu noc, kdy byla vražda spáchána, nebyla doma, a k ránu ji spatřila jakási trhovkyně nedaleko místa, kde bylo později nalezeno tělo zavražděného chlapce. Zena se jí zeptala, co tam dělá, ale Justýna na ni divně pohlédla a dala jí pouze zmatenou nesrozumitelnou odpověď. Domů se vrátila asi v osm a na otázku, kde strávila noc, odpověděla, že hledala dítě, a ptala se, zda o něm někdo neví. Když jí ukázali tělo, přepadly jí závratě a musela několik dní zůstat na lůžku. Potom byl soudu předložen medailónek, který sluha našel v její kapse, a když Alžběta chvějícím se hlasem dosvědčila, že je to týž, který zavěsila dítěti kolem krku hodinu předtím, než se ztratilo, proběhl síní šum hrůzy a rozhořčení.

Justýna byla předvolána, aby se hájila. Průběhem přelíčení se měnil její výraz. Na její tváři se postupně usazovaly údiv, hrůza a zoufalství. Občas bojovala se slzami, když však byla vyzvána k výpovědi, sebrala se a soudní síní se rozlehl její chvějící se hlas.

„Jen Bůh ví," prohlásila, „že jsem naprosto nevinná. Nenamlouvám si však, že by mi mé ujišťování mohlo dopomoci k osvobození. Svou nevinu zakládám na jednoduchém a prostém vysvětlení skutečností, které byly proti mně vzneseny, a doufám, že má povaha, tak, jak ji všichni poznali, přiměje soudce k příznivému výkladu tam, kde případné okolnosti vypadají pochybně nebo podezřele."

Pak vypovídala, že s Alžbětiným dovolením strávila večer oné noci, kdy byla spáchána vražda, v domě své tety v Chéne, vesnici vzdálené asi míli od Ženevy. Když se asi v devět hodin večer vracela, potkala jakéhosi muže a ten se jí zeptal, zda neviděla dítě, které zabloudilo. Jeho slova ji poděsila a strávila několik hodin hledáním. Zatím byly městské brány uzavřeny a ona musela proto přečkat zbylé hodiny do rána ve stodole patřící k usedlosti, jejíž obyvatele dobře znala, ale nechtěla je probudit. Skoro celou dobu probděla, jen k ránu na chvíli usnula, ale vyrušily jí čísi kroky a probudila se. Když svítalo, opustila svůj úkryt, aby pokračovala v hledání mého bratra. Možná, že prošla kolem jeho těla, ovšem netušila to. Není přece ani nic divného na tom, že byla tak zmatena, když s ní trhovkyně mluvila, strávila přece bezesnou noc a o osudu ubohého Viléma ještě nic nevěděla. O medailónku však nemůže podat žádné vysvětlení.

„Vím," pokračovala nešťastnice, „jak těžce a osudně tato jediná okolnost proti mně svědčí, ale nedovedu si ji vysvětlit. A jestliže tvrdím, že mi není o této věci nic známo, pak už mi nezbývají než dohady o možnostech, jakými se medailónek mohl dostat do kapsy mých šatů. Ale ani tady si nevím rady. Domnívám se, že nemám na světě nepřítele, neumím si představit, že by někdo byl tak podlý, aby mě chtěl svévolně zahubit. Dal ho tam vrah? Nevím, kdy by k tomu měl příležitost, a jestliže je to jeho skutek, proč by tedy byl ten klenot ukradl, když se s ním tak brzy zase rozloučil? Svěřuji svůj případ spravedlnosti tohoto soudu, avšak nezdá se mi, že bych měla naději na vysvobození. Prosím, abych mohla předvolat několik svědků, kteří by vypovídali o mém charakteru, a jestliže jejich výpovědi neoslabí mou předpokládanou vinu, musím být odsouzena, ačkoli má jediná záchrana leží v mé nevině."

Bylo předvoláno několik svědků, kteří Justýnu už znali mnoho let, a všichni o ní vypovídali dobré, ale strach a hrůza ze spáchaného zločinu – a podle jejich názoru se jím zřejmě provinila – je zastrašily a nedovolily vypovídat volně.

Alžběta si uvědomila, že tato svědectví o Justýniných dobrých vlastnostech a jejím dosavadním bezúhonném chování, v něž dívka skládala všechny naděje, jí nijak nepomohou. Ačkoli byla velmi rozrušena, požádala o dovolení promluvit k soudnímu dvoru.

„Jsem sestřenice nešťastného zavražděného dítěte, či spíše jeho sestra, protože jsem byla vychována jeho rodiči a žila u nich ještě předtím, než se narodilo. Proto se snad mohou někteří lidé domnívat, že není vhodné, jestliže se ujímám při této příležitosti slova. Vidím-li však, jak někomu mně drahému hrozí zkáza pro zbabělost jeho údajných přátel, prosím o povolení říci vše, co vím o povaze Justýny Moritzové. Obžalovanou znám velmi dobře. Žila jsem s ní pod jednou střechou – jednou pět let, podruhé téměř dva roky – a. pokládám ji za neobyčejně laskavého a ušlechtilého člověka. S láskou a obětavostí ošetřovala mou nemocnou tetu, paní Frankensteinovu, při jejím smrtelném onemocnění. Potom pečovala o svou vlastní matku při její vleklé chorobě, a to s takovou oddaností, že vyvolala úctu u všech, kdo ji znají. Pak opět žila v domě mého strýce, milována celou rodinou. Byla hluboce oddána dítěti, které je teď mrtvo, a chovala se k němu jako vřele milující matka. Pokud jde o mě, neváhám vzdor všem proti ní vzneseným důkazům prohlásit, že věřím v její úplnou nevinu a nemám o ní sebemenších pochybností. Nic ji nesvádělo k takovému činu, a cetku, která je hlavním důkazem, bych jí byla ochotně věnovala, neboť si Justýny vážím a cením." Po Alžbětině prostém a dojemném projevu se ozval souhlasný šepot, který byl ovšem vyvolán jejím šlechetným vystoupením a v Justýnin prospěch jinak nevyzněl. Veřejné mínění se dokonce obrátilo s obnovenou silou proti ní a obviňovalo ji z nejčernějšího nevděku. Při Alžbětiných slovech se Justýna rozplakala, zůstala však němá. Celé soudní jednání mě nesmírně rozčilovalo a deprimovalo. Věřil jsem v Justýnům nevinu, byl jsem o ní přesvědčen. Neposlal snad ten netvor, který zavraždil mého bratra (o jeho vině jsem vůbec nepochyboval), ve své ďábelské hře smrt a hanbu i na nevinnou? Hrůzná situace, v níž jsem se octl, byla nad mé síly. A když jsem si uvědomil, že hlas lidu i vzezření soudců mou nešťastnou oběť již odsoudily, vyběhl jsem ve smrtelných úzkostech ze soudní síně. Utrpení, jímž procházela obžalovaná, nedalo se srovnat s mým: ji posilovalo vědomí neviny, ale mou duši drásaly výčitky, jichž jsem se nemohl zbavit.

Prožil jsem strašnou noc. Ráno jsem se odebral k soudu, rty a hrdlo zcela vyprahlé. Neodvážil jsem se vyslovit osudnou otázku, znali mě však a soudní úředník důvod mé návštěvy uhádl. Hlasovací kuličky byly již vrženy – všechny byly černé a Justýna byla odsouzena.

Není v mé moci vylíčit, jak mi tehdy bylo. Už dříve jsem občas poznal pocit děsu a snažil jsem se ho popsat příhodnými výrazy, ale slova opravdu nestačí k vyjádření tak strašného a hlubokého zoufalství, které se mě zmocnilo. Úředník, na něhož jsem se obrátil, dodal, že Justýna svou vinu už doznala. „Při tak jasném případu toho ani nebylo třeba," poznamenal, „ale přesto jsem rád. Naši soudcové totiž neradi odsuzují zločince, kteří se nepřiznali, jen na podkladě nepřímých důkazů, ať jsou sebeprůkaznější."

To byla podivná a nečekaná zpráva. Jak je to možné? Oklamal mě tehdy zrak? V prvém okamžiku jsem si říkal, že jsem snad opravdu tak šílený, za jakého by mě nejspíš svět považoval, kdybych prozradil, koho podezírám. Pospíšil jsem si domů a tam se mě Alžběta nedočkavě ptala po rozsudku.

„Bylo rozhodnuto tak, jak jsi asi očekávala," řekl jsem. „Každý soudce nechá raději trpět deset nevinných, než aby jeden viník unikl. Jenže Justýna se přiznala."

To bylo tvrdé sdělení pro ubohou Alžbětu, která tak pevně věřila v Justýninu nevinu. „Ach, snad už nikdy neuvěřím v lidské dobro," povzdychla. „Jak se jen mohla Justýna, kterou jsem měla ráda jako vlastní sestru, tak nevinně usmívat? Aby mě oklamala? Její laskavé oči se přece zdály zcela neschopny krutosti a zrady, a přece spáchala vraždu!"

Krátce nato přišla zpráva, že si ubohá oběť přeje mluvit s mou sestřenicí. Otec nechtěl, aby ji Alžběta navštívila, řekl však, že rozhodnutí ponechává jen jí. „Půjdu, i když se přiznala," řekla Alžběta, „a ty mě doprovodíš, Viktore. Nemohu tam jít sama." Myšlenka na tuto návštěvu byla pro mě utrpením, nemohl jsem však Alžbětinu prosbu odmítnout.

Vkročili jsme do temné cely a spatřili Justýnu, jak sedí u zdi na hromádce slámy; ruce měla spoutané a hlavu položenou na kolenou. Jakmile nás uviděla, vstala, a když jsme s ní zůstali o samotě, vrhla se Alžbětě k nohám a hořce se rozplakala. Sestřenka rovněž plakala.

„Ach Justýno, proč jsi mě připravila o poslední útěchu?" zeptala se jí. „Tvá nevina mi byla oporou, a i když mi bylo hodně zle, přece jen mi nebylo tak strašně jako teď."

„A vy také věříte, že jsem taková hanebnice? Vy se také spolčujete s mými nepřáteli, kteří mě chtějí zničit a kteří mě odsoudili jako vražedkyni?" Hlas jí dusily vzlyky.

„Vstaň, chuděrko," řekla Alžběta. „Proč klečíš, jestliže jsi nevinná? Nepatřím mezi tvé nepřátele, věřila jsem v tvou nevinu přes všechny důkazy, dokud jsem se nedozvěděla, že ses přiznala. Tvrdíš, že ta zpráva je nepravdivá. Ujišťuji tě tedy, Justýno, že mou důvěru v tebe nemůže otřást nic jiného než tvé doznáni."

„Přiznala jsem se, ale byla to lež. Přiznala jsem se proto, abych mohla dostat rozhřešení, avšak teď mě toto nepravdivé přiznání tíží mnohem víc než všechny mé jiné hříchy. Nechť mi Bůh odpustí! Od chvíle, kdy jsem byla odsouzena, nepřestal na mě můj zpovědník naléhat, hrozit mi a zastrašovat, až jsem téměř uvěřila tomu, že jsem takovou stvůrou, jak mi tvrdil. Vyhrožoval mi vyobcováním z církve a pekelnými plameny na věčnosti, jestliže budu i nadále zatvrzelá. Neměla jsem nikoho, kdo by mě posiloval, všichni na mě pohlíželi jako na netvora odsouzeného k hanbě a zatracení. Co mi zbývalo? Ve zlé chvíli jsem projevila souhlas se lží a teprve teď jsem opravdu nešťastná."

Se slzami v očích se zarazila a po chvíli pokračovala: „S hrůzou jsem si uvědomila, že i vy byste mohla uvěřit, že vaše Justýna, které vaše teta prokázala takovou čest a kterou jste měla ráda, je tvorem schopným spáchat zločin, jakého by se snad mohl dopustit jen ďábel."

„Justýno, odpusť mi. že jsem ti na chvíli nedůvěřovala! Proč ses přiznala? Ale netrap se a neboj se! Vyhlásím tvou nevinu a prokážu ji! Slzami a prosbami obměkčím kamenná srdce tvých nepřátel. Ty, kamarádka mých her, má družka, má sestra, a zemřít na popravišti? Ne! Ne! Tak strašné neštěstí bych ani nepřežila!"

Justýna smutně zavrtěla hlavou. „Smrti se nebojím," řekla, „hrůzu ze smrti mám již za sebou. Bůh mi dodává sílu a odvahu, abych přestála nejhorší. Opouštím smutný a hořký svět, a jestliže budete na mě vzpomínat, vzpomínejte na mě jako na nevinně odsouzenou. Jsem smířena s osudem, který mě čeká. Naučte se, má paní, na mém příkladu trpělivě se podrobovat vůli nebes!"

Zatím jsem poodstoupil do kouta. Jedině tam jsem mohl skrýt hrozný strach, který se mě zmocnil. Kdo má právo mluvit o zoufalství? Ani nešťastná oběť, která má zítra překročit strašnou hranici mezi životem a smrtí, necítila jako já tak hluboká a hořká muka. Skřípal jsem zuby, zatínal pěsti a z hlouby duše se mi vydral bolestný sten. Justýna sebou trhla. Když zjistila, že to jsem já, přistoupila ke mně a řekla: „Děkuji vám, mladý pane, za vaši návštěvu. Doufám, že ani vy nevěříte, že jsem vinna?"

Nemohl jsem vypravit ze rtů jediné slovo. „Ne, Justýno," řekla Alžběta, „Viktor je o tvé nevině přesvědčen ještě víc než já. Vždyť ani tehdy, když se doslechl o tvém přiznání, mu nevěřil."

„Děkuji vám z celé duše. V posledních chvílích svého života cítím hlubokou vděčnost k těm, kdo na mě myslí s láskou. Jak drahá je pro takovou nešťastnici, jako jsem já, náklonnost přátel! Zbavuje mě víc než poloviny neštěstí a doufám, že budu moci zemřít smířena, teď, když vy, má paní, a váš bratranec věříte v mou nevinu."

A tak se nešťastná dívka snažila utěšit nás i sebe samu. Dosáhla totiž onoho stavu odevzdání, po němž toužila. Jenomže já, skutečný vrah, jsem cítil, jak se mi v prsou hýbe onen nikdy nehynoucí červ, který nepřipouští ani naději, ani útěchu. I Alžběta plakala a cítila se nešťastná, ale její bolest vyplývala z nevědomosti, která sice na chvíli zakryla jas její duše, nemohla ji však stejně zbavit lesku, jako mrak nezbaví měsíc záře. Úzkost a zoufalství mi pronikly hluboko do srdce, nesl jsem v sobě peklo a nic je nemohlo uhasit. Zůstali jsme u Justýny několik hodin a Alžběta se od ní odtrhla jen s velkým úsilím. „Nejraději bych zemřela i s tebou," zvolala, „nemohu žít v tomto nešťastném světě!"

Justýně se podařilo vyloudit na rtech radostný úsměv ;a jen s největším vypětím zadržovala hořké slzy. „Objala Alžbětu a hlasem zdušeným pohnutím řekla: „Sbohem, má sladká paní, nejdražší Alžběto, má milovaná a jediná přítelkyně. Nechť vám nebe ve své dobrotě žehná a vás ochraňuje, nechť je tohle poslední Neštěstí, které vás stihne! Žijte, buďte šťastná a učiňte šťastnými i jiné!“

A příštího dne ráno byla Justýna popravena. Nejvášnivější Alžbětina výmluvnost nedokázala zvrátit pevné přesvědčení soudců o zločinu ubohé dívky. Ani má prudká a rozhořčená slova na ně nezapůsobila. Jejich odpovědi byly chladné a neúčastné, a když jsem vyslechl jejich příkré, bezcílné úvahy, zemřelo mi na rtech i chystané doznání. Byl bych je mohl přesvědčit Jen o tom, že jsem šílenec, ale nebyl bych dosáhl odvolání rozsudku vyneseného nad nešťastnou obětí. Zemřela na popravišti, jako by byla vražedkyní.

Nestačily mučivé bolesti vlastního srdce, musel jsem se obrátit k hlubokému a mlčenlivému zármutku své Alžběty. I to bylo mé dílo! Otcovo zoufalství a beznadějnost až dosud tak radostného domova – to vše bylo dílo mých třikrát proklatých rukou. Drásán výčitkami, hrůzou a zoufalstvím, jsem přihlížel, jak moji drazí bezmocně naříkají u hrobů Viléma a Justýny, prvních nešťastných obětí mých zlořečených vědomostí.

KAPITOLA 9

Pro člověka není snad nic bolestnějšího, než upadne-li jeho mysl po prudkém vznětu citů, vyvolaném překotným vývojem událostí, do mrtvého nečinného klidu. V něm spočívá jistota, která zbavuje duši naděje i strachu. Justýna zemřela – odpočívala věčným spánkem, a já žil. Krev mi volně proudila, ale hluboké zoufalství a kruté výčitky mi tísnily srdce a pevně v něm utkvěly. Spánek se vyhýbal mým očím a já jsem bloudil jako duch, protože jsem spáchal nepopsatelně strašné zločinné skutky, po nichž přijdou ještě další (jak jsem si namlouval). A přece mi srdce přetékalo ušlechtilou láskou k ctnosti. Vstoupil jsem do života s úmyslem konat jen dobro a prahl jsem po okamžiku, kdy budu moci své sny uskutečnit a stát se užitečným lidstvu. A teď bylo všechno zmařeno: místo čistého svědomí, které by mi dovolovalo spokojeně se ohlédnout na minulost a načerpat z ní přísliby nových nadějí, zmocnily se mě výčitky a pocit viny a zaháněly mě do pekla bolestných muk, jaká ani nelze slovy vyjádřit.

Tyto duševní útrapy těžce doléhaly na můj zdravotní stav. Ve skutečnosti jsem se totiž zcela nezotavil z prvního záchvatu, který jsem prodělal. Vyhýbal jsem se lidem, každý výraz radosti nebo spokojenosti na jejich tvářích byl pro mě mukou, jedinou útěchou mi byla samota – hluboká, temná, smrti podobná samota.

Otec s bolestí sledoval, jak se zhoršuje můj zdravotní stav a mění mé každodenní zvyky, a snažil se uvádět důvody, jimiž by mě vrátil zpět k životu. Svými slovy, vycházejícími z čistého svědomí a bezúhonného života, mi chtěl dodat sílu a odvahu k rozehnání temného mraku, který zahaloval mou mysl.

„Myslíš si snad, Viktore,“ řekl jednou, „že já netrpím? Žádný otec nemohl milovat své dítě víc, než jsem já miloval Viléma,“ a při těchto slovech mu z očí vyhrkly slzy, „ale není snad povinností těch, kdo zůstávají naživu, nezvětšovat svou bolest projevováním přehnaného zármutku? Je to současně i povinnost k sobě samému, protože nadměrný smutek zabraňuje člověku, aby co nejlépe a nejradostněji plnil své každodenní povinnosti, bez nichž není platným členem společnosti.“

Jeho rada, i když správná, nedala se v mém případě vůbec použít. Kdyby výčitky svědomí nebyly smísily svou hořkost a strach svou úzkost s mými dalšími pocity, byl bych prvním, kdo by dokázal skrývat bolest a utěšovat své nejbližší. Takto jsem mohl otci odpovědět pouze pohledem plným zoufalství a snažit se nepobývat často v jeho blízkosti.

Tehdy jsme se také přestěhovali do našeho domu v Belrive. Tato změna mi přišla neobyčejně vhod. Pravidelné zavírání městských bran v deset mi znemožňovalo zůstávat u jezera po této hodině, a to mi velmi ztrpčovalo pobyt uvnitř ženevských hradeb. Často, když už se ostatní členové rodiny odebrali k odpočinku, vzal jsem si člun a strávil mnoho hodin na jezeře. Někdy jsem napjal plachty a dal se unášel větrem, jindy jsem zavesloval doprostřed jezera, nechal člun volně kolébat a oddal se smutným úvahám. Když kolem mne zavládl klid a mně se zdálo, že kromě netopýra nebo žáby, jejíž přerušované skřehotavé kuňkání se ozývalo jen tehdy, když jsem se blížil ke břehu, jsem jediným živoucím tvorem, který se bezcílně toulá v této božsky krásné krajině, často mě jímalo pokušení pohroužit se do tichého jezera, aby se nade mnou a nad mým neštěstím vody navždy uzavřely. Zabraňovala mi v tom však myšlenka na statečně trpící Alžbětu, kterou jsem vřele miloval a jejíž život byl spjat s mým. Také jsem myslil na otce a bratra – měl by je snad můj zbabělý útěk zůstavit bezbranné a nechráněné před zášťím nepřítele, kterého jsem vytvořil k jejich záhubě? V takových chvílích jsem hořce plakal a toužil jsem, aby se do mé mysli vrátil klid a abych tak mohl těm, které jsem miloval, dát útěchu a štěstí. To však nešlo. Výčitky svědomí zahnaly sebemenší naději. Byl jsem tvůrcem nezměnitelného zla a žil jsem v každodenním strachu, že se netvor, jehož jsem stvořil, dopustí nějakého nového zločinu. Měl jsem temný pocit, že ještě vše neskončilo, že přece jen spáchá nějaký další tak mimořádně strašný skutek, že by svou neslýchaností téměř smazal vzpomínku na minulé zločiny. Měl jsem

se stále oč bát, dokud kolem mě žili ti, které jsem miloval. Nelze si představit, jakou hrůzu mi netvor naháněl. Kdykoli jsem si na něj vzpomněl, skřípal jsem zuby, oči mi žhnuly a já si horoucně přál zničit onen život, kterým jsem ho nedomyšleně obdařil. Když jsem uvažovalo jeho zločinných a odporných skutcích, ovládly nenávist a touha po pomstě mou mysl a vedly ji přes všechny zábrany. Byl bych se za ním vydal třebas až na nejvyšší vrcholek And, jen kdybych věděl, že ho mohu svrhnout do propasti. Přál jsem si ho uvidět znovu, abych ho mohl zahrnout nejhlubším opovržením a pomstít Vilémovu a Justýninu smrt.

Náš dům byl dómem smutku. Hrůza minulých událostí hluboce otřásla otcovým zdravím. Alžběta byla smutná a malomyslná, každodenní povinnosti ji netěšily, sebemenší radost jí připadala svatokrádeží a jen věčný nářek a pláč mohl podle jejího názoru vyjádřit její vztah k zmarnění a zničení nevinnosti! Nebylá už šťastnou bytostí, která se v mládí se mnou potulovala po březích jezera a nadšeně bájila o našem budoucím životě. Přepadl ji první z žalů, kterým je určeno odtrhnout nás od pozemského života, a jeho temný vliv zaplašil její nejkrásnější úsměvy.

„Když uvažuji o hrozné smrti Justýny Moritzové," řekla mi jednou, „nevidím už svět a jeho uspořádání tak, jak se mi jevil dosud. Dříve jsem pokládala popisy zlořádů a nespravedlností, o nichž jsem četla v knihách nebo slyšela od jiných, za příběhy dávné minulosti nebo za hrůzné smyšlenky. Byly vzdálené a spíše pochopitelné rozumu, než abych si je mohla představit ve skutečnosti. Jenže teď nás neštěstí navštívilo v našem domově a lidé mi připadají jako netvoři prahnoucí po krvi svých bližních. A přece jsem určitě nespravedlivá. Všichni věřili, že to ubohé děvče je vinno, a kdyby byla spáchala zločin, za který zemřela, jistě by byla nejzkaženějším člověkem na světě. Kvůli několika drahokamům zavraždit syna svého dobrodince a přítele, dítě, které od narození vychovávala a zřejmě milovala jako vlastní! Já sama bych nemohla dát souhlas k zabití žádného člověka, ale jistě bych považovala takového tvora za neschopného zůstat v lidské společnosti. Ale Justýna byla nevinná. Vím, cítím, že byla nevinná. A ty máš stejný názor a to mě ještě víc utvrzuje. Jestliže se lež může tolik podobat pravdě, kdo si potom může být jist, že je opravdu šťasten, Viktore? Připadá mi, jako bych kráčela po okraji propasti, k níž se tlačí tisíce lidí snažících se svrhnout mě dolů na její dno. Vilém a Justýna byli zavražděni a vrah unikl; chodí volně po světě a snad si ho lidé dokonce váží. Ale i kdybych já měla zemřít za podobný zločin na popravišti, neměnila bych s takovým bídákem."

Naslouchal jsem jejím slovům s velkou úzkostí. Vždyť skutečným vrahem jsem byl já, nikoli sice má ruka, ale můj duch. Alžběta mi vyčetla z tváře strach, vzala mě něžně za ruku a řekla: „Musíš se uklidnit, nejdražší příteli. Jen Bůh ví, jak hluboce se mě dotkly tyto události, a přece nejsem tak zdrcena jako ty. V tvém vzhledu je výraz zoufalství a někdy i pomsty, a nahánějí mi strach. Drahý Viktore, zažeň tyto temné vášně! Pomysli na přátele kolem sebe, kteří soustředili všechnu svou naději v tebe. Ztratili jsme moc učinit tě šťastným? Dokud milujeme, dokud jsme k sobě navzájem upřímní, tady v této pokojné krásné zemi, tvé vlasti, dotud můžeme sklízet všechny její požehnané plody. Co už by mohlo zničit náš klid?"

A přece nestačila Alžbětina slova, kterých jsem si vážil více než jakýchkoli darů štěstěny, zahnat hrůzu skrytou v mém srdci. Sotva promluvila, naklonil jsem se k ní jakoby ve strachu, aby snad právě v této chvíli nebyl nablízku vrah a nechtěl mě o ni oloupit.

Tedy ani něžnost přátelství, ani krása přírody nemohly osvobodit mou duši od utrpení. Dokonce i slova lásky se míjela účinkem. Byl jsem obklopen mrakem, kterým nemohl proniknout žádný blahodárný vliv. Byl jsem jako zraněný jelen, který vleče své ochabující údy do houští, kam dosud nevstoupila lidská noha, aby tu pohlédl na šíp, který ho proklál, a zhynul.

Někdy jsem se dokázal vyrovnat s tupým zoufalstvím, které mě stravovalo, jindy zase se ve mně vše vzbouřilo a přimělo mě, abych ve změně prostředí a tělesném pohybu našel úlevu od nesnesitelných útrap. Při jednom ze svých duševních zhroucení jsem odešel z domova a vypravil se do blízkých údolí, kde jsem se ve velebnosti a věčnosti alpské krajiny snažil zapomenout na sebe a na své pomíjející, protože lidské strasti. Cílem mého putování bylo chamonixské údolí. Navštívil jsem je několikrát jako hoch. Od té doby uplynulo šest let, ze mě se stala lidská troska, ale tato divoká a věčná krajina zůstala beze změny.

První část výletu jsem jel na koni. Potom jsem si najal mezka, protože je bezpečnější a na těchto drsných cestách obratnější a méně zranitelný. Počasí bylo krásné, byla asi polovina srpna, téměř dva měsíce po Justýnině smrti, po oné hrozné době, kdy počalo všechno mé utrpení. Z duše mi pomalu ustupovala tíseň a já jsem jel stále hlouběji do rokliny, kterou protékala říčka Arve. Mohutné hory a srázy, které se nade mnou tyčily z obou stran, šumění vody prudce protékající mezi skalisky a šplouchání vodopádů svědčilo o síle mocné jako všemohoucnost – a já se přestal bát nebo se klanět před jakýmkoli tvorem, který nebyl tak mocný jako ten, kdo stvořil a ovládal živly, jež na mě právě zde působily tak mohutným dojmem. Jak jsem stoupal výš, otvíral se přede mnou stále krásnější a velebnější pohled do údolí. Na srázných úbočích borovicemi porostlých hor bylo vidět zříceniny starých hradů, mezi stromy probleskovaly roztroušené chýše a dole se klikatila prudká Arve. Celé překrásné scenérii ještě dodávaly velebnost a vrcholné kouzlo

nebetyčné Alpy, jejichž bílé a zářící vrcholky se tyčily do výšky jako pyramidy a chrámy, a mně připadalo, že patří jinému světu, že jsou sídlem jiné rasy.

V Pélissier, kde se údolí, jímž protéká řeka, rozšiřuje, jsem přejel most a začal s výstupem na horu, která ční nad proudem. Zanedlouho jsem se dostal do chamonixského údolí. Toto údolí je krásné a velebné, ale ne tak nádherné a malebné jako servoxské, kterým jsem právě projel. Z obou stran je ohraničeno vysokými zasněženými horami, ale nebylo tu ani stopy po zříceninách hradů a úrodných polích. Obrovské ledovce se přibližovaly až k cestě, slyšel jsem dunění padající laviny a pozoroval jsem kouř značící její dráhu. Mont Blanc, vysoký a nádherný Mont Blanc, převyšoval okolní vrcholky a jeho obrovská kupole shlížela do údolí.

Cestou mě často přepadal hřejivý a tak dlouho ztracený pocit štěstí. Tu a tam mi zákrut stezky nebo náhle zahlédnutý a poznaný předmět připomněly minulost spjatou s bezstarostným veselím chlapeckých dnů. Vánek mi šeptal uklidňující slova a matka příroda mě prosila, abych už přestal truchlit. A potom zase přestal laskavý vliv působit – a znovu jsem byl trýzněn zármutkem a oddával se nešťastným úvahám. Tu jsem popohnal svého mezka ve snaze zapomenout na svět, na své strachy a více než na co jiného na sebe samého – anebo jsem, přemohla-li mě úzkost, sestoupil s mezka a vrhl se do trávy, zdeptán hrůzou a strachem.

Konečně jsem úplně vyčerpán dorazil do Chamonix. Chvíli jsem postál u okna, pozoroval jasné blesky, které se křižovaly nad Mont Blankem, a naslouchal hlasitému šumění Arve, která tekla pode mnou. Tyto konejšivé zvuky působily na mé zjitřené smysly jako ukolébavka; když jsem položil hlavu na polštář, přemohl mě spánek. Cítil jsem ho přicházet a vítal ho jako dárce zapomnění.

KAPITOLA 10

Příští den jsem se toulal údolím. Zastavil jsem se u pramene Arveironu, napájeného ledovcem, který pomalu sestupuje dolů od horského vrcholu, aby přehradil údolí. Přede mnou se zdvihala strmá úbočí velebných hor, nade mnou visela sněžná zeď ledovce, kolem bylo roztroušeno několik borovic. Slavnostní ticho audienčního sálu svrchované Přírody bylo porušováno pouze zurčením potoků, pádem balvanů, mohutným duněním laviny nebo třeskem nakupeného ledu, který podle neměnných zákonů stále a stále praskal a pukal, jako by byl pouhou hračkou v jejích rukou. Tato nádherná , krása mi přinášela největší útěchu, jakou jsem byl „schopen přijmout. Povznášela mě nad všechny malicherné pocity, a ačkoli mě nezbavovala zármutku, přece jen ho zmírňovala a uklidňovala. Do určité míry mi rovněž odvedla myšlenky od všeho, nad čím jsem .poslední měsíc uvažoval. Večer jsem se vrátil dolů a ve spánku jsem znovu navštívil horskou krajinu, kterou i jsem prozkoumával ve dne. Kolem mě se shlukli neposkvrněný zasněžený vrcholek, skvoucí horské štíty, borovicové lesíky, rozeklaná holá propast, orel vznášející se mezi mraky a vše to prosilo, abych se uklidnil. .' Kam to všechno zmizelo, když jsem se příštího rána probudil? Všechen klid prchl spolu se spánkem a temný smutek zahalil všechny mé myšlenky. Z nebe padaly proudy deště a hustá mlha zakrývala horské vrcholy, takže jsem ani nezahlédl tváře svých mohutných přátel. Přesto jsem chtěl proniknout jejich mlžným závojem a navštívit je v jejich oblačných úkrytech. Co pro mě znamenal déšť a bouře? Rozhodl jsem se vystoupit na vrcholek Montanvertu. Vzpomněl jsem si, jak na mě zapůsobil obrovský, neustále postupující ledovec, když jsem ho poprvé spatřil. Tehdy mě ten pohled naplnil velebným nadšením, které dalo duši křídla a vyneslo ji z temného světa k světlu a radosti. Krása a vznešenost přírody vždy povznášely mou mysl a způsobovaly, že jsem zapomínal na pomíjivé starosti života. Znal jsem dobře cestu, a proto jsem se rozhodl, že půjdu bez horského vůdce. Přítomnost někoho cizího by mi stejně byla kazila osamělou velkolepost krajiny.

Stoupání je prudké, ale pěšina překonává četnými serpentinami sráznost úbočí. Krajina působí dojmem strašné opuštěnosti. Na mnoha místech je vidět stopy po zimních lavinách, stromy tam leží porůznu zpřerážené, některé zcela zničené, jiné ohnuté, opírající se o vyčnívající skály nebo zapletené do jiných stromů.

Pod samým vrcholem přetínají na několika místech stezku sněžné rokle, po jejichž strmých svazích se neustále kutálejí dolů kameny. Jedna z nich je velmi nebezpečná, protože hlasitější zvuk, dokonce hovor, vyvolává vzdušný proud, který může přivolat zkázu na poutníkovu hlavu. Borovice nejsou ani vysoké ani rozložité, jejich větve jsou však tmavé a propůjčují krajině přísný vzhled. Pohlédl jsem do údolí pod sebou; z prudkých říček stoupala hustá mlha a zahalovala neprostupnými závoji okolní hory, jejichž vrcholky se skrývaly v šedých mracích, zatímco zachmuřená obloha chrlila déšť. To vše zesilovalo smutný dojem, kterým krajina na mě působila. Proč se jen člověk vychloubá tím, že má vyšší vnímavost než zvířata, vždyť právě jen proto má větší požadavky. Kdyby naše cítění bylo omezeno na hlad, žízeň a smysly, mohli bychom být takřka svobodní. Ale na nás působí sebemenší záchvěv větru či náhodné slovo a dojem, který v nás toto slovo vyvolá.

K polednímu jsem dorazil na vrcholek. Posadil jsem se na útes, který vyčníval nad mořem ledu. Mlha zakrývala vše, ledovce i okolní hory. Náhle vítr rozehnal mraky a já jsem mohl sestoupit na ledovec. Jeho povrch je velmi nerovný jako vzdouvající se vlny rozbouřeného moře, šplhá se po úbočí a je rozeklán hlubokými trhlinami. Jeho plocha je široká téměř míli, ale trvalo mi dvě hodiny, než jsem ji přešel. Za ledovcem je holá strmá skála. Montanvert ležel nyní přesně naproti místu, kde jsem stál, a nad ním se tyčil Mont Blanc ve svém velebném majestátu. Zastavil jsem se ve skalním výklenku a pohlížel na tuto nádhernou a ohromující scénu. Moře, či spíše široká řeka ledu se vinula mezi strmými úbočími hor, jejichž nebetyčné vrcholky shlížely na její zákruty. Ledem pokryté bělostné štíty zářily nad mraky ve slunečních paprscích.

Náhle jsem zahlédl postavu, která se ke mně neobyčejně rychle blížila. Přeskakovala trhliny v ledu, mezi nimiž jsem tak opatrně kráčel, a jak se přibližovala, připadalo mi, že je vyšší než normální člověk. Zmocnilo se mě vzrušení, před očima se mi zatmělo a cítil í jsem, jak se mě zmocňuje mdloba, ale chladný horský větřík mě rychle osvěžil. Když jsem mohl rozeznat rysy neznámého, naskytl se mi strašný a obávaný pohled! Uvědomil jsem si, že je to netvor, kterého jsem stvořil. Hrůza a zlost mne roztřásly. Rozhodl jsem se vyčkat jeho příchodu a pak se s ním pustit do zápasu na život a na smrt. Přišel, jeho výraz prozrazoval hořký bol spojený s opovržením a zlobou, zatímco jeho nelidská ošklivost byla skoro nesnesitelně odporná pro pohled lidských očí. Ale to jsem téměř nevnímal. Nenávistí a vztekem jsem oněměl a teprve, když jsem se vzchopil, zahrnul jsem ho záplavou slov překypujících zuřivou nenávistí a opovržením.

„Ďáble, jak se odvažuješ přijít ke mně?“ zvolal jsem. „Nebojíš se, že se ti krutě pomstím? Odejdi, odporný plaze, nebo raději zůstaň, ať tě mohu zničit na prach! Ach, kdyby jen mohl zánik tvého bědného těla vrátit život oněm obětem, které jsi tak ďábelsky zavraždil!“

„Očekával jsem takové přivítání,“ odpověděl netvor. „Všichni lidé jsou ubozí, a jak tedy musím být nenáviděn já, který jsem ještě bídnější než kterákoliv lidská bytost! A přece ty, můj stvořitel, nenávidíš a odháníš mě, své dílo, s nímž jsi svázán pouty, které mohou být rozetnuta pouze zničením jednoho z nás.

Máš v úmyslu mě zabít. Jakým právem si dovoluješ takhle si pohrávat se životem? Splň svou povinnost ke mně, a já splním svou k tobě a lidstvu. Jestli vyhovíš mým podmínkám, nechám tebe i všechny ostatní lidi na pokoji; jestliže však odmítneš, budu tak dlouho napájet své hrdlo smrtí, až bude přesyceno krví tvých zbývajících přátel!“

„Odporný netvore! Stvůro! Pekelná muka jsou příliš mírným trestem za tvé zločiny! Odporný ďáble! Vytýkáš mi, že jsem tě stvořil. Pojď tedy, ať zničím onu jiskru, kterou jsem tě tak nerozvážně obdařil!“

Má zuřivost neznala mezí a já jsem se na něj vrhl, hnán všemi pocity nenávisti, jaké jen může člověk mít.

Lehce mě odstrčil a pravil:

„Uklidni se! Prosím tě pouze, abys mě vyslechl, než dáš volný průchod své zlobě! Netrpěl jsem snad dosti, že se snažíš zvětšit mé neštěstí? I když je můj život naplněn neustálým strachem, přece mi je drahý a já ho budu bránit. Uvědom si, žes mě učinil silnějším a větším, než jsi ty, a že mé klouby jsou ohebnější. Nedám se však svést k tomu, abych se postavil proti tobě. Jsem tvým dílem a já budu k svému pánu a vládci dokonce mírný a poslušný. Ovšem jen tehdy, splníš-li to, čím jsi mi povinován. Frankensteine, nebuď laskavý ke všem ostatním, a hrubý pouze na mě, vždyť já nejvíce potřebuji tvůj cit pro spravedlnost, a dokonce tvou vlídnost a náklonnost. Pamatuj si, že jsem dílem tvých rukou a tvého mozku; měl bych být tvým Adamem, jsem však spíše padlým andělem, kterému jsi vzal všechny radosti, ačkoli se ničeho zlého nedopustil. Kolem sebe vidím tolik jasu a pohody, ale já jsem z toho neodvolatelně vyloučen. Byl jsem hodný a dobrý a pouze utrpení mě učinilo zlým. Učiň mě šťastným, a já se změním.“

„Odejdi! Nechci tě poslouchat! Mezi námi nemůže být nic společného, jsme nepřátelé. Odejdi nebo dovol, abychom vyzkoušeli svou sílu v zápase, ve kterém jeden z nás musí padnout.“

„Čím tě mohu obměkčit? Cožpak tě žádné prosby nepřimějí laskavě vyslechnout tvora, který se dovolává tvé dobroty a soucitu? Věř mi, Frankensteine: byl jsem šlechetný, má duše zářila láskou a lidskostí, jsem však sám, strašlivě sám! Ty, můj stvořitel, se mě děsíš.

Jaké naděje se mohu dočkat od tvých bližních, kteří mi nejsou ničím povinováni? Odhánějí mě a nenávidí mě. Mým útočištěm jsou opuštěné hory a pusté ledovce. Putoval jsem mnoho dní; ledové jeskyně, ve kterých se jedině cítím bezpečen, jsou mým příbytkem, a to jediným, který mi lidé nezávidějí. Vzývám tuto smutnou oblohu, protože je ke mně laskavější než tví bližní. Kdyby lidé věděli o mé existenci, jednali by jako ty a ozbrojili by se, aby mě zničili. Nemám tedy snad nenávidět ty, v nichž vzbuzuji odpor? Se svými nepřáteli se nebudu bratříčkovat! Jsem ubožák, ale oni se musí podílet se mnou na mé ubohosti. Jedině ty mi můžeš pomoci a zprostit mě zla, které by jinak tvou zásluhou narostlo tak, že jeho vítr strhne nejen tebe a tvou rodinu, nýbrž i tisíce jiných. Dovolávám se tvého soucitu, nepohrdej mnou. Vyslechni můj příběh, a až skončím, opusť mě, nebo mě polituj, podle toho, jaký osud si podle tebe zasloužím. Ale vyslechni mě! Zákony lidí, i když jsou krvavé, dovolují, aby viník přednesl svou obhajobu dříve, než je odsouzen. Vyslechni mě, Frankensteine. Obviňuješ mě z vraždy, a přece bys s klidným svědomím zničil tvora, kterého

jsi sám stvořil. To je ta věčná lidská spravedlnost! A přece tě neprosím, abys mě ušetřil. Vyslechni mě a potom, jestliže můžeš a budeš chtít, znič dílo svých rukou."

„Proč mi připomínáš okolnosti," odvětil jsem, „na které si vzpomínám jen s hrůzou? Proč mi připomínáš, že to jsem já, ubohý nešťastník, kdo tě stvořil? Nechť je proklet den, ty odporný ďáble, kdy jsi poprvé spatřil světlo světa! Nechť jsou proklety (i když tím proklínám sám sebe) ruce, které tě stvořily! Já sám jsem způsobil, že jsem nejubožejší člověk na světě. Nenechal jsi mi možnost, abych posoudil, zda jsem k tobě spravedlivý nebo ne. Odejdi! Zbav mě pohledu na svou nenáviděnou postavu!"

„Dobrá, zbavuji tě toho pohledu, můj stvořiteli," řekl a přikryl mi oči svýma nenáviděnýma rukama. Prudce jsem je od sebe odstrčil. „Jen tak tě mohu zbavit pohledu, který tě děsí," pokračoval. „Ale musíš mě vyslechnout, abych se mohl dovolávat tvého soucitu. Při ctnostech, které jsem kdysi měl, tě o to žádám! Vyslechni mé vyprávění, je dlouhé a neobvyklé. Tady je ti však chladno, pojď proto se mnou na horu do mé chatrče. Slunce je ještě vysoko na obloze. Než zapadne, aby se skrylo za tyto zasněžené stráně a ozářilo jiný svět, vyslechneš můj příběh a budeš moci rozhodnout. Na tobě závisí, zda navždy odejdu z blízkosti lidí a nebudu jim škodit, nebo zda se stanu metlou tvých bližních a původcem tvé brzké zkázy."

Po těchto slovech vstoupil na ledovec. Sel jsem za ním. Srdce jsem měl plné nenávisti a kráčel jsem mlčky, ale cestou jsem zvážil jednotlivé důvody, které uvedl, a řekl jsem si, že alespoň vyslechnu jeho vyprávění. Pobízela mě k tomu zvědavost, a soucit potvrdil mé rozhodnutí. Stále jsem ho považoval za vraha svého bratra a dychtivě jsem se snažil dosáhnout potvrzení, nebo vyvrácení své domněnky. A poprvé jsem si také uvědomil, že tvůrce má k svému dílu povinnosti, a pochopil jsem, že dříve, než si budu stěžovat na jeho zkaženost, bych se měl pokusit učinit ho šťastným. Tyto pohnutky mě přiměly, abych vyhověl jeho prosbě. Přešli jsme proto přes ledovec a vystoupili na protilehlou skálu. Vzduch byl chladný a opět začalo pršet. Vešli jsme do chatrče, netvor s výrazem radosti, já s těžkým srdcem a stísněnými pocity. Souhlasil jsem však, že ho vyslechnu. Posadil jsem se k ohni, který můj strašný společník rozdělal, a zaposlouchal jsem se do jeho vyprávění.

KAPITOLA 11

Na počáteční údobí své existence se jen velmi těžko rozpomínám a všechny tehdejší zážitky se mi vybavují jen zastřeny v mlžném nezřetelném světle. Tehdy mě zaplavila prazvláštní směs vjemů a já jsem současně viděl, slyšel a čichal, a trvalo vlastně velmi dlouho, než jsem se naučil rozeznávat činnost jednotlivých smyslů. Vzpomínám si, že mě začalo postupně zaplavovat silné světlo, a to mě donutilo zavřít oči. Vtom mě zahalila nepříjemná tma. Sotva jsem si ji uvědomil, něco mě donutilo rychle otevřít oči a světlo mě znovu zalilo. Udělal jsem první krok a mám pocit, že jsem scházel dolů a náhle jsem pocítil jakousi změnu. Předtím mi připadalo, že mě obklopuje temná neprůsvitná hmota nepochopitelná mému zraku i hmatu, jenže teď jsem zjistil, že mohu podle své chuti jít dál a že není překážek, které bych nemohl obejít anebo překročit. Světlo mě stále víc a víc obtěžovalo, a protože mi při chůzi bylo stále větší teplo, hledal jsem místo, kde bych našel stín. Našel jsem je v lese nedaleko Ingolstadtu. Lehl jsem si tam u potůčku na břeh, abych si odpočinul, a tam jsem zůstal, dokud mě nezačaly trápit hlad a žízeň. Tyto pocity mě vyburcovaly z ospalosti. Na větvích stromů a na zemi jsem našel jakési bobule, několik jsem jich snědl a tak zahnal hlad. Žízeň jsem uhasil v potoce, znovu jsem ulehl a přemohl mě spánek.

Když jsem se probudil, byla tma. Ke všemu mi bylo chladno a byl sem poněkud vystrašen, protože jsem si náhle připadal hrozně osamělý. Než jsem od tebe odešel, přehodil jsem přes sebe, protože mi bylo chladno, nějaké šaty, ty mě však nestačily ochránit před noční rosou. Byl jsem ubohý a bezmocný nešťastník. Nic jsem neznal, nic jsem nechápal a všechno mě bolelo.

Brzy nato ozářilo oblohu slabé světlo a já pocítil trochu radosti. Vyskočil jsem a pozoroval jsem, jak mezi stromy vystupuje jasný kotouč. Díval jsem se na něj jako na zázrak. Pohyboval se pomalu, ale zářil mi na cestu, takže jsem se znovu vydal hledat něco k snědku. Bylo mi stále zima, ale pod jedním stromem jsem náhodou našel velký plášť, zahalil se do něj a usedl. V mé mysli nebyla žádná jasná představa, všechno bylo zmatené. Vnímal jsem světlo a hlad a žízeň a tmu; v uších mi znělo mnoho zvuků a ze všech stran na mě doléhaly nejrůznější vůně. Jediný předmět, který jsem jasně vnímal, byl zářící měsíc, a na něj jsem s potěšením upřel zrak.

Mnohokrát přešla noc v den a den v noc a měsíce již značně ubylo, když jsem pomalu začal rozeznávat jednotlivé vjemy. Postupně jsem jasně rozpoznal čirou bystřinu, která mě zásobovala vodou, a stromy, které mě stínily listím. Zaradoval jsem se, když jsem poprvé pochopil, že příjemné zvuky, které často zdravily můj sluch, vycházejí z hrdel malých opeřenců, jež jsem často pozoroval, jak letí nade mnou. Také jsem začal přesněji rozeznávat podobu věcí, které mě obklopovaly, a vnímat hranice zářivé světelné klenby, která se nade mnou rozprostírala. Občas jsem se snažil napodobovat veselý ptačí zpěv, ale marně. Jindy jsem se

snažil napodobovat své pocity vlastním způsobem, ale drsné a neartikulované zvuky, které jsem vydával, mě tak polekaly, že jsem se raději odmlčel.

Měsíc zmizel z noční oblohy a později se znovu objevil, ale podstatně menší. Zůstával jsem v lese. Tehdy už jsem všechno jasně rozeznával a má mysl se denně obohacovala novými vjemy. Oči přivykly světlu a naučily se vnímat předměty v jejich správných tvarech. Už jsem rozlišoval hmyz od rostlin a postupně také jednotlivé rostliny. Zjistil jsem, že vrabec vydává pouze nepříjemné zvuky, zatímco trylky kosa a drozda jsou sladké a vábivé.

Jednoho dne, kdy mě více než jindy sužovala zima, jsem našel oheň, který zřejmě rozdělali nějací tuláci, a teplo, které mi jeho žár poskytl, mi bylo příjemné. Z radosti jsem strčil ruku do žhavého popele, ale s bolestným výkřikem jsem ji rychle vytáhl. Pomyslil jsem si: jak divné, že stejná věc může mít odlišné účinky! Zkoumal jsem, z čeho je oheň udělán, a k své spokojenosti jsem zjistil, že ze dřeva. Rychle jsem nasbíral trochu větví; byly však vlhké a nechtěly chytit. Překvapilo mě to, a bez jediného pohybu jsem seděl a pozoroval oheň. Vlhké větve, které jsem položil blízko ohniště, uschly a samy se chytily. Přemýšlel jsem, jak je to možné, ohmatával jsem jednotlivé větve, až jsem zjistil příčinu. Pak jsem nasbíral velkou hromadu dřeva, aby mi vyschlo a abych měl značnou zásobu pro další oheň. Když nastala noc přinášející spánek, zmocnil se mě velký strach, že oheň vyhasne. Pečlivě jsem ho přikryl suchým dřívím a listím a navrch jsem položil vlhké větve. Nedaleko ohně jsem si rozprostřel plášť, ulehl na něj a usnul.

Probudil jsem se až ráno a mou první starostí bylo podívat se na oheň. Odkryl jsem ho, opřel se do něj větřík a brzy vyšlehly drobné plamínky. To mě přivedlo na myšlenku udělat z větví jakýsi vějíř, kterým jsem rozdmýchal žhavý, téměř vyhasínající popel. Když znovu nastala noc, zjistil jsem s potěšením, že oheň vydává nejen teplo, ale i světlo. Objev ohně mi dopomohl také k změně stravy. Tuláci zde nechali zbytky jídel, která pekli na ohni, a ty mi chutnaly mnohem lépe než bobule, které jsem dosud trhal ze stromů. Pokusil jsem se proto připravit si jídlo stejným způsobem a vložil jsem do řeřavého dříví různé plody. Zjistil jsem, že bobule se zničí, zatímco ořechy a kořínky chutnají mnohem lépe.

Jenže potravin bylo stále méně a často jsem strávil celý den marným hledáním několika žaludů, kterými bych utišil svíravý hlad. Proto jsem se rozhodl opustit místo, kde jsem až dosud pobýval, a najít jiné, kde bych mohl mnohem snadněji uspokojit těch několik málo potřeb, které jsem měl. Musel jsem se ovšem smířit se ztrátou ohně, který jsem získal díky náhodě a který jsem neuměl vyrobit. Několik hodin jsem o této překážce vážně uvažoval, nakonec jsem se však musel vzdát všech pokusů. Zahalil jsem se proto do pláště a vydal se pres les za zapadajícím sluncem. Potuloval jsem se tak lesem tři dny a nakonec jsem vyšel do otevřené krajiny. Minulou noc napadalo mnoho sněhu a já jsem zjistil, že mám nohy prokřehlé od vlhké hmoty, která pokryla zem.

Bylo asi sedm hodin ráno a já jsem nesmírně toužil po jídle a přístřeší. Konečně jsem zahlédl na nízkém kopci malou chýši, nejspíše postavenou pro nějakého ovčáka. Byl to pro mě nezvyklý pohled a velmi zvědavě jsem si tu stavbu prohlížel. Dveře byly otevřené, a tak jsem vešel. U ohně seděl stařec a připravoval snídani. Když mě zaslechl, otočil se, hlasitě vykřikl, vyběhl z chýše a běžel přes pole rychlostí, jaké se ani jeho vyzáblé tělo nezdálo být schopné. Jeho zjev, úplně odlišný od všeho, co jsem až dosud viděl, i jeho útěk mě poněkud překvapily. Ale byl jsem nadšen objeveným útočištěm. Sem nemohl proniknout ani déšť, ani sníh; bylo tu sucho a chýše mi připadala jako nádherné místo. Tak asi připadalo démonům pekla pandemonium1 po jejich utrpení v ohnivém jezeře. Chtivě jsem zhltal zbytky ovčákovy snídaně – chléb, sýr, mléko a víno; to mi však nechutnalo. Pak, přemožen únavou, jsem ulehl na slámu a usnul.

Probudil jsem se v poledne. Vylákán sluncem, které jasně zářilo na bílou zem, rozhodl jsem se pokračovat v cestě. Zbytky ovčákovy snídaně jsem uložil do brašny, kterou jsem v chýši našel. Po několika hodinách chůze v polích jsem při západu slunce došel k jakési vesnici. Jak zázračná mi připadala! Obdivoval jsem se chalupám, úhledným domkům i výstavným stavením. Při pohledu na mléko a sýr za některými okny jsem pocítil hlad. Vešel jsem do jednoho z nejvýstavnějších domků, ale ještě jsem ani nepřekročil práh a už se děti rozkřičely a jedna žena omdlela. Celá vesnice byla na nohou, někteří vesničané utekli, jiní se na mě vrhli a pronásledovali mě, dokud jsem bolestně potlučen kameny a vším možným, co po mně házeli, neutekl do polí. Pln strachu jsem se ukryl ve zcela prázdné kůlně, která vypadala úplně žalostně ve srovnání s paláci, jež jsem viděl ve vesnici. Přiléhala však k pěkně vyhlížejícímu domku, jenže já jsem se po své draze vykoupené zkušenosti neodvážil do něho vkročit. Mé útočiště bylo dřevěné, avšak tak nízké, že jsem v něm mohl stěží vzpřímeně sedět. Na podlaze z udusané, ale suché hlíny nebyla položena žádná prkna, a ačkoli do kůlny vnikal vítr nesčetnými štěrbinkami, pokládal jsem ji za vítaný úkryt před sněhem a deštěm.

Zůstal jsem tam a ulehl celý rozradostněný, že jsem našel útočiště před nepřízní počasí, a zejména před lidskou zlobou, i když bylo sebeubožejší.

Sotva se rozednilo, vylezl jsem ze svého brlohu, abych si prohlédl domek a zjistil, zda tu mohu zůstat. Kůlna přiléhala k zadní stěně domku, po jedné straně byl prasečí chlívek, po druhé straně rybníček s čistou

vodou. Na straně, kterou jsem do kůlny vlezl, jsem na ochranu před lidským zrakem zakryl všechny štěrbiny dřívím a kamením, ale tak, abych je mohl odstranit v případě, že bych musel odejít. Světla bylo v kůlně málo, vnikalo do ní jen prasečím chlívkem, ale to mi úplně stačilo.

Když jsem si své obydlí upravil a vystlal je čistou slámou, ukryl jsem se, protože jsem v dálce zahlédl lidskou postavu. Vzpomínka na to, jakého zacházení se mně dostalo, byla příliš čerstvá, než abych se neznámému ukázal. Předtím jsem se však zásobil jídlem na celý den. Vzal jsem si pecen žitného chleba a hrnek, abych nemusel pít z ruky čistou vodu, kterou jsem měl hned vedle kůlny. Podlaha v kůlně byla poněkud vyšší než okolní půda, takže byla stále úplně suchá, a vzhledem k blízkosti komína tam nebyla ani velká zima.

Když jsem se takto zařídil, rozhodl jsem se, že v této kůlně zůstanu tak dlouho, dokud ji nebudu nucen opustit. Byl to vskutku ráj ve srovnání s tmavým lesem, kde jsem pobýval předtím, kde z větví stékaly dešťové kapky a půda byla mokrá. S chutí jsem pojedl a právě jsem chtěl odstranit prkno, abych si opatřil trochu vody, když jsem zaslechl kroky. Vyhlédl jsem štěrbinou a spatřil, jak kolem jde dívka s džkou na hlavě. Byla mladá a vypadala velmi přívětivě, zcela jinak než vesničanky a selské děvečky, jak jsem později zjistil. Její šat byl chudobný, skládal se z prosté modré sukně a lněného kabátu. Světlé vlasy si spletla v cop, ale bez jakékoli ozdoby. Měla klidný, avšak smutný výraz. Zmizela mi z dohledu, ale asi po čtvrt hodině se vracela s džkou, z poloviny plnou mléka. Když kráčela kolem a džka ji zřejmě tížila, vyšel jí vstříc jakýsi mladík, jehož obličej nesl výraz ještě většího zármutku. Řekl smutně několik slov, vzal jí džku s hlavy a odnesl ji sám do domku. Dívka šla za ním a oba zmizeli. Za chvíli jsem mladíka spatřil znovu. S nářadím v ruce odešel na pole za domkem. Dívka také pracovala, chvílemi v domě, chvílemi na dvorku.

Pečlivě jsem si prohlédl svůj příbytek a zjistil jsem, že kdysi bylo ve stěně, k níž kůlna přiléhala, proraženo okno; nyní však bylo zahrazeno prkny. V jednom z nich byla malá, okem téměř nerozeznatelná skulinka, kterou jsem se mohl dívat do domku. Spatřil jsem malou místnost, bíle omítnutou a čistou, jenže téměř bez nábytku. V jednom koutě, u malého ohniště, seděl stařec a s výrazem bezútěšného smutku si opíral hlavu o ruce. Dívka uklízela místnost, ale po chvíli vytáhla ze zásuvky jakousi věc, začala se jí zabývat a usedla k starci. Ten uchopil mně neznámý nástroj a začal na něj hrát. Zvuky, které jsem slyšel, byly sladší než zpěv kosa nebo slavíka. Byl to krásný pohled i pro ubožáka, jakým jsem byl já! Starcovy stříbrné vlasy a jeho ušlechtilá tvář mě naplnily úctou, zatímco dívčin jemný půvab ve mně budil něhu. Stařec hrál sladíce tklivou píseň, která, jak jsem zahlédl, vylákala slzy z očí jeho půvabné společnice. Stařec si toho nevšiml, dokud se dívka nerozplakala nahlas. Pak řekl několik slov, dívka zanechala práce a poklekla mu k nohám. Pozdvihl ji a usmál se na ni tak mile a laskavě, že mě přemohl neznámý pocit. Takovou zvláštní směs bolesti a radosti jsem dosud nepoznal, ani když jsem trpěl hladem a zimou, ani když jsem byl v teple a nasycen. Nemohl jsem ovládnout své vzrušení a raději jsem se odtáhl od okna.

Krátce nato se vrátil mladík s otýpkou dříví na zádech. Dívka mu vyšla vstříc, pomohla mu sejmout břímě a odnesla několik polínek do místnosti, kde je .položila na oheň. Pak odešli stranou a mladík jí dal velký pecen chleba a kus sýra. Dívka se viditelně zaradovala a odešla do zahrady pro jakési kořínky a rostliny, dala je do nádoby s vodou a tu postavila na ohniště. Potom pokračovala v práci. Mladík odešel do zahrady a tam pilně ryl a vytahoval kořeny. Tak pracoval asi hodinu, pak za ním přišla dívka a společně se vrátili do domku.

Stařec seděl v domku zahloubán, ale když se oba mladí lidé objevili v místnosti, rozjasnila se mu tvář m všichni zasedli k jídlu. Rychle se najedli, mladá žena se opět pustila do práce a stařec vyšel před domek na slunce, opíraje se o mladíkovu paži. Po chvíli se stařec vrátil do domku a mladík odešel na pole s jiným nářadím, než nesl dopoledne.

Brzy nastala noc, ale k svému nesmírnému údivu jsem zjistil, že obyvatelé domku uměli prodloužit den použitím svíček. Potěšilo mě, že západ slunce tedy neukončil radost, kterou jsem pociťoval z pozorování svých lidských sousedů. Večer se dívka a její společník zabývali rozličnými věcmi, jejichž smysl mi byl nejasný, a stařec se opět chopil nástroje, aby hrál ony nádherné melodie, jimiž jsem byl ráno tak nadšen. Když skončil, začal mladík nikoliv hrát. ale vydávat zvuky, které byly jednotvárné a nepodobaly se ani lahodnosti starcova nástroje, ani zpěvu ptáků. Teprve později jsem si uvědomil, že nahlas předčítal; ale tehdy jsem neměl tušení o umění slov či písmen.

Nějaký čas naslouchali, pak zhasli svíčky a odebrali se, jak jsem usoudil, k spánku.

KAPITOLA 12

Ležel jsem na slámě, ale nemohl jsem usnout. Myslel jsem na to, co jsem toho dne zažil. Zejména na mě zapůsobilo laskavé jednání mých sousedů a já zatoužil vejít k nim, ale dobře jsem si pamatoval lekci, které se mi dostalo předešlého dne od surových vesničanů. Usoudil jsem proto, že ať už se později rozhodnu pro

cokoliv, prozatím zůstanu klidně ve své kůlně, budu pozorovat konání svých sousedů a vynasnažím se poznat, jakými pohnutkami jsou jejich činy vedeny.

Obyvatelé domku vstávali ráno před východem slunce. Mladá žena uklidila a připravila jídlo. Mladík odešel hned po snídani.

Tento den uplynul stejně jako předcházející. Mladý muž pobyl celý den mimo dům a dívka se zabývala nejrůznějšími pracemi v domku. Stařec, jak jsem si brzy povšiml, byl slepý, vyplňoval svůj volný čas hrou na nástroj nebo seděl pohroužen do myšlenek. Oba mladí lidé projevovali svému důstojnému společníkovi nesmírnou oddanost a úctu. Sebemenší službu mu prokazovali s láskou a vlídností a on se jim odvděčoval laskavým úsměvem.

Nebyli však úplně šťastni. Mladý muž a jeho společnice často vycházeli ven a zdálo se mi, že tam pláčou. Neviděl jsem však nikde sebemenší příčinu jejich zármutku a velmi mě to překvapilo. Jestliže jsou tak krásní lidé nešťastni, pak není nic divného na tom, že jsem nešťasten i já, tvor tak nedokonalý a osamělý. Jenže proč byli tito hodní lidé nešťastni? Měli hezký dům (tak mi alespoň připadal) a všemožný přepych, měli oheň, u kterého se mohli ohřát, když jim bylo zima, a chutnou stravu, kterou mohli zahnat hlad. Byli velmi dobře oblečeni, jejich společný život vypadal tak krásně, měli s kým mluvit a každý den si mohli vyměňovat pohledy plné lásky a vlídnosti. Co asi znamenaly jejich slzy? Vyjadřovaly opravdu bolest? Zprvu psem nebyl schopen vyřešit tyto otázky, ale neustálé pozorování jejich života a čas mi vysvětlily mnoho, i co mi bylo zprvu nepochopitelné.

Teprve po dlouhém čase jsem zjistil jeden z důvodů zármutku této rodiny: byla to chudoba, a byli velmi těžce postiženi. Jejich stravu tvořila výhradně zelenina K jejich zahrádky a mléko jediné krávy, kterého jim v zimě, kdy její majitelé ji neměli téměř čím krmit, poskytovala velmi málo. Myslím, že často měli hlad, zejména obá mladí lidé, protože několikrát předložili jídlo jen starci a sami si nic nevzali.

Jejich ušlechtilost mě velmi dojímala. Brával jsem si v noci část jejich zásob pro vlastní potřebu, ale když psem zjistil, že jim tím ubližuji, přestal jsem a spokojoval jsem se s bobulemi, oříšky a kořínky, které jsem sbíral v blízkém lese.

Přišel jsem také na jiné způsoby, jak jim pomáhat při jejich denních trampotách. Zjistil jsem, že mladík trávil značnou část dne sbíráním dříví pro domácí potřebu. Často jsem v noci brával jeho nářadí, s nímž jsem se brzy naučil zacházet, a nanesl domů tolik paliva, že vystačilo na několik dní.

Vzpomínám si, jak ráno po noci, kdy jsem to učinil poprvé, mladá žena otevřela dveře a spatřila venku velkou hromadu dříví. Na obličeji se jí objevil výraz velkého překvapení. Hlasitě cosi zavolala do domku a mladík k ní přiběhl; projevil stejné překvapení. S potěšením jsem zjistil, že toho dne nešel do lesa, ale trávil čas různými opravami domku a prací na zahradě.

Postupem doby jsem učinil velmi důležitý objev. Zjistil jsem, že tito lidé si dovedli navzájem sdělovat své poznatky a pocity pomocí jasně vyslovených zvuků. Všiml jsem si, že jejich slova občas vyvolávala v myslích a výrazech posluchačů radost či bolest, úsměv či smutek. Bylo to zřejmě skvělé umění a já jsem horoucně zatoužil poznat je. Ale pokusy, které jsem podnikal, byly vesměs všechny marné. Mluvili velmi rychle, a protože pronesená slova neměla žádný pro mě pochopitelný vztah s věcmi kolem nich, nedokázal jsem objevit klíč, kterým bych mohl odhalit tajemství jejich významu. Když jsem strávil v kůlně řadu měsíců, zjistil jsem konečně názvy, které používali pro některé nejběžnější předměty každodenních rozmluv. Tak jsem se naučil slovům jako oheň, mléko, chléb a dříví a pochopil jejich význam. Také jsem poznal jména obyvatel domku. Mladík a jeho společnice měli každý několik jmen, ale stařec měl pouze jedno, a to bylo otec. Děvčeti se říkalo sestra nebo Agáta, a mladíkovi Felix, bratr nebo syn. Nelze ani popsat, jakou radost jsem pocítil, když jsem pochopil, které představy se pojí k jednotlivým slovům, a když jsem se je naučil pronášet. Objevil jsem řadu dalších slov, ale nebyl jsem dosud schopen pochopit jejich smysl a význam, jako například dobrý, nejdražší, nešťastný. Takto jsem prožil celou zimu. Velmi jsem si oblíbil obyvatele domku pro jejich laskavé chování a krásu. I když byli nešťastni, cítil jsem se nesvůj, když se radovávali, podílel jsem se na jejich radosti. Kromě nich jsem viděl jen málo lidských tvorů, a jestliže snad někdo cizí vešel do domku, pak jeho neohrabané chování a těžký krok mě ještě více přesvědčily o dokonalosti mých přátel. Jak jsem pozoroval, stařec se velmi často snažil povzbuzovat své děti (jak je podle mého zjištění nazýval) a vybízel je, aby nebyli tak smutní.

Tón jeho rozmluv byl veselý a jeho výraz byl někdy tak laskavý, že naplňoval dojetím i mě. Agáta naslouchala uctivě, oči se jí někdy naplňovaly slzami, které se snažila nepozorovaně setřít, ale jak jsem zjistil, otcova slova ji většinou povzbudila. S Felixem to bylo horší. Byl z nich vždy nejsmutnější, a dokonce i mně, tak neznalému lidí, připadalo, že trpí mnohem více než ostatní.Ale ať byl jeho obličej sebesmutnější, jeho hlas zněl radostněji než hlas jeho sestry, zejména když mluvil se starcem.

Mohl bych uvést nesčetné příklady, které – i když byly bezvýznamné – svědčily o vzájemné lásce mých milých sousedů. Uprostřed bídy a nedostatku přinesl Felix sestře pln radosti první bílou květinku, která se

objevila na zasněžené zemi. Časně ráno, než Agáta vstala, odklízel Felix sníh, který zasypal cestu k chlévu, nabíral vodu ze studny a donášel dříví z přístavku, kde k svému neustálému údivu zjišťoval, že mu neviditelná ruka doplňuje zásobu. Přes den zřejmě občas pracoval na sousední usedlosti, protože často odcházel a vracel se až k večeři, ale nenosil s sebou žádné dříví. Jindy pracoval na zahradě. V zimních měsících tam však bylo málo co dělat, a tak předčítal starci a Agátě.

Zprvu mě toto předčítání mátlo, později jsem však objevil, že vydává při četbě mnoho stejných zvuků, jako když mluví. Z toho jsem usoudil, že na papíře nalézá srozumitelné znaky pro slova. Velmi jsem si přál oněm znakům se naučit, jenže jak by to jen bylo možné, jestliže jsem ani nerozuměl zvukům, které vyjadřovaly? Časem jsem se však i v tomto umění zdokonalil, nikoli však natolik, abych mohl sledovat každý rozhovor, ačkoli jsem na to soustředil všechen svůj rozum. Toužil jsem ukázat se obyvatelům domku, ale uvědomil jsem si, že se o to nebudu smět pokusit dříve, než ovládnu jejich řeč. Znalost jejich mluvy snad pak způsobí, že přehlédnou mou tak odlišnou postavu; vždyť díky dennímu pozorování jsem si byl vědom toho, jak jsem se od nich lišil.

Obdivoval jsem se dokonalým postavám těchto lidí – jejich půvabu, kráse a jemné pleti, ale jaké zděšení se mě zmocnilo, když jsem se spatřil v průzračné tůňce! Nejprve jsem uskočil zpět a nemohl uvěřit, že je v tomto zrcadle opravdu můj obraz, ale když jsem se přesvědčil, že jsem opravdu takovým netvorem, jakým se sám sobě jevím, naplnil mě pocit nejtrpčího zoufalství a zklamání. A tehdy jsem bohužel ještě nemohl znát osudné následky tohoto hrozného znetvoření.

Když slunce začalo více hřát a den se prodlužoval, zmizel sníh a já spatřil holé stromy a černou zem. Od té doby měl Felix mnohem více práce a bolestné obavy z hrozícího hladu zmizely. Jejich strava, jak jsem později zjistil, byla prostá a zdravá a měli jí už dostatek. Na zahradě vyrostlo několik druhů zeleniny a tu pěstovali, a se zlepšováním počasí také denně přibývaly příznaky většího blahobytu.

Starec, opíraje se o syna, vycházel z domku každý den v poledne, pokud nepršelo. Pršelo sice často, ale prudký vítr rychle vysoušel půdu a den ode dne se oteplovalo.

Můj způsob života v kůlně byl jednotvárný. Dopoledne jsem sledoval každé hnutí svých sousedů, a když jsem se ujistil, že jsou zabráni do nejrůznější práce, ulehl jsem k spánku. Zbytek dne jsem strávil jejich pozorováním. Když se odebrali na lůžko a když svítil měsíc nebo byla hvězdná noc, odešel jsem do lesa a tam nasbíral potravu pro sebe a dříví pro své přátele. Po návratu jsem, kdykoli toho bylo třeba, odklidil z cesty sníh a provedl ony práce, které jsem viděl dělat Felixe. Později jsem zjistil, že byli nesmírně udiveni nad všemi těmito úkony, prováděnými neviditelnou rukou, a jednou či dvakrát jsem je při takové příležitosti zaslechl, jak použili slov dobrý duch, zázrak, jenže tehdy jsem nechápal význam těchto výrazů.

Můj rozum se stále více rozvíjel a já toužil poznat hlouběji pohnutky a pocity těch hodných lidí. Chtěl jsem se dozvědět, proč je Felix tak nešťasten a Agáta tak smutná. Domníval jsem se (bláhový ubožák!), že by mohlo být v mé moci vrátit jim štěstí. Když jsem spal nebo když jsem byl mimo dům, objevovaly se mi před očima postavy důstojného slepého otce, vlídné Aga ty a pracovitého Felixe. Vzhlížel jsem k nim jako k vyšším bytostem, které budou rozhodovat o mém příštím osudu. V duchu mě napadlo tisíce představ, jak před ně předstoupím a jak mě přijmou. Předpokládal jsem, že budou ke mně cítit odpor, dokud si vlídným chováním a smířlivými slovy nezískám napřed jejich přízeň a později lásku.

Tyto myšlenky mi dodávaly dobrou náladu a přiměly mě, abych se s ještě větším vypětím sil snažil osvojit si umění řeči. Můj hlas byl sice hrubý, ale poddajný, a i když byl na hony vzdálen lahodnému zvuku řeči mých sousedů, přece jsem celkem snadno vyslovoval ta slova, s nimiž jsem se seznámil.

Příjemné jarní přeháňky a teplé počasí podstatně změnily tvářnost krajiny. Lidé, kteří se snad před touto změnou skrývali v příbytcích, vyšli ven a zabývali se obděláváním půdy. Ptáci zpívali radostněji a na stromech začalo rašit listí. Okouzlující vzhled přírody mě blažil, minulost byla smazána z mé mysli, přítomnost byla plná klidu a budoucnost mi zářila vstříc jasnými paprsky naděje a předtuchami radostí.

KAPITOLA 13

Budu teď pokračovat rychleji, tato část mého příběhu je velmi dojemná. Budu ti vyprávět o událostech, které ze mě udělaly to, čím jsem teď.

Jaro rychle postupovalo, počasí bylo překrásné, obloha bez jediného mráčku. Pln překvapení jsem sledoval, jak to, co bylo dříve opuštěné a chmurné, rozkvétá teď překrásnými květinami a zelení. Tisíce lahodných vůní a krásných pohledů oblažovalo a osvěžovalo mou mysl.

V jednom z oněch dnů, kdy mí přátelé pravidelně odpočívali – stařec hrál na kytaru a děti naslouchaly –, jsem pozoroval, že Felix vypadá tak smutně jako nikdy předtím. Často vzdychl, až otec ustal ve hře, a podle jeho chování jsem usoudil, že se ptá na důvod synova zármutku. Felix ho uklidnil a stařec začal znovu hrát. Tu někdo zaklepal na dveře.

Přijela neznámá dáma na koni, v doprovodu jakéhosi vesničana. Byla oblečena v tmavý šat a obličej jí zakrýval hustý černý závoj. Agáta se jí na něco zeptala a cizinka v odpověď jen tiše vyslovila Felixovo jméno. Hlas měla lahodný, ale nepodobný hlasu mých přátel. Když Felix zaslechl své jméno, vyšel spěšně za neznámou a ta, když ho spatřila, nadzdvihla závoj, a já uviděl překrásný obličej. Vlasy měla černé jako havran a umně spletené, oči tmavé, ale laskavé a velmi živé. Rysy měla pravidelné, pleť neobyčejně světlou a na tvářích půvabný ruměnec.

Při spatření cizinky zmizel Felixovi z obličeje smutek a objevil se na něm výraz tak nesmírné radosti, že jsem tomu stěží mohl uvěřit. Oči mu jiskřily, tváře zčervenaly a v tomto okamžiku jsem ho považoval za stejně půvabného jako cizinku. Té se však zřejmě zmocnily jiné pocity. Z krásných očí si setřela několik slzí, pak podala Felixovi ruku, ten ji vášnivě políbil, a nazval ji, pokud jsem správně zaslechl, svou sladkou Arabkou. Zřejmě mu neporozuměla, avšak usmála se na něj. Felix jí pomohl sestoupit s koně, a propustiv jejího průvodce, zavedl ji domů. Potom promluvil s otcem. Půvabná cizinka poklekla starci k nohám a chtěla mu políbit ruku, jenže on ji k sobě zdvihl a láskyplně objal.

Brzy jsem zjistil, že cizinka sice mluví a vyslovuje zřetelně, avšak nikdo z mých přátel jí nerozuměl. Hovořila jiným jazykem, který neznali, a ona zase neznala jejich řeč. Dorozumívali se četnými posunky, které jsem nechápal, ale viděl jsem, že její přítomnost vnesla do domku radost a rozptýlila zármutek, tak jako slunce rozptyluje ranní mlhu. Zejména Felix vypadal velmi šťastně a obdaroval svou Arabku radostnými úsměvy. Agáta, vždy tak laskavá Agáta, políbila krásné cizince ruku, ukázala na bratra a posunky zřejmě naznačovala, že byl až do jejího příchodu smutný. Tak uplynulo několik hodin a všichni dávali najevo radost, jejíž příčinu jsem nepochopil. Pak jsem si povšiml, že neznámá opakuje po mých přátelích některá slova a tak se snaží osvojit si jejich řeč. Ihned mě napadlo, že bych mohl této příležitosti použít k témuž účelu. Při této první lekci se neznámá naučila asi dvaceti slovům, z nichž většině jsem již rozuměl, ale měl jsem prospěch z dalších.

Nastal večer a Agáta a Arabka se brzy odebraly na lůžko. Při odchodu políbil Felix neznámé ruku a řekl: „Dobrou noc, sladká Safie.“ Pak ještě dlouho do noci rozmlouval s otcem. Z častého opakování Safiina jména jsem usoudil, že předmětem jejich rozhovoru byla krásná cizinka. Dychtivě jsem toužil rozumět jim a všemožně jsem se o to snažil, ale vymykalo se to mým možnostem.

Příštího rána Felix odešel za svou prací, a když Agáta skonala s úklidem, usedla Arabka starcovi k nohám, vzala jeho kytaru a zahrála několik tak krásných melodií, že mi z očí vyhrkly slzy radosti i smutku. Potom začala zpívat a její hlas vytryskl, sílil a slábl v bohatých trylcích jako hlas slavíka.

Když dozpívala, podala kytaru Agátě, která ji nejprve odmítla. Potom však zahrála prostou melodii a doprovázela ji hlasem plným sladkých tónů, ale zcela nepodobných písni cizinky. Stařec byl zřejmě okouzlen a pronesl několik slov, která se Agáta snažila vysvětlit Safii a jimiž jí chtěl zřejmě vyjádřit, že mu hudbou činí nesmírnou radost.

Dny nyní plynuly stejně klidně jako dříve, s jediným rozdílem, že tváře mých přátel nevyjadřovaly nikdy smutek, nýbrž radost. Safie byla neustále veselá a šťastná, ona i já jsme činili rychlé pokroky v učení, takže za dva měsíce jsem začal rozumět většině.slov, která mí přátelé používali.

Mezitím se i černá země pokryla trávou. Na zelených pahorcích rozkvetly nesčetné květy, tak sladké svými vůněmi a barvami, v lese, zalitém měsíční září, svítily jako hvězdy. Slunce hřálo víc a noci byly jasné a vonné. Mé noční potulky mi poskytovaly neobyčejnou rozkoš, ačkoli je podstatně zkrátily pozdní západ slunce a jeho brzký východ. Za dne jsem se totiž nikdy neodvážil vyjít ven z obavy, že by se mi dostalo stejného přivítání jako v první vesnici, do níž jsem přišel.

Trávil jsem teď celé dny bedlivým pozorováním svých přátel, abych si co nejrychleji osvojil jejich řeč, a mohu se pochlubit tím, že jsem činil větší pokroky i než Arabka, která stále ještě rozuměla velmi málo a nemluvila plynule, zatímco já jsem rozuměl téměř každému slovu a dokázal je vyslovit. Stejnou měrou, jakou jsem se zdokonaloval v řeči, jsem si osvojoval znalost písma – cizinku totiž učili li psát –, a tak se přede mnou otevřelo široké pole zázraků a radosti.

Kniha, z níž Felix učil Safii, byly Volneyho Trosky říší. Nebyl bych snad nikdy pochopil smysl tohoto díla. l kdyby Felix při předčítání hned vše velmi podrobně nevysvětloval. Felix je prý vybral proto, že autorův nosný sloh napodoboval styl orientálních spisovatelů. Dopomohlo mi k povšechným znalostem dějin a k získání přehledů o současné politice, a seznámilo mě to se zvyky, vládními systémy a náboženstvími jednotlivých národů. Dozvěděl jsem se o lenivých Asijcích, o ohromujícím nadání a činorodosti Reků, o válkách a vynikajících vlastnostech starých Římanů, o pozdějším úpadku a zániku jejich mocné říše, o rytířstvu, křesťanství a králích. Poučil jsem se o objevení Ameriky a plakal spolu se Safii nad nešťastným osudem jejích původních obyvatel. Tyto skvělé příběhy mě naplnily zvláštními pocity.

Je člověk opravdu tak mocný, statečný a skvělý a přitom současně tak špatný a podlý? Jednou vypadá jako plod zla a jindy zase jako ztělesnění ušlechtilosti a boha. Být velkým a ctnostným člověkem mi

připadalo jako nejvyšší pocta, jaká může myslícímu tvoru připadnout, a být špatným a podlým – a takovými zřejmě mnozí lidé byli – mi připadalo jako nejhlubší ponížení, jako život odpornější než život slepého krtka nebo neškodného červa. Dlouho jsem nemohl pochopit, pak člověk může vraždit svého bližního, nebo dokonce : proč existují zákony a vlády, ale když jsem naslouchal podrobnému líčení zlořádů a krveprolití, přestal jsem se divit a odvracel jsem se s odporem a hnusem.

Každý rozhovor mých přátel mi odhaloval nové zázraky. Vnímal jsem poučení, kterými Felix zahrnoval Arabku, a spolu s ní jsem naslouchal výkladům o podivném složení lidské společnosti. Slyšel jsem o majetkových rozdílech, o nesmírném bohatství a hrůzné chudobě, o postavení, původu a šlechtické krvi.

Tato slova mě přiměla, abych se začal zabývat sám sebou. Dověděl jsem se, že si lidé nejvíce cení vznešeného neposkvrněného původu spojeného s bohatstvím. Člověk může být vážen jen tehdy, jestliže má jednu z těchto výsad, ale bez nich je až na řídké výjimky považován za pobudu a otroka, odsouzeného marnit svou sílu ve prospěch několika málo vyvolenců. A co jsem byl já? Nevěděl jsem pranic o tom, jak a kým jsem byl stvořen, věděl jsem však, že nemám ani peníze, ani přátele, prostě vůbec nic. Navíc jsem měl hnusně znetvořený odporný vzhled a na svět jsem přišel zcela jinak než lidé. Byl jsem rychlejší než oni a mohl jsem se živit mnohem hrubší stravou. Nadměrné vedro i zimu jsem snášel bez obtíží a byl jsem mnohem vyšší a silnější než člověk. Ať jsem se podíval kamkoli, nespatřil jsem nikoho, kdo by se mi podobal, a ani jsem o nikom takovém neslyšel. Byl jsem tedy netvor, skvrna na povrchu zemském, před nímž všichni lidé prchají a jehož se všichni zříkají?

Ani ti nemohu říci, jaké utrpení ve mně tyto úvahy vyvolaly! Pokoušel jsem se je zahnat, jenže čím více jsem věděl, tím jsem byl smutnější. Jak jsem tehdy litoval, že jsem nezůstal navždy ve svém lese a nepoznal nic jiného než hlad, žízeň, horko a zimu!

Jak zvláštní povahu mají vědomosti! Jakmile se jednou v mysli usídlí poznání, ulpí v ní jako lišejník na skále. Občas jsem si přál, abych mohl setřást všechny myšlenky a pocity, dozvěděl jsem se však, že překonat pocit bolesti lze pouze jediným prostředkem – a tím je smrt, stav, jehož jsem se bál, ale který jsem dosud nechápal. Obdivoval jsem se ctnostem a dobrotě a miloval jemné způsoby a laskavé vlastnosti obyvatel domku. Byl jsem však odříznut od veškerého styku s nimi, a to, čeho jsem dosáhl potají, neviděn a neznám, spíše zvyšovalo než uspokojovalo mou touhu sblížit se s lidmi. Agátina vlídná slova, oduševnělé úsměvy půvabné Arabky, starcovy laskavé rady a Felixovi živé výklady nebyly určeny mně. Připadal jsem si velmi uboze a nešťastně. Jiné poznatky se mě dotkly ještě hlouběji. Dozvěděl jsem o rozdílu pohlaví, o zrození a výchově dětí, o tom, jak se otec raduje nad úsměvem novorozeného děcka i nad uličnictvím staršího dítěte. O tom, jak matka zasvětí celý svůj život a všechnu svou lásku jedinému úkolu, jak se dětská > mysl rozvíjí a nabývá vědomostí. Poznal jsem, co to jsou bratr a sestra a všechny ty nejrůznější vztahy, které poutají člověka s člověkem.

Ale kde jsem já měl přátele a příbuzné? Žádný otec nesledoval dny mého dětství, žádná matka mě neobšťastňovala úsměvy a laskáním, a jestliže tomu snad přece jen bylo, pak všechen můj minulý život byl vymazán a mně zůstala slepá prázdnota, v níž jsem nic nerozeznával. Pokud jsem si pamatoval, byl jsem vždy stejně velký a silný. Nikdy jsem nespatřil tvora, který by se mi podobal nebo který by si přál setkat se se mnou. Co jsem vlastně byl? Opět mi tato otázka vy tají; nula na mysli a já ji mohl zodpovědět pouze zasténáním.

Brzy ti vysvětlím, kterým směrem se tyto mé myšlenky ubíraly, dovol mi však teď, abych se vrátil ke svým přátelům. Jejich příběh ve mně vzbudil nejrůznější city, jako pohoršení, radost a úžas. Všechny však vyvrcholily v ještě větší lásce a úctě k nim, mým ochráncům (neboť tak jsem je nejraději ve svém nevinném, napůl bolestném sebeklamu nazýval).

KAPITOLA 14

Teprve po delším čase jsem se seznámil s příběhem svých přátel. Zapůsobil na mě silným dojmem, protože mi objevil nový svět s neznámými okolnostmi, které mně – byl jsem tehdy nezkušený – připadaly zajímavé a fascinující.

Stařec se jmenoval de Lacey. Pocházel z urozené francouzské rodiny, žil mnoho let v blahobytu, vážen svými nadřízenými a milován sobě rovnými. Jeho syn sloužil v armádě rodné země a Agáta se stýkala s dámami z nejlepší společnosti. Ještě několik měsíců před mým příchodem žili obklopeni přáteli ve velkém a bohatém městě nazývaném Paříž a dopřávali si každé radosti, kterou může poskytnout ctnost, vytříbená mysl či vkus doprovázené přiměřeným jměním.

Jejich neštěstí zavinil Safiin otec. Byl to turecký obchodník, který mnoho let žil v Paříži. Z jakéhosi důvodu, který jsem nezjistil, stal se vládě nepohodlným. Právě v den, kdy k němu Safie přijela z Cařihradu, byl zatčen a vsazen do vězení. Potom byl postaven před soud a odsouzen k smrti. Nespravedlnost tohoto

rozsudku byla zjevná, celá Paříž byla pohoršena, a podle všeobecného názoru byly příčinou rozsudku Turkovo náboženství a bohatství, nikoli zločin, z něhož byl obviňován.

Felix byl náhodou přítomen soudnímu jednání, a když vyslechl výrok soudu, zmocnil se ho rozhořčený odpor. V oné chvíli se slavnostně zapřisáhl, že obchodníka vysvobodí, a začal hledat nejlepší možnost. Po řadě marných pokusů získat přístup do vězení našel husté zamřížované okno v nestřežené části věznice, kterým vnikalo světlo do kobky nešťastného muslima. Ten, spoután těžkými okovy, čekal zdrceně na vykonání krutého rozsudku. Felix se v noci dostavil k mříži a seznámil vězně se svými plány. Turek, pln údivu a radostného překvapení, snažil se slibem bohaté odměny podnítit osvoboditelovu horlivost. Felix jeho nabídku s pohrdáním odmítl. Když však spatřil krásnou Safii, která právě byla u otce na návštěvě a posunky dala Felixovi najevo hlubokou vděčnost, musel si chtě nechtě přiznat, že vězeň vlastní poklad, který by mu plně vynahradil námahu a nebezpečí.

Turek bystře postřehl, jak silně zapůsobil zjev jeho dcery na Felixovo srdce, a aby získal za všech okolností jeho pomoc, nabídl mu ji za manželku, jakmile bude dopraven do bezpečí. Felix byl příliš ušlechtilý, než aby přijal tuto nabídku, ale v duchu se s nadějí upjal na její případné uskutečnění jako na vyvrcholení štěstí, o jakém se mu ani nesnilo.

Přípravy na Turkův útěk pokračovaly a Felixovu horlivost ještě více povzbudilo několik dopisů krásné Safie, v nichž mu tlumočila své city. Dopisy jí psal jakýsi stařec, otcův služebník, který uměl francouzsky. Děkovala Felixovi vřele za zamýšlenou pomoc a současně si smutně stěžovala na vlastní osud.

Mám opisy těchto dopisů, protože se mi za pobytu v kůlně podařilo opatřit si psací náčiní a Felix s Agátou tyto dopisy měli často v rukou. Než se rozejdeme, dám ti je. Zjistíš z nich, že mé vyprávění je pravdivé, jenže teď, protože se slunce pomalu chýlí k západu, mám jen čas stručně ti říci jejich obsah. Safie psala, že její matka byla pokřtěná Arabka, kterou Turci unesli a udělali z ní otrokyni. Svou krásou získala srdce Safiina otce a ten se s ní oženil. Mladá dívka psala nadšeně o matce, která, zrozena na svobodě, hrdě snášela potupný stav, k němuž byla odsouzena. Z dcery vychovala křesťanku, vštípila jí touhu po vzdělání a naučila ji samostatně myslet, což bylo stoupenkyním Mohamedovým zakázáno. Matka později zemřela, ale její zásady byly pevně zakotveny v Safiině mysli. Dívce se příčilo pomyšlení na návrat do Asie, kde by byla opět uvězněna mezi zdmi harému a směla by se zabývat jen pošetilými zábavami, Matčinou zásluhou si přivykla myslet a uvažovat a vyhlídky na takový osud shledala příliš trpké. Sňatek s křesťanem a pobyt v zemi, kde ženy smějí mít místo ve společnosti, ji velmi lákaly.

Noc před dnem popravy unikl Turek z vězení, a než se rozednilo, byl vzdálen mnoho mil od Paříže. Felix obstaral pasy na otcovo, sestřino i své jméno. Svého otce seznámil s plánem útěku. Otec mu chtěl pomoci, a tak pod záminkou delší cesty opustil dům a skryl se s Agátou v zapadlé pařížské čtvrti.

Felix provezl uprchlíky přes Francii až do Lyonu a pak přes Mont–Cenis do Livorna, kde se obchodník rozhodl vyčkat, až se mu naskytne vhodná příležitost k odjezdu do některé turecké državy.

Safie chtěla být s otcem až do chvíle jeho odjezdu. Turek znovu potvrdil svůj slib, že Safii dá Felixovi za manželku, a Felix zůstával proto s nimi. Celou dobu dlel ve společnosti Arabky, která k němu cítila prostou, něžnou náklonnost. Rozmlouvali spolu prostřednictvím tlumočníka a někdy stačily pouhé pohledy. Občas mu Safie zpívala krásné písně své vlasti.

Turek nevznášel proti jejich vztahu námitky a navenek podporoval naděje mladých milenců, zatímco v duchu již zosnoval zcela jiný plán. Myšlenka, že by se jeho dcera měla provdat za křesťana, se mu protivila, bál se však Felixova hněvu, kdyby se snad k sňatku stavěl vlažně. Věděl totiž, že je dosud v moci svého osvoboditele, přestože jsou v Itálii. Felix ho totiž mohl kdykoli vydat italské policii. V duchu už probral tisíce plánů, které by mu umožnily prodloužit přetvářku tak dlouho, až jí už nebude třeba a až bude moci tajně dceru odvézt. Zprávy, které došly z Paříže, mu jeho záměr usnadnily.

Odsouzencův útěk velmi pobouřil francouzskou vládu a ta nešetřila námahy, aby odhalila a potrestala viníka. Felixův čin vyšel brzy najevo a de Lacey s Agátou byli uvrženi do žaláře. Když se tato zpráva donesla Felixovi, vytrhla ho z milostného opojení. Jeho starý slepý otec a něžná sestra jsou zavřeni v odporné kobce, zatímco on je na svobodě ve společnosti své lásky. Tato představa ho trýznila. Ujednal proto s Turkem, že v případě náhodného odjezdu ještě před jeho návratem ubytuje Safii v livornském klášteře, rozloučil se s krásnou Arabkou, spěšně odcestoval do Paříže a tam se vydal do rukou zákona v naději, že tak vysvobodí otce a sestru.

To se mu nepodařilo. Všichni tři zůstali ve vězení ještě pět měsíců; pak došlo k přelíčení. Na základě rozsudku jim bylo zabaveno celé jmění a byli odsouzeni k doživotnímu vyhnanství z rodné země.

Nalezli ubohé přístřeší v Německu, v domku, kde jsem se s nimi setkal. Brzy nato se Felix dozvěděl, že se proradný Turek, pro něhož on a jeho rodina tolik vytrpěli, projevil jako nečestný a hanebný člověk. Jakmile se totiž doslechl, že jeho osvoboditel byl odsouzen k chudobě a vyhnanství, opustil prý se svou dcerou Itálii a poslal Felixovi urážlivě nepatrný obnos, aby mu údajně poskytl pomoc pro jeho další životní cestu.

Tyto události Felixe trápily, a zřejmě proto mi připadal nejnešťastnější z celé rodiny v onen den, kdy jsem ho poprvé spatřil. Dokázal snášet chudobu a byl i na ni hrdý, protože byla následkem dobrého skutku. l Avšak Turkův nevděk a ztráta milované Safie byly i mnohem trpčí a nenapravitelnější rány osudu. Teprve Safiin příjezd nalil do jeho duše útěchu.

Když do Livorna došla zpráva, že Felix byl zbaven svého postavení a majetku, nařídil Turek dceři, aby na nápadníka zapomněla a připravila se k návratu do vlasti. Safie byla příliš ušlechtilá a tento příkaz ji pobouřil. Dívka se pokusila otce přemlouvat, ale marně. Jen rozzlobeně odešel a opakoval jí svůj tyranský rozkaz.

Po několika dnech přišel Turek k dceři do pokoje a spěšně jí sdělil, že podle všech náznaků byl jeho pobyt v Livornu odhalen a že má být urychleně vydán francouzské vládě. Proto najal loď, která ho odveze do Cařihradu. Vypluje za několik hodin. Dceru chtěl nechat v péči důvěryhodného sluhy; měla za ním přijet, až nastane vhodná příležitost, a měla s sebou vzít větší část jeho majetku, který ještě nedorazil do Livorna.

Když Safie osaměla, uvažovala, jak se v této neočekávané situaci zachovat. Už jen myšlenka na život v Turecku jí byla odporná, stejně se tomu příčily její náboženství a city. Náhodou se jí dostalo do rukou několik otcových listin a z nich zjistila, že její ženich byl odsouzen k vyhnanství. Dozvěděla se i jméno místa, kde žil. Nějaký čas váhala, ale nakonec se rozhodla. Vzala si své šperky a trochu peněz a v doprovodu služebné, rozené Livorňanky, která však uměla turecky, odjela z Itálie do Německa.

Bez nesnází dorazili do města vzdáleného asi dvacet mil od místa, kde žil de Lacey s dětmi, ale tam služebná těžce onemocněla. Safie ji oddaně ošetřovala, ubohá dívka však zemřela a Arabka zůstala sama, bez znalostí místního jazyka a neobeznámená se zvyky země. Naštěstí se octla u dobrých lidí. Italka před smrtí jmenovala místo, kam měly namířeno, a bytná se postarala o to, aby se Safie bezpečně dostala do domku svého ženicha.

KAPITOLA 15

Takový byl příběh mých přátel. Dojal mě hluboce. Jejich životní zážitky, které jsem takto poznal, mě naučily obdivovat se vynikajícím vlastnostem některých lidí a odsuzovat nectnosti jiných.

Do té doby jsem považoval zločin za vzdálené zlo.

Dobrotivost a šlechetnost, které jsem měl neustále před očima, vzbuzovaly ve mně touhu stát se účastníkem rušného života, jehož četné obdivuhodné příběhy se přede mnou bohatě rozvíjely. Když však popisuji, jak se mé znalosti stále víc a více prohlubovaly, nesmím zapomenout na závažnou událost, k níž došlo začátkem srpna.

Na jedné z pravidelných nočních výprav do sousedního lesa, kde jsem hledal potravu, jsem našel na zemi kožený tlumok; bylo v něm něco šatstva a nějaké knihy. Dychtivě jsem se zmocnil této kořisti a vrátil jsem se do svého úkrytu. Knihy byly naštěstí napsány jazykem, jehož základním prvkům jsem se naučil. Byly to Miltonův Ztracený ráj, jeden svazek Plutarchových Životopisů a Goethovo Utrpení mladého Werthera. Měl jsem z těchto pokladů velkou radost a od té doby jsem v době, kdy se mí přátelé zabývali svou každodenní prací, neustále tyto příběhy četl a studoval.

Nelze slovy vylíčit, jak na mě tato díla zapůsobila. Vyvolala ve mně množství nových představ a dojmů, které mě někdy povznášely k vytržení, ale ještě častěji mě pohroužily v nejhlubší zoufalství. Prostý a jímavý příběh mladého Werthera mě plně zaujal. Bylo v něm pro mě tolik nového a nepochopitelného, že jsem v něm nalézal nevyčerpatelný zdroj nečekaných objevů. Popis hřejivého rodinného ovzduší a vznešené city a dojmy, které jako by odrážely mé vlastní pocity, shodovaly se dokonale se zkušeností, kterou jsem právě prožíval při pohledu na život svých ochránců, a s touhami, které neustále žily v mém srdci. Považoval jsem Werthera za nejskvělejšího člověka; s nikým podobným jsem se nesetkal. Jeho skromnost na mě hluboce zapůsobila, jeho úvahy o smrti a sebevraždě mě naplnily obdivem. Nenamlouval jsem si, že dokážu proniknout do jádra problému, klonil jsem se však k názorům hrdiny a oplakával jeho smrt, aniž jsem ji jasně pochopil.

Četba mě však nutila srovnávat svět hrdinů knihy s vlastními pocity a životními podmínkami. Připadal jsem si podobný lidem, o nichž jsem četla jejichž rozhovorům jsem naslouchal, ale současně také podivně od nich odlišný. Byli mi blízcí, částečně jsem je chápal, má mysl však nebyla úplně dotvořena, na nikom jsem nebyl závislý a s nikým jsem nebyl spjat. Můj vzhled byl odporný a postava obrovská. Co to znamená? Kdo jsem? Co jsem? Odkud jsem přišel? Co je mi určeno? Tyto otázky mi neustále vířily myslí, nebyl jsem však schopen je rozřešit.

Svazek Plutarchových Životopisů, který jsem získal, obsahoval příběhy prvních zakladatelů starověkých států. Tato kniha na mě zapůsobila zcela jinak než Utrpení mladého Werthera. Z Wertherových představ jsem poznal sklíčenost a malomyslnost, ale Plutarchos mě naučil vznešeným myšlenkám, odvedl mě od zoufalých úvah o vlastním údělu k lásce a obdivu dávno mrtvých hrdinů. Rada věcí, které jsem četl,

přesahovala mé chápání a zkušenosti. Měl jsem zcela nejasnou představu o státech, rozlohách zemí, mohutných řekách a nekonečných mořích. Avšak vůbec nic jsem nevěděl o městech a jejich nesčetných obyvatelích. Domek mých ochránců byl jedinou školou, v níž jsem studoval lidskou povahu, ale Plutarchovy Životopisy mi předvedly nové a mohutnější výjevy, plné rušného života. Četl jsem o mužích zabývajících se veřejnými záležitostmi, panujících nebo pobíjejících své bližní. Cítil jsem, jak ve mně vzrůstá touha po dobru a odpor k nectnostem. Pochopitelně jsem se spíše obdivoval mírumilovným zákonodárcům, jako byli Numa, Solón a Lucurgos než Romulus a Theseus. Patriarchální způsob života mých ochránců způsobil, že jsem si pojem dobra a pokoje pevně vštípil do mysli. Možná že kdybych se jako s prvním představitelem lidstva byl setkal s mladým vojákem dychtícím po slávě a boji, byl bych prodchnut zcela jinými pocity .

Ale Ztracený ráj ve mně vzbudil jiné a mnohem hlubší podněty. Četl jsem ho, tak jako ostatní díla, která mi padla do ruky, jako skutečný příběh. Obraz všemohoucího boha, donuceného bojovat se svými tvory, ve mně vyvolával pocit podivení a posvátné bázně. Leckteré situace, jejichž podobnost mi byla nápadná, jsem převáděl na sebe. Stejně jako Adam jsem zřejmě nebyl spjat žádným poutem s nějakou jinou existující bytostí. Ale jak se lišilo jeho postavení od mého! Vyšel z božích rukou jako dokonalý, šťastný a požehnaný tvor chráněný obzvláštní péčí svého stvořitele. Směl rozmlouvat s vyššími bytostmi a dostávalo se mu od nich poučení. Ale já byl ubohý, bezmocný a osamělý. Častokráte jsem považoval satana za nejvhodnější symbol svého postavení, protože jsem při pohledu na šťastný život svých ochránců cítil jako on v sobě sílit hořkou žluč závisti.

Mé pocity posílila a potvrdila ještě další okolnost. Krátce poté, co jsem se usadil v kůlně, našel jsem v kapse obleku, který jsem vzal v tvé laboratoři, nějaké papíry. Zpočátku jsem jim nevěnoval pozornost, ale když už jsem dovedl rozluštit písmo, kterým byly popsány, začal jsem je pilně studovat. Byl to deník oněch čtyř měsíců, které předcházely mému stvoření. Na jeho stranách jsi pečlivě popisoval každý krok, který jsi podnikl při svém pokusu. Celé líčení bylo přerušováno poznámkami o rodinných záležitostech. Jistě si vzpomínáš na ten deník! Je v něm zaznamenáno vše, co má vztah k mému proklatému vzniku, a jsou tam uvedeny všechny podrobnosti oné spousty i odporných záležitostí, které předcházely mému zrození. Podrobný popis mé hnusné a proklaté osoby je v něm vylíčen tak, že jsem pochopil, jakou hrůzu jsi prožíval, a o to nezapomenutelnější je hrůza moje. Při této četbě se mi udělalo špatně. „Nenávidím den, kdy jsem obdržel život!“ zvolal jsem v zoufalství. „Proklatý stvořiteli! Proč jsi uvedl na svět tak odporného tvora, že i ty ses ode mě zhnuseně odvrátil? Bůh ve své milosti stvořil člověka krásného a přitažlivého, ale má podoba je hnusné znetvoření člověka, působící ještě odporněji právě pro svou podobu s ním! Satan měl své druhy, ďábly, kteří ho obdivovali a posilovali, já jsem však sám a každý mnou opovrhuje.“

Takto jsem uvažoval ve chvílích, kdy mě tížilo zoufalství a samota. Když jsem však přemýšlel o vynikajících vlastnostech svých ochránců a o jejich laskavém a milém chování, namlouval jsem si, že jistě ke mně pocítí soucit a můj znetvořený vzhled jim nebude vadit, až poznají, jak se jim obdivuji. Cožpak by mohli odehnat od svých dveří někoho, kdo se dovolává soucitu a přátelství? Proto jsem se rozhodl, že si nebudu zoufat, nýbrž že se co nejlépe připravím na rozhovor, který rozhodne o mém osudu. Tento pokus jsem nehodlal uskutečnit ihned. Odložil jsem ho o několik měsíců, protože jsem výsledku tohoto rozhovoru přisuzoval takový význam, že mě již tehdy naplňovala hrůza z případného neúspěchu. Kromě toho jsem si uvědomil, že každodenní cvik podstatně zlepšuje mou vnímavost, a nechtěl jsem proto uskutečnit svůj záměr dříve, než příští týdny přispějí k mému dalšímu zdokonalení.

V domku zatím došlo k různým změnám. Safiina přítomnost šířila pocit štěstí, a jak jsem zjistil, netrpěli už takovou nouzí jako dříve. Felix a Agáta trávili více času v družné zábavě a rozhovorech a v práci jim pomáhalo několik služebných. Bohatí zřejmě nebyli, avšak žili spokojeně a šťastně a jejich vzájemné vztahy byly klidné a nezčeřené. Ale můj neklid vzrůstal den ze dne. Čím více jsem věděl, tím jasněji jsem si uvědomoval, jak ubohým vyvrhelem jsem. Pravda, choval jsem naději, jenže má naděje zmizela, jakmile jsem zahlédl ve vodě odraz svého obličeje nebo svůj stín v měsíčním světle, i když to byl jen nejasný a nezřetelný stín.

Snažil jsem se potlačit obavy a připravit se co nejlépe na zkoušku, která mne za několik měsíců čekala. Občas jsem dokonce dovolil svým myšlenkám, nekontrolovaným rozumem, bloudit v ráji, kde milé a krásné bytosti se mnou cítily, rozháněly mé smutky a na jejich andělských tvářích zářil úsměv plný soucitu. To všechno však byl pouhý sen, žádná Eva nekonejšila mé bolesti a nesdílela mé myšlenky; byl jsem sám. Vzpomněl jsem si na prosbu, kterou Adam vznesl k svému stvořiteli. Jenže kde byl můj stvořitel? Opustil mě a já ho roztrpčeně proklínal.

Přišel podzim. S překvapením i smutkem jsem viděl, jak listí vadne a opadává, jak příroda znovu na sebe bere onu holou a pustou tvář, kterou měla, když jsem poprvé spatřil lesy a krásný měsíc. Teď jsem se už ovšem nemusel bát nepřízně počasí, tělesně jsem byl lépe vybaven pro zimu než pro vedro, ale mým největším potěšením bylo pozorovat květiny, ptáky a všechnu tu letní veselost; protože to vše mě opouštělo,

obrátil jsem se s ještě větší pozorností k svým ochráncům. Odchod léta nijak nezmenšil jejich štěstí. Milovali se a ctili navzájem a okolní dění nijak nerušilo jejich společné prožívání radosti. Čím blíže jsem je poznával, tím větší byla má touha po jejich ochraně a laskavosti; mé srdce dychtilo, aby mě tito dobří lidé poznali a milovali. Nejvíce jsem snad toužil po tom, aby se na mě dívali s láskou. Ani mi nepřišlo na mysl, že by se mohli ode mě odvrátit s hnusem a hrůzou. Nikdy neodehnali od dveří chudáky, kteří se u nich zastavili. Pravda, žádal jsem větší poklady než trochu jídla a přístřeší – laskavost a pochopení, byl jsem však přesvědčen, že si je zasloužím.

Přišla zima a od doby, kdy jsem byl probuzen k životu, proběhl už celý koloběh ročních období. Má pozornost byla tehdy zaměřena jedině na záměr vstoupit do domku svých ochránců. Uvažoval jsem, jak nejlépe je na svůj příchod připravit, nakonec jsem se rozhodl, že půjdu do domku, až bude slepý stařec sám doma. Byl jsem natolik rozumný, abych pochopil, že nepřirozená ošklivost mé osoby je hlavní příčinou hrůzy, která přepadla každého, kdo mě spatřil. Ačkoli můj hlas zněl hrubě, jeho zabarvení nevzbuzovalo hrůzu, a proto jsem si myslil, že kdybych mohl získat přízeň a přímluvu starého de Laceyho za nepřítomnosti jeho dětí, mohl bych také jeho prostřednictvím dosáhnout jejich shovívavosti.

Jednoho dne, když slunce zářilo na rudě zbarvené spadlé listí a šířilo radostnou pohodu, vyšli Safie, Agáta a Felix na delší procházku a zanechali starce na jeho přání o samotě v domku. Po jejich odchodu vzal kytaru a zahrál několik smutných, ale sladkých melodií, sladších a smutnějších než jsem ho kdy slyšel hrát. Úsměv mu však pomalu zmizel z obličeje a vystřídala ho smutná zamyšlenost; potom odložil kytaru a zůstal sedět ponořen do přemýšlení.

Srdce se mi rozbušilo – přišla hodina a okamžik zkoušky, která měla rozhodnout o mých nadějích nebo uskutečnit mé obavy. Služebnictvo odešlo na trh do sousední vesnice, v domku i okolí panovalo ticho. Byla to skvělá příležitost. Když jsem však vstal, abych uskutečnil svůj plán, podlomila se mi kolena a já klesl k zemi. Vstal jsem znovu a soustředil jsem všechnu sílu, jaké jsem byl schopen, a odstranil prkna, jimiž jsem zahradil svůj úkryt. Chladný vzduch mě osvěžil a s novým odhodláním jsem přistoupil k dveřím domku.

Zaklepal jsem. „Kdo tam?“ zeptal se stařec.;, Vstupte.“

Vstoupil jsem. „Omluvte mě, že vás ruším,“ řekl jsem. „Jsem pocestný a potřebuji trochu odpočinku. Dovolte mi, prosím, abych tu poseděl několik minut u ohně.“

„Vejděte,“ odvětil de Lacey, „pokud je v mých silách, rád pro vás všechno udělám. Mé děti bohužel nejsou doma, a protože jsem slepý, nemohu vám nabídnout nějaké jídlo.“

„Neobtěžujte se, nepotřebuji jídlo, jen teplo a odpočinek.“

Posadil jsem se a nastalo ticho. Věděl jsem, že každá minuta je drahá, ale přesto jsem váhal, jak začít rozhovor. Tu mě stařec oslovil:

„Podle vaši řeči soudím, cizince, že jste krajan. Jste Francouz?“

„Ne, ale byl jsem vychován ve francouzské rodině, a umím proto jen tento jazyk. Jsem na cestě k přátelům, které upřímně miluji. Chci je požádat o ochranu a veškeré naděje vkládám v jejich laskavost.“
„Jsou to Němci?“

„Ne, Francouzi. Ale raději mluvme o něčem jiném. Jsem nešťastný a opuštěný tvor. Když se kolem sebe rozhlédnu, nemám na světě vůbec příbuzné a přátele. Ti laskaví lidé, za nimiž jdu. mě nikdy neviděli a nic o mně nevědí. Jsem pln obav. Jestliže u nich nezískám domov, budu navždy ve světě vyvržencem.“

„Nezoufejte! Je to opravdu smutné, být bez přátel, ale lidské srdce je plné bratrské lásky a dobroty, jestliže ovšem není poznamenáno sobectvím. Doufejte proto, a jestliže to jsou dobří a laskaví přátelé, nemusíte si zoufat.“

„Jsou laskaví, jsou to nejlepší lidé na světě, ale bohužel jsou proti mně zaujati. Jsem pln dobrých úmyslů, můj život byl až dodnes bez poskvrny a do jisté míry jsem i prokazoval dobré skutky, ale jejich oči zastírá osudný předsudek. Tam, kde by měli vidět citlivého a laskavého přítele, vidí jenom odporného netvora.“

„To je opravdu zlé, jestliže však jste skutečně nevinný, nemůžete je tedy vyvést z klamu?“

„To je právě mým úmyslem, a proto se tolik bojím. l Upřímně miluji své přátele, ovšem oni to nevědí, prokazoval jsem jim už mnoho měsíců každodenní laskavosti, jenže oni si myslí, že jim chci ublížit, a právě proto musím jejich falešnou domněnku odstranit!“

„Kde žijí?“

„Nedaleko odtud.“

Stařec se odmlčel, a pak pokračoval: „Jestliže byste mi chtěl upřímně sdělit podrobnosti svého příběhu, snad bych vám mohl pomoci vyvést je z klamu. Jsem slepý, a nemohu proto usuzovat z vaší tváře, nakolik mluvíte pravdu, ale ve vašich slovech je něco, co mě přesvědčuje o vaší upřímnosti. Jsem chudý a žiji ve vyhnanství, ale udělalo by mi opravdu radost, kdybych vám mohl jakýmkoli způsobem pomoci.“

„Jste laskavý, děkuji vám a přijímám vaši ušlechtilou nabídku. Svou vlídností mě vyzdvihujete z prachu a věřím, že s vaší pomocí nebudu vyhnán ze společnosti a přízně vašich bližních.“

„To by nebylo možné, ani kdybyste spáchal nějaký zlý čin. Vždyť k zločinu může člověka někdy dohnat zoufalství, které opravdu nebývá podnětem pro konání dobra. I já jsem poznal neštěstí, má rodina i já jsme byli odsouzeni, ačkoli jsme se ničím neprovinili. Posuďte proto sám, zda mohu pochopit vaše strasti!“

„Jak vám jen mohu poděkovat? Z vašich rtů jsem poprvé zaslechl hlas šlechetnosti určený mně. Navždy vám budu vděčen. Vaše laskavost mi zaručuje naději na úspěch u oněch přátel, s nimiž se co nevidět sejdu.“

„Můžete mi prozradit jméno vašich přátel a místo, kde bydlí?“

Zarazil jsem se. Teď nadešla rozhodná chvíle, pomyslil jsem si; buď mě navždy obdaří štěstím, nebo mě o ně navěky připraví. Marně jsem se snažil dodat si odvahu k odpovědi. Toto úsilí mě připravilo o všechnu zbývající sílu. Klesl jsem na židli a hlasitě se rozvzlykal. A právě v tomto okamžiku jsem zaslechl kroky svých mladších ochránců. Nemohl jsem ztratit ani vteřinu, uchopil jsem starcovu ruku a zvolal jsem: „Teď nastala ta chvíle! Zachraňte mě a ochraňujte mě! Vy a vaše rodina jsou oni přátelé, které hledám. Neopusťte mě v hodině zkoušky!“

„Panebože!“ zvolal stařec. „Kdo jste?“ Vtom se otevřely dveře a Felix, Safie a Agáta vešli do domu. Lze vůbec vylíčit, jak byli ohromeni a zděšeni, když mě spatřili? Agáta omdlela a Safie, neschopna přiskočit přítelkyni na pomoc, utekla. Felix vyrazil proti mně, nadlidskou silou mě odtrhl od otce, k jehož nohám jsem se přimkl, v záchvatu zuřivosti mě srazil k zemi a prudce mě udeřil holí. Byl bych ho dokázal roztrhat na kusy jako lev antilopu. Ale srdce mi sevřela hořká bolest a já se opanoval. Spatřil jsem, jak zdvihá ruku k dalšímu úderu, a přemožen bolestí a úzkostí jsem vyběhl z domku a ve všeobecném zmatku unikl nezpozorován do své kůlny.

KAPITOLA 16

Prokletý, třikrát prokletý stvořiteli! Proč jsem žil? Proč jsem v oné chvíli nezhasí jiskru života, jíž jsi mě tak zbytečně obdařil? Nevím, nezmocnilo se mě ještě zoufalství a mou jedinou myšlenkou byl hněv a touha po pomstě. Nejraději bych zničil domek i jeho obyvatele a jejich sténání a utrpení by mě naplnilo blahým uspokojením.

Když nastala noc, opustil jsem kůlnu a odešel do lesa. A tam, nebržděn již strachem z odhalení, jsem hlasitým nářkem popustil uzdu svému žalu. Byl jsem jako divá zvěř, která unikne z pasti. Běžel jsem lesem jako rychlý jelen a ničil jsem vše, co mi přišlo do cesty. Strávil jsem strašnou noc. Studené hvězdy na mě výsměšně shlížely a stromy nade mnou rozpínaly své holé větve. V nesmírném tichu se tu a tam ozval sladký ptačí trylek. Všichni kromě mě odpočívali nebo se radovali. Jen já jsem v sobě jako satan nesl peklo a při pomyšlení na lidskou zlobu jsem si přál vyrvat stromy z kořenů, šířit kolem zhoubu a zmar a pak se posadit a s uspokojením pohlížet na dílo zkázy.

Za chvíli mě toto prudké hnutí mysli opustilo. Postupně jsem se unavil a v zoufalé bezmocnosti jsem klesl do vlhké trávy. Mezi milióny lidí nebyl nikdo, kdo by mě litoval nebo mi pomohl; měl jsem tedy já snad cítit laskavost k svým nepřátelům? Ne, a od onoho okamžiku jsem se rozhodl vést věčnou válku proti lidstvu, a především proti tomu, kdo mě stvořil a vyhnal do této nesnesitelné bídy.

Vyšlo slunce, zaslechl jsem lidské hlasy a uvědomil si, že se za denního světla nemohu vrátit do kůlny. Skryl jsem se proto v hustém křoví, rozhodnut, že další hodiny věnuji úvahám o svém postavení.

Teplé sluneční paprsky a svěží vzduch mě poněkud uklidnily, a když jsem v duchu přemítal o tom, co se přihodilo v domku, nemohl jsem se ubránit přesvědčení, že jsem se poněkud unáhlil. Jednal jsem zřejmě nerozvážně. Svým přiznáním jsem si zřejmě naklonil otce a bylo by ode mě pošetilé očekávat, že by můj vzhled nevyvolal úděs dětí. Udělal jsem chybu – nejprve jsem měl starého otce přivykat své přítomnosti a teprve potom postupně seznamovat další členy rodiny s mou existencí, až by byli všichni připraveni mě mezi sebe přijmout. Dospěl jsem k přesvědčení, že mé omyly nejsou nenapravitelné, a po mnoha úvahách jsem se rozhodl vrátit se do domku, obrátit se na starce a svým líčením si ho získat úplně na svou stranu.

Tyto úvahy mě uklidnily a odpoledne jsem upadl do hlubokého spánku, ale má rozbouřená mysl nepřipustila, aby mě vyhledaly klidné sny. Před očima se mi neustále odehrával strašný včerejšek, obě mladé ženy prchaly a rozzuřený Felix mě odtrhával od otcových nohou. Probudil jsem se vyčerpán, a zjistiv, že už nastala noc, vylezl jsem ze svého úkrytu a vydal se hledat potravu.

Když jsem zahnal hlad, zamířil jsem k dobře známé pěšině vedoucí k domku. Panovalo tam naprosté ticho. Zalezl jsem do své kůlny a tiše jsem vyčkával, až nastane hodina, kdy rodina obvykle vstávala. Slunce už vystoupilo vysoko na nebe, ale obyvatelé domku se dosud neobjevili. Nezaslechl jsem sebemenší zvuk prozrazující, že by v domku někdo byl. Nelze popsat, jakým zoufalstvím mě čekání naplňovalo.

Tu šli kolem dva vesničané, zastavili se nedaleko domku a živě gestikulujíce se pustili do rozhovoru. Nerozuměl jsem jejich slovům, protože mluvili jinou řečí než moji ochránci. Brzy nato však přišel Felix s

dalším mužem. Překvapilo mě to, protože jsem věděl, že od rána z domku nikdo nevyšel, a netrpělivě jsem čekal, až z jejich rozhovoru zjistím důvod této neobvyklé schůzky.

„Uvědomujete si," pravil Felixův společník, „že budete muset zaplatit tříměsíční nájemné a že přijdete o výtěžek ze zahrady? Nechci na vás nepoctivě vydělat, a radím vám proto, abyste se svým rozhodnutím několik dní vyčkal."

„To je zcela zbytečné," odpověděl Felix. „Tady už nikdy nebudeme moci bydlit. Ta strašná událost, o níž jsem vám vyprávěl, ohrozila otcův život. Žena a sestra se nikdy nebudou moci vzpamatovat z hrůzy, kterou zažily. Nepřemlouvejte mě, je to zbytečné. Vezměte si zpět svůj dům a nechtě mě odtud odejít."

Felix byl při těchto slovech silně rozrušen. Vešel se svým společníkem do domku, zůstali tam několik minut a potom odešli. A už nikdy jsem nespatřil nikoho z de Laceyovy rodiny.

Zbytek dne jsem zůstal v kůlně zcela otupen zoufalstvím. Mí ochránci odcestovali a rozbili tak jediný článek, který mě poutal ke světu. Srdce jsem měl naplněno pocity pomsty a nenávisti, a nesnažil jsem se je překonat. Naopak, dopustil jsem, aby mě unášel jejich divoký proud, a přiklonil jsem svou mysl k bezpráví a smrti. Když jsem si však vzpomněl na své přátele, na mírný de Laceyho hlas, na laskavý Agátin pohled a Safiinu jemnou krásu, myšlenky na pomstu se ztrácely a z očí mi vytryskly slzy smutku. Jakmile jsem si však znovu vzpomněl na to, jak mě zapudili a opustili, vrátil se mi hněv, zuřivý hněv, a protože jsem nemohl ublížit žádnému člověku, obrátil jsem zuřivost proti neživým věcem. Jak se blížila noc, umístil jsem kolem domku různé snadno zápalné předměty, zničil v zahradě každou rostlinku a čekal s krajní netrpělivostí, až zapadne měsíc, abych mohl uskutečnit svůj plán. Noc zvolna plynula, nad lesem vanul silný vítr a rychle rozehnal mraky, které se loudaly po obloze. Prudký póry v se přehnal jako mocný příval a vyvolal v mé mysli jakési šílenství, které pobořilo všechny hranice rozumu a rozvahy. Zapálil jsem suchou větev a zuřivě tančil kolem kdysi milovaného domku, oči neustále upřeny na západní obzor, jehož okraje se měsíc už tě–měř dotýkal. Část nebeského kotouče byla již skryta, když jsem zamával svou pochodní. Náhle zapadl. Tu jsem s hlasitým výkřikem zapálil slámu, vřes a klestí, které jsem nasbíral. Oheň rozdmýchaný větrem rychle zahalil domek plameny, které k němu přilnuly a olizovaly ho rozeklanými ničivými jazyky.

Jakmile jsem se přesvědčil, že domek nemůže být zachráněn, ukryl jsem se v lese.

Kam jsem měl zamířit své kroky teď, když svět ležel otevřen přede mnou? Rozhodl jsem se odejít daleko od místa své porážky, jenže pro mne, nenáviděného a opovrhovaného, bude každá země připadat stejně nehostinná. Náhle mi hlavou bleskla myšlenka. Ze zápisků jsem zjistil, že ty jsi mým otcem, mým stvořitelem, a na koho jiného by bylo vhodnější se obrátit než na toho, kdo mi daroval život? Mezi lekcemi, jež Felix uděloval Safii, nechyběl ani zeměpis. Poučil jsem se tak, kde asi leží jednotlivé země. Uvedl jsi své rodné město Ženevu, a proto jsem se rozhodl, že se tam za tebou odeberu.

Jenže jak zjistit cestu? Věděl jsem, že můj cíl leží směrem na jihozápad, ale mým jediným vůdcem bylo slunce. Neznal jsem jména měst, kterými bylo třeba projít, a ani jsem se nikoho nemohl ptát na cestu. Nezoufal jsem si však. Jedině tebe jsem totiž mohl žádat o pomoc, ačkoli jsem k tobě necítil nic kromě nenávisti! Bezcitný, krutý stvořiteli! Dal jsi mi smysly a city, a pak jsi mě odhodil, abych se stal postrachem a hrůzou lidstva. Ale jen na tobě jsem měl právo dožadovat se soucitu a napravení křivd, a byl jsem rozhodnut získat od tebe onu spravedlnost, o niž jsem se marně snažil u jiných tvorů majících lidskou podobu.

Má cesta byla dlouhá a utrpení, které jsem musel snášet, obrovské. Koncem podzimu jsem opustil kraj, v němž jsem tak dlouho žil. Ze strachu, abych se nesetkal s lidskou tváří, putoval jsem pouze v noci. Příroda kolem mě chřadla a slunce přestávalo hřát. Na mě padal déšť a sníh, široké řeky zamrzly, půda byla tvrdá, studená a pustá a já nikde nenalézal přístřeší. Jak často jsem proklínal svůj život! Všechna mírnost mé povahy zmizela a obrátila se v žluč a zatrpklost. Čím více jsem se blížil k tvému bydlišti, tím hlouběji jsem v srdci cítil touhu po pomstě. Sněžilo a voda se změnila v led, ale nedopřál jsem si odpočinku. Několik náhod mi ukázalo cestu, navíc se mi podařilo opatřit si dokonce mapu, ale často jsem se odchyloval od správného směru. Rozjitřené smysly mi nedovolovaly odpočívat, ať se stalo cokoli, ze všeho mohl můj hněv a bída čerpat potravu. Když jsem došel k švýcarským hranicím, slunce už opět nabylo síly a země se začala znovu zelenat. Tu se mi přihodila událost, která mě utvrdila ve správnosti mých vztahů k lidem.

Přes den jsem jako obvykle odpočíval a v cestě jsem pokračoval pouze tehdy, když mě chránila před lidským zrakem noční tma. Jednoho rána jsem zjistil, že pěšina vede hlubokým lesem, a proto jsem se odvážil jít dál i po východu slunce. Byl první jarní den, krása slunečních paprsků i svěžest vzduchu mě rozradostňovaly. Opět se ve mě probouzely pocity radosti a pohody, které se už tak dávno zdály mrtvé. Překvapen nezvyklostí dojmů dal jsem se jimi unést, a zapomenuv na svou samotu a znetvoření, odvážil jsem se být šťasten. Slzy radosti mi opět kanuly po tvářích, a já jsem dokonce vděčně pozdvihl oči plné slzí k požehnanému slunci, které mě dokonce obdařilo takovým štěstím.

Pěšina se vinula lesem až k jeho okraji, lemovanému hlubokou a prudkou bystřinou, k níž stromy skláněly větve, nyní pučící příchodem jara. Zde jsem se zastavil. Váhal jsem, kterou cestou se mám pustit dál. Náhle jsem zaslechl hlasy. Přinutily mě, abych se rychle skryl do stínu jalovce. Sotva jsem se schoval, přiběhla k mému úkrytu dívka a smála se, jako by před někým ze žertu utíkala. Běžela dále po srázném břehu, náhle uklouzla a spadla do bystřiny. Vyběhl jsem ze svého úkrytu, s velkou námahou jsem ji vyrval prudkému toku a vytáhl na břeh. Byla v bezvědomí a já se všemi silami snažil přivést ji k životu. Náhle mě vyrušil příchod jakéhosi venkovana s puškou. Nejspíše to byl on, před ním ze žertu utíkala. Když mě spatřil, vrhl se na mě, vyrval mi dívku z náruče a prchal s ní do hustého lesa. Spěchal jsem za ním, ani nevím proč, ale když mě spatřil, jak se blížím, namířil na mě pušku a vystřelil. Klesl jsem k zemi, můj protivník přidal do kroku a unikl do lesa.

Tak taková byla odplata za mou pomoc. Zachránil jsem člověka a za odměnu jsem se nyní svíjel bolestí z rány, která mi roztříštila maso i kost. Pocity laskavosti a mírnosti, které ve mně ještě před chvílí převládaly, ustoupily pekelné nenávisti a proklínání. Rozpálen bolestí jsem přísahal věčnou nenávist a věčnou pomstu celému lidstvu. Ale bolest v ráně mě přemohla, tep mi ochaboval a já omdlel.

Několik týdnů jsem bídně živořil v lesích a snažil se vyhojit zranění. Kulka mi vnikla do ramene a nevěděl i jsem, zda tam zůstala, nebo vylétla ven. Stejně jsem neměl čím ji vytáhnout. Mé utrpení zvyšoval ještě trýznivý pocit nespravedlnosti a nevděku. Čím jsem si to í zranění zasloužil? Denně jsem přísahal pomstu – strašnou a smrtelnou pomstu, která jediná mě bude moci í odškodnit za utrpěné urážky a příkoří. Po několika týdnech se mi rána zhojila a mohl jsem pokračovat v cestě. Jasné slunce a mírné jarní vánky nijak nezmírňovaly námahu, kterou jsem podstupoval. Sebemenší pocit radosti byl pouhým výsměchem, který urážel můj beznadějný stav a ještě bolestivěji mi dával najevo, že nejsem stvořen k tomu, abych se těšil z příjemností života.

Mé trmácení se však již chýlilo ke konci a zanedlouho jsem dorazil do blízkosti Ženevy.

Došel jsem tam k večeru a našel jsem úkryt uprostřed polí. Tam jsem rozvažoval, jakým způsobem se mám u tebe ohlásit. Tížily mě únava a hlad a byl jsem přespříliš nešťasten, než abych se dokázal radovat z mírného večerního vánku nebo pohledu na slunce, zapadající za nádherné Jurské pohoří. Potom mě přemohla dřímota a osvobodila mě od bolestivých myšlenek. Z odpočinku mě vyrušil krásný chlapec, který s pravou dětskou nerozvážností přibíhal k mému úkrytu. Napadlo mi, že toto malé stvoření je jistě nepředpojaté a že žije teprve příliš krátce, než aby ho pohled na tvora, jako jsem já, mohl naplnit odporem. Kdybych se ho tedy mohl zmocnit a vychovat ho ve svého přítele a druha, nebyl bych na tomto zalidněném světě tak osamocen.

Tato pohnutka mně přiměla chytit chlapce, jak běžel kolem, a přitáhnout ho k sobě. Jakmile se na mě podíval, přikryl si rukama oči a polekaně vykřikl. Odtáhl jsem mu ruce s obličeje a řekl: „Chlapče, co to má znamenat? Nechci ti ublížit, vyslechni mě."

Chlapec se divoce zmítal a křičel: „Pusť mě, netvore! Ohavná stvůro! Jistě mě chceš sníst a roztrhat na kusy! Jsi lidožrout! Pusť mě, nebo to povím tatínkovi!"

„Chlapče, svého otce už nikdy nespatříš. Půjdeš se mnou!"

„Pusť mě! Můj tatínek je syndik, je to pan Frankenstein, potrestá tě! Neopovaž se mě odvést!"

„Frankenstein! Patříš tedy mému nepříteli, tomu, jemuž jsem přísahal věčnou pomstu. Budeš tedy mou první obětí!"

Chlapec se stále zmítal v mých rukou a zahrnoval mě názvy, které mě plnily zoufalstvím. Abych ho umlčel, chytil jsem ho za krk a za chvíli mi ležel mrtev u nohou.

Díval jsem se na svou oběť a hruď se mi naplnila jásotem a ďábelským triumfem. Napřáhl jsem ruce a zvolal: „I já tedy dokáži vytvořit zkázu, můj nepřítel není nezranitelný, tato smrt ho uvrhne do zoufalství a tisíce dalších utrpení ho utrápí a zničí!"

Jak jsem upíral zrak na dítě, zatřpytilo se mu cosi na prsou. Byla to podobizna překrásné ženy. Presto, že jsem byl pln zuřivého vzteku, obrázek mne uklidnil a zaujal. Několik okamžiků jsem s radostí pohlížel na černé oči, vroubené hustými řasami, a na krásné rty. Náhle ve mně opět propukla zloba. Uvědomil jsem si, že jsem navždy připraven o radosti, které takové krásné bytosti mohou dávat, a že ona žena, na jejíž podobiznu jsem se díval, by při pohledu na mě změnila výraz božské vlídnosti ve výraz vyjadřující odpor a děs.

Divíš se snad, že ve mně takové myšlenky vzbudily zuřivost? Já se zase divím, že jsem se v onu chvíli ne–vrhl na lidi a nezahynul při pokusu je zničit, místo abych dal průchod svým citům v křiku a nářku.

Po těchto úvahách jsem opustil místo, kde jsem spáchal vraždu, a hledal nějakou odlehlejší skrýš. Při svém bloudění jsem vešel do stodoly, která mi připadala , prázdná. Avšak na hromádce slámy jsem tam spatřil spící dívku. Byla ještě mladá, ale ne tak krásná jako „žena, jejíž podobiznu jsem svíral v dlani. Vypadala .i ve spánku líbezně. Byla v plném rozkvětu mladé .krásy a zdraví. Tady je, pomyslil jsem si, jedna z těch, jejichž úsměvy rozdávající radost jsou určeny všem i,kromě mně. Sklonil jsem se nad ní a zašeptal:

„Probuď se, krásko, tvůj milenec je nablízku – ten, který by položil život za jediný vlídný pohled z tvých očí. Probuď se, má lásko!“

Spící dívka se pohnula a mnou proběhla hrůza. Jestliže se probudí a uvidí mě, jistě začne křičet a prohlásí mě za chlapcova vraha. Tato představa mě doháněla k šílenství a probudila ve mně zášť – nebudu trpět já, ale ona. Ona si odpyká vraždu, kterou jsem spáchal, protože jsem navždy připraven o všechno, co by mi Rnohla dát! Zločin měl svůj původ v ní, nechť je její 'také trest. Díky Felixovým poučením a krvežíznivým lidským zákonům jsem se už naučil konat zlo. Sklonil jsem se nad ni a pečlivě jsem vložil podobiznu do kapsy v jejích šatech. Opět se pohnula a já jsem prchl. Několik dní jsem se potloukal kolem místa zločinu. Čas od času jsem si přál setkat se s tebou, jindy jsem ,byl rozhodnut opustit navždy svět a jeho útrapy. Nakonec jsem se vydal do těchto hor a bloudil po jejich nesmírných rozlohách, stravován horoucí vášní, kterou ty jediný můžeš upokojit. Nesmíme se rozejít, dokud mi neslíbíš, že mému přání vyhovíš. Jsem sám a ubohý, člověk se se mnou nechce stýkat, ale žena tak znetvořená a hrůzná jako já by se mi jistě neodepřela. Má společnice musí být stejného rodu a mít stejné vady. Takového tvora musíš stvořit.

KAPITOLA 17

Domluvil a upřel na mě pohled plný očekávání. Jenže jsem byl zmaten a vyděšen a nedokázal jsem uspořádat myšlenky natolik, abych plně pochopil dosah jeho návrhu. Po chvíli pokračoval:

„Musíš pro mě stvořit ženu, s kterou bych mohl žít a dělit se o ony pocity, jež jsou pro mě nezbytné. Něco takového můžeš dokázat jedině ty! Mám právo to na tobě žádat a ty mi to nesmíš odepřít!“

Tato slova ve mně znovu rozlítila hněv, který ochabl, když mi líčil klidný život u svých ochránců, a už jsem se nedokázal ovládnout.

„Odmítám!“ vybuchl jsem. „A ani mučením bys ze mě nevynutil souhlas. Můžeš mě udělat tím nejuboženějším člověkem na světě, ale nikdy mě nepřiměješ, abych se sám před sebou ponížil. Já že bych měl stvořit někoho tobě podobného, jehož zkaženost by byla další metlou lidem? Odejdi! Odpověděl jsem ti, můžeš mě trýznit, ale nikdy ti nevyhovím!“

„Mýlíš se,“ odpověděl netvor, „nebudu ti vyhrožovat, jsem ochoten s tebou vyjednávat. Jsem zlý, protože jsem nešťastný. Nestraní se mě snad všichni lidé? Necítí snad ke mně nenávist? I ty, můj stvořiteli, bys mě nejraději zničil. Uvědom si to a pak mi řekni, proč bych já měl mít s člověkem větší soucit, než on má se mnou? Jistě bys nepovažoval za vraždu, kdyby se ti podařilo svrhnout mě do některé z trhlin v ledovci a tak rozbít mé tělo, dílo svých vlastních rukou! Mám snad brát ohled na člověka? Vždyť mnou opovrhuje! Kdyby člověk chtěl se mnou žít v klidu a míru, prokazoval bych mu místo zlých činů jen dobré a jejich přijetí bych splácel slzami vděčnosti. Lidské city jsou však nepřekonatelnou překážkou pro vzájemnou shodu. Ale já rozhodně nejsem z těch, kdo se dají dobrovolně zotročit. Pomstím se za utrpěné křivdy. Jestliže nemohu vnuknout nikomu lásku, budu vyvolávat strach a budu pronásledovat neuhasitelnou nenávistí zejména tebe, svého největšího nepřítele, protože jsi mě stvořil. Měj se na pozoru! Budu usilovat o tvou zkázu a neustanu dříve, dokud nezpustoším tvé srdce tak, že budeš proklínat hodinu svého zrození.“

Při těchto slovech byl naplněn nenávistným vztekem, tvář se mu zkřivila tak, že pohled na ni byl téměř nesnesitelný, ale za chvíli se uklidnil a pokračoval: „Měl jsem v úmyslu se s tebou domluvit. Vášeň, která mě stravuje, je pro mě zhoubná, a zřejmě si neuvědomuješ, že její příčinou jsi ty. Kdyby se alespoň! jediný člověk ke mně zachoval laskavě, splatil bych mu to tisíckrát a kvůli němu bych se smířil s celým lidstvem! Jenže tohle všechno jsou bláhové sny, které se nemohou splnit. To, co od tebe chci, je rozumné a umírněné – žádám od tebe tvora druhého pohlaví, ale stejně odporného, jako jsem já. Náhrada je to malá, ale víc žádat nemohu a spokojím se s ní. Pravda, budeme stvůry odříznuté od celého světa, ale tím hlubší bude naše společenství. Náš život nebude šťastný, nebudeme však nikomu škodit a nebudeme trpět tak, jak nyní trpím já. Učiň mě šťastným, můj stvořiteli! Učiň, abych k tobě cítil vděčnost za jediný dobrý skutek! Učiň, abych mohl u nějakého živého tvora vzbudit náklonnost, neodmítni mou prosbu!“ „Byl jsem dojat. Při pomyšlení na možné následky ji svého souhlasu jsem se ovšem zachvěl, ale cítil jsem, že jeho důvody jsou alespoň částečně oprávněné. Příběh sám i způsob, kterým ho vylíčil, svědčil o tom, že je myslícím tvorem schopným hlubokých citů. Nedlužím mu tedy jako jeho tvůrce alespoň onen díl štěstí, kterým je v mé moci ho obdařil? Netvor postřehl změnu v mých názorech a pokračoval:

„Jestliže svolíš, ani ty, ani žádný jiný člověk nás už nikdy nespatří – odejdeme do rozsáhlých pustin Jižní Ameriky. Živím se jinou stravou než lidé, nezabíjím ovce a kůzlata, abych nasytil svůj hlad, mně stačí žaludy a bobule. Má družka nebude jistě jiná a spokojí se stejnou stravou. Lůžko si uděláme ze suchého listí, slunce bude na nás zářit stejně jako na člověka a dá uzrát naší potravě. Obraz, který ti zde líčím, je klidný a lidský, a jistě chápeš, že bys mi ho mohl odepřít jen ze svévolného pocitu moci a krutosti. Ačkoli jsi byl ke mně

nelítostný, přece vidím teď v tvých očích soucit. Dovol, abych využil příznivé chvíle a přiměl tě ke slibu, že splníš mou prosbu!“

„Navrhuješ tedy,“ odpověděl jsem, „že opustíš kraje obývané lidmi a budeš žít v pustinách, kde tvými druhy bude pouze divoká zvěř? Jak dokážeš setrvat ve vyhnanství, když tolik toužíš po lidské lásce a náklonnosti? Vrátíš se, znovu budeš vyhledávat společnost lidí a znovu se setkáš s jejich odporem. Tvé temné vášně se opět probudí a budeš už mít společnici, která ti pomohla v zhoubném díle. K tomu nesmí dojít, přestaň mě přesvědčovat, nemohu souhlasit.“

„Jak nestálé jsou tvé city! Ještě před malou chvílí tě mé důvody přesvědčily, teď ses znovu zatvrdil! Přísahám ti při zemi, kterou obývám, a při tobě, který jsi mě stvořil, že s družkou, kterou mě obdaříš, opustím kraje obývané lidmi a budu pobývat v pokud možno nejodlehlejších končinách světa. Mé temné vášně mě opustí, protože budu mít někoho, kdo ke mně bude chovat náklonnost, můj život bude klidně plynout a v posledních chvílích života nebudu proklínat svého stvořitele.“

Jeho slova ve mně vyvolala podivný účinek. Bylo mi ho líto a chvílemi jsem si přál ho utěšit, ale když jsem na něho pohlédl a spatřil onen odporný šklebící se obličej, sevřelo se mi srdce a mé pocity se změnily v hrůzu a nenávist. Pokoušel jsem se ovládnout tyto city. Vždyť ačkoli jsem k němu necítil lítost, přece jen jsem neměl právo připravit ho o onu malou dávku štěstí, kterou bych mu mohl poskytnout.

„Přísaháš, že nikomu nebudeš chtít škodit, jenže neprojevil jsi až dosud tolik zloby, že mám právo ti nedůvěřovat? Nejsou snad tvé přísahy jen přetvářkou, abys získal víc možností pro svou pomstu a dosáhl dalšího vítězství?"

„Nerozumím ti! Nezahrávej si se mnou, žádám tě o odpověď! Nejsem připoután k nikomu, necítím náklonnost k nikomu, a proto jsou mým údělem nenávist a touha konat zlo. Bude-li mě někdo milovat, nebudu mít důvod k dalším zločinům a stanu se tvorem, o jehož existenci nikdo nebude vědět. Mé špatné vlastnosti jsou dětmi nucené samoty, a té se hrozím. Až budu žít společně s někým, kdo bude stejný jako já, uplatní se mé dobré stránky. Až budu vědět, že mě má někdo rád, včlením se do běhu života, z něhož jsem nyní vyloučen.“

Na chvíli jsem se zamyslil nad celým jeho příběhem i nad důvody, které uváděl. Uvažoval jsem o tom, jak slibné vlastnosti projevoval na začátku svého života, i a o tom, jak později všechny jeho dobré city zanikly jako následek odporu a hrůzy, kterou vzbudil u de Laceyů. Při svém přemýšlení jsem bral v úvahu i jeho sílu a výhrůžky: tvor, který mohl žít v mrazivých jeskyních pod horskými ledovci a skrývat se před pronásledovateli v nepřístupných skalních roklích, měl vlastnosti, s kterými by bylo marné soupeřit. Po dlouhém přemýšlení jsem dospěl k názoru, že je spravedlivé jak k němu, tak i k lidstvu, abych jeho přání vyhověl. Obrátil jsem se proto k němu a řekl:

„Jestliže tedy vyslovím souhlas s tvou prosbou, musíš se slavnostně zapřísáhnout, že navždy opustíš nejen Evropu, ale i všechny ostatní kraje obývané člověkem, a to okamžitě, jakmile do tvých rukou dám ženu a ta tě bude doprovázet do tvého vyhnanství.“

„Přísahám,“ zvolal, „při slunci a při modré obloze a při plameni lásky, který se mi vzňal v srdci, že mě nikdy nespatříš, jestliže splníš mé přání. Odejdi domů a dej se do práce. Budu sledovat její postup s neutuchající úzkostí, a neobávej se. že bych se objevil dříve, než budeš hotov!“

Domluvil a rychle mě opustil, snad ze strachu, abych nezměnil názor. Sledoval jsem ho, jak sestupuje s hory rychleji než horský kamzík, a brzy se ztratil ve vlnách ledovce.

Jeho vyprávění zabralo téměř celý den, a když odešel, stálo již slunce těsně nad obzorem. Věděl jsem, že si musím pospíšit se sestupem do údolí, nechci-li se dát překvapit tmou, ale srdce mě bolelo a šlo se mi těžce. Sestup po úzkých horských stezkách byl obtížný, unavoval mě a každý krok jsem musel uvážit. Navíc jsem měl hlavu plnou dojmů z uplynulého dne. Byla již hluboká noc, když jsem dorazil k odpočívadlu v polovině cesty a usedl u pramene. Mezi mraky, honícími se po obloze, prosvítaly hvězdy, přede mnou se tyčily tmavé borovice a všude kolem ležely na zemi polámané kmeny.

V hlavě se mi míhaly truchlivé a zmatené myšlenky a ani nelze vylíčit, jak těžce jsem nesl chvějivý třpyt hvězd a jak úzkostlivě jsem naslouchal každému závanu větru, jako by to byl temný zlý duch, který mě přichází zničit.

Za úsvitu jsem dorazil do Chamonix. Bez odpočinku jsem se okamžitě vrátil do Ženevy.

Octl jsem se v naprostém zmatení citů a připadal jsem si, jako bych na bedrech nesl horu, jejíž tíha pod sebou drtí celé mé zoufalství. V takovém stavu jsem se vrátil domů a předstoupil před rodinu. Můj divoký a rozháraný vzhled je vyděsil. Na jejich dotazy jsem zarytě mlčel a odmítal mluvit. Připadalo mi, jako bych byl v klatbě, jako bych neměl práva dovolávat se jejich lásky, jako bych se už nikdy nemohl těšit z jejich Společnosti. Ale přesto jsem je miloval a zbožňoval, i a abych je zachránil, rozhodl jsem se, že věnuji všechny síly onomu strašnému úkolu. Představa budoucí hrůzné práce způsobila, že mi každodenní povinnosti připadaly jako sen, a jedině myšlenka na mé dílo měla pro mě životní realitu.

KAPITOLA 18

Den po dni a týden po týdnu plynuly po mém návratu do Ženevy a já nemohl sebrat odvahu, abych začal se svou prací. Ačkoli jsem se bál případné pomsty zklamaného netvora, nebyl jsem schopen překonat odpor k úkolu, který mi byl vnucen. Zjistil jsem, že nového tvora ženského pohlaví budu moci vytvořit jen tehdy, jestliže strávím mnoho měsíců podrobným studiem a pracným bádáním. Doslechl jsem se o jakýchsi objevech anglického přírodovědce, jejichž poznání by pro úspěch mé práce bylo podstatné, a zamýšlel jsem časem dosáhnout otcova souhlasu k cestě do Anglie. Přidržoval jsem se však každé zmínky odkladu a zdráhal jsem se podniknout prvý krok v záležitosti, jejíž naléhavost mi začala připadat stále méně nezbytnou.

Také já jsem pocítil určitou změnu – můj až dosud celkem nevalný zdravotní stav se podstatně zlepšil, a měl jsem už mnohem klidnější mysl, pokud ji ovšem nepronásledovala vzpomínka na neblahý slib. Otec sledoval mou proměnu s radostí a všemi silami se snažil mě co nejvíce ochránit před občasnými záchvaty smutku, který se tu a tam náhle vracel, aby jako vše pohlcující černý mrak zastínil vycházející zářivé slunce. V takových chvílích jsem nalézal útočiště v naprosté samotě. Trávil jsem celé dny na jezeře sám ve člunu, pozoroval jsem mraky a naslouchal šumění vln, zamlklý a lhostejný. Svěží vzduch a sluneční paprsky mě však většinou uklidnily, a když jsem se vrátil, odpovídal jsem přátelům na jejich slova s úsměvem a veselejší náladou.

Po návratu z jedné projížďky mě otec vzal stranou a řekl mi: „S potěšením zjišťuji, že ses opět vrátil k dřívějším zábavám a že se pomalu stáváš zase sám sebou. Ale občas jsi ještě nešťasten a vyhýbáš se naší společnosti. Dlouho jsem rozvažoval, proč tomu asi je, a teprve včera jsem dospěl k závěru. Jestliže je správný, neostýchej se ho potvrdit. Jakékoliv zdráhání nebo falešné zábrany by byly zbytečné a způsobily by nám ještě větší utrpení.“

Při těchto slovech jsem se zachvěl a otec pokračoval:

„Přiznávám se ti, synu, že jsem se vždycky těšil na tvůj sňatek s naší drahou Alžbětou jako na pouto, které utuží naši rodinnou vzájemnost, a jako na podporu mého stáří. Od útlého dětství se máte rádi, spolu jste se učili a zdálo se mi, že se svými vlohami a zálibami k sobě dokonale hodíte. Jenže lidská zkušenost je tak slepá, že snad to, co jsem pro váš sňatek považoval za nejlepší podporu, jej snad zcela zničilo. Možná že se na Alžbětu díváš jen jako na sestru a vůbec netoužíš, aby se stala tvou ženou. Snad ses dokonce setkal s jinou dívkou a zamiloval ses do ní, a protože se domníváš, že je tvou povinností uzavřít sňatek s Alžbětou, je snad tento vnitřní boj příčinou bolestného zármutku, který tě zřejmě trápí.“

„Otče, uklidni se. Miluji svou sestřenku něžně a z celého srdce. Nesetkal jsem se s ženou, která by ve mně vyvolala tak vřelý obdiv a takovou lásku jako Alžběta. Mé budoucí Štěstí a plány jsou zcela spjaty s vyhlídkou na náš svazek.“

„Svými slovy jsi mi udělal, milý Viktore, takovou radost, jakou jsem už dávno nepocítil. Jestliže tak opravdu cítíš, budeme jistě šťastni, i když bolest, kterou jsme prožili, v nás zanechává stín. A jak rád bych rozptýlil zármutek, který se zřejmě usídlil v tvém srdci. Máš tedy nějaké námitky proti brzkému sňatku s Alžbětou? Prožité utrpení nás vytrhlo z každodenního klidu a já bych jej pro svůj věk i chorobu tak potřeboval. Jsi mladý a nedomnívám se, že by ti časný sňatek mohl při tvých majetkových poměrech nějak narušit plány do budoucna, zejména pokud jde o tvé postavení a zájmy. Nemysli si ovšem, že ti chci nějak vnucovat štěstí nebo že by mě odklad sňatku nějak vážně znepokojil. Vylož si má slova střízlivě a prosím tě, uvažuj o nich s důvěrou a upřímně.“

Mlčky jsem naslouchal otcovým slovům a teprve za chvíli jsem se zmohl na odpověď. V mysli se mi míhaly tisíce myšlenek a já se snažil dospět k nějakému rozhodnutí. Pomyšlení na okamžitý sňatek s Alžbětou mě však bohužel naplňovalo hrůzou a úzkostí. Byl jsem vázán slavnostním slibem, který jsem dosud nesplnil a který jsem se neodvažoval zrušit. Kolik asi utrpení by hrozilo mně a mé drahé rodině, kdybych dané slovo nesplnil! Cožpak bych se mohl účastnit slavnostního obřadu se smrtícím závažím kolem krku, táhnoucím mě k zemi? Napřed musím splnit svůj závazek a nechat odejít netvora a jeho družku. Teprve potom se budu moci radovat ze svazku, z kterého jsem si sliboval mír.

Vzpomněl jsem si rovněž na zamýšlenou cestu do Anglie. Také jsem ovšem mohl navázat zdlouhavou korespondenci s oněmi anglickými vědci, jejichž znalosti a objevy byly pro můj nynější záměr nezbytně nutné. Kdybych o informace požádal písemnou cestou, dlouho bych na ně čekal a jistě by nebyly vyčerpávající. Představa, že bych se měl do své hnusné práce pustit v otcově domě a současně přitom být v denním styku s rodinou, mi byla navíc nevýslovně odporná. Věděl jsem, že by mohlo dojít k různým strašlivým nehodám, a nejnepatrnější z nich by vynesla na světlo příběh, který by naplnil hrůzou všechny, kdo jsou se mnou spjati. Byl jsem si rovněž vědom toho, že bych často ztrácel sebeovládání a schopnost potlačovat ony trýznivé myšlenky, kterými budu posedlý po celou dobu své hrůzné činnosti. Proto by bylo lepší, kdybych byl daleko od svých blízkých. Jakmile svou práci začnu, jistě ji rychle dokončím, a potom se

budu moci klidně a šťastně vrátit k rodině. Až splním svůj slib, netvor navždy odejde. Nebo (tak si to má bláhová fantazie kreslila) by mohlo dojít k nějaké nehodě, která by ho zničila a navždy ukončila mé otroctví.

Tyto pocity určily mou odpověď otci. Vyslovil jsem přání navštívit Anglii, ale zamlčel jsem pravou příčinu své prosby a skryl je pod maskou nevzbuzující žádné podezření. Má slova zněla tak vážně, že jsem snadno přiměl otce k souhlasu. S radostí totiž zjistil, že jsem po tak dlouhém období hlubokého smutku, podobajícího se svou intenzitou a svými účinky šílenství, schopen těšit se z představy takové cesty. Také doufal, že změna prostředí a nejrůznější rozptýlení mě ještě před návratem domů postaví zcela na nohy.

Otec mi ponechal na vůli, jak dlouho se zdržím v cizině. Počítal jsem s několika měsíci, nejdéle s jedním rokem. Z prozíravosti učinil otec jen jedno: obstaral mi společníka. Aniž se se mnou dohodl, zařídil spolu s Alžbětou, že se ve Štrasburku ke mně připojí Clerval. To ovšem bylo na překážku samotě, kterou jsem pro provedení úkolu potřeboval, ale na začátku cesty mi přítelova přítomnost bude jen příjemná. Proto jsem se upřímně zaradoval, že budu ušetřen mnoha hodin osamělého zoufalého přemýšlení. A navíc by mě Jindřich mohl uchránit před případnou dotěrností mého nepřítele. Kdybych byl sám, jistě by se netvor občas pokoušel mi vnutit svou strašnou společnost, aby mi připomínal můj úkol nebo se přesvědčoval o jeho postupu!

Rozhodl jsem se proto odcestovat do Anglie co nejdříve a rozumělo se samo sebou, že ihned po návratu dojde k sňatku s Alžbětou. Vzhledem k pokročilému věku bylo otci každé pomyšlení na další odklad proti mysli. Pro mě znamenal sňatek jedinou odměnu za nenáviděnou dřinu, jedinou útěchu za nesrovnatelné utrpení, vyhlídku na den, kdy osvobozen od svého mrzkého otroctví se budu moci hlásit k Alžbětě a spolu s ní zapomenout na minulost.

Připravoval jsem se na cestu; pronásledovala mě však přitom jedna myšlenka a naplňovala mě strachem a neklidem. Byla to představa, že po dobu mé nepřítomnosti to bude má rodina žít v nevědomosti o existenci nepřítele, podrážděného snad mým odjezdem, a nechráněna před jeho útoky. Netvor ovšem slíbil, že mě bude sledovat na všech mých cestách; snad mě tedy opravdu bude doprovázet do Anglie? Tato představa byla sice sama o sobě strašná, ale přece jen uklidňující, protože alespoň zaručovala bezpečnost mé rodině. Přesto jsem se bál, že tu zůstane. Ale po celou dobu, v níž jsem byl hnán svou chorobnou ctižádostí, řídil jsem se okamžitými popudy a ty mi i nyní důrazně napovídaly, že stvůra půjde za mnou a nebude proto moci ohrožovat svými úklady nikoho z mých drahých.

Koncem září jsem opět opustil svou vlast. Cestu jsem podnikal z vlastního rozhodnutí, a Alžběta proto neměla námitek. Zneklidňovala ji však představa, že vzdálen od ní budu trpět záchvaty smutku a žalu, a právě proto požádala s otcem Clervala, aby mi dělal společnost. Jak je jen muž slepý k nespočetným drobným pozornostem, kterými mu ženská láska pomáhá upravovat cestu. Alžběta si vroucně přála, abych se vrátil co nejdříve, ale řada pošetilých předsudků jí zapečetila ústa. Vyprovázela mě mlčky a se slzami v očích. Zcela lhostejný ke všemu, co se dalo kolem, vrhl jsem se do kočáru, který mé měl odvézt, a ani jsem si téměř neuvědomoval kam. Jediné, nač jsem nezapomněl – a při tomto pomyšlení mě sevřel trpký strach –, bylo nařídit, aby mi zabalili chemické přístroje a dali mi je s sebou do mých zavazadel. Naplněn hroznými předtuchami projížděl jsem krásnými krajinami, ale mé oči se upíraly do prázdna a nic nevnímaly. Nemohl jsem myslit na nic jiného než na účel své cesty a na práci, kterou musím provést, než uskutečním své dílo.

Za mdlé netečnosti uběhlo mnoho dnů a projel jsem mnoho mil, než jsem dorazil do Štrasburku. Tam jsem dva dny čekal na Clervala. Přijel. Jak velký byl mezi námi rozdíl! Každý zážitek mu byl nový, radoval se z krásy zapadajícího slunce a byl ještě šťastnější, když viděl jeho východ, hlásající příchod nového dne! Ukazoval mi proměnlivost krajin a měnící se barvy oblohy. „To je pravý život!“ zvolal. „Teprve teď se umím z něj radovat! Ale proč jsi ty, můj milý Frankensteine, tak malomyslný a smutný?“ Opravdu jsem byl pohroužen v chmurné myšlenky a nevnímal jsem ani zapadající večernici, ani vycházející slunce, které se zlatě zrcadlilo v Rýně. – Vy, můj příteli, byste se mnohem více potěšil četbou deníku, v němž Clerval sledoval průběh cesty vnímavým a radostným zrakem, než posloucháním mých úvah. Jsem ubohý nešťastník pronásledovaný kletbou, která zahradila všechen přístup radosti.

Rozhodli jsme se, že se ze Štrasburku budeme plavit po Rýnu člunem až do Rotterdamu, kde nasedneme na loď plující do Londýna. Na této cestě jsme míjeli mnoho ostrůvků zarostlých vrbovím a viděli mnoho krásných měst.

Zůstali jsme jeden den v Mannheimu a pátého dne po odjezdu ze Štrasburku jsme dorazili do Mohuče. Pod Mohučí nabývá tok Rýna barvitějšího rázu. Reka prudce teče a v mnoha zákrutech se vine mezi sice nevysokými, ale sráznými a překrásnými kopci. Viděli jsme mnoho hradních zřícenin tyčících se na okrajích skal a obklopených vysokými hlubokými černými lesy. Tato část Rýna má opravdu nezvykle pestrý kolorit. Na jednom místě je vidět rozeklané kopce a hradní zříceniny shlížející dolů na srázná úbočí a tmavý tok Rýna; a hned za dalším zákrutem se nečekaně objeví pohled na mírné stráně se zelenými vinicemi, klikatící se řeku a lidnatá města.

Cestovali jsme v době vinobraní, a jak jsme se plavili po proudu, naslouchali jsme zpěvům dělníků. Potěšily dokonce i mě, sklíčeného a neustále trýzněného mučivými předtuchami. Ležel jsem na dně člunu a při pohledu na široce rozklenutou modrou oblohu jako bych do sebe vpíjel klid, který už mi byl tak dlouho odepřen. A jestliže jsem krásu cítil i já, jaké už jen mohly být Jindřichovy dojmy? Připadalo mu, že byl přenesen do pohádkové říše, a radoval se tak, jak to lidé jen zřídka dokáží. „Už jsem viděl," řekl, „nejkrásnější krajiny své vlasti a navštívil jsem jezera u Lucernu i v Uri. Tam spadají zasněžené hory téměř kolmo až do jezerních vod a vrhají černé neprostupné stíny, které by vyvolávaly chmurný a smutný dojem, nebýt zelených ostrůvků osvěžujících zrak svým veselým vzhledem. Viděl jsem, jak jsou tato jezera bičována bouří, jak vichr brázdí hladinu divokými víry, a člověk si pak dovede představit, jak asi vypadá vodní smršť na moři. Viděl jsem, jak vlny divoce narážejí na úpatí hory, kde lavina zasypala kněze a jeho milenku, jejichž umírající hlasy prý jsou stále ještě slyšet v okamžicích, kdy se noční vítr ztiší. Viděl jsem nejkrásnější švýcarské hory a nejpůvabnější švýcarská údolí, ale tento kraj se mi, Viktore, líbí mnohem více než všechny naše zázraky. Švýcarské hory jsou velebnější a tajemnější, ale v březích této nádherné řeky je zakleto kouzlo, s jakým jsem se až dosud nikdy nesetkal. Pohleď na ten hrad, který se tu tyčí nad srázem, a na jiný tam na ostrůvku, téměř skrytý větvemi krásných stromů! A podívej se tam na tu skupinu dělníků vycházejících z vinice a na onu vesničku, napůl schovanou v úbočí hory! Duch, který obývá a střeží tato místa, je určitě člověku bližší než ten, který kupí ledovce nebo žije v ústraní na nedostupných vrcholcích hor naší vlasti!"

Za Kolínem jsme dorazili do holandské nížiny a rozhodli jsme se pokračovat v cestě dostavníkem, protože vítr byl nepříznivý a proud řeky byl příliš pozvolný, než aby nás nesl vpřed.

Na tomto úseku cesty už nebyla krajina tak krásná, aby poutala naši pozornost; několik dní nato jsme dojeli do Rotterdamu, odkud jsme se plavili do Anglie. Jednoho jasného rána koncem října jsem poprvé spatřil bílé útesy doverské. Břehy Temže nám ukázaly novou krajinu: byly ploché, ale úrodné, a téměř každé město bylo poznamenáno vzpomínkou na nějakou historickou událost. Spatřili jsme pevnost Tilbury a vzpomněli jsme si na španělskou Armádu. Gravesend, Woolwich a Greenwich byla místa, o nichž jsem slyšel dokonce ve své vlasti.

A konečně jsme uviděli početné štíhlé londýnské věže. Nad všemi se tyčila kupole chrámu svatého Pavla a věž Toweru, tak proslaveného v dějinách Anglie.

KAPITOLA 19

V Londýně jsme si hodlali odpočinout a rozhodli jsme se, že v tomto krásném a slavném městě strávíme několik měsíců. Clerval toužil po seznámení s vynikajícími osobnostmi, které tehdy v Londýně žily, ale mně na nich nezáleželo. Zajímal mě především způsob, jak získat informace nutné pro splnění svého slibu, a proto jsem rychle rozeslal doporučující dopisy, které jsem si přivezl a které byly určeny nejvýznamnějším anglickým přírodovědcům.

Kdyby k této cestě bylo došlo v šťastných dobách mého studia, byla by mi poskytla nevýslovnou radost. Ale můj život byl zasažen snětí a já jsem jednotlivé vědce vyhledal jen proto, abych od nich získal přehled o stavu jejich bádání a informace o nových objevech, které pro mou práci byly nezbytné. Společnost mi vadila a jen o samotě jsem se mohl věnovat věcem pozemským a nepozemským, neboť Jindřichův hlas mi dodával útěchy a já jsem se tak mohl oddat klamu přechodného klidu. Ale všetečné, nudné a veselé obličeje mi opět vnášely do srdce zoufalství. Viděl jsem, jak mezi mnou a mými bližními je nepřekonatelná přehrada, zpečetěná Vilémovou a Justýninou krví, a přemýšlení o událostech spjatých s těmito jmény mi naplňovalo duši strachem.

Avšak v Clervalovi jsem spatřoval obraz svého dřívějšího já; byl zvídavý a snažil se získat zkušenosti a znalosti. Studium odlišných mravů londýnské společnosti bylo pro něj nevyčerpatelným zdrojem zábavy i poučení. Současně také sledoval záměr, kterým se už dlouho zabýval. Chtěl navštívit Indii, protože byl přesvědčen, že by svou znalostí různých indických jazyků a vědomostmi o indických poměrech, získanými předchozím studiem, mohl podstatně přispět k rychlejšímu postupu kolonizace a obchodu. A právě pobyt v Anglii mu mohl dopomoci k uskutečnění tohoto plánu. Měl neustále plno práce a jediným stínem jeho činorodosti byla má netečná a smutná nálada. Pokoušel jsem se ji co nejvíce skrývat, abych mu nekazil radost, kterou musí cítit každý, kdo vstupuje do nového životního údobí, nerušeného starostí nebo trpkými vzpomínkami. Často jsem odmítal ho doprovázet a předstíral jiný závazek, jen abych mohl zůstat sám. Také jsem už začal sbírat podklady potřebné pro svůj nový pokus, a to byla pro mě muka. Připadal jsem si jako odsouzenec v temné cele, jemuž bez ustání padá na hlavu kapka vody za kapkou. Každá myšlenka, kterou jsem věnoval svému plánu, mě nesmírně rozdírala a. každé slovo, které jsem v tomto smyslu pronesl, mi rozechvívalo rty a rozbušilo srdce.

Po delším pobytu v Londýně jsme dostali dopis od jakéhosi známého ze Skotska, který nás kdysi v Ženevě navštívil. Zmiňoval se o krásách svého rodného kraje a zval nás, abychom k němu zajeli na sever do Perthu, kde bydlí. Clerval velmi dychtil přijmout jeho pozvání, a ačkoli jsem se stranil společnosti, přál jsem si opět spatřit hory a bystřiny a všechny ty zázraky, jimiž příroda zdobí svá vyvolená místa.

Přijeli jsme do Anglie koncem října a nyní byl únor. Rozhodli jsme se proto, že svou cestu na sever nastoupíme až za měsíc. Při této výpravě jsme nehodlali jet hlavní silnicí do Edinburghu, ale chtěli jsme navštívit Windsor, Oxford, Matlock a cumberlandská jezera, a to tak, abychom k cíli své cesty dorazili koncem července. Zabalil jsem své chemické přístroje a materiál, který jsem si opatřil, rozhodnut, že svou práci dokončím v nějakém ztraceném koutě v severních vysočinách Skotska.

Opustili jsme Londýn 27. března. Několik dní jsme zůstali ve Windsoru a potulovali se po krásných lesích jeho okolí. Pro nás, horaly, to byl nezvyklý kraj: majestátní duby, množství zvěře a stáda statných jelenů byly pro nás něco zcela nového.

Z Windsoru jsme pokračovali v cestě do Oxfordu. Když jsme přijeli do tohoto města, překypovala naše mysl vzpomínkami na události, které se odehrály před více než jeden a půl stoletím. Zde shromáždil svá vojska Karel I. Toto město mu zachovalo věrnost i tehdy, když se ho celý národ zřekl a přidal se k praporu parlamentu a svobody. V Oxfordu jsme nalézali na každém kroku svědectví minulosti a s potěšením jsme sledovali její stopy. I kdyby vzpomínky na historické události neposkytovaly požitek samy o sobě, byl vzhled města dostatečně krásný, aby se mu člověk obdivoval. Universitní koleje jsou starobylé a malebné, ulice jsou téměř všechny nádherné a sličná Temže, která protéká kolem města překrásně zelenými lukami, rozlévá doširoka své klidné vody, v nichž se mezi věkovitými stromy odrážejí velebné věže a kupole města.

Radoval jsem se z těchto zážitků, ale mou radost ztrpčovaly vzpomínka na minulost i chmurná předtucha budoucnosti. Vyrůstal jsem v klidu a štěstí. V mládí mě nikdy nevyhledala nespokojenost, a jestliže mě už někdy přemohla nuda, pak pohled na přírodní krásu nebo na skvělé či vynikající dílo lidského ducha vždy dokázal zaujmout mé srdce a vyvolat změnu mé nálady. Teď jsem byl jako roztříštěný strom, mou duši zasáhl šíp a stále jsem si uvědomoval, že budu žít jen proto, abych na krátkou dobu byl ubohým příkladem ztroskotaného člověka, jehož ostatní budou litovat a který bude sám sobě nesnesitelný.

V Oxfordu jsme pobyli dost dlouho. Potulovali jsme se po okolí a snažili se nalézt všechna místa, která jsou nějak spjata s nejbouřlivějším údobím anglických dějin. Naše krátké objevitelské výpravy se často prodlužovaly návštěvami dalších cílů, které se naskytly. Navštívili jsme například hrob slavného Hampdena a pole, na němž tento vlastenec padl. Na chvíli se má mysl povznesla od nízkých a trapných obav k úvahám o ušlechtilých idejích svobody a sebeobětování, o nichž svědčily památníky a upomínky. Na okamžik jsem se odvážil shodit okovy a rozhlédnout se svobodné a bez zábran, ale řetězy se mi zadřely do masa a já jsem opět sklesl, chvějící se a bez naděje, do svého ubohého já.

S lítostí jsme opustili Oxford. Naše cesta vedla do Matlocku, kde jsme strávili několik dní. Okolí Matlocku se podobá švýcarské krajině, ale všechno je nižší a zeleným pahorkům chybí bílá čelenka vzdálených Alp, která všude ční nad zalesněnými horami mé vlasti. Navštívili jsme nádhernou jeskyni a malé sbírky přírodních zajímavostí, které tam jsou vystaveny stejným způsobem jako ve sbírkách v Servoxu a v Chamonix. Když Jindřich pronesl jméno Chamonix, zachvěl jsem se a naléhal na odjezd z Matlocku, s nímž byl nyní náhle spjat strašný výjev z nedávné minulosti.

Z Derby jsme pokračovali dále na sever a strávili jsme dva měsíce v Cumberlandu a Westmorlandu. Tam jsem si připadal téměř jako uprostřed švýcarských hor. Malá sněžná pole, která dosud ležela na severních úbočích hor, jezera a prudké toky kamenitých bystřin mi důvěrně připomínaly milovanou krajinu. Také zde jsme poznali několik zajímavých osobností a přátelství, která jsme s nimi uzavřeli, mě téměř naplnila nepravým štěstím. Clervalova radostná nálada byla podstatně větší než má, jeho intelekt a schopnosti se ve společnosti vzdělanců rozvíjely a dosahovaly takové šíře, o níž se mu ani nesnilo. Dosud se zřejmě stýkal s lidmi nedosahujícími jeho úrovně. „Dokázal bych tady strávit celý život," řekl mi jednou, „a mezi těmito horami by se mi asi nestýskalo ani po Švýcarsku, ani po Rýnu."

Zjistil však také, že cestování přináší kromě radostí také nesnáze. Aby mohl přijímat nové vjemy, má člověk nervy neustále napjaté, a v okamžiku, kdy zjistí, že jeho pozorovací schopnosti se otupují, musí opustit místo radostného odpočinku, jen aby vyhledal něco nového, co upoutá jeho pozornost a co stejně opět opustí kvůli dalším novým dojmům.

Neměli jsme ještě ani čas navštívit všechna cumberlandská a westmorlandská jezera a seznámit se se všemi zajímavými obyvateli tohoto kraje, a už jsme se museli vydat na další cestu. Termín schůzky s naším skotským přítelem se přiblížil. Nelitoval jsem toho. Už delší dobu jsem se nevěnoval svému úkolu a bál jsem se následků netvorova zklamání. Vždyť třeba zůstal ve Švýcarsku, aby se pomstil mým příbuzným. Tato myšlenka mě pronásledovala s utkvělou úporností a mučila v každé chvíli, kdy bych byl mohl urvat trochu klidu a pohody. Na dopisy jsem čekal s horečnatou netrpělivostí. Jestliže se zpozdily, byl jsem nešťasten a

dorážely na mě tisíceré obavy, a když došly a já uviděl Alžbětino nebo otcovo písmo, téměř jsem se neodvážil je otevřít a přečíst, abych se neutvrdil o svém osudu. Někdy jsem měl pocit, že mě netvor sleduje a že by mě mohl zavražděním přítele vyburcovat z nečinnosti. Kdykoli mě takový nápad posedl, neopouštěl jsem Jindřicha ani na chvíli a šel jsem s ním jako stín, abych ho uchránil před zuřivostí jeho domnělého nepřítele. Měl jsem pocit, jako bych byl já sám spáchal nějaký velký zločin a vědomí zlého skutku mě pronásledovalo. Byl jsem nevinný, ale přivolal jsem si na hlavu strašnou kletbu, stejně strašnou jako spáchaný zločin.

Edinburgh jsem prohlížel netečně a lhostejně, a přece má toto město předpoklady zaujmout i sebenešťastnějšího člověka. Clervalovi se Edinburgh nelíbil tak jako Oxford, protože mu starobylost anglického města byla bližší. Ale krása a pravidelnost nového Edinburghu, jeho romantický zámek a okolí, nejkouzelnější na světě, ho odškodnily za změnu a naplnily radostí a obdivem. Já jsem se však nemohl dočkat příjezdu do cíle naší cesty.

Za týden jsme odjeli z Edinburghu, a pres Coupar a Saint Andrew's jsme přicestovali podél břehů Taye do Perthu, kde už čekal náš přítel. Neměl jsem však náladu smát se a povídat si z neznámými a přizpůsobovat se jejich způsobům a záměrům tak, jak se od hosta očekává, a proto jsem Clervalovi navrhl, že procestuji Skotsko sám. „Ty se tu pobav," řekl jsem, „a čekej na mě. Odjedu na jeden nebo dva měsíce, prosím tě však, nesnaž se mě hledat. Dopřej mi na krátký čas klidu a samoty, a až se vrátím, budu už snad veselejší a lépe se ti budu přizpůsobovat."

Jindřich mě chtěl odradit od mého úmyslu, když však zjistil, jak na něm trvám, přestal naléhat. Prosil mě pouze, abych mu často psal. „Raději bych byl s tebou na tvých osamocených toulkách než s těmito Skoty, které neznám. Vrať se proto brzy, příteli, abych se opět mohl cítit jako doma, a to za tvé nepřítomnosti nemohu."

Odjel jsem a rozhodl, se vyhledat nějaké opuštěné místo ve Skotsku a v ústraní dokončit své dílo. Naprosto jsem nepochyboval o tom, že mě netvor sleduje a že ke mně přijde, až skončím, aby převzal svou družku.

Při hledání vhodného místa pro své pokusy jsem přešel vysočinu severního Skotska a usadil se na jednom z pustých ostrůvků Orknejí. Bylo to místo jako stvořené pro mou práci, sotva víc než skála, jejíž stěny byly neustále bičovány vlnami. Skalnatá půda stěží poskytovala pastvu několika ubohým kravičkám a rodila trochu ovsa pro své obyvatele; bylo to pět lidí, jejichž vyhublé a zakrslé údy svědčily o ubohém údělu. Zelenina a chléb, pokud si takový přepych mohli dopřát, a dokonce čerstvá voda se musely dovážet z pevniny, vzdálené asi pět mil.

Na celém ostrůvku byly tri bídné chatrče a při mém příjezdu byla jedna z nich prázdná. Najal jsem ji. Měla jen dvě místnosti a ty svědčily o nejstrašnější nouzi a bídě. Došková střecha byla propadlá, stěny byly bez omítky a dveře vypadlé z čepů. Dal jsem chatrč opravit, nakoupil několik kousků nábytku a usadil se v ní. Jinde by tato událost jistě vzbudila pozornost, ale ostrované nouzí a strašnou chudobou úplně zlhostejněli. Žil jsem tedy mezi nimi neobtěžován, nikdo si mě nevšímal, sotva mi děkovali za tu trošku jídla a šatstva, kterou jsem jim poskytoval – tak dokáže utrpení otupit i nejprostší lidské city! V takovém ústraní jsem věnoval den práci, ale večer, když to počasí dovolilo, jsem chodil na kamenitý mořský břeh a naslouchal vlnám, které se s hukotem tříštily u mých nohou. Byla to jednotvárná, ale přesto neustále se měnící krajina. Vzpomínal jsem na Švýcarsko, jak se lišilo od tohoto opuštěného a hrozného kraje. Hory jsou tam pokryty vinicemi a na rovinách jsou hustě rozsety domky. V jasných jezerech se odráží jemně modrá obloha, a když vítr rozčeří hladinu, pak šepot jezerních vln připomíná při srovnání s burácením rozlehlého oceánu hru veselého dítěte.

Takovým způsobem jsem dělil svůj čas ze začátku, ale postupně se mi práce víc a víc ošklivila a hnusila. Někdy jsem nedokázal vkročit do laboratoře několik dní za sebou, jindy zase jsem se lopotil ve dne v noci, abych dílo dokončil. Byla to opravdu špinavá práce, do níž jsem se tu pustil. Při prvním pokusu mi jakési posedlé nadšení zakrylo hrůzu mého počínání, mysl byla soustředěně upřena na skončení práce a oči neviděly její odpornost. Jenže k druhému pokusu jsem přikročil s chladnou myslí a srdce mi často krvácelo při pohledu na dílo mých rukou.

V takovém postavení, zabrán do nesmírně odporné práce a pohřížen do samoty, v níž mě ani na okamžik nemohlo nic odtrhnout od hrozné současnosti, začala se mi občas kalit mysl, stával jsem se neklidným a nervózním. Každou chvíli jsem měl strach, že se setkám se svým pronásledovatelem. Občas jsem seděl s očima upřenýma k zemi a bál jsem se je pozdvihnout, abych snad nezahlédl postavu, které jsem se tolik děsil. Obával jsem se také odejít z dohledu ostrovanů, abych se neoctl sám a aby on nepřišel domáhat se své družky. Nepřestával jsem pracovat a dosáhl jsem už značných výsledků. Hleděl jsem vstříc ukončení své práce s chvějící se dychtivou nadějí, o níž jsem se neodvážil pochybovat, ale která byla prostoupena chmurnými předtuchami zla, jež mi svíraly srdce v hrudi.

KAPITOLA 20

Jednoho večera jsem seděl v laboratoři, slunce již zapadlo a nad mořem právě vycházel měsíc. Již se stmívalo, a proto jsem zůstal nečinně sedět a uvažoval, zda mám na dnešek nechat práce, nebo pilně pokračovat a tak uspíšit její ukončení. Jak jsem seděl, začal jsem znovu přemýšlet o tom, co se stane a jaký výsledek bude mít má nynější námaha. Před třemi lety jsem se zabýval stejným problémem a vytvořil jsem zlosyna, jehož nesrovnatelná surovost mi zlomila srdce a navždy je naplnila nejtrpčími výčitkami. Nyní jsem se chystal vytvořit nového tvora, jeho družku, o jejíž povaze jsem rovněž nic nevěděl. Mohla být desettisíckrát horší než její druh a libovat si v samoúčelném vraždění a ubližovat lidem. On přísahal, že opustí lidskou společnost a bude se ukrývat v pustinách. Ona však nepřísahala. Ona, která se také s veškerou pravděpodobností stane myslícím a uvažujícím tvorem, by mohla odmítnout podřídit se dohodě uzavřené před jejím vznikem. Oba by se také mohli navzájem nenávidět. Ten, který už žije, proklíná svou ohyzdnost. Nemohl by se jí tedy ještě více děsit, až se mu objeví před očima v ženské podobě? Také ona by se mohla od něho s odporem odvrátit a přiklonit se k lidské kráse, mohla by ho opustit, a on by byl zase sám, rozlícen novou urážkou – být opuštěn tvorem vlastního rodu.

I kdyby opustili Evropu a usídlili se v pustinách Nového světa, vznikly by jako jeden z prvních výsledků vztahu, po němž netvor toužil, děti, a na zemi by se rozmnožila rasa stvůr, které by mohly život lidí ohrozit a naplnit děsem. Měl jsem tedy právo uvalit pro vlastní záchranu toto prokletí na budoucí pokolení? Dal jsem se zviklat klamnými důvody tvora, kterého jsem stvořil, jeho hrozby mě vyvedly z míry, ale tehdy poprvé jsem si náhle uvědomil nesprávnost svého slibu. Zachvěl jsem se při pomyšlení, že by mě budoucí staletí mohla proklínat jako morovou nákazu, jako člověka, který neváhal ze sobeckých důvodů vykoupit si vlastní klid za cenu snad i existence celého lidstva.

Chvěl jsem se a náhle se mi téměř zastavilo srdce: vzhlédl jsem a ve světle měsíce jsem oknem spatřil netvora. S odporně šešklebenou tváří pohlížel na mě, jak tu sedím a plním úkol, který mi uložil. Ano, sledoval mě tedy při mých cestách, číhal v lesích, skrýval se v jeskyních nebo se uchyloval do rozlehlých opuštěných vřesovišť, a nyní přišel, aby se ujistil, jak má práce postupuje, a vymáhal splnění mého slibu.

Pohlédl jsem na něj a v jeho obličeji jsem nalezl výraz nejvyšší zloby a proradnosti. S hrůzou jsem si připomněl slib, že stvořím tvora jemu podobného, a chvěje se vzteky roztrhal jsem na kusy věc, na níž jsem pracoval. Když netvor spatřil, jak jsem zničil tvora, na jehož budoucím životě záviselo jeho štěstí, zmizel s výkřikem plným ďábelského zoufalství a pomsty.

Vyšel jsem z laboratoře, zamkl dveře a zapřísáhl se slavnostně v duchu, že se už nikdy k této práci nevrátím. Potom jsem odešel nejistým krokem do svého pokoje. Byl jsem sám, nablízku nebyl nikdo, kdo by rozptýlil můj smutek a zbavil mě těžké sklíčenosti a hrozných představ.

Uplynulo několik hodin, zůstával jsem u okna a pohlížel na moře. Bylo téměř nehybné, protože se vítr uklidnil a celá příroda odpočívala pod okem klidného měsíce. Na vodní hladině se pohybovalo jen několik málo rybářských lodí a tu a tam zanesl vánek na břeh zvuk hlasů, jak rybáři na sebe volali. Cítil jsem ticho, ačkoli jsem si ani neuvědomoval jeho úplnou hloubku, až náhle můj sluch zachytil zvuk vesel dopadajících blízko břehu do vody a nedaleko mého domku přistál člun.

Za několik minut jsem zaslechl zaskřípění dveří, jako by se někdo snažil je tiše otevřít. Chvěl jsem se od hlavy až k patě, tušil jsem, kdo to je, a chtěl jsem probudit někoho z vesničanů, kteří žili v nedaleké chatrči. Přemohl mě však pocit bezmoci, tak častý v hrůzných snech, kdy se člověk marně snaží uprchnout před hrozícím nebezpečím a zůstává přikován k zemi.

Náhle jsem zaslechl v chodbě zvuk kroků, dveře se otevřely a netvor, jehož příchodu jsem se obával, vešel. Zavřel dveře, přistoupil ke mně a tiše pravil:

„Zničil jsi dílo, které jsi počal, co máš v úmyslu? Odvažuješ se porušit daný slib? Snášel jsem útrapy a nouzi, odešel jsem ze Švýcarska s tebou, putoval jsem po březích Rýna, mezi jeho zelenými ostrůvky, a přelézal vrcholky jeho hor. Mnoho měsíců jsem pobýval ve vřesovištích Anglie a v pustinách Skotska. Snášel jsem neuvěřitelnou únavu, zimu a hlad – a ty se odvažuješ zničit mou naději?“

„Odejdi! Zrušil jsem svůj slib, nikdy už nestvořím tvora podobného tobě, stejně znetvořeného a zlého!“

„Snažil jsem se přesvědčit tě po dobrém, ale nezasloužíš si mé shovívavosti! Nezapomeň, že jsem silný a mohu ti tak ublížit, že budeš nenávidět i denní světlo. Stvořil jsi mě, ale já jsem tvůj pán – uposlechni!“
„Hodina mé nerozhodnosti přešla a přichází doba tvé moci. Tvé výhružky mě nemohou donutit vykonat zhoubné dílo, naopak, utvrzují mě v přesvědčení, že ti nesmím vytvořit společníka v konání zla. Mám snad chladnokrevně poslat na svět dalšího netvora, jehož jediným potěšením bude smrt a zkáza? Odejdi! Jsem neoblomný a tvá slova jen ještě více jitří mou nenávist!“

Netvor četl v mé tváři neodvolatelné rozhodnutí a v bezmocné zlobě skřípal zuby: „Má snad každý muž najít pro sebe ženu, každé zvíře svou družku, a jen já mám zůstat sám? Kdykoli jsem k někomu projevil náklonnost, opětoval mi ji odporem a nevraživostí. Člověče! Můžeš mě nenávidět, ale měj se na pozoru! Tvůj čas uplyne v hrůze a utrpení a brzy dopadne úder, který tě navždy zbaví štěstí! Máš snad ty být šťasten, a já se mám svíjet v hluboké ubohosti? Můžeš zničit mé ostatní vášně, ale pomsta mi zůstane, pomsta od nynějška cennější než světlo nebo jídlo! Snad zemřu, ale napřed budeš ty, můj tyran a trýznitel, proklínat slunce, zářící nad tvým utrpením! Měj se na pozoru, neznám strach, a proto jsem silný! Budu tě sledovat lstivě jako had, abych tě v pravou chvíli uštknul. Člověče, křivdu, kterou jsi spáchal, odpykáš!"

„Přestaň, netvore, a neotravuj ovzduší svými hrozbami! Oznámil jsem ti své rozhodnutí a nejsem natolik zbabělý, abych ustoupil před slovy. Odejdi, jsem nesmiřitelný!"

„Dobrá, půjdu, ale pamatuj si: o tvé svatební noci budu s tebou!"

Vyskočil jsem a zvolal: „Bídáku! Než podepíšeš můj rozsudek smrti, raději se ujisti, abys sám byl v bezpečí!"

Chtěl jsem se na něj vrhnout, ale uklouzl mí a rychle vyběhl z domku. Za několik okamžiků jsem viděl, jak ve člunu letí po vodě rychle jako šíp, a brzy se ztratil mezi vlnami.

Vše opět ztichlo, ale jeho slova mi zněla v uších. Byl jsem rozpálen vzteklou touhou pronásledovat vraha svého klidu a svrhnout ho do moře. Rychle a rozčileně jsem přecházel po místnosti, zatímco si má fantazie vymýšlela tisíce trýznivých a mučivých představ. Proč jsem za ním neběžel a neutkal se s ním v zápase na život a na smrt? Dopustil jsem, aby odplul, a on míří k pevnině! Zachvěl jsem se při pomyšlení, kdo by mohl být další obětí zasvěcenou jeho neukojitelné pomstě. A potom jsem si znovu připamatoval jeho slova: „O tvé svatební noci budu s tebou!" Tedy takové období mi bylo vymezeno pro naplnění mého osudu! V onu hodinu tedy budu muset zemřít a tím ukojit a uhasit jeho zlobu! Tato vyhlídka ve mně nevyvolala strach, ale když jsem pomyslel na milovanou Alžbětu, na její slzy a nekonečný zármutek, až zjistí, že její ženich byl tak krutě od ní odtržen, vytryskly mi poprvé po mnoha měsících z očí slzy a rozhodl jsem se, že svému nepříteli nepodlehnu bez krutého boje.

Noc uplynula a nad mořem vyšlo slunce. Uklidnil jsem se, pokud se dá nazvat uklidněním, když prudká zuřivost klesne do hlubin beznaděje. Odešel jsem z domku, kde předešlé noci došlo k hrůznému sporu, a procházel jsem se po mořském břehu, který jsem kdysi považoval za téměř nepřekonatelnou přehradu mezi sebou a ostatním světem. Dokonce se mě zmocnilo přání, aby tomu tak opravdu bylo. Zatoužil jsem po tom, strávil svůj život na této holé skále, sice bez vzruchů, ale bez nebezpečí náhlého, prudkého utrpení. Jestliže se vrátím, bude můj život obětován, nebo budu přihlížet, jak ti, koho nejvíce miluji, umírají ve spárech démona, kterého jsem sám stvořil.

Přecházel jsem po ostrově jako neklidný duch oddělený od všeho, co miluje, a nešťastný ve svém osamocení. V poledne, kdy slunce vystoupilo nejvýše na obloze, lehl jsem si do trávy a přemohl mě hluboký spánek. Předešlou noc jsem celou probděl, byl jsem rozrušen a oči jsem měl zardělé bděním a utrpením. Spánek mě osvěžil, a když jsem se probudil, vrátilo se mi vědomí, že jsem příslušníkem lidského rodu, a začal jsem uvažovat s větší rozvahou o minulých věcech. Ale zlosynova slova mi stále zněla v uších jako umíráček, připadala mi jako sen, ale přece byla jasnou a zdrcující skutečností.

Slunce zatím sestoupilo níž k obzoru. Seděl jsem stále na břehu a sytil trýznivý hlad ovesnou plackou, když jsem náhle spatřil, jak blízko mě přistává rybářský člun. Jeden z mužů mi přinesl balíček. Byly v něm dopisy ze Ženevy a jeden dopis od Clervala. Prosil mě, abych za ním přijel. Psal, že ve Skotsku zbytečně marní čas, že přátelé, s nimiž se v Londýně sblížil, ho ve svých listech žádají, aby se vrátil a dokončil otevřená jednání o svých indických plánech. Nemůže už proto odjezd déle odkládat, ale protože je pravděpodobné, že se v Londýně zdrží jen krátce a že bude možná muset odcestovat co nejrychleji, prosí mě, abych mu poskytl svou společnost na tak dlouho, jak jen budu moci. Proto mě vyzýval, abych odjel ze svého odlehlého ostrova a setkal se s ním v Perthu, odkud bychom cestovali spolu na jih. Clervalův dopis mě vlastně znovu volal do života, a tak jsem rozhodl, že za dva dny opustím ostrov.

Jenže ještě před odjezdem jsem musel splnit povinnost, která ve mně vyvolávala hrůzu. Bylo třeba připravit chemické přístroje na přepravu, a to znamenalo vejít do místnosti, kde jsem vykonával svou hnusnou práci, a vzít do rukou ony nástroje, na které jsem se díval jen s odporem. Příštího dne, za úsvitu, jsem sebral dostatečnou odvahu a odemkl dveře laboratoře. Na podlaze ležely rozházené zbytky napůl dokončeného tvora a mně téměř připadalo, jako bych byl znetvořil živé maso lidské bytosti. Chvíli jsem postál, musil jsem se totiž opanovat, a pak jsem vešel dovnitř. V chvějících se rukou jsem vynesl přístroje z místnosti, ale usoudil jsem, že bych tam neměl nechat ony zbytky, protože by mohly vyvolat hrůzu a podezření vesničanů. Vložil jsem je proto do koše, zatížil jej kameny a rozhodl se vhodit vše ještě tuto noc do moře. Pak jsem se posadil na břeh, abych tam vyčistil a uklidil své přístroje.

Nic nebylo úplnější než změna, k níž došlo v mých pocitech od oné noci, kdy se objevil netvor. Dříve jsem pohlížel na svůj slib s chmurným zoufalstvím, jako na něco, co musí být vykonáno, ať budou následky jakékoli. Nyní mi připadalo, jako by mi někdo s očí sňal pásku a jako bych poprvé viděl jasně. Ani na jediný okamžik mě nenapadlo, že bych měl znovu začít svou práci. Hrozba, kterou jsem vyslechl, mi tížila mysl, ale naprosto jsem neuvažoval o tom, abych ji nějakým dobrovolným činem odvrátil. V duchu jsem usoudil, že vytvořit tvora stejného, jako byl ten, kterého jsem už jednou udělal, by byl projev nejhnusnějšího a nejsurovějšího sobectví, a vypudil jsem ze své mysli každou úvahu, která by mohla vést k odlišnému závěru.

Mezi druhou a třetí hodinou ráno vyšel měsíc. Odnesl jsem koš na malou kocábku a vyplul asi čtyři míle od břehu. Všude bylo ticho a klid, jen několik rybářských člunů se vracelo na břeh. Měl jsem pocit, jako bych se chystal k nějakému strašnému zločinu, a rozhodně jsem se nechtěl s nikým setkat. V jednu chvíli zakryl temný mrak až dosud jasně svítící měsíc. Využil jsem náhlé tmy a hodil koš do moře. Naslouchal jsem bublavému zvuku, když klesal ke dnu, a pak jsem se plavil dál od toho místa. Obloha se zatáhla, ale

vzduch byl svěží. Zdvihl se chladný severovýchodní vítr a tak mě osvěžil a naplnil příjemnými pocity, že jsem se rozhodl zatím zůstat na moři. Vložil jsem vesla do člunu a natáhl se na dno. Mraky zakryly měsíc, všechno tonulo ve tmě a jediné, co bylo slyšet, byl člun, jak přídí proráží vlny. Jejich šum mě ukolébával a zakrátko jsem tvrdě usnul.

Nevím, jak dlouho to trvalo, ale když jsem se probudil, slunce již stálo dost vysoko na obloze. Vítr zesílil a vlny neustále ohrožovaly rovnováhu mé kocábky. Vál ze severovýchodu a zahnal mě daleko od břehu, od něhož jsem vyplul. Snažil jsem se člun obrátit, ale obával jsem se, že se mi ihned naplní vodou, jestliže se o to budu dále pokoušet. Nezbývalo mi proto nic jiného než dát se hnát větrem. Přiznám se, že mi chvilkami bylo úzko. Neměl jsem u sebe kompas a tak málo jsem se vyznal v této části země, že slunce pro mě nebylo žádnou pomocí. Hrozilo mi, že budu zahnán na širý oceán, kde mě bude čekat trýznivá smrt hlady, nebo mě pohltí nesmírné moře, které se kolem dunivě vzdouvalo. Plul jsem již mnoho hodin a trápila mě palčivá žízeň, předzvěst budoucího trápení. Pohlédl jsem na oblohu, pokrytou mraky prchajícími před větrem jen proto, aby za nimi nastoupily další. Pak jsem pohlédl na moře, které se mělo stát mým hrobem, a pomyslil jsem si: netvor bude zproštěn slibu! Vzpomínal jsem na Alžbětu, otce, Clervala i na všechny opuštěné přátele, na nichž si stvůra bude moci ukojit své krvavé a nelítostné vášně. Tato představa mě uvrhla do tak zoufalého a strašného rozjímání, že i teď, kdy stojím před koncem života, na to vzpomínám jenom s hrůzou.

Takto uplynulo několik hodin, ale postupně, jak se slunce sklánělo k obzoru, ztišil se vítr v mírný vánek a obrovské vlny zmizely. Jenže pak nastalo silné vlnobití, z něhož se mi udělalo tak špatně, že jsem stěží udržel vesla v rukou. Náhle jsem spatřil na jihu vystupovat z moře obrys pevniny. Ačkoli jsem byl únavou a zoufalým napětím, které jsem tolik hodin prožíval, téměř vyčerpán, vehnala mi náhlá jistota na záchranu horký proud radosti do srdce a z očí mi vytryskly slzy.

Jak proměnlivé jsou naše pocity a jak houževnatě lpí člověk na životě i v nejhlubším zoufalství! Z jednoho kusu svého oděvu jsem zhotovil plachtu a toužebně jsem namířil k pevnině. Pobřeží vypadalo divoce a skalnatě, když jsem ho však měl na dohled, zjistil jsem, že je obydleno. Zahlédl jsem u břehu lodi a náhle jsem byl přenesen zpět do civilizace. Pozorně jsem prohlížel zátočinu a s úlevou uvítal věž, jejíž špičku jsem zahlédl vyčnívat za malým výběžkem. Protože jsem byl zesláblý, rozhodl jsem se plavit přímo k městu, kde si nejspíše budu moci opatřit nějaké potraviny. Naštěstí jsem měl s sebou peníze. Když jsem obeplul výběžek, spatřil jsem pohledné městečko s dobrým přístavem. Se srdcem překypujícím radostí z nečekané záchrany jsem přirazil ke břehu.

Když jsem přivazoval člun a shrnoval plachty, seběhl se zástup lidí. Můj příjezd je zřejmě velmi překvapil, jenže místo pomoci si jen šeptali a chovali se tak, že bych se za jiných okolností poněkud vylekal. Zjistil jsem však, že mluví anglicky, a proto jsem je tímto jazykem oslovil: „Přátelé, řekli byste mi laskavě, jak se jmenuje vaše město a kde vlastně jsem?"

„To se brzy dozvíte," odvětil mi chraplavě jakýsi muž. „Možná, že jste přišel někam, kde se vám to nebude moc líbit. Ale kde se ubytujete, o tom se nikdo s vámi bavit nebude, za to vám ručím!"

Cizincova drsná odpověď a hrozivě zamračené obličeje ostatních mě značně překvapily. „Proč mi tak nevlídně odpovídáte?" zeptal jsem se. „U Angličanů přece nebývá zvykem vítat cizince tak nepohostinně."

„Nevím," odsekl.neznámý, „jaké zvyky mají Angličané, ale zvykem Irů je nenávidět lotry!"

Během této podivné rozmluvy se zástup rychle rozrůstal. Obličeje přítomných vyjadřovaly zvědavost i hněv, které mě udivovaly a do jisté míry i lekaly. Zeptal jsem se, kde je hostinec, avšak nikdo mi neodpověděl. Udělal jsem proto první krok a dav, který mě obstupoval, hrozivě zahučel. Tu ke mně přistoupil nevzhledný muž, poklepal mi na rameno a vyzval mě: „Pojďte se mnou, pane, musíte k panu Kirwinovi. Vysvětlíte mu, kdo jste."

„Kdo je pan Kirwin? Proč mu mám vysvětlovat, kdo jsem? Což tohle není svobodná země?"

„To tedy je, pane, dost svobodná pro poctivé lidi. Pan Kirwin je soudce a vy mu musíte podat vysvětlení o smrti muže, kterého jsme tu našli v noci zavražděného.“

Tato odpověď mě vyděsila, hned jsem se však opanoval. Ničeho jsem se nedopustil a mohl jsem to snadno dokázat. Proto jsem mlčky šel za svým průvodcem. Zavedl mě k jednomu z nejvýstavnějších domů v městě. Téměř jsem klesal hlady a únavou, byl jsem však obklopen davem, a považoval jsem proto za vhodnější vzchopit se, aby si mou slabost nemohli vykládat jako strach nebo přiznání viny. Netušil jsem tehdy, jaká pohroma mě za několik okamžiků stihne a jak mě svou hrůzou zoufalosti zbaví veškerého strachu z potupy nebo smrti.

Nyní se trochu odmlčím, musím sebrat všechnu odvahu, abych dokázal přivolat vzpomínky na strašlivou událost, kterou vám podrobně vylíčím.

KAPITOLA 21

Za chvíli mě předvedli před soudce, starého laskavě vyhlížejícího muže klidného a mírného vystupování. Přesto na mě přísně pohlédl, pak se obrátil k mužům, kteří mě přivedli, a zeptal se jich, kdo se hlásí za svědka.

Vystoupilo jich asi půl tuctu. Soudce z nich určil jednoho a ten vypověděl, že minulé noci vyplul se svým synem a švagrem Danielem Nugentem na lov. Když asi v deset hodin zpozorovali, že se zvedá silný severák, zamířili zpět k přístavu. Noc byla velmi tmavá, protože ještě nevyšel měsíc. Nepřistáli v přístavu, nýbrž jak byli zvyklí, v zátoce asi dvě míle pod ním. Svědek vyšel na břeh jako první a nesl část rybářské výzbroje; syn a švagr ho následovali. Když šel po písčitém břehu, o něco zakopl a upadl. Jeho druhové mu přiskočili na pomoc a ve světle lucerny spatřili tělo jakéhosi muže, který byl podle všech známek mrtev. Zprvu se domnívali, že je to mrtvola nějakého utopence vlnami vyvržená na břeh. Avšak při bližší prohlídce zjistili, že oblek nebyl mokrý a tělo ještě nebylo vychladlé, Ihned odnesli neznámého do nedalekého domku jedné stařeny a pokusili se ho přivést k životu. Marně. Byl to pohledný, mladý, asi pětadvacetiletý muž. Byl zřejmě uškrcen, na těle totiž nebylo žádných stop násilí kromě černých otisků prstů na krku.

První část výpovědi mě vůbec nezajímala, ale při zmínce o otiscích prstů jsem si okamžitě vzpomněl na zavraždění svého bratra a zmocnilo se mě obrovské vzrušení. Celý jsem se roztřásl, před očima se mě dělaly mžitky a musel jsem se opřít o židli, abych neupadl. Soudce mě bedlivě pozoroval a z mého chování pochopitelně vyvodil nepříznivý dojem.

Syn potvrdil otcovo líčení. Potom byl předvolán Daniel Nugent. Přísahal, že těsně předtím, než švagr upadl, spatřil u břehu člun, v němž seděl jakýsi muž, a pokud mohl při svitu několika málo hvězd posoudit, byl to stejný člun, v němž jsem před chvílí přistál.

Jakási žena, která bydlela na pobřeží, vypovídala, že právě stála ve dveřích svého domku a čekala na návrat rybářů, když spatřila, jak od oné části zálivu, kde byla později mrtvola nalezena, odráží člun s jedním mužem na palubě.

Jiná žena potvrdila výpověď rybářů. Tělo, které k ní v noci přinesli, ještě nevychladlo. Položili je na lůžko a třeli je. Daniel odešel do města pro felčara, ale život již z nešťastníka vyprchal.

Soudce se vyptával několika mužů, odkud jsem asi připlul, a všichni souhlasně vypovídali, že silný severák, který se v noci zvedl, mohl můj člun honit po moři několik hodin, takže jsem se zřejmě vrátil k místům, odkud jsem vyplul. Kromě toho jsem podle jejich názoru přivezl tělo odjinud, a protože jsem zřejmě neznal pobřeží, vplul jsem do přístavu, aniž jsem tušil, jak daleko je město od místa, kde jsem mrtvolu odložil.

Po skončení jejich výpovědí mě pan Kirwin vyzval, abych se odebral do místnosti, kde ležel mrtvý, připravený k pohřbu. Chtěl totiž zjistit, jak na mě tento pohled zapůsobí. Podnětem tohoto nápadu zřejmě bylo velké rozčilení, které jsem projevil při líčení způsobu vraždy. Soudce spolu s několika dalšími osobami mě proto zavedli do hostince. Mimořádné okolnosti osudné nocí mě pochopitelně mátly, ale protože v době, kdy byla mrtvola nalezena, jsem rozmlouval s lidmi na svém ostrově, byl jsem zcela klidný a nijak se nelekal výsledku celého šetření.

Vešel jsem do místnosti, kde ležel mrtvý. Zavedli mne k rakvi. Lze vůbec popsat, co jsem cítil, když jsem do ní pohlédl? Ještě teď mnou prostupuje hrůza, ještě dnes nedokáži vzpomenout na onen strašný okamžik bez zachvění a bolesti. Výslech, přítomnost soudce a svědků, to všechno mi rázem zmizelo z mysli. Přede mnou ležel Jindřich Clerval – mrtev! Zalapal jsem po dechu, vrhl se na rakev a zvolal: „Tak i tebe tedy připravily mé vražedné úklady o život? Už jsem zničil dva životy, další čekají na svůj osud, ale že také ty, můj přítel, můj dobrodinec ...“

Mé tělo již nevydrželo rány osudu, jímž bylo vystaveno, a v prudkých křečích mě vynesli z místnosti.

Pak mě přepadla horečka. Dva měsíce jsem se potácel na pokraji smrti. Jak jsem se později dozvěděl, strašně jsem blouznil a nazýval se Vilémovým, Justýniným a Clervalovým vrahem. Občas jsem prosil, aby mi někdo pomohl zničit nepřítele, který mě mučí, jindy, jako bych cítil netvorovy prsty na krku a z hrůzy a zoufalství jsem hlasitě sténal. Naštěstí jsem mluvil svou mateřštinou, které rozuměl jedině pan Kirwin, ale mé posunky a trpké výkřiky sdostatek vyděsily každého, kdo mě viděl a slyšel.

Proč jsem nezemřel? Bylo mi po všech stránkách zle, jak snad ještě nikomu. Proč jsem tedy neklesl do zapomnění a odpočinku? Smrt si bere děti v rozpuku života, jedinou naději milujících rodičů, bere si milence, plné zdraví a vyhlídek do budoucna, a dává je všanc červům a ničivému hrobu. Z čeho jsem byl stvořen, že jsem mohl odolávat tolika ránám, které jako točící se kolo neustále obnovovaly má muka?

Byl jsem prostě odsouzen k životu, a když jsem se po dvou měsících jakoby probral ze sna, zjistil jsem, že ležím na ubohém vězeňském lůžku, střežen žalářníkem, klíčníkem, zámky a všemi odstrašujícími žalářními zařízeními. Pamatuji si, bylo ráno, když jsem se poprvé s plným vědomím kolem sebe rozhlédl. V první chvíli jsem zapomněl, co se vlastně stalo, měl jsem pouze pocit, že se mi přihodilo nějaké velké neštěstí. Když jsem se však rozhlédl a spatřil zamřížované okno a ubohou místnost, v paměti se mi všechno vybavilo a já jsem hořce zasténal.

Můj hlas probudil stařenu podřimující na židli u mého lůžka. Byla to ošetřovatelka, klíčníkova manželka, a v jejím obličeji byly vepsány všechny charakterové vady, které jsou tak často typické pro vězeňské strážce. Její rysy byly tvrdé a hrubé jako u člověka zvyklého dívat se bez sympatií na utrpení druhých. Oslovila mě anglicky lhostejným tónem a mně připadalo, jako bych ten hlas již někdy zaslechl v dobách své nemoci.

„Cítíte se už líp, pane?“ zeptala se.

Téměř neslyšně jsem odpověděl rovněž anglicky: „Myslím, že ano, ale jestliže je to všechno pravda a jestliže se mi to opravdu jen nezdálo, pak je mi líto, že ještě žiji a že musím cítit to utrpení a hrůzu.“

„Mluvíte-li o tom pánu, co jste ho zabil,“ odpověděla stařena, „pak by, myslím, bylo pro vás líp, kdybyste byl mrtev, protože teď s vámi bude zle! Ale co je mi vlastně do toho, mě sem poslali, abych vás ošetřovala a pomáhala při vašem uzdravení. Konám svou povinnost s čistým svědomím, a kdyby tak jednal každý, tak by bylo na světě dobře.“

Nevrle jsem se od ní odvrátil; jak jen mohla mluvit tak nevlídně, vždyť jsem byl právě zachráněn ze spárů smrti. Byl jsem však unaven a nebyl jsem schopen přemýšlet o všem, co se přihodilo. Můj dosavadní život mi připadal jako sen a občas jsem zapochyboval, zda je všechno pravda, tak se všechno zdálo neskutečné.

Před mýma očima vyvstávaly stále zřetelněji výjevy uplynulých událostí. Vysoká horečka mě obklopila temnotou a nikdo tu nebyl, kdo by mě konejšil vlídným slovem a podal mi pomocnou ruku. Přišel lékař, předepsal mi léky, stařena je pro mě připravila; lékař se vlak tvářil zcela lhostejně a stařena nevraživě. Koho jiného by mohl zajímat vrahův osud než kata, který si vydělává svou mzdu?

Takovým směrem se nesly mé první úvahy. Brzy jsem zjistil, že se pan Kirwin ke mně choval neobyčejně laskavě. Nařídil, aby mě uložili do nejlepší místnosti ve vězení (i když byla ubohá), a opatřil mi lékaře a ošetřovatelku. Bohužel mě jen zřídka přicházel navštívit, nechtěl totiž naslouchat mému šílenému blouznění, ačkoli bylo jeho snahou každému pomoci. Jen občas se chodil přesvědčit, zda mi něco nechybí, ale jeho návštěvy byly krátké a v dlouhých časových odstupech.

Jednoho dne, v době, kdy už jsem se pomalu zotavoval, jsem seděl na židli, bledý, oči napůl zavřeny. Přemohl mě zoufalý zármutek a uvažoval jsem, zda bych raději neměl volit dobrovolnou smrt než zůstávat na světě, naplněném pro mě jen utrpením. Dokonce mě napadlo, zda bych neměl prohlásit, že jsem čin spáchal, a podstoupit zákonný trest; vždyť jsem rozhodně nebyl tak nevinný jako ubohá Justýna. Tu se otevřely dveře cely a vstoupil pan Kirwin. S vlídnou tváří plnou soucitu si přitáhl židli ke mně a francouzsky mě oslovil:

„Musí to být tady pro vás úděsné. Mohl bych vám v něčem pomoci?“

„Děkuji vám za laskavost, ale na celém světě není pomoci, kterou bych byl schopen přijmout.“

„Je-li někdo tak zdrcen neobvyklým neštěstím jako vy, může mu projev sympatií někoho cizího přinést ovšem jen nepatrnou útěchu, to chápu. Doufám však, že brzy budete moci opustit toto smutné místo. Myslím, že nebude nesnadné předložit důkazy, které vás zprostí obvinění.“

„Kdybyste jen věděl, jak je .mi to lhostejné. Na světě nemůže být snad nikdo tak nešťastný jako já. A mé neštěstí způsobila řada zcela nepravděpodobných událostí. Když je někdo tak stíhán a trýzněn, může snad pro něj smrt být zlem?“

„Máte pravdu, ony nešťastné události, které se nedávno přihodily, jsou podivné a strašlivé. Zvláštní náhoda vás zahnala na naše pobřeží, známé svým pohostinstvím, ihned jste byl uvězněn a obviněn z vraždy. První věc, kterou jsem spatřil, bylo tělo vašeho přítele, tak neslýchaně zavražděného. Navíc je nějaký váš nepřítel zřejmě umístil tak, aby podezření padlo na vás.“

Přes vzrušení, které vyvolala vzpomínka na mé utrpení, mě na slovech pana Kirwina velmi překvapilo, co všechno zřejmě o mně ví. Nejspíše se na mém obličeji objevil výraz údivu, protože spěšně dodal:

„Jakmile jste onemocněl, přinesli mi všechny písemnosti, které u vás našli. Prohlédl jsem je. Doufal jsem, že z nich zjistím, kam bych mohl vašim příbuzným poslat zprávu o vašem stavu a o tom, co s vámi je. Nalezl jsem několik dopisů a mezi nimi jeden, z jehož oslovení jsem usoudil, že je od vašeho otce. Ihned jsem napsal do Ženevy. Od té doby uplynuly téměř dva měsíce. Ale co je vám, chvějete se, jste zřejmě ještě nemocen. Nesmíte se vůbec rozčilovat!“

„Tohle napětí je tisíckrát horší než nejstrašnější skutečnost. Řekněte mi, kdo zase byl zavražděn a koho teď mám oplakávat?“

„Vaše rodina je úplně v pořádku,“ uklidňoval mě pan Kirwin, „ale někdo k vám přijel na návštěvu, váš přítel.“

Nevím, jakým sledem myšlenek se mi ta představa vybavila, ale ihned mi vytanulo na mysli, že sem přišel vrah, aby se vysmál mému utrpení a mučil mě Clervalovou smrtí, aby se znovu pokusil přimět mě k splnění svých ďábelských přání. Přikryl jsem si oči rukama a vyděšeně zvolal:

„Odveďte ho! Nechci ho vidět! Pro lásku boží, nenechte ho vejít!“

Pan Kirwin na mě zmateně pohlédl. Zdálo se mu, že výkřik dosvědčuje mou vinu, a odpověděl poněkud přísně:

„Myslil jsem si, mladý muži, že vám přítomnost vašeho otce bude vítána a že ve vás nevyvolá tak prudký odpor!“

„Můj otec!“ vykřikl jsem a hrůza, která se mě zmocnila, se rázem změnila v radost. „Opravdu přijel můj otec? To je od něho nesmírně laskavé! Ale kde je, proč ještě není u mne?“

Náhlá změna chování soudce radostně překvapila. Nejspíše si pomyslil, že předcházející výbuch byl přechodným záchvatem šílenství, a z jeho výrazu zmizela všechna přísnost. Vstal a odešel s ošetřovatelkou. Za okamžik vešel otec.

Nic mi v tuto chvíli nemohlo připravit větší radost než otcova přítomnost. Vztáhl jsem k němu ruce a zvolal: „Tak jsi tedy zdráv! A co Alžběta a Arnošt?“

Otec mě ujistil, že jsou oba v pořádku, a rozhovořil se o nich, protože věděl, že vyprávění o nejdražších lidech mě jen povzbudí. Brzy však pochopil, že vězení není místem vhodným pro radost. „Kde ses to ubytoval, synu?“ prohlásil a smutně se rozhlédl po zamřížovaném oknu a holé cele. „Odcestoval jsi, abys našel štěstí, ale zřejmě tě pronásleduje zlý osud. A ubohý Clerval...“

Jméno mého nešťastného zavražděného přítele se mě tak dotklo, že jsem se rozplakal.

„Bohužel i mně hrozí strašný osud,“ řekl jsem, „zřejmě musí dojít naplnění. Jinak bych jistě zemřel na Jindřichově rakvi.“

Naše rozmluva musela být krátká, protože můj špatný zdravotní stav vyžadoval co nejvíce klidu. Pan Kirwin vešel za chvíli do cely a prohlásil, že nesmím být vyčerpáván přílišnou námahou. Ale otcova přítomnost byla pro mě blahodárná. Pomalu jsem se začal zotavovat.

Když jsem se úplně uzdravil, zmocnil se mě hluboký a trpký zármutek a nedal se ničím odstranit. Před očima mi neustále vyvstával obraz zavražděného Jindřicha. Rozrušení, které ve mně tato představa vyvolávala, nahnalo mým přátelům nejednou strach, že se opět roznemohu. Proč vlastně zachránili ten nešťastný a odsouzeníhodný život? Zřejmě jen proto, abych mohl dovršit svůj osud, který se nyní chýlí ke konci. Smrt již brzy zastaví tep mého srdce a zbaví mě nesmírné úzkostné tíhy, která mě tiskne k zemi. A až vykoná spravedlivý soud, sklesnu i já k věčnému odpočinku. Ale smrt byla ve skutečnosti daleko, i když jsem ji cítil v těsné blízkosti. Často jsem proseděl bez jediného pohybu mlčky celé hodiny a toužil jsem po nějakém mohutném zemětřesení, které by pohřbilo mě a mého nepřítele v rozvalinách.

Blížil se den soudu. Už jsem byl ve vězení tři měsíce, a ačkoli jsem byl zesláblý a nemoc mi neustále hrozila návratem, odvezli mne asi sto mil do okresního města, kde soud zasedal. Pan Kirwin sám se postaral o obeslání svědků a ornou obhajobu. Byl jsem ušetřen hanby objevit se na veřejnosti jako zločinec, protože případ nebyl projednáván před soudem příslušným pro hrdelní zločiny. Obžalovací porota zamítla obvinění, protože bylo dokázáno, že v době, kdy bylo nalezeno tělo mého přítele, jsem byl na Orknejích. Čtrnáct dní po vynesení osvobozujícího výroku jsem byl propuštěn z vězení.

Otec byl šťasten, že jsem byl zproštěn podezření a mohl opět dýchat čerstvý vzduch a směl se vrátit do vlasti. Nesdílel jsem jeho pocity, žalářní zdi mi připadaly stejně odporné jako zdi paláce. Pohár života jsem měl už provždy otráven, a ačkoli slunce svítilo na mě stejně jako na lidi šťastné a veselé, viděl jsem kolem sebe pouze hlubokou tmu. Nepronikal jí jediný paprsek, jen zásvit dvou na mě upřených očí. Někdy to byly Jindřichovy výrazné oči, s dlouhými černými řasami, znehybnělé smrtí, jindy zase to byly vodnaté nejasné oči netvora, jak jsem je poprvé spatřil ve svém pokoji v Ingolstadtu.

Otec se snažil ve mně znovu vzbudit chuť k životu. Vyprávěl o Ženevě, kam se brzy vrátíme, o Alžbětě a o Arnoštovi, ale jeho slova u mě vyvolávala jen smutný povzdech. Někdy jsem zatoužil z hloubi srdce po štěstí a se smutnou radostí vzpomínal na Alžbětu. Jindy se mi zastesklo po domově a přál jsem si ještě jednou spatřit modré jezero a prudkou Rhónu, které jsem v dětství tak miloval. Většinou jsem však byl tak lhostejný, že mi vězení připadalo jako nejkrásnější místo. Občas mě popadaly záchvaty strachu a zoufalství a v takových chvílích jsem se často odhodlával skoncovat s nenáviděným životem. Bylo třeba neustále nade mnou bdít, abych se nedopustil nějakého nepředloženého činu.

Musel jsem však splnit ještě jednu povinnost, a jakmile jsem si ji uvědomil, vytrhl jsem se ze sobeckého zoufalství. Bylo třeba, abych se co nejrychleji vrátil do Ženevy, střežil tam životy svých drahých a číhal na vraha. Kdyby se mi totiž náhodou podařilo najít jeho úkryt nebo kdyby se odvážil vnutit mi svou přítomnost, mohl bych ukončit život tohoto odporného netvora, kterého jsem obdařil hrůznou napodobeninou lidské duše. Otec chtěl odložit odjezd; bál se, že bych nevydržel útrapy cesty, byl jsem totiž úplně u konce sil, zesláblý, téměř kost a kůže, a horečka ve dne v noci sužovala mé zpustošené tělo.

Přesto jsem rozčileně a netrpělivě naléhal na odjezd z Irska a otec mi nakonec raději ustoupil. Nastoupili jsme na loď plující do Havru a odrazili od irských břehů s dobrým větrem v zádech. Byla půlnoc. Ležel jsem na palubě, vzhlížel jsem k hvězdám a naslouchal nárazům vln. Blahořečil jsem tmě, která mým zrakům skryla Irsko, a srdce se mi rozbušilo horečnou radostí při myšlence, že brzy zase spatřím Ženevu. Minulost mi připadala jako strašný sen, ale přesto mi loď, na níž jsem se plavil, vítr, který nás hnal od nenáviděných břehů Irska, a moře, které mě obklopovalo, příliš důrazně připomínaly, že mě neklamou přeludy a že můj přítel a nejmilejší druh Clerval padl za oběť mně a netvoru, kterého jsem stvořil.

Po skončení choroby jsem brával na noc malou dávku opiového extraktu. Jenom tento lék mi umožňoval klidný spánek, tak nutný pro zachování zdraví. Pod tíhou vzpomínek na neštěstí, která mě postihla, jsem vzal dvojnásobnou dávku a brzy jsem tvrdě usnul. Ale ani ve spánku jsem si neodpočinul od hrůzných představ a ve snu se mi zjevovaly tisíce úděsných obrazů. K ránu na mě dolehla noční můra, cítil jsem, jak mi netvor svírá krk, a nemohl jsem se zbavit jeho stisku, sténal jsem a křičel. Otec u mě bděl, a když zjistil, jak neklidně spím, probudil mě. Kolem mě se vzdouvaly vlny, nade mnou se rozprostíralo zamračené nebe a po netvoru ani potuchy. Pocit bezpečí a dojem, že mezi přítomností a neodvratnou zkázonosnou budoucností bylo uzavřeno příměří, mě ukolébaly do jakéhosi klidného zapomnění, kterému lidská duše tak snadno podlehne.

KAPITOLA22

Plavba skončila, přistáli jsme a pokračovali v cestě do Paříže. Brzy jsem zjistil, že jsem přecenil své síly a že si před další cestou musím odpočinout. Otec byl ve své péči a pozornostech neúnavný. Protože však neznal příčinu mého utrpení, používal k nápravě nevyléčitelné choroby chybných metod. Vybízel mě, abych chodil do společnosti, a já se děsil lidských tváří! Ne, vlastně neděsil, byly to tváře mých bratrů, mých bližních, a dokonce jsem cítil, jak i nejodpornější z nich mě přitahuje, ale neměl jsem právo se s nimi stýkat. Pustil jsem mezi ně nepřítele, jehož potěšením bylo prolévat jejich krev a radovat se z jejich nářku. Kdyby lidé znali mé rouhačské skutky a zločiny, každý z nich my mě nenáviděl a odháněl od sebe.

Otec nakonec ustoupil a já se mohl stranit společnosti. Snažil se však zahnat mé zoufalství nejrůznějšími argumenty. Jednou si myslil, že mě hluboce pokořila skutečnost, že jsem byl obviněn z vraždy, a pokusil se mi dokázat, jak marná je pýcha.

„Jak málo mě znáš, otče!“ řekl jsem mu. „Kdyby takový nešťastník jako já cítil pýchu, pohoršovalo by to každého čestného člověka, jeho city a vášně. Ubohá nešťastná Justýna byla právě tak nevinná jako já, byla obviněna ze stejného zločinu a zemřela za něj – a já jsem toho příčina, já ji zavraždil. Vilém, Justýna a Jindřich – ti všichni vlastně zemřeli mou rukou.“

Ještě ve vězení mě otec často slyšel pronášet podobná tvrzení a obviňování. Někdy mě žádal o vysvětlení a jindy má slova považoval za výsledek pomatení smyslů. Domníval se, že jsem v horečkách dostal nějakou utkvělou představu a že vzpomínka na ni zůstala v mé mysli i po uzdravení. Vyhýbal jsem se však jakémukoli vysvětlení a o netvorovi, kterého jsem vytvořil, jsem zachovával naprosté mlčení. Byl jsem přesvědčen, že by mě otec považoval za šílence, a již tato představa mi navždy zapečetila ústa. Kromě toho jsem se nemohl odhodlat k prozrazení tajemství, které by mého posluchače ohromilo a jeho duši naplnilo strachem a nelidskou hrůzou. Držel jsem proto na uzdě svou netrpělivou touhu po lidské náklonnosti a zarytě mlčel tehdy, kdy bych byl rád obětoval všechno, jen abych mohl vyjevit osudné tajemství. Přes veškerou snahu mi však stále ještě unikala slova, jako ta, o nichž jsem se zmínil. Nemohl jsem je nijak vysvětlit, ale jejich obsah částečně odhalil břímě mé záhadné trýzně.

Při oné příležitosti mi otec pravil s výrazem nezměrného údivu: „Můj milý Viktore, co je to za šílenou představu? Prosím tě, neříkej nikdy už nic takového!“

„Nezbláznil jsem se!“ zvolal jsem prudce. „Slunce a nebesa, které viděly mé počínání, mohou dosvědčit, že říkám pravdu. Jsem vrahem nevinných, zahynuli jako oběti mých neblahých činů. Tisíckrát bych prolfl vlastní krev, kapku po kapce, jen abych zachránil jejich životy, ale nemohl jsem, otče, opravdu jsem nemohl obětovat celé lidstvo!“

Poslední slova přesvědčila otce o zmatení mé mysli. Ihned změnil předmět rozhovoru a snažil se mě přivést na jiné myšlenky. Přál si co nejupřímněji, aby mi z paměti vymizely vzpomínky na události v Irsku, nikdy se o nich nezmiňoval a ani nepřipouštěl, abych já sám hovořil o minulém utrpení.

Čas plynul, a já se uklidňoval víc a více. V srdci mi pevně vězelo utrpení, ale ani slůvko o mých proviněních mi už nepřešlo přes rty – stačilo mi, že o nich vím. S největším sebezapřením jsem potlačoval touhu vyhlásit svou ubohost celému světu, avšak mé chování bylo navenek klidné a vyrovnané, jak nebylo od chvíle, kdy jsem odcestoval na sever.

Několik dní před odjezdem z Paříže do Švýcarska jsem obdržel dopis od Alžběty.

„Milý příteli,

měla jsem velkou radost, když mi strýček napsal z Paříže. Nejsi už tak strašně daleko a mám naději, že Tě spatřím dříve než za čtrnáct dní. Ubohý bratránku, jak jsi asi trpěl! Myslím, že asi vyhlížíš hůř, než když jsi odjížděl z Ženevy. Zimu jsem letos strávila smutně, protože mě trýznila mučivá nejistota, ale nyní doufám, že v Tvém obličeji naleznu výraz klidu a že Tvé srdce nebude zcela zbaveno radosti a pohody.

Obávám se jen, zda se nyní necítíš stejně nešťastně jako před rokem, snad dokonce nešťastněji. Nechtěla bych Tě v době, kdy Tě sužuje tolik nepřízní osudu, obtěžovat, ale rozhovor, který jsem měla se strýčkem před jeho odjezdem, způsobil, že bych Ti ráda ještě před naším setkáním něco vysvětlila.

Snad si řekneš: jaké vysvětlení mi jen Alžběta může chtít dát? Jestliže to opravdu řekneš, pak jsou mé otázky zodpovězeny a všechny mé pochybnosti uspokojeny. Jenže Ty jsi daleko a je možné, že se tohoto vysvětlení můžeš lekat, ale také Tě může potěšit. A právě v naději, že tomu tak bude, neodvažuji se už nepoložit Ti otázku, kterou jsem však dosud neměla odvahu Ti položit.

Víš dobře, Viktore, že náš sňatek byl už od dětství zamilovaným plánem našich rodičů. Seznámili nás s ním před mnoha lety a naučili nás pohlížet na něj jako na samozřejmou skutečnost. V dětství jsme si družně hráli a myslím, že jsme se stali blízkými přáteli, když jsme dospěli. Bratr a sestra často k sobě chovají hlubokou náklonnost, aniž by toužili po důvěrnějším svazku – nebude tomu tak i v našem případě? Pověz mi to, nejmilejší Viktore. Zapřísahám Tě při našem společném štěstí, řekni mi pravdu: Nemiluješ jinou?

Cestoval jsi, několik let svého života jsi strávil v Ingolstadtu a přiznám se Ti, že když jsem Tě minulého podzimu viděla tak nešťastného, tak vyhledávajícího samotu, stranícího se společnosti, nemohla jsem se ubránit pomyšlení, že snad lituješ našeho svazku a pouze čest Tě nutí splnit přání svých rodičů, i když jsou v rozporu s Tvými city. Jenže takové úvahy jsou nesprávné. Doznávám se Ti, že Tě miluji a že v bezstarostných snech o budoucnosti jsi vždy byl mým stálým přítelem a druhem. Přeji si právě tak Tvé štěstí jako své, a proto Ti prohlašuji, že kdybys naše manželství neuzavřel ze svobodné vůle, učinil bys mě navždy nešťastnou. Dokonce i teď mě naplňuje bolestná myšlenka, že bys, zdolán nejkrutějšími ranami osudu, mohl slůvkem češí zničit všechnu naději na lásku a štěstí, které jediné Tě mohou přivolat zpět k životu. Má láska k Tobě je naprosto nesobecká, a být překážkou splnění Tvých přání by znamenalo zvětšit Tvé utrpení nad nesnesitelnou míru. Buď ujištěn, Viktore, že Tě příliš upřímně miluji, než aby mě myšlenka, že miluješ jinou, učinila nešťastnou. Přeji Ti štěstí a buď ujištěn, že budu žít spokojeně, splníš-li mé přání. Nechtěla bych, aby se Tě můj dopis jakýmkoli způsobem

dotkl. Kdyby Ti měl způsobit bolest, neodpovídej ani zítra, ani pozítří, popřípadě vůbec ne. Jak se Ti daří, to mi už sdělí strýček. Až přijedeš a setkáme se, postačí mi ke štěstí jediný úsměv na Tvých rtech, a bu–du-li jeho příčinou já, nebudu už víc potřebovat.

Alžběta Ženeva 18: května 17 ...“

Alžbětin dopis mi připomněl slova, která jsem už téměř zapomněl: „O tvé svatební noci budu s tebou!“ Tak zněl rozsudek a oné noci použije netvor své dovednosti, aby mě zničil a odtrhl od záblesku štěstí, které by mě alespoň trochu odškodnilo za mé utrpení. Rozhodl, že oné noci dovrší své zločiny mou smrtí. Ať je tedy tomu tak. Jistě budeme bojovat na život a na smrt, a jestliže zvítězí, naleznu klid a jeho moc nade mnou skončí. A jestliže ho porazím, budu svoboden. Ale jaká bude míra mé svobody? Asi taková, jaká je dopřána rolníkovi, jemuž před očima pobijí celou rodinu, spálí dům, zpustoší pole a jeho vyženou z domova, bez prostředků, ale svobodného! Taková by byla má svoboda. Měl bych ovšem Alžbětu a její láska by vyvážila strašné výčitky svědomí a pocit viny, které mě nepřestanou pronásledovat až do smrti!

Sladká a milovaná Alžběta! Znovu a znovu jsem četl její dopis a do srdce se mi vkrádal klid a odvážil se mi našeptávat představy snů lásky a blaženosti. Ale jablko již bylo snědeno a ruka anděla s ohnivým mečem

napřažená, aby mě vyhnala z ráje. A přece bych bez rozmýšlení položil život za Alžbětino štěstí. Jestliže netvor splní výhružku, nevyhnu se smrti, a zůstává nevyřešeno, zda sňatek uspíší můj osud. Vždyť jestliže by můj trýznitel zjistil, že jsem sňatek pro jeho hrozby odložil, jistě by našel jiný a snad i strašnější způsob pomsty. Přísahal, že o mé svatební noci bude se mnou. Přísaha ho ovšem nezavazovala k tomu, aby v meziobdobí nic proti mně nepodnikl. Po pronesení hrozby zavraždil Clervala, aby mi dokázal, že se dosud nenasytil krve. Jestliže tedy můj okamžitý sňatek přispěje k Alžbětinu a otcovu štěstí, nesmí jej netvorovy úklady o můj život oddálit o jedinou hodinu.

Odpověď Alžbětě zobrazovala stav mé mysli, dopis byl vyrovnaný a plný lásky. „Bojím se, drahá Alžběto," psal jsem, „že pro nás svět nepřipravil mnoho radosti, ale ta, jež je mi souzena, se soustřeďuje k Tobě. Zažeň zbytečné obavy, můj život a má touha po štěstí jsou zasvěceny jen Tobě. Mám jediné tajemství, Alžběto, strašné tajemství, a až Ti je odhalím, hrůzou se Ti zastaví dech, mé utrpení Tě už nebude překvapovat, a budeš se naopak divit, jak jsem vůbec všechno mohl vydržet. Tento nešťastný a strašný příběh Ti svěřím den po našem sňatku, protože mezi námi musí panovat úplná důvěra. Jen Tě zapřísahám, do té doby se o něm nezmiňuj ani narážkami! O to Tě se vší vážností žádám a vím, že mému přání vyhovíš."

Asi za týden po Alžbětině dopisu jsme se vrátili do Ženevy. Alžběta mě vřele přivítala, když však spatřila mou zuboženou postavu a horečkou rozpálené tváře, zalily se jí oči slzami. I na ní jsem zpozoroval změnu. Byla útlejší a ztratila značnou část oné téměř nezemské líbeznosti, která mě předtím tak okouzlovala, ale její laskavá a něžná duše z ní učinily nejvhodnější společnici zdeptaného ubožáka, jímž jsem byl.

Klid, kterému jsem se nyní těšil, netrval dlouho. Sebemenší vzpomínka přinášela záchvat šílenství a minulé události působily tak, že jsem ztrácel zdravý rozum. Někdy jsem zuřil a byl rozpálen nepříčetným vztekem, jindy jsem byl zoufalý a zdrcený. Nemluvil jsem, nikoho jsem nechtěl vidět, seděl jsem bez hnutí, udolán množstvím útrap, které mě přepadly.

Jenom Alžběta měla sílu vytrhnout mě z těchto stavů, její jemný hlas mě uklidnil, kdykoli mě přemohl záchvat šílenství, a dodával mi sílu, kdykoli jsem byl zcela otupělý. Jakmile jsem se vzpamatoval, snažila se mě povzbudit a přimět, abych se smířil s osudem. Být smířen s osudem je dobré pro někoho, kdo je nešťasten, jenže tomu, kdo se provinil, není dovoleno nalézt klid. Aby člověk unikl trýznivým výčitkám svědomí, utíká se do náruče zármutku, která se mu v takových chvílích zdá bezpečím.

Brzy po mém návratu se otec zmínil o sňatku s Alžbětou. Mlčel jsem.

„Máš snad nějaký jiný závazek?"

„Nemám. Miluji Alžbětu a těším se na naše manželství. Určeme proto den sňatku. Buď ten den přežiji a Alžběta bude šťastna, nebo zemřu!"

„Takhle nemluv, Viktore! Rány osudu na nás těžce dolehly, ale přimkněme se k tomu, co nám zůstalo zachováno, a přenesme svou lásku k těm, které jsme ztratili, na ty, kteří žijí. Naše rodina bude malá, ale bude spjata pouty lásky a společného neštěstí. Až čas zhojí naše rány, přijdou děti a nahradí ty, o které jsme byli tak krutě připraveni."

Těmito slovy mě chtěl otec uklidnit. Ale vzpomínka na hrozbu byla ve mně živá. Nemůžete se divit, považoval jsem přece svého nepřítele, který byl až dosud ve svých krvavých činech všemocný, za téměř neporazitelného, a jeho slova: „O tvé svatební noci budu s tebou" jsem pokládal za zpečetění svého osudu. Jestliže bych svou smrtí zachránil Alžbětu, nepovažoval bych ji za zlo, a proto jsem spokojeně, a dokonce radostně dohodl s otcem, že bude-li Alžběta souhlasit, dojde k obřadu za deset dní. Tehdy se, jak jsem předpokládal, naplní můj osud.

Kdybych jen na vteřinu tušil, jak ďábelský plán má můj zapřísáhlý nepřítel, byl bych raději navěky opustil vlast a bloudil jako vyvrženec po světě, než bych byl dal souhlas k nešťastné svatbě. Ale netvor mě učinil slepým k svým skutečným záměrům, jako by měl čarovnou moc.

Když se blížil den sňatku, cítil jsem, že mě opouští všechna naděje. Nevím, byla-li to zbabělost nebo předtucha. Skryl jsem své pocity pod přetvářku veselí, které vyvolalo radostný úsměv na otcově tváři, ale stěží oklamalo pozorný a mnohem vnímavější Alžbětin zrak. Těšila se na sňatek s klidnou vyrovnaností, do níž se mísilo trochu strachu vyvolaného minulým utrpením. Bála se, aby štěstí, které vypadalo tak jistě a hmatatelně, brzy se nezměnilo v neskutečný sen, po němž zůstává jen hluboká trvalá lítost.

Konali jsme přípravy na obřad, přijímali jsme gratulační návštěvy, ukazovali jsme úsměvné tváře. Strach, který ve mně číhal, jsem pevně v sobě uzavřel, a s předstíranou horlivostí jsem plnil otcovy příkazy, i když se mohly stát pouze vnějšími ozdobami mé tragédie. Otci se po Usilovném namáhání podařilo donutit rakouskou vládu, aby Alžbětě vrátila část rodinného majetku. Patřil jí malý statek na břehu jezera Como. Dohodli jsme se, že ihned po sňatku tam odjedeme a že první šťastné dny strávíme nedaleko jezera ve vile Lavenza.

Učinil jsem všechna opatření, abych se mohl účinně bránit, kdyby mě netvor otevřeně napadl. Nosil jsem neustále při sobě pistole a dýku a dával pozor, abych neupadl do nástrahy. Trochu mě to uklidnilo. A jak

plynul čas, zdála se mi hrozba spíše mámením, které ani nestojí za to, aby porušilo můj klid. Štěstí, které náš svazek sliboval, mi připadalo s přicházejícím dnem sňatku stále skutečnější, vždyť mu podle všech názorů nic nestálo v cestě.

Alžběta vyhlížela šťastně a k její pohodě značně přispíval i klid vyzařující ze mě. Ale v den, kdy se měla splnit má přání a naplnit osud, byla posmutnělá a zmocnila se jí předtucha neštěstí. Snad také myslela na strašné tajemství, které jsem jí slíbil po svatbě odhalit. Otec překypoval radostí a v ruchu příprav pokládal její zármutek za ostýchavost nevěsty.

Po skončení obřadu se v našem domě sešla velká společnost. Ale já s Alžbětou, jak bylo domluveno, jsme nasedli na loď a odcestovali. Měli jsme přenocovat v Evianu a druhého dne pokračovat v cestě. Den byl jasný, vítr příznivý a vše se usmívalo na naši svatební cestu.

Byly to poslední chvíle mého života, kdy jsem prožíval štěstí. Pluli jsme rychle, slunce zářilo, ale před jeho paprsky nás chránila plátěná střecha. Chvílemi jsme se obdivovali krásám krajiny po pravé straně; spatřili jsme Mont Salève, líbezné břehy Montalégru, v dálce Mont Blanc, vysoko převyšující své okolí a řetěz zasněžených hor, které se mu marně snaží vyrovnat. Potom jsme pozorovali protější břeh s mohutným Jurským pohořím, stavícím svá srázná úbočí do cesty těm, kdo by chtěli opustit vlast, a tvořícím téměř nepřekonatelnou hradbu proti vetřelci, který by ji chtěl napadnout.

Uchopil jsem něžně Alžbětu za ruku. „Jsi smutná, má lásko. Kdybys věděla, co jsem vytrpěl a co snad ještě vytrpím, jistě by ses vynasnažila dát mi ochutnat klidu a míru, který mi snad alespoň tento den dopřeje užít."

„Chci, abys byl šťasten, můj nejdražší," odpověděla Alžběta. „Doufám, že teď tu není nic, co by tě zarmucovalo, a ujišťuji tě, že mé srdce je spokojeno, i když nemám ve tváři vepsánu radost. Něco mi našeptává, že se nemám příliš spoléhat na naději, která se před námi otevřela, ale nechci naslouchat tomuto hrozivému hlasu. Pohleď, jak rychle plujeme a jak mraky, které chvílemi zakrývají vrcholek Mont Blanku a chvílemi nad ním tvoří korunu, činí tuto krásnou krajinu ještě zajímavější. Podívej se také na tu spoustu ryb, které plují v čisté vodě, v níž je vidět každý kamínek na dně. Jaký to nádherný den! Jak příroda září štěstím!"

Tak jemně se Alžběta snažila odvrátit své i mé myšlenky od všech úvah a chmurných předtuch. Avšak její nálada se měnila: radost zářící z jejích očí se neustále střídala s roztržitostí a zasněností.

Slunce se sklánělo k obzoru. Pluli jsme kolem ústí řeky Drance a dívali jsme se, jak si její tok prodírá cestu roklemi vysokých hor a nízkými údolími mezi kopci. Alpy se zde přibližují k břehu jezera a my jsme byli blízko horského amfiteátru tvořícího jeho východní hranici. Věž evianského kostela čněla nad lesem a v pozadí se tyčil řetěz hor.

Vítr, který nás až dosud hnal překvapující rychlostí, změnil se při západu slunce v lehký větřík. Vlahé závany vzduchu slabě čeřily hladinu a jemně pohybovaly větvemi stromů, když jsme se blížili ke břehu, od něhož se k nám nesla lahodná vůně květin a sena. Přistáli jsme a slunce zapadlo. V okamžiku, kdy jsme vkročili na břeh, pocítil jsem, jak ve mně opět oživují obavy a strach. Netušil jsem, jak se mě zakrátko zmocní a navždy mě spoutají.

KAPITOLA 23

Přistáli jsme kolem osmé. Chvíli jsme se procházeli po břehu v příjemném soumraku a pak jsme se odebrali do hostince, odkud byl výhled na překrásné jezero lemované lesy a horami, jejichž černé obrysy se vzdor tmě dosud odrážely od noční oblohy.

Na jihu se vítr utišil, ale zvedl se znovu na západě. Měsíc již dostoupil vrcholu své dráhy a začal se sklánět k obzoru. Mraky přes něj přelétávaly rychleji než draví ptáci, zastíraly jeho zář, v jezeře se odrážel obraz neklidné oblohy, čeřený vzdouvajícími se vlnami. Náhle vypukla prudká průtrž mračen.

Celý den jsem byl klidný, ale jakmile noc všechno zahalila tmou, vyvstaly ve mně nesčetné obavy. Zmocnila se mě úzkost, byl jsem nepokojný a pravicí jsem svíral pistoli, kterou jsem měl ukrytu ve vnitřní kapse. Při sebemenším šelestu jsem sebou trhl. Byl jsem odhodlán prodat svůj život draho a necouvnout před zápasem, dokud nepadne jeden z nás, já nebo nepřítel.

Alžběta chvíli s mlčenlivým strachem pozorovala mé rozrušení, z mých očí vyčetla obavy a chvějícím se hlasem se zeptala: „Co tě zneklidňuje, Viktore? Čeho se bojíš?"

„Buď klidná, má drahá," odpověděl jsem. „Ještě" tuto noc, a všechno bude v pořádku. Ale dnešní noc bude strašná, velmi strašná."

V takových myšlenkách jsem strávil celou hodinu. Teprve potom jsem si uvědomil, jak hrozně by mohl zápas působit na Alžbětu. Vyzval jsem ji proto, aby odešla do svého pokoje, rozhodnut jít k ní, až zjistím, kde je můj nepřítel.

Alžběta odešla na lůžko a já jsem procházel chodbami hostince a pečlivě prohlížel každé místo, kde by se netvor mohl skrýt. Nenašel jsem žádnou stopu a už jsem začal doufat, že mu šťastná náhoda zabránila splnit výhrůžku. Náhle jsem zaslechl pronikavý výkřik plný hrůzy. Ozval se z Alžbětina pokoje. Jakmile jsem ho

uslyšel, uvědomil jsem si pravdu. Paže mi klesly a nebyl jsem schopen jediného pohybu. Cítil jsem, jak mi krev tuhne v žilách a jak mi zmrtvěly údy. Po krátké chvíli se ozval nový výkřik a já sem se rozběhl k Alžbětinu pokoji.

Proč jsem nevydechl naposledy? Proč ještě žiji a lícím konec všech svých nadějí a smrt nejčistšího člověka na světě? Ležela tam přes lůžko mrtvá, hlava visela dolů a vlasy skrývaly bledé a ztrhané rysy. Kamkoli se obrátím, všude vidím stejný obraz – bledé paže a ochablé tělo, odhozené vrahem na její svatební máry. Jak jsem to mohl vědět a žít dál? Jenže život je vytrvalý a nejpevněji lpí u toho, kdo ho nejvíc nenávidí. Omdlel jsem a klesl na zem.

Když jsem nabyl vědomí, stálo kolem mě služebnictvo hostince a jejich obličeje vyjadřovaly bezdechou hrůzu. Připadala mi však jako pouhý stín vlastních pocitů, jako jejich výsměch. Utekl jsem od nich do pokoje, v němž bylo neživé tělo mé Alžběty, mé lásky, mé drahé a ušlechtilé ženy. Našel jsem ji už uloženou na lůžku, hlava jí spočívala na paži a přes obličej a krk měla rozprostřen bílý šátek. Vypadala, jako by spala. Přiskočil jsem k ní a horoucně ji objal, ale smrtelná bledost a chlad jejich údů mě přesvědčily, že ta, kterou svírám v náruči, už není mou milovanou Alžbětou. Na krku měla stopy vrahova stisku a ze rtů jí už nevycházel dech.

Skláněl jsem se nad ní v hlubokém zoufalství, až jsem náhodou vzhlédl. Předtím byly okenice zavřeny, ale najednou jsem s údivem postřehl, že do pokoje vniká žluté měsíční světlo. S pocitem nepopsatelného děsu jsem uviděl u otevřeného okna postavu, kterou jsem v životě nejvíce nenáviděl a které jsem se nejvíc hrozil. S obličejem zkřiveným úsměškem ukazoval netvor prstem na mrtvou Alžbětu, jako by se mi vysmíval. Přiskočil jsem k oknu, vytáhl pistoli a vystřelil. Ale zlosyn se skrčil, opustil místo, kde stál, a rychle jako blesk běžel k jezeru a skočil do vody.

Zvuk výstřelu přilákal do pokoje shluk lidí. Ukázal jsem jim místo, kde vrah zmizel, a pustili jsme se za ním v člunech. Rozhodili jsme sítě, ale marně. Po několika hodinách jsme ztratili všechnu naději a vrátili se na břeh. Většina mých společníků se domnívala, že to byl přelud mé fantazie. Po přistání jsme se pustili do prohledávání okolí a po skupinách se vypravili různými směry do lesů a vinic.

Sel jsem s nimi, ale po chvíli se mi začala točit hlava, nohy se mi podlamovaly, jako bych byl opilý, a nakonec jsem zcela vyčerpán klesl k zemi. Před očima se mi zatmělo a roztřásla mne horečka. V takovém stavu mě donesli zpět do hostince a uložili na lůžko. Téměř jsem nevěděl, co se děje, a bloudil jsem zrakem po pokoji, jako bych hledal něco, co jsem ztratil.

Později jsem vstal a jakoby v podvědomí jsem se dovrávoral do pokoje, kde leželo tělo mé nejdražší. Kolem ní stály plačící ženy. Sklonil jsem se nad Alžbětu a smísil své slzy s jejich, ale po celou dobu jsem nebyl schopen jediné jasné myšlenky, jen jsem zmateně přemýšlel o svém neštěstí a jeho příčině. Bylo mi, jako by mě zahaloval mrak hrůzy a překvapení. Vilémova smrt, Justýnina poprava, Clervalovo a nyní Alžbětino zavraždění! Dokonce jsem ani teď nevěděl, zda mí jediní zbylí příbuzní jsou před netvorem v bezpečí. Vždyť otec se teď mohl svíjet v jeho vražedném stisku a Arnošt mu mohl ležet mrtev u nohou. Tato myšlenka mě roztřásla a vyburcovala k činu. Vzchopil jsem se a rozhodl se, že se co nejrychleji vrátím do Ženevy.

Nemohl jsem však sehnat žádný povoz, a proto jsem se musel vrátit přes jezero. Jenže vál protivítr a prudký déšť bičoval vodní hladinu. Naštěstí bylo teprve časně a mohl jsem do večera dorazit do Ženevy. Najal jsem si veslaře a sám jsem se chopil jednoho vesla, abych jako jindy nalezl v tělesné námaze úlevu od duševních útrap. Ale zoufalství a přemíra vzrušení způsobily, že jsem nebyl schopen veslovat. Odložil jsem veslo, položil si hlavu na ruce a oddal se chmurným úvahám, které mě přepadly. Kdykoli jsem vzhlédl, spatřil jsem krajinu, důvěrně blízkou ze šťastnějších dob, kterou jsem ještě den předtím obdivoval ve společnosti té, jež byla nyní pouhým stínem a vzpomínkou. Déšť na chvíli ustal a já viděl, jak si ve vodě hrají ryby stejně jako před několika hodinami, kdy je se mnou pozorovala také Alžběta. Nic nezpůsobí lidské mysli takovou bolest jako velká a náhlá změna. Slunce mohlo svítit a mraky mohly zastírat oblohu, ale nic mi už nemohlo připadat tak jako den předtím.

Ale proč prodlévat u příhod, které se udaly po této osudné chvíli? Můj příběh je plný hrůz, které vyvrcholily tragickou událostí oné noci. To, co následovalo, vám možná bude připadat nudné. Proto se jen omezím na stručné vylíčení toho, co mi ještě osud nachystal.

Přijel jsem do Ženevy. Otec a Arnošt žili, ale otec se zhroutil, když jsem mu sdělil onu strašnou zprávu. Dodnes vidím před sebou toho laskavého a ušlechtilého starce, jak mu zrak nechápavě bloudil po místnosti; ztratil své kouzlo a svou radost – svou Alžbětu, dceru, ke které choval všechnu něhu, jakou může cítit muž na sklonku života, když už mu je dopřáno zažít jen málo lásky, a proto opravdověji lne k těm, kdo mu zbývají. Otec nemohl dál žít pod tíhou hrůz, které se na něj nakupily. Zdroje jeho života náhle vyschly, neměl už sil vstát z lůžka a za několik dní mi zemřel v náručí.

Nepamatuji se, co se potom stalo se mnou. Nic jsem nevnímal a jedině jsem cítil utrpení a temnotu. Občas jsem sníval, že s přáteli z mládí bloudím po rozkvetlých lukách a líbezných údolích, ale jakmile jsem se probudil, viděl jsem, že jsem v žaláři! Později jsem poznenáhlu začal vnímat pocit zármutku, postupně jsem začal chápat své postavení i to, co se mi přihodilo. Tak jsem se konečně osvobodil ze svého žaláře – prohlásili mě totiž za šíleného, a jak jsem zjistil, byla po řadu měsíců mým domovem osamělá cela.

Svoboda by byla ovšem bývala pro mě bezcenným darem, kdyby se ve mně s návratem rozumu nebyla současně probudila i touha po pomstě. Když se mi v mysli vybavila vzpomínka na prožitá utrpení, začal jsem uvažovat o jejich příčině, o netvoru, kterého jsem stvořil, o odporném ďáblu, kterého jsem přivolal k životu, aby mě zničil. Kdykoli jsem na něj pomyslil, zmocnila se mě nepříčetná zášť a já si horoucně přál, abych ho mohl dostat do své moci a pomstít se mu.

Má nenávist se však dlouho neomezovala na lichá přání. Začal jsem přemýšlet o tom, jak bych ho mohl nejlépe dopadnout. Proto jsem se asi měsíc po svém propuštění odebral k městskému soudci a oznámil, že chci podat trestní oznámení na vraha své rodiny. Prohlásil jsem, že ho znám, a požádal jsem soudce, aby použil veškerou moc k jeho dopadení.

Soudce mě pozorně a vlídně vyslechl. „Buďte si jist, pane Frankensteine," řekl mi, „nebudu šetřit námahou, abych toho zločince objevil."

„Děkuji vám," odpověděl jsem, „laskavě mě teď vyslechněte. Povím vám zvláštní příběh, i když se obávám, že mu neuvěříte, ačkoli je v něm tolik pravdivých a vzdor jejich mimořádnosti přesvědčivých skutečností. Celá záležitost je natolik průkazná, že se nedá považovat za blouznění, a já ostatně nemám důvod lhát." Má slova zněla klidně a přesvědčivě. Rozhodl jsem se pevně, že svého nepřítele zničím, a tento cíl utišil mé zoufalství a načas mě smířil se životem. A tak jsem nyní stručně, jistě a pečlivě vylíčil svůj příběh, uvedl jsem přesně všechna data a nepřerušil jsem jej jediným výkřikem nebo urážkou.

Soudce se zprvu tvářil zcela nedůvěřivě, ale když jsem pokračoval, naslouchal stále s větší pozorností a zaujatostí. Všiml jsem si, že se občas chvěl hrůzou, jindy se mu zase na obličeji objevil výraz překvapení, prostý jakékoli nedůvěry.

Když jsem skončil, dodal jsem: „A toho tvora obviňuji a vás žádám, abyste použil veškeré své moci k jeho zatčení a potrestání. Je to vaše soudcovská povinnost a věřím i doufám, že vám vaše lidské pocity nebudou v tomto případě bránit, abyste vykonal, co vám přísluší."

Má slova vyvolala na soudcově tváři podstatnou změnu. Příběh vyslechl s onou shovívavou důvěrou, kterou dopřáváme vyprávěním o strašidlech a nadpřirozených jevech. Když však byl vyzván, aby z mého obvinění vyvodil úřední důsledky, zmocnila se ho opět nedůvěra. Přesto laskavě odpověděl: „Rád bych vám při vašem stíhání poskytl veškerou pomoc, ale tvor, o němž jste mi vyprávěl, má zřejmě tolik moci, že by všechno naše úsilí bylo zcela zbytečné. Což lze pronásledovat někoho, kdo dokáže přejít přes ledovce a bydlet v jeskyních a doupatech, kam by se žádný člověk neodvážil vniknout? A od spáchání zločinů uplynula už řada měsíců a nikdo přece nemůže vědět, kam odešel nebo kde teď žije."

„Určitě zůstává v mé blízkosti, a jestliže se opravdu skrývá v Alpách, můžeme ho honit jako kamzíka a zabít jako divou šelmu. Ale chápu, co si asi myslíte; mému vyprávění nevěříte a nehodláte potrestat mého nepřítele, jak si to zaslouží."

Při těchto slovech se mi zableskly oči záštím. Soudce se vylekal. „Mýlíte se," namítl, „učiním, co je v mé moci, a jestliže se nám podaří netvora dopadnout, buďte jist, že ho stihne trest přiměřený jeho zločinům. Jenže vzhledem k vlastnostem, kterými je podle vašich slov obdařen, nebude to bohužel asi snadno proveditelné, a proto byste se měl připravit na zklamání, i když budou učiněny všechny potřebné kroky."

„To nemohu, řeknu vám však už jen jedno. Má touha po pomstě pro vás nic neznamená, a ačkoli připouštím, že pomsta je hříchem, přiznávám se, že je jedinou a všestravující vášní, kterou mám. Vědomí, že vrah, kterého jsem vyslal mezi lidi, stále žije, mě nevýslovně dráždí. Odmítáte můj oprávněný požadavek. Musím tedy vraha zničit já sám. A to také bude jediným smyslem mého života."

Při těchto slovech jsem se roztřásl a z mého chování vyzařovaly posedlost a bezpochyby i ušlechtilý žár. Ale ženevskému soudci, jehož mysl byla zaneprázdněna zcela jinými myšlenkami než úvahami o posvátném plnění povinností, muselo mé vzrušení připadat jako záchvat šílenství. Pokusil se mě uklidňovat jako chůva dítě a o mém vyprávění se zmínil jako o důsledcích třeštění.

„Pyšníte se tím, pane soudce, jak jste moudrý, a přitom jste nevědomý jako děcko!" zvolal jsem. „Mlčte, vždyť nevíte, co mluvíte!"

Rozhněván a rozrušen jsem vyběhl z místnosti a vrátil se domů, abych přemítal o tom, co podniknout.

KAPITOLA 24

Na nic jsem tehdy nemohl myslet, všechno pohltila nenávist. Jedině touha po pomstě mi dodávala sílu a rozvahu, stmelovala mé myšlenky a způsobovala, že jsem dokázal být klidný a rozvážný v době, kdy jinak by mým údělem byly šílenství nebo smrt.

Nejprve jsem se rozhodl navždy opustit Ženevu. Vlast, která mi byla drahá v dobách štěstí a lásky, mi teď v době utrpení připadala nesnesitelná. Opatřil jsem si větší obnos peněz a na cestu jsem si vzal něco šperků zděděných po matce.

A tehdy začala má pouť, která skončí zároveň s mým životem. Procestoval jsem velkou část světa a snášel všechny útrapy, které jsou údělem cestovatelů na pouštích a v barbarských končinách. Dnes si ani nepamatuji na průběh svých cest. Častokrát jsem natáhl znavené údy na nehostinnou zem a modlil se, aby nastal konec. Ale při životě mě udržovala pomsta; neodvažoval jsem se zemřít a nechat svého nepřítele na světě živého.

Hned po odjezdu ze Ženevy jsem začal pátrat po stopách svého odporného nepřítele. Neměl jsem žádný pevný plán, mnoho hodin jsem prochodil po okolí a nevěděl, kudy se dát. Když se blížila noc, došel jsem k vchodu na hřbitov, kde odpočívali Vilém, Alžběta a otec. Vešel jsem a přistoupil k náhrobnímu kameni označujícímu jejich hrob. Všude kolem bylo ticho, jen vítr rozechvíval na stromech listí. Byla skoro úplná tma a nezúčastněnému pozorovateli se celý výjev mohl zdát velebný a jímavý. Připadalo mi, jako by se duše mrtvých vznášely nad náhrobkem a obestíraly mou hlavu neviditelným stínem.

Zmocnil se mě hluboký zármutek, ale vzápětí ustoupil nenávisti a zoufalství. Oni byli mrtví, já žil a žil také jejich vrah. Avšak já jsem musel dále vést tento bezútěšný život, abych ho zničil. Poklekl jsem do trávy, políbil zem a s chvějícími rty jsem zvolal: „Při posvátné půdě, na níž klečím, při stínech, které kolem mě poletují, a při věčném a hlubokém zármutku, který pociťuji, přísahám, že budu tak dlouho pronásledovat netvora, který toto utrpení způsobil, dokud já či on nezahyneme v zápase na život a na smrt! Pro tento cíl chci uchovat svůj život, pro tuto pomstu chci znovu vnímat slunce a kráčet po zemi, kterou bych nejraději už nikdy neviděl. A vás, duchové mrtvých, i vás, bloudící vyslanci pomsty, vyzývám, abyste mi pomáhali a vedli mé kroky. Ať ten prokletý ďábelský netvor ochutná, co je to zoufalství, ať pocítí utrpení, kterým nyní trýzní mě."

Ticho noci přerušil divoký hlasitý smích. Dlouho a hlučně mi zněl v uších, odrážel se od hor a mně připadalo, jako by mě výsměchem obklopilo samo peklo. Ale má přísaha byla vyslechnuta a nyní budu moci žít jen pro pomstu. Jen proto mě v této chvíli nepřemohl záchvat šílenství a já neukončil svůj bedny život. Smích ztichl a známý odporný hlas mě zřejmě z velké blízkosti tiše oslovil: „Dobrá, ubožáku, rozhodl ses tedy žít, to mě plní uspokojením!"

Rozeběhl jsem se k místu, odkud se hlas ozval, ale netvor už zmizel. Náhle se objevil široký kotouč měsíce a plně ozářil jeho hrůznou znetvořenou postavu, prchající nadlidskou rychlostí.

Pustil jsem se za ním a po mnoho měsíců jsem ho pronásledoval. Veden slabou stopou sledoval jsem ho podél Rhóny. ale marně. Dospěl jsem až k modrému Středozemnímu moři a díky zvláštní náhodě jsem zahlédl, jak se za noci ukryl do lodi plující do Černého moře. Nastoupil jsem na stejnou loď, ale opět mi unikl, ani nevím jak.

Sledoval jsem jeho stopy po pláních Tatarská a Ruska a stále mi prchal. Někdy jsem se o něm dozvěděl od sedláků vyděšených jeho odporným zjevem, jindy mi z obavy, že bych mohl ztratit jeho stopu a ze zoufalství zemřít, sám zanechal znamení, které mě vedlo dál. Když sněžilo, viděl jsem šlápoty jeho mohutných nohou na bílé pláni. Ten, kdo poprvé vstupuje do života a pro něhož je starost něčím novým a utrpení neznámé, nemůže pochopit, co jsem cítil a co dosud pociťuji. Zima, hlad a únava byly nejmenšími útrapami, které mi bylo protrpět. Byl jsem proklet a nesl jsem s sebou věčné peklo, ale přitom nějaký dobrý duch sledoval a řídil mé kroky, a když jsem na tom byl nejhůře, náhle mi pomohl překonat zdánlivě nepřekonatelné nesnáze. Jindy, když jsem klesal vyčerpáním a hladem, nalézal jsem v pustinách jídlo, které mi opět dodalo sílu i odvahu. Byla to prostá strava, jakou se živí tamní venkované, ale já jsem nepochyboval o tom, že ji připravili ti, které jsem žádal o pomoc. Často, když všude bylo sucho, obloha jako vymetená a mé hrdlo bylo vyprahlé žízní, objevil se na obloze mráček, k zemi padlo několik kapek, osvěžily mě a mráček zmizel.

Pokud jsem mohl, cestoval jsem podél rek, ale netvor se těmto místům většinou vyhýbal, protože tu sídlila většina obyvatel. Jinde bylo zřídka vidět stopu po člověku a já se většinou živil divokou zvěří, která mi vběhla do cesty. Měl jsem s sebou peníze, nešetřil jsem jimi a tak jsem získával důvěru vesničanů. Také jsem jim občas přinášel zvěřinu; ponechával jsem si z ní jen menší část a zbytek jsem daroval těm, kdo mi poskytli oheň a potřeby k vaření.

Nenáviděl jsem tento způsob života a jenom ve spánku jsem mohl okusit radost. Milosrdný spánku! Často, když mi bylo nejhůře, klesl jsem k odpočinku a míval jsem dokonce blažené sny. Tyto okamžiky, či spíše hodiny štěstí mi byly darovány zřejmě proto, abych si zachoval sílu a mohl tak splnit účel své pouti.

Bez této útěchy bych byl podlehl břemeni útrap. Ve dne mě podporovala a vedla naděje na noc, protože ve spánku jsem viděl své drahé, Alžbětu a milovanou vlast. Často, když mě unavil namáhavý pochod, namlouval jsem si, že má cesta je sen a že teprve v noci budu moci obejmout své nejdražší. V takových chvílích, kdy jsem k nim pociťoval nejvřelejší lásku, mi zmírala v srdci myšlenka na pomstu a já pokračoval v cestě za zkázou netvora, jako by to byl úkol uložený vyšší spravedlností, jako bych jednal z mechanického podnětu nějaké moci, kterou jsem neznal, a nikoli jako bych tak činil z horoucí touhy vlastní duše.

Nevím, co cítil pronásledovaný. Občas za sebou nechával písemné vzkazy vyryté do kůry stromů nebo vytesané do kamenů, a ty mě vedly dál a rozdmýchávaly mou nenávist. „Má vláda dosud neskončila" (tak zněl jeden z nápisů); „ty žiješ a má moc je úplná. Následuj mě, hledám věčné ledy severu, kde tě bude trýznit chlad a mráz, které já necítím. Nepůjdeš-li za mnou příliš pomalu, najdeš tu nablízku mrtvého zajíce, sněz ho a posilni se. Jen pojď, nepříteli, ještě nás čeká boj na život a na smrt. Ale než hodina zápasu nastane, musíš vytrpět ještě mnoho trpkých a zlých hodin."

Pokračoval jsem v cestě na sever, sněhu přibývalo a mráz se už téměř ani nedal vydržet. Vesničané byli zavřeni ve svých domovech a jen několik nejotužilejších se odvažovalo ven, aby pochytali zvěř, kterou hlad vyhnal z doupat. Reky byly pokryty ledem, takže se nedaly lovit ryby, a já jsem byl zbaven téměř všech možností získat potravu.

Se vzrůstajícími obtížemi rostl i netvorův pocit vítězství. Jeden z nápisů, které za sebou ponechal, zněl: „Připrav se! Tvá trýzeň teprve začíná, zabal se do kožišin a opatři si potravu, protože brzy se pustíme na cestu, kde tvé utrpení ukojí mou věčnou nenávist!"

Tato výsměšná slova jen posílila mou odvahu a vytrvalost. Byl jsem odhodlán nepolevit a s nezmenšeným úsilím jsem dál putoval přes nesmírné pustiny, až se v dáli, téměř na nejzazšší hranici obzoru, objevil oceán. Vůbec se nepodobal modrým mořím jihu! Byl pokryt ledem a od pevniny se lišil pouze divokým rozervaným povrchem. Když Rekové spatřili s vrcholků asijských hor Středozemní moře, plakali radostí a s nadšením vítali konec svých strázní. Já jsem neplakal, poklekl jsem však a z plného srdce jsem poděkoval osudu, že mě přes nepřítelův výsměch bezpečně dovedl až sem.

Před několika týdny jsem si opatřil saně a psí spřežení, a tak jsem se velmi rychle dostal přes zasněžené pláně. Nevím, zda netvor měl stejnou výhodu, ale zjistil jsem, že jsem mu každým dnem blíže, zatímco jsem dříve denně zůstával pozadu. Když jsem poprvé spatřil oceán, měl přede mnou pouze jednodenní náskok a já jsem doufal, že ho dostihnu ještě dříve, než se dostane k pobřeží. Pustil jsem se proto vpřed s novou odvahou a za dva dny jsem dorazil do ubohé vesničky u more. Vyptával jsem se vesničanů a dostalo se mi přesných zpráv. Minulou noc tam prý přijel jakýsi obrovský muž, ozbrojený puškou a pistolemi, a obyvatelé jedné osamělé chatrče ze strachu před ním uprchlí. Odnesl jim zásobu potravin na zimu, zmocnil se spřežení polárních psů, přivázal je k saním a ještě téže noci k úlevě vyděšených vesničanů se vydal na more směrem, který nevede k žádné pevnině. Vesničané se proto shodli, že brzy zahyne. Buď se utopí mezi krami, nebo zmrzne.

Po té zprávě mě přemohl dočasný záchvat zoufalství. Opět mi unikl a já budu muset nastoupit zhoubnou a téměř nekonečnou cestu přes ledové pahrbky oceánu – do mrazu, který jen málokteří ze zdejších obyvatel dlouho vydrží a který já, rodák z mírného, slunného kraje, nemám naději přežít. Ale pomyšlení, že by můj nepřítel mohl žít dál a zvítězit, opět vyburcovalo ve mně prudkou touhu po pomstě a ta jako mocná vlna zaplavila všechny ostatní pocity. Po krátkém odpočinku jsem se připravil na další cestu.

Vyměnil jsem své pozemní saně za jiné, uzpůsobené pro cestování po nerovném povrchu zamrzlého oceánu, nakoupil jsem potraviny a opustil pevninu.

Nemohu posoudit, kolik dní už uplynulo od té doby. Nebýt ovšem věčného pocitu odplaty planoucího v mém srdci, jistě bych nebyl dokázal vydržet útrapy, jimž jsem byl vystaven. Obrovské, zvrásněné hory ledu mi občas zahrazovaly cestu a často jsem slyšel dunění moře, hrozícího mi zkázou. Ale mráz neustupoval a učinil cestu přes ledovou plochu bezpečnou.

Podle množství zásob, které jsem spotřeboval, bych soudil, že jsem na této cestě strávil tři týdny. Byl jsem u konce sil a brzy už bych nejspíše klesl pod tíhou zoufalství. Jednou mě mí nešťastní psi s námahou vyvlekli na vrcholek ledového pahorku a jeden z nich, zmožen únavou, pošel. Pln úzkosti jsem pohlížel na

nekonečný prostor a náhle jsem v dáli spatřil tmavý bod. Napínal jsem zrak, abych zjistil, co to je. Po chvíli jsem rozeznal saně a na nich známou obrovskou postavu. Vyrazil jsem divoký výkřik radosti. S jakou palčivou rozkoší se naděje zase usídlila v mém srdci! Horké slzy mi naplnily oči, avšak rychle jsem je setřel, aby mi nebránily ve výhledu.

Nezbývalo času na váhání. Odvázal jsem mrtvého psa od jeho druhů, dal jim hodně nažrat a po hodinovém odpočinku, který byl zcela nezbytný, a přece mě hodně mrzel, jsem vyrazil vpřed. Saně bylo stále ještě vidět a už jsem je neztrácel z očí, pokud mi je ovšem nezakryly na krátkou chvíli rozeklané

pahorky ledu. Viditelně jsem je doháněl, a když jsem po téměř dvou dnech spatřil svého nepřítele ve vzdálenosti asi jedné míle, srdce se mi rozbušilo vzrušením.

A tu, když už jsem měl tohoto vraha na dosah ruky, náhle se mé naděje rozplynuly a já jsem ztratil jeho stopu tak úplně, jako až dosud nikdy. Pod ledovým povrchem začalo bouřit more, hukot sílil a já ucítil, jak se pode mnou vzdouvají vlny stále hrozivěji a úděsněji. Snažil jsem se ujíždět rychleji, ale marně. Zvedl se vítr, moře se prudce vlnilo, ledový příkrov se začal zachvíval jako při zemětřesení a s mohutným rachotem se rozštěpil a pukl. Všechno skončilo v jediném okamžiku – mezi mnou a mým nepřítelem se vlnilo rozbouřené moře a já se plavil na ledové kře, která se neustále zmenšovala a chystala mi hrůznou smrt.

Uplynulo několik strašných hodin, většina mých psů pošla a já málem podlehl zoufalství. Vaše zakotvená loď, k níž mě kra unášela, pro mě znamenala naději na pomoc a záchranu. Netušil jsem, že lodi mohou plout až tak vysoko na sever, a pohled na ni mě velmi udivil. Rychle jsem si z kusu saní udělal vesla a s jejich pomocí se mi podařilo namáhavě řídit kru směrem k vaší lodi. Pro případ, že byste měli namířeno na jih, jsem byl rozhodnut svěřit svůj osud i nadále moři, než abych zanechal pronásledování. Ale vy jste mířili přímo na sever. Vzal jste mě na palubu, když jsem byl téměř na konci svých sil a když bych už byl stejně brzy podlehl smrti, které se stále ještě děsím, protože můj úkol je nesplněn.

Musím snad zemřít, a on bude žít? Jestliže ano, pak mi, Waltone, přísahejte, že neunikne, že ho najdete a ukojíte mou pomstu jeho smrtí. Nechci pochopitelně na vás, abyste ho pronásledoval za tak strašných útrap jako já, tak sobecký nejsem. Ale jestliže zemru a on se objeví nebo vás andělé pomsty k němu zavedou, pak přísahejte, že nebude žít, že nezvítězí nad mým utrpením a nebude dále páchat své temné zločiny. Je výmluvný a přesvědčivý, jednou měla jeho slova dokonce moc nad mým srdcem. Nevěřte mu však. Jeho duše je ohyzdná jako jeho tvář, plná zrady a podlé zloby. Neposlouchejte ho, dovolejte se Viléma, Justýny, Clervala, Alžběty, mého otce i nešťastného Viktora a vražte mu dýku přímo do srdce. Budu při vás a zavedu čepel na správné místo.

DENÍK KAPITÁNA WALTONA, POKRAČOVANÍ

26. srpna 17 ...

Přečetla jsi tento podivný a strašný příběh, Margareto, a jistě ses zhrozila stejně jako já. Frankensteina občas při vyprávění přemohlo náhlé zoufalství a nemohl pokračovat, jindy rozechvělým prudkým hlasem těžce pronášel slova naplněná úzkostí. Jeho jemné krásné oči chvílemi plály rozhořčením, chvílemi vyjadřovaly zármutek a nesmírné utrpení. Někdy ovládal svůj výraz a tón hlasu a klidně vyprávěl o nejhroznějších událostech, potlačuje každý náznak vzrušení, jindy se mu na obličeji objevil jako náhlý výbuch sopky výraz divokého záští, zejména když zahrnoval svého nepřítele kletbami.

Jeho příběh se zakládá na prosté pravdě a jako pravdivý byl také vyprávěn, jenže přesto se Ti přiznám, že Felixovy a Safiiny dopisy, které mi ukázal, a netvorovo objevení blízko naší lodi mě více přesvědčily o pravdivosti jeho slov než jeho sebevážnější a seelogičtější ujišťování. Takový tvor tedy žije! Nemohu o tom pochybovat, jsem však pln údivu a obdivu. Několikrát jsem se snažil získat od Frankensteina podrobný popis jeho experimentu, ale v tomto bodě je neoblomný.

„Zbláznil jste se, příteli?“ zeptal se mě. „Kam by vás vaše nesmyslná zvědavost zavedla? Snad byste také nechtěl stvořit sobě i světu dalšího nelidského nepřítele? Uklidněte se, poučte se z mých útrap a nesnažte se zvětšit vlastní.“

Frankenstein zjistil, že jsem si dělal poznámky o jeho vyprávění. Požádal mě, abych mu je ukázal, a potom je sám na mnoha místech opravil a rozšířil. Zejména dodal život a ducha do rozhovorů, které měl se svým nepřítelem. „Když už chcete uchovat můj příběh,“ pravil, „tak bych byl nerad, aby byl pro budoucnost zachován v neúplném stavu.“

Celý týden jsem naslouchal líčení nejneobyčejnějších událostí, jaké si kdy lidská fantazie mohla vymyslet. Mé vlastní myšlenky a pocity byly zcela pohlceny zájmem o mého hosta, vyvolaným jeho zážitky i vybraným a jemným vystupováním. Rád bych mu dodal útěchu, mohu však dodávat chuť k životu někomu, kdo je tak nesmírně nešťasten a zbaven veškeré naděje? Ne, jedinou radost, kterou ještě může pocítit, bude, až uloží svou zmučenou duši k věčnému odpočinku. Přesto mu však zbývá jediné potěšení, výsledek samoty a blouznění: ve snu rozmlouvá se svými drahými a od nich se mu dostává útěchy za jeho útrapy.

Naše rozmluvy nesetrvávají jen u jeho příběhu a neštěstí. Má rozsáhlé vědomosti a jasně pronikavý názor o všech problémech současné literatury. Dovede přesvědčivě a výmluvně diskutovat. Hovoří-li o nějaké dojímavé příhodě nebo o soucitu či lásce, naslouchám mu vždy se slzami v očích. Jak skvělý člověk to musel být v dobách, kdy byl šťasten, jestliže je tak ušlechtilý a dobrý v utrpení! Myslím, že si je vědom své hodnoty i hloubky svého pádu.

„Když jsem byl mladší," řekl mi jednou, „věřil jsem, že jsem určen pro nějaké vznešené poslání. Jsem citově založen, ale mám i chladný úsudek, který byl předpokladem pro konání skvělých činů. Vědomí vlastní ceny mě posilovalo tam, kde by jiní byli podlehli, a považoval jsem za zločin odhodit jako zbytečné ony znalosti, které by mohly prospět lidstvu. Když jsem rozvažoval o díle, které jsem dokončil – a nebylo to přece nic menšího než stvoření rozumem a citem nadaného tvora –, nedokázal jsem se zařadit mezi zástup obyčejných badatelů. Jenže myšlenka, která mě podporovala na počátku mé dráhy, mě nyní tím hlouběji sráží do prachu. Všechny mé úvahy a naděje přišly nazmar a jako padlý anděl, který toužil po všemohoucnosti, jsem přikován ve věčném pekle. Měl jsem bohatou fantazii, ale přitom jsem dokázal důkladně analyzovat a aplikovat. Spojení těchto vlastností mě přivedlo na myšlenku stvořit člověka. Uskutečnil jsem ji. Se vzrušením si vzpomínám, jaké jsem míval sny v době, kdy má práce ještě nebyla skončena. Chodil jsem v duchu v oblacích, chvílemi jsem blouznil o své moci, chvílemi mě rozpalovala představa jejích účinků. Od dětství jsem byl prostoupen velkými nadějemi a ušlechtilou ctižádostí, avšak jak hluboko jsem kles! Ach příteli, kdybyste mě byl znal v mládí, jistě byste mě nepoznal v tomto ponížení! Málokdy jsem si zoufal a připadalo mi, jako by mě neustále povznášel vznešený osud, dokud jsem nepadl, abych už nikdy nepovstal."

Ztratím tohoto skvělého muže? Toužil jsem po příteli, hledal jsem někoho, kdo by se mnou cítil a miloval mě. Představ si, že jsem tady na tomto opuštěném moři takového člověka potkal, obávám se však, že jsem ho získal jen proto, abych poznal jeho hodnotu a ztratil ho. Rád bych ho smířil s životem, on však tuto myšlenku odmítá.

„Děkuji vám, Waltone," řekl, „za laskavost, s níž se chováte k takovému ubožáku, jako jsem já. Myslíte si snad, že nová pouta a náklonnosti, o nichž hovoříte, mohou nahradit ty, co odešly? Může se nějaký muž pro mě stát tím, kým byl pro mě Clerval, nebo nějaká žena jinou Alžbětou? I tam, kde lásku a náklonnost neposilují vynikající vlastnosti, udržují si přátelé z dětství nad námi jistou moc, a tu může nějaký pozdější přítel stěží získat. Oni znají naše dětské sklony, které nikdy zcela nezmizí, i když se později změní, a proto mohou z našich činů mnohem snáze pochopit ryzost našich pohnutek. Bratr nebo sestra nikdy nemohou podezírat druhého ze lži nebo podvodu, pokud se ovšem takové vlastnosti už neprojevily v raném dětství, zatímco jiný přítel, ať k nim lne sebevíc, je může i proti vlastní vůli z něčeho takového podezírat. Měl jsem přátele, kteří mi byli blízcí nejen zvykem a společenstvím, nýbrž i svými vynikajícími vlastnostmi, a ať jsem kdekoli, všude slyším Alžbětin lahodný hlas a Clervalova moudrá slova. Jsou mrtvi a nic mě nemůže přimět, abych žil dál. Kdybych se zabýval nějakým podnikem nebo záměrem, který by byl pro lidstvo neobyčejně prospěšný, pak bych mohl žít s cílem uskutečnit jej. Jenže nic takového mi není dáno, musím pronásledovat a zahubit tvora, kterému jsem vdechl život. Tím bude můj pozemský úděl naplněn a já budu moci zemřít."

2. září

Drahá sestro,

jsem ve velkém nebezpečí a nejistotě, zda je mi ještě souzeno spatřit Anglii a své drahé přátele. Obklopují nás hory ledu, znemožňují nám únik a každým okamžikem hrozí rozdrtit loď. Ti odvážní chlapíci, kteří se stali mými druhy, čekají ode mě pomoc, a já jim ji nemohu poskytnout. V naší situaci je něco hrůzně děsivého, ale přesto neztrácím odvahu a naději. Pomyšlení, že mým zaviněním se životy všech těchto lidí dostaly do nebezpečí, je hrozné. Jestliže budeme ztraceni, zavinily to mé šílené nápady.

A jak asi bude Tobě, Margareto? O mé záhubě neuslyšíš a úzkostlivě budeš čekat na můj návrat. Budou plynout roky, budeš podléhat zoufalství, a přece se budeš trýznivě spoléhat na naději. Strašnější než vlastní smrt je pro mě představa, jak se Tvoje naděje poznenáhlu bolestně zhroutí. Máš však manžela a krásné děti, můžeš být šťastna.

Můj nešťastný host mě pozoruje s něžným soucitem. Snaží se mi dodat naději a předstírá, že život je hodnota, jíž si cení. Připomíná mi, jak často se stejné nehody udaly jiným mořeplavcům při pokusech proplout tímto mořem, a navzdory mým předtuchám mé častuje povzbudivými předpověďmi. I na námořníky působí síla jeho výmluvnosti; když mluví, necítí již beznaděj. Povzbuzuje jejich vůli k životu, a jakmile promluví, věří, že ty obrovské ledové hory jsou krtiny, které zmizí před lidskou vůlí. Tyto pocity ovšem brzy mizejí, každý den dalšího čekání je naplňuje strachem a já se téměř obávám aby se ze zoufalství nevzbouřili.

5. září

Právě došlo k tak neobvyklé příhodě, že ji musím zaznamenat, ačkoli je velmi nepravděpodobné, že bys někdy mé zápisky dostala do rukou.

Stále nás obklopují hory ledu, stále nám hrozí bezprostřední nebezpečí, že budeme rozdrceni. Panuje prudký mráz a mnohý z mých nešťastných druhů již našel poslední útulek v této pustině. Frankenstein denně chřadne, v očích mu plá horečný oheň, je vyčerpán, a když se někdy vypne k náhlému úsilí, rychle opět sklesne do naprosté ochablosti.

V posledním zápise jsem se zmínil o obavách z případné vzpoury. Dnes ráno jsem seděl a pozoroval bledou tvář svého přítele – oči měl přivřené a údy téměř nehybné. Náhle mě vytrhlo několik námořníků. 'Domáhali se vstupu do kabiny. Vešli a jejich vůdce mě oslovil. Řekl, že on a jeho druzi byli vybráni ostatními námořníky, aby mě vyhledali a přednesli požadavek, který jim jistě neodmítnu. Jsme uzavřeni ze všech stran ledem a nejspíše nebudeme moci uniknout. Námořníci se však obávají, že bych v případě, kdyby ledy pukly – a to by bylo možné – a uvolnila se cesta, byl natolik ukvapený, abych pokračoval ve své výpravě a vedl je do nových nebezpečí, ačkoli šťastně právě přestáli toto. Mám jim proto závazně slíbit, že v případě, bude-li loď uvolněna, poplujeme ihned na jih.

Jejich požadavek mě zmátl. Nepropadl jsem dosud zcela beznaději, a také jsem se ještě nezabýval myšlenkou na návrat v případě, že se cesta uvolní. Měl jsem však právo tento požadavek vůbec odmítnout? Váhal jsem s odpovědí. Náhle Se zvedl Frankenstein, který zprvu zachovával mlčení, jako by ani neměl dost sil na to, aby věnoval našemu rozhovoru pozornost. Oči mu jiskřily a tváře mu zčervenaly náhlým vzrušením. Obrátil se k mužům a pravil:

„O co vám jde? Co chcete od svého kapitána? To se tak snadno dáte odvrátit od svého záměru? Což jste neříkali, že to je slavná výprava? A proč měla být slavná? Nikoli proto, že plavba bude hladká a klidná jako v jižních mořích, nýbrž proto, že bude plna nebezpečí a úskalí, protože při každé nehodě byste museli uplatnit svou dovednost a prokázat svou odvahu, protože ji jistě bude doprovázet nebezpečí a smrt a vy byste jim museli čelit a je překonávat. Proto to měla být slavná výprava, hodná opravdových mužů. Po jejím skončení jste měli být slaveni jako dobrodinci, vaše jména měla být vynášena jako jména hrdinů, kteří podstupovali smrt pro čest a blaho lidstva. A nyní, prosím, při prvním pomyšlení na nebezpečí, nebo chcete-li, při první velké a tvrdé zkoušce statečnosti couváte a nevadí vám, že budete považováni za zbabělce, kteří neměli dostatek síly, aby snesli zimu a nebezpečí. A protože bylo chudinkám chladno, vrátili se k teplu svých krbů! To ovšem nepotřebovalo takových příprav, na to jste nemuseli plout tak daleko a obdařit svého kapitána potupou porážky, jen abyste dokázali, že sami jste zbabělci. Buďte přece muži nebo více než muži! Vykonejte to, k čemu jste se odhodlali, a buďte tvrdí jako kámen! Tento led není stvořen z takové látky, z jaké jsou stvořena vaše srdce, je nestálý a neubrání se vám, budete-li si věřit! Nevracejte se k svým rodinám se znamením hanby na čele. Vraťte se jako hrdinové, kteří bojovali a dobyli a kteří nevědí, co to je obrátit se k nepříteli zády.“

Frankenstein pronesl svou řeč hlasem tak vyjadřujícím jeho cítění a s pohledem tak plným ušlechtilosti a hrdinství, že námořníci byli zvikláni. Jistě Tě to neudivuje. Pohlédli na sebe a nebyli schopni odpovědět. Ujal jsem se slova. Řekl jsem jim, aby se vrátili a přemýšleli o slovech, která slyšeli. Budou-li trvat na svém, nepovedu je dál na sever, doufám však, že se jim zase vrátí odvaha, až uváží, co vyslechli.

Potom odešli. Obrátil jsem se k svému příteli, ten však ležel zcela vyčerpán a téměř bez života.

Nevím, jak to všechno skončí, ale raději bych zemřel, než bych se potupně vrátil a nesplnil poslání své výpravy. Obávám se však, že takový bude můj úděl, protože mí námořníci, které neposiluje myšlenka na čest a slávu, nebudou nynější útrapy dobrovolně dále snášet.

7. září

Vše je skončeno! Dal jsem souhlas k návratu v případě, že nás ledy nerozdrtí. Zbabělost a nerozhodnost rozmetaly mé naděje, vrátím se v nevědomosti a zklamán. Abych tuto nespravedlnost mohl trpělivě snášet, musil bych mít víc chladné rozvahy, než mám.

12. září

Je po všem, vracím se do Anglie. Už si nenamlouvám, že budu užitečný světu a že se proslavím. Ke všemu jsem ztratil jediného přítele! Pokusím se teď, drahá Margareto, popsat Ti všechny trpké zážitky a neklesat na mysli. Vždyť pluji do Anglie a k Tobě!

9. září se začaly ledy pohybovat. Když všude kolem nás mohutné kry pukaly a praskaly, slyšeli jsme zdáli rachot silný jako údery hromu. Hrozilo nám nesmírné nebezpečí, ale protože jsme byli odsouzeni k nečinnosti, věnoval jsem všechnu pozornost nešťastnému hostu, jehož neúprosně se zhoršující choroba zcela upoutala na lůžko. Ledové kry pukaly za naší zádí a mořský proud je hnal na sever, na západě se zvedl vítr a 11. září ležela před námi cesta na jih zcela volná. To námořníkům stačilo, aby považovali návrat do vlasti za zaručený a vypukli v jásavý, hlasitý a dlouhotrvající pokřik. Dřímající Frankenstein se probudil a zeptal se na příčinu rozruchu. „Křičí, protože se brzy vrátí domů,“ vysvětlil jsem mu.

„Opravdu se tedy vracíte?“

„Bohužel ano, musím vyhovět jejich přání. Nemohu je proti jejich vůli do nebezpečí. Nezbývá mi než se vrátit.“

„Učiňte tak, chcete-li, ale já nemohu. Vy se můžete vzdát svého záměru, avšak můj byl nařízen osudem a já se neodvážím od něho odstoupit. Jsem slabý, ale pomyšlení na pomstu mi snad dodá novou sílu.“ Po těchto slovech se pokusil povstat z lůžka, ale bylo to pro něj příliš namáhavé. Padl zpět a omdlel.

Trvalo dlouho, než se probral k vědomí. Domníval jsem se již, že život už z něho zcela vyprchal. Nakonec otevřel oči, těžce dýchal a nemohl mluvit. Lékař mu dal posilující prostředek a nařídil, abychom ho nerušili. Potom mi řekl, že mu zbývá jen několik málo hodin života.

Rozsudek byl vynesen a mně nezbývalo než truchlit a být trpělivý. Usedl jsem u lůžka a pozoroval ho. Oči měl zavřeny a já se domníval, že spí, ale náhle mě zavolal zesláblým hlasem a prosil mě, abych se k němu sklonil. „Bohužel síla, na niž jsem se spoléhal, vyprchala," tiše řekl. „Cítím, že brzy zemřu, a on, můj nepřítel a trýznitel, bude asi žít dál. Nemyslete si, Waltone, že v posledních okamžicích svého života ještě pociťuji onu žhavou nenávist a horoucí touhu se pomstít, která ve mně předtím byla. Myslím však, že mám právo přát si smrt svého protivníka. Poslední dny jsem trávil pře* myšlením o svém dřívějším jednání a myslím, že mi nic nemůže být vytýkáno. V záchvatu blouznivého nadšení jsem stvořil bytost nadanou rozumem a byl jsem povinován jí zajistit, pokud to bylo v mé moci, šťastný a klidný život. Taková byla má povinnost, mé závazky k lidem však byly přednější. Z tohoto důvodu jsem odmítl – dodnes jsem přesvědčen o správnosti svého rozhodnutí – stvořit prvnímu tvoru družku. Vždyť projevil nesmiřitelnou zlobu a sobectví, zahubil mé blízké a zařekl se, že zničí každého, kdo je obdařen citem, štěstím a rozumem. Ani nevím, kdy v něm ta žízeň po pomstě vůbec může vyschnout. Nesmí už nikoho učinit nešťastným, a proto, i když je sám ubožák, by měl zemřít. Mým úkolem bylo ho zničit, ale neuspěl jsem. Kdysi mě pobízely sobecké a špatné pohnutky a já vás požádal, abyste pokračoval v nedokončeném díle. Nyní, když mě k tomu nabádá jen rozum a čest, obnovuji tuto prosbu.

Nemohu ovšem od vás chtít, abyste se kvůli tomuto poslání vzdal vlasti a přátel. Teď, když se vracíte do Anglie, zbývá jen málo naděje, že byste se s ním někdy setkal. Ponechám však na vás, abyste uvážil má slova a sám usoudil, co byste měl učinit. Blížící se smrt už totiž rozrušuje můj úsudek a mé myšlenky. Neodvažuji se vás požádat, abyste udělal to, co sám považuji za správné, protože mě stále ještě může ovlivňovat má zaujatost.

Znepokojuje mě, že by ten tvor měl dál žít a páchat zlo. Tato hodina, kdy každou chvíli čekám na osvobození, je jedinou šťastnou hodinou, kterou jsem v posledních letech zažil. Před očima se mi vznášejí postavy mých nejdražších a já spěchám do jejich náruče. Sbohem, Waltone! Hledejte štěstí v klidu a střežte se ctižádosti, i když by to byla zdánlivě nevinná ctižádost proslavit se ve vědě nebo objevech! Ale proč jen vám to říkám? Mé naděje byly sice rozmetány, ale někdo jiný může mít úspěch!"

Hlas mu při těchto slovech postupně slábl, až nakonec vyčerpaně zmlkl. Asi po půlhodině se ještě jednou pokusil promluvit, nemohl však. Slabě mi stiskl ruku, oči se mu zavřely navždy a ze rtů mu zmizel záblesk blaženého úsměvu.

Co jen mám dodat k předčasnému skonu tohoto ušlechtilého muže, Margareto? Co jen mám říci, abys pochopila hloubku mého zármutku? Vše, co bych vyslovil, by bylo nedostačující a slabé. Z očí se mi derou slzy, mysl mi zastírá závoj zklamání. Plavím se však do Anglie a snad tam naleznu útěchu.

Musím přerušit psaní. Co to je za zvuky? Je půlnoc, vane silný vítr a hlídku na palubě není vůbec slyšet. Znovu – je to zvuk podobný lidskému hlasu, ale drsnější. Ozývá se z kabiny, kde odpočívá Frankenstein. Musím vstát a zjistit, co to může být. Dobrou noc, sestřičko.

Bože můj! Jaký výjev se před mýma očima právě odehrál! Jsem stále ještě zcela zmaten. Ani nevím, dokážu-li přesně vylíčit, co se stalo, ale příběh, který jsem až dosud vypsal, by byl bez tohoto neuvěřitelně tragického konce neúplný.

Vstoupil jsem do kabiny, kde leželo tělo mého nešťastného přítele. Nad ním se skláněla postava, pro jejíž popis nenalézám slov: byla mohutná, ale neohrabaná a nesouměrná. Její obličej byl zakryt dlouhými prameny rozježených vlasů, ale jedna ruka byla napřažená – barvu a pokožku měla jako mumie. Když netvor zaslechl mé kroky, přestal naříkat a proklínat a skočil k oknu. V životě jsem neviděl něco tak strašného jako jeho obličej, plný odporné a odpuzující ohyzdnosti. Bezděčně jsem zavřel oči a horečně jsem přemýšlel, jak se mám k vrahovi zachovat. Vyzval jsem ho, aby zůstal.

Zarazil se, udiveně na mě pohlédl, pak se znovu obrátil k neživému tělu svého tvůrce, a jako by zapomněl na mou přítomnost, podlehl divokému záchvatu jakési neovladatelné vášně, která se projevovala v každém gestu a výrazu.

„Tak i on se stal mou obětí!" zvolal. „Jeho vraždou jsem dovršil své zločiny. Bídný běh mého života se blíží ke konci! Ach, Frankensteine, ty šlechetný a obětavý muži! Proč tě nyní prosím o odpuštění? Vždyť jsem tě nenávratně zničil, zahubil jsem všechny tvé nejdražší! Běda, je mrtev, nemůže mi už odpovědět."

Hlas se mu zalykal. Mou první reakcí bylo splnit povinnost a vykonat poslední přání umírajícího přítele – zabít nepřítele. Zarazila mě však zvědavost prostoupená soucitem. Přistoupil jsem k mohutnému tvoru, neodvážil jsem se však zvednout oči k obličeji, v jehož škaredosti bylo něco úděsného a nelidského. Pokusil jsem se promluvit, ale slova mi zemřela na rtech. Netvor pokračoval v divokém a nesouvislém sebeobviňování. Nakonec jsem využil přestávky v bouři jeho vášně a oslovil jsem ho. „Tvá lítost je teď

zbytečná,“ řekl jsem. „Kdybys byl naslouchal hlasu svědomí a dbal ostnů výčitek, než jsi dohnal svou ďábelskou pomstu do krajnosti, byl by Frankenstein ještě naživu.“

„Co vás napadá?“ odpověděl netvor. „Myslíte si snad, že jsem byl necitelný k zoufalství a výčitkám svědomí? On,“ pokračoval a ukázal na neživé tělo, „on nepocítil při pohledu na vykonaný skutek ani desetitisícinu hrůzy, kterou jsem pocítil já při postupném uskutečňování svých činů. Strašlivé sobectví mě hnalo vpřed a přitom mi srdce plnily výčitky. Myslíte si, že Clervalovy steny byly hudbou pro mé uši? Mé srdce bylo schopno přijímat lásku a přátelství, než je utrpení naplnilo zlobou a nenávistí. Avšak tato náhlá změna mi způsobila taková muka, jaká si ani neumíte představit.

Po Clervalově zavraždění jsem se vrátil do Švýcarska se zlomeným srdcem a zdrcen. Litoval jsem Frankensteina, má lítost vyústila v hrůzu a děsil jsem se sám sebe. Potom jsem však zjistil, že se on, tvůrce jak mého života, tak i mých nevýslovných trýzní, odvažuje doufat ve štěstí, že pro mě připravil jen utrpení a zoufalství a sám se snaží nalézt radost v citech a lásce, které mi jsou navždy odepřeny. Tehdy mě nemohoucí závist a trpké rozhořčení naplnily nenasytnou touhou po pomstě. Vzpomněl jsem si na svou hrozbu a rozhodl se, že ji splním. Věděl jsem, že si tak chystám pro sebe smrtelná muka, byl jsem však otrokem, nikoli pánem vášně, kterou jsem nenáviděl, ale které jsem nemohl neposlechnout. Když však zemřela, nebyl jsem nešťastný, odhodil jsem tehdy všechen cit a potlačil všechnu úzkost, jen abych mohl povolit uzdu své zášti. Od té doby se zlo stalo vodítkem mých činů. Když už jsem dospěl tak daleko, nezbylo mi, než mu přizpůsobit svou povahu. Byl jsem posedlý touhou dokonat svůj ďábelský plán. A nyní k tomu došlo, zde je má oběť.“

Zpočátku jsem byl pohnut líčením jeho strastí. Když jsem si však vzpomněl, co mi Frankenstein řekl o jeho přesvědčivé výmluvnosti, a když jsem znovu pohlédl na přítelovo neživé tělo, zmocnila se mě opět nevole. „Bídáku!“ zvolal jsem. „Jak ušlechtilé, že jsi sem přišel, abys tu kňučel nad spouští, kterou jsi zavinil. Připadáš mi jako člověk, který vhodí pochodeň na blok domů, a když lehnou popelem, sedne si mezi ohořelé trosky a běduje nad jejich zkázou. Pokrytče! Kdyby ten, jehož oplakáváš, ještě žil, opět by se stal obětí tvé proklaté pomsty. Necítíš lítost, naříkáš jen proto, že oběť tvé zloby byla ti vyrvána z moci!“

„Ne, tak tomu není, tak ne,“ přerušil mě netvor. „Takový ovšem musí být dojem, který jste si vyvodil z mých činů. Nechci nikoho strhnout do své bídy, stejně už nenajdu nikoho, kdo by mě chápal. Když jsem hledal poprvé pochopení, přetékala mi duše ctnostmi, pocitem štěstí a lásky, a na těch všech citech jsem se chtěl podílet. Ale teď, když se ctnost stala pro mě stínem a štěstí i láska se změnily v hořké a odporné zoufalství, kde bych mohl hledat pochopení? Jsem vyrovnán s osudem, budu trpět dál a sám, a jsem smířen s myšlenkou, že po mé smrti bude památka na mě naplněna odporem a hanbou. Kdysi bujely v mé fantazii sny o ctnosti, slávě a radostech, kdysi jsem choval bláhovou naději, že se setkám s lidmi, kteří mi odpustí můj zevnějšek a budou mě milovat pro vynikající vlastnosti, které ve mně dřímaly. Živily mě ušlechtilé ideály cti a oddanosti. Ale teď mě zločin ponížil na úroveň nejhnusnějšího zvířete. Žádná vina, žádný zlý skutek, žádné utrpení se nevyrovnají mým. Probírám-li hrůzný seznam svých hříchů, nemohu uvěřit, že jsem týž tvor, jehož myšlenky kdysi byly plné vznešených a nesrovnatelných vidin krásy a majestátu dobra. Ale tak tomu prostě je, padlý anděl se stane odporným ďáblem. Ale i tento nepřítel boha a lidí má ve své bezútěšnosti přátele a druhy, já však jsem sám.

Vy, který Frankensteina nazýváte svým přítelem, zřejmě víte o mých zločinech a o jeho utrpení. Ale ani v jejich nejpodrobnějším líčení nemohl vystihnout všechny hodiny a měsíce plné trýzně, které jsem promarnil neplodnými vášněmi. Zničil jsem jeho naděje, ale nijak jsem tím neuspokojil vlastní touhy. Nepřestávaly mě pálit a trýznit, stále jsem toužil po lásce a přátelství, a byl jsem stále zavrhován. Není v tom nespravedlnost? Mám já být pokládán za jediného zločince, když se proti mně prohřešilo celé lidstvo? Jistě necítíte nenávist k Felixovi, který potupně odehnal od svých dveří přítele! Jistě nezatracujete venkovana, který se pokusil zabít zachránce mladé dívky! Nikoli, to jsou čestní a neposkvrnění lidé! Já, opuštěný ubožák, jsem zrůda, kterou je třeba odhánět, kopat a bít! Ještě dnes se mi bouří krev při vzpomínce na tuto nespravedlnost.

Je však pravda, že jsem bídák. Vraždil jsem lidi krásné a bezmocné, zaškrtil jsem nevinné v jejich spánku a stiskl k smrti hrdlo těch, kdo nikdy neublížili ani mně, ani jinému živému tvoru. Uvrhl jsem do neštěstí svého stvořitele, člověka vynikajícího všemi vlastnostmi, které si u lidí zaslouží lásku a obdiv. Dokonce jsem ho dohnal do úplné zkázy. Zde leží, mrtev, bledý a studený. Nenávidíte mě. Ale vaše hrůza se nemůže vyrovnat té, s kterou se na sebe dívám já. Dívám se na ruce, které spáchaly zločiny, myslím na srdce, které je zesnovalo, a toužím po okamžiku, kdy mi tyto ruce přikryjí oči, kdy už na nic nebudu myslet.

Nebojte se, že bych se ještě v budoucnosti dopustil nějakých, zločinů. Mé dílo je téměř u konce. Běh mého života už nepotřebuje ani vaši smrt, ani smrt nějakého jiného člověka, nic takového jej neukončí. Potřebujete však mou smrt. Nemyslete si, že s touto obětí budu otálet. Opustím vaši loď na kře, která mě sem zanesla, a vyhledám nejsevernější bod zeměkoule. Tam navrším pohřební mohylu a změním v popel svou bídnou postavu, aby její pozůstatky nemohly poskytnout vodítko nějakému zvědavému a bezbožnému

nešťastníkovi, který by chtěl stvořit tvora mně podobného. Zemřu. Nebudu už více cítit trýzeň, která mě teď stravuje, ani nebudu kořistí neuspokojených a vášnivých citů. Ten, kdo mi daroval život, je mrtev, a až nebudu ani já, vzpomínka na nás oba brzy zmizí. Nespatřím už slunce a hvězdy, neucítím už vítr na svých tvářích. Světlo, cit a smysly zaniknou, v tom naleznu své štěstí. Před několika lety, když se mi poprvé otevřel pohled na tento svět, když jsem pocítil povzbuzující teplo léta a zaslechl šumění listí a zpěv ptáků, znamenalo to pro mě všechno a nebyl bych chtěl zemřít za žádnou cenu. Teď je mi myšlenka na smrt jedinou útěchou. Což poznamenaný nalezne klid teprve v hrobě?

Sbohem! Opouštím tě, Frankensteine, a s tebou posledního člověka, na kterém spočinou mé oči. Kdybys ještě žil a choval touhu po pomstě, mohl bys ji ukojit lépe: nechal bys mě naživu, místo abys mě zničil. Ale nebylo tomu tak, chtěl jsi mě zahubit, abych už nemohl páchat větší zlo. Kdybys snad nějakým záhadným způsobem, mně neznámým, nepřestal myslit a vnímat, pak by sis jistě nepřál, abych byl potrestán tvrději, než jak se tomu teď děje. Ať jsi trpěl sebevíc, mé utrpení bylo stále větší než tvé. Trpký osten výčitek nepřestane jitřit mé rány, dokud je smrt navždy neuzavře.

Ale už brzy zemřu," dodal s bolestně slavnostním odhodláním, „a vše, co teď cítím, zanikne v palčivých mukách.

Radostně vystoupím na svou pohřební mohylu a spokojeně zahynu v ničivých plamenech. Jas požáru brzy zhasne a větry smetou můj popel do more. Můj duch bude odpočívat v pokoji, a bude-li snad ještě myslet, pak jistě nebude myslet tímto způsobem. Sbohem."

Po těchto slovech vyskočil netvor oknem kabiny na kru plující těsně u lodi. Zakrátko ho vlny odnesly a ztratil se v temné dálce.